Slavoljub Gacović

Petrecătura
(pesma za ispraćaj pokojnika)
u Vlaha Ungurjana

Izdavač

Matična biblioteka "Svetozar Marković" Zaječar

Za izdavača

Borivoje Đorđević

Recenzenti

dr Biljana Sikimić
prof. dr Aleksandar Jovanović
prof. dr Dragoslav Dević

Melografija i komentar muzičkih primera

mr Sanja Radinović

Lektori i korektori

Jovan Pejkić, prof. srpskog jezika
Ratomir Marković, prof. rumunskog jezika

Korice

Slavoljub Gacović

Kompjuterska priprema

Slavoljub Gacović

Notografija
mr Ivana Perković

Štampa
Štamparija "Kairos" Zaječar

Tiraž
400 primeraka

Slavoljub Gacović

Petrecătura
(pesma za ispraćaj pokojnika)
u Vlaha Ungurjana

Zaječar
2000.

Svojim kazivačima

ZAHVALE

Da svoj naum ostvarim zadužili su me svojom nesebičnom i svakovrsnom pomoći recenzenti dr Biljana Sikimić, prof. dr Aleksandar Jovanović i prof. dr Dragoslav Dević, kojima se ovom prilikom najtoplije zahvaljujem.

Posebno su me zadužili svojim savetima akademik prof. dr Petru Neiescu, dr Ljubiša Rajković, prof. dr Nikola F. Pavković, mr Sanja Radinović, prof. dr Olivera Vasić, Dejan Krstić i dr.

Izražavam najtopliju zahvalnost bliskim saradnicima na terenu i prijateljima Jovanu Pejkiću, dr Milivoju Stangačiloviću, I̯el Bobu Lui̯, Ratomiru Markoću, Đuri Vasiljeviću, Draganu Stojanjeloviću, Mariji Milojković, Dragomiru Dragiću, Vići Mitroviću, Dragi Dimitrijeviću, Slaviši Nikoliću, Siniši Floranoviću i dr.

Zahvalnost dugujem u ime mnogih koji će se koristiti stihovima petrecătur-a svojim pevicama, Živki Vojkić, Nataliji Živković, Viktorini Jovanović, Vojislavi Mihajlović, Sidi Vojinović, Sadinki Adamović, Dragici Marinković, Anki Mikšić, Jevi Bogdanović, Ljubinki Soldatović, Jeli Tomić, Ljubici Soldatović, Katarini Žurkić, Milevi Škoprdić, Nikoliji Nikolić, Jani Janković, Dragini Novaković, Darinki Đorđević, Nadeždi Paulić, Desanki Grujić, Jovani Jović, Jelisaveti Delić, Savici Raduljesković, Dušici Bačilović, Ruži Žurkić, Desanki Matejić, Radmili Plešić, Danici Todorović, Milevi Frfalanović, Radi Janković, Jovanki Lazarević, Zorici Petrašković, Jovanki Kovačević, Ilinki Martinović, Zagorki Đespanović, Slavi Kalinović, Kristini Nikolić, Miroslavi Petrović, Katici Trujić, Danici Simonović, Zagorki Ilić, Zagorki Đorđević, Vidi Simić, Persi Simonović, Nataliji Mihajlović, Katarini Janković, Marici Adamović, Živki Trailović, Sultani Vidujević, Bosi Končatović, Mariji Vladulović, Radici Ćovrtanović, Slavki Todorović i Miroslavi Romanović, kao i mnogim kazivačima koje nisam naveo imenom i prezimenom.

Matičnoj biblioteci “Svetozar Marković” u Zaječaru kao izdavaču, a pre svega direktoru Borivoju Đorđeviću za ukazano poverenje, svim donatorima, dr Milivoju Stangačiloviću, Gradislavu

Novakoviću, Goranu Đorđeviću, Ivanu Mavroviću, Draganu Čobotoviću, Miodragu Njagojeviću i pretplatnicima koji su pomogli u izdavanju ove knjige dugujem iskrenu zahvalnost.

Mom prvom saradniku, supruzi Darinki, zahvaljujem za nesebično razumevanje, strpljivost i svakovrsnu podršku da istrajem u započetom poslu.

U Zaječaru, Na dan Sv. velikomučenika Teodora Tirona, 2000.
Autor

Na koricama: Jovanka Gacović pored zavetnog stabla (hrast) na potezu *Đalu vilor* u ataru sela Halova.

O PETRECĂTUR-I

Reč *petrcătura* može se čuti na prostoru severoistočne Srbije, tačnije na prostoru od Morave na zapadu do Timoka na istoku i od Dunava na severu do nešto južnije od Rtnja, i to samo među tzv. Vlasima[1] Ungurjanima, odnosno, može se čuti na prostoru gde se govori rumunskim banatskim dijalektom. Doslovno ova se reč može prevesti na srpski jezik kao *ispraćajnica* što je pandan srpskoj reči, npr. *koračnica* ili *otpremnica*, a u slobodnom prevodu to je *pesma za ispraćaj* (*pokojnika*).

Pošto je reč o osobenom i veoma značajnom fenomenu usmenog stvaralaštva, najpre ćemo dati klasifikaciju stihovnih formi kulta mrtvih i posmrtnih običaja, a potom ukazati, u što sažetijem obimu, na ulogu i značaj

---

[1] Pridev *vlaški* i etnonim *Vlah* su sinonimi prideva *rumunski* i etnonima *Rumun*, a u srpskom jeziku se koriste za rumunsko stanovništvo na prostoru severoistočne Srbije, tačnije na prostoru oivičenom Moravom sa zapadne strane, Timokom sa istočne i Dunavom sa severne, kao i linijom koja ide nešto južnije od Rtnja. Nekada su Germani zvali Kelte, odnosno Gale, imenom "Vlah" (*Walch*, odnosno *Velsch* – uporedi etnonim *Volcae* kod Tita Livija i Gaja Cezara, kao i etnonim *Ουόλχαι*, *Ούιολκαί* kod Strabona, Ptolomeja i dr.). Kasnije su Germani, kao i Sloveni koji su ovaj etnonim preuzeli od njih, proširili ovaj termin i na romanske narode, Rumune i Italijane. Takvo gledište je izneo P. J. Šafarik (P. J. Šafarik, *Slovanske starožitnosti*, I, 237), a kasnije su to prihvatili F. Miklošič (F. Miklosich, *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Wien, 1886.) i S. Novaković (С. Новаковић, *Неколика тежа питања српске историје*, Годишњак Николе Чупића, бр. 31, Београд, 1912, 25-26), koji smatra da je ovaj etnonim na Balkanu postojao i pre dolaska Slovena, tj. da su Goti, ili neko drugo germansko pleme, tako zvali pastire Balkanskog poluostrva. Navešćemo nekoliko primera ovog prideva i etnonima kod drugih naroda sa istom semantikom: starorus. *Волохъ* (*Волоси*), staroukrajin. *Волохи* "Rumun", ukrajin. *Волóх* "Rumun" (*Словник староукраїнськой мови XIV-XV ст.*, Київ, 1977, том 1, 193), polj. *Włoch* "Italijan" (množ. *Włoszy*), staropolj. *Włochy* "Italija", *Włoski*, *Włoszczyzna* ali *Woloch* "Rumun" (A. Brückner, *Slovnik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa, 1957, 600-627), staročeš. *Vlach* "Italijan", *Vlašskó* "Italija", *Vlachy* i dr., visokoluž. *Włoch* "Italijan", *Vłochi*, *Włóska* "*Welschland*" (upor. nem. *Welsch* "romanski, francuski, italijanski, inozemski, prekomorski"), starovisokonem. *Walah*, *Walh*, srednjevisokonem. *Walch* "kelt; pretstavnik romanskih naroda; stranac" (W. Streitberg, *Urgermanische Grammatik*, Heidelberg, 1943, s. 136) ili srednjevisokonem. *Walache*, *Welscher* "Italijan", *Wala'chin* "Vlah, -inja", *Walachei* "Vlaška", *Wales* "Vels", bug. *Влáх* (množ. *Влàси*) "Rumun ili Arumun, Cincarin", starobug. **влахъ** "Rumun" itd. (*Български етимологичен речник*, София, св. III, 163-164), srp. *Vla* (*Vlasi*, *Vlaji*) "1. Latinus (glagoljski kalendar iz g. 1491. i glagoljski blagdanar 1506.), 2. Rumunj (Vukov *pravi Vlah*), 3. Talijan" (P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, JAZU, Zagreb, 1973, 606-609), novogrč. βλάχος "Vlah", arum. *vlăheaşte* "arumunski", *vlăhéscu* "rumunski", alban. *Vlahinikë* "Rumunija", mađar. *Olasz* "Italijan; italijanski", *Olaszország* "Italija", tur. *Äflak* "Vlaška", *Kara Äflak* "Moldavija".

pesme za ispraćaj pokojnika - *petrecătur*-e - i obreda koji se tom prilikom odvija. Pružićemo pregled dosadašnjih važnijih istraživanja i tumačenja u okviru usmenog narodnog pesništva i etnoloških proučavanja. Daćemo istorijski pregled ortografije kojom je beležen dijalektološki materijal rumunskih govora na prostoru severoistočne Srbije, kao i sumaran pregled melografskih zapisa vlaškog narodnog usmenog stvaralaštva. Izdvojićemo motive koje nalazimo u stihovima *petrecătur*-e i ukazaćemo na njihov značaj u proučavanju kosmogonije Vlaha severoistočne Srbije. U završnom delu predgovora "O petrecătur-i" biće reči o osnovnim zamislima, postupcima, svrhovitosti i ciljevima objavljivanja ove vrste folklorne građe, kao i o prevodima koje uz originale daje autor.

I

Sagledavajući celokupan materijal koji smo imali na raspolaganju sa označenog prostora, sačinili smo sledeću klasifikaciju stihovnih formi koje se koriste u kultu mrtvih, u tzv. Vlaha Ungurjana i Carana, kako bismo u što boljem svetlu ukazali na mesto, ulogu i značaj pesme za ispraćaj pokojnika:

1. Ni "Priča Gospodnja koja se baje čoveku na samrti" (*povi̯asta a lu Dumńeḑău care să đescîntă la omu al śe i̯e pe moarće*)[2] ili "veliko odbrojavanje" (*numărătura-mare*), kao i obred koji se tom prilikom odvija kraj samrtnog odra.

2. Zapevanje (naricanje) slobodne improvizovane forme, koje je bilo od praiskona civilizacije do današnjih dana u svih naroda (od kavkaskih plemena, preko razvijenih kultura Bliskog istoka i Balkana do Portugalije i od baltičkih naroda na severu Evrope sve do predela severnoafričkog kontinenta na jugu), podelili smo u četiri podskupine:

2.1. Neposredno nakon upokojenja pokojnika ide tzv. "lelekanje za pokojnikom" (*să lălăie dupa-l mort*)[3] koje izvode žene iz bliže familije s

---

[2] Славољуб Гацовић, *Прича Господња*, "За здравље : из историје народне медицине и здравствене културе" : IV и V научни скуп : Зајечар 1989. и 1997, Зајечар, 1999, стр. 259-270.

[3] Lelekanje obavljaju žene koje su neposredno pored samrtnika dok ispušta dušu i one koje odmah, neposredno nakon toga, dolaze kod pokojnika. To su obično starije žene iz familije koje se prve i obaveštavaju o upokojenju srodnika. Lelekanje se izvodi u jednom veoma brzom ritmu sa pretpevnim refrenom od četiri ili šest slogova (*lele, lele* / *lele*), čija je funkcija da održava emotivni naboj u tužbalici, sa melopoetskim tekstualnim improvizacijama u simetričnom osmercu ili sedmercu sa metričkom dužinom osmerca. Stihovi u lelekanju su npr. sledeći: *Lălă, lălă, unđe nană tu će duś*, | *Lălă, lălă, pă śe noo nu ń-ai̯ spus*, | *Lălă, lălă, îndărăt să će-ntorśem*, | *Lălă, lălă, lălă, cu noi̯ tu să măi̯ trăi̯eşć*... (Lele, lele, gde nam, bato, ti

uvek istom zadatom melodijom, kada uz lelekanje nabrajaju značajnije događaje iz života pokojnika u kojima su i same učestvovale (udaja i ženidba u familiji pokojnika, zidanje kuće, pojate i dr.). Ovaj stari način iskazivanja bola danas se veoma retko može sresti (u selu Zlotu kod Bora ipak je još uvek u svojoj punoj svežini).

2.2. "Zapevanje (naricanje) za pokojnikom" (*Să cîntă dupa-l mort*) s melodijom i stihovima koje formira svaka naricaljka ponaosob u zavisnosti od toga da li je iz bliže ili dalje familije, da li je muško ili žensko, da li je majka, otac, suprug, sin, snaja, kćerka itd**.** Zapevanje (naricanje) mogu obavljati žene koje ne moraju da budu iz bliže familije kao one koje "leleču".

2.3. "Zapevanje (naricanje) nad odelom pokojnika nakon četrdesetodnevnog, polugodišnjeg ili godišnjeg pomena" (*cîntatu la ţoal'e, la patruḑăśil'i, la jumataća đe an or la anu đe ḑîl'e*) s uvek istom zadatom melodijom i improvizovanim stihovima.

2.4. "Zapevanje (naricanje) na grobu kojim se pokojnik poziva da dođe na daću (*pomană*) koja mu se priprema za nedelju dana, za četrdeset dana ili šest nedelja, za pola godine, za godinu, pa tako sve do sedme" (*pomană la stamîna đe ḑîle, la patruḑăśil'i or la şasă stamîń, la jumataća đe an, la anu đe ḑîl'e şî aşa pînă la şapće ań*) s uvek istom zadatom melodijom i improvizovanim stihovima.

3. Obredne posmrtne pesme, sa tačno ustanovljenom kodifikacijom upotrebe u određenim segmentima izvođenja rituala, koje smo podelili u tri podskupine:

3.1. "Zore" (*zoril'i*) ili "pesma zora" (*cînćecul zorilor*) ili "pesma u zoru za pokojnikom" (*cînćecu-n zori̯ dup-al mort*) s uvek istom zadatom melodijom i sa manje više istim stihovima, odnosno istom porukom koja je namenjena pre svega zorama, ali i pokojniku.

---

odlaziš, | Lele, lele, pa što nama nisi rek'o, | Lele, lele, da te nazad mi vratimo, | Lele, lele, lele, sa nama da još poživiš...). Nemoguće je rečima preneti te jezive trenutke kada se u kući pored pokojnika ili po dvorištu, od onih žena koje tek dolaze, čuje lelekanje najedanput desetak i više žena. Da bi se upokojenje nekoga u selu pročulo, obznanilo, jedna od prisutnih žena koja ima lep i prodoran glas i koja zna lepo sastavljati reči u zapevanju za pokojnikom, nakon lelekanja izađe u dvorište, najčešće pored nekog drveta, i počne "zapevati (naricati) za pokojnikom". Lelekanje se nastavlja od strane žena iz bliske familije, koje su nešto kasnije došle, odnosno koje trenutno preudajom žive u susednim selima ili su bile na pojatama koje su najčešće u planinskim selima, tzv. razbijenog tipa, veoma udaljene od sela, pa imje zbog toga potrebno više vremena da dođu do kuće pokojnika.

3.2. “Ispraćajnica” (*petrecătura*) ili “pesma za ispraćaj pokojnika” (*cînćec đe petrecut morțî*) ili “rajska pesma” (*cînćicu raịuluị*) s manje više istom melodijom (po klasifikaciji melografskih zapisa Sanje Radinović ima 3, odnosno 4) i manje više istim stihovima, odnosno približno istim kosmogonijskim motivima kojima se pokojnik podučava kako i na koji način valja doći do rajskih poljana blaženopočivših senki.

3.3. “Svedokinja” (*marturiịa*) ili “cvedočenje” (*marturisîre*)[4] je, pored obreda koji se tom prilikom odvija, stihovna formula u obrednoj praksi zvanoj “oslobađanje vode” (*slobăḑîtu api*)[5] pokojniku prilikom davanja svih daća do sedme godine.

Ovom prilikom smo izostavili redosled izvođenja ovde navedenih zapevanja i ostalih pogrebnih rituala koji se nalaze u uzročno-posledičnom odnosu, prateći samrtnika, a potom neposredno preminulog od samrtnog časa do poslednjeg čina sedmogodišnjeg pomena, kada se rodbina sa njim konačno opršta. Namera nam je da, u što sažetijem obimu, ukažemo na ulogu i značaj pesme za ispraćaj pokojnika – *petrecătur*-e i obreda koji se tom prilikom odvija.

Nakon detaljnih priprema za ispraćaj pokojnika, prilaze svi redom iz bliže i dalje familije, zatim i susedi, i šalju svojim pokojnicima sveću i štogod drugo, najčešće beli peškir i hranu, preko pokojnika koga neposredno ispraćaju. Takav mimohod, sa darovima koji ostaju u kući preminulog, traje satima nakon njegovog “izlaganja”, posle toga svi u prostoriji s pokojnikom upale sveće, a “pokajnice” (tri ili četiri u zavisnosti od tradicije), prekrstivši se kraj samrtnog odra, uz ostale potrepštine započnu svoju obrednu pesmu, tzv. *petrecătur*-u, za ispraćaj duše pokojnika na dalek put ka poljanama rajskim.

Pesma za ispraćaj pokojnika se najčešće naziva *petrecătura*[6], *petrecutu*[7], *petrecu*[8], *petrecuta*[9], *petrecătura*-*mare*[10], “pesma za ispraćaj

---

[4] Паун Ес Дурлић, *Небеска тела у култу мртвих код Влаха североисточне Србије*, “Етно-културолошки зборник – за проучавањекултуре источне Србије и суседних области”, књ. III, Сврљиг, 1997, стр. 153-158; Славољуб Гацовић, *Путеви истине - полемика о вредности једног научног рада*, Зајечар, 1999, стр. 117-126.

[5] Славољуб Гацовић. – op. cit., стр. 165-169.

[6] U selima: Bobovo, Brestovac, Bukovska, Vitovnica, Gamzigrad, Doljašnica, Duboka, Zlot, Kladurovo, Krivelj, Lješnica, Melnica, Osnić, Podgorac, Proštinac, Slatina, Turija, Ceremošnja, Rakova Bara, i Ševica.

[7] U varošici: Žagubica.

[8] U selima: Isakovo i Nikoličevo.

[9] U selima: Milanovac i Slatina.

[10] U selu: Ranovac.

pokojnika" - *cînćec dă petrecut mortu*[11] i "rajska pesma" - *cînćecu raiului*[12].

Petrecătur-u pevaju uvek na dan pogrebnih ceremonija u prepodnevnim satima najčešće četiri žene, sedeći sa desne strane pokojnika, okrenute licem ka istoku, s upaljenim svećama, belim peškirima i sa po jednim strukom bosiljka[13] (umesto bosiljka malo vune /*cîtva dîn caier dă lînă or fuior or specmă dă lînă or miț dă lînă*/ u Žagubici; struk bosiljka i vune u Zlotu; malo vune i struk smilja /*simińic*/[14] u Krepoljinu) i novcem kojim su plaćene.

Peva se, skoro, u svakom selu drugačije. Na primer: pevaju "dve žene dva stiha, a zatim druge dve dopevaju iste"[15]; "pevaju dve žene jedan stih, a zatim druge dve dopevaju isti"[16]; "pevaju tri žene po jedan stih dva puta"[17]; "pevaju dve žene jedan stih dva puta, a potom druge dve dopevaju na isti način"[18], ili "tri žene po jedan stih" ili "dve žene jedan stih, a zatim druge dve dopevaju isti"[19].

Petrecătura se ponegde peva ucelo bez prekida, ponegde uz jedan ili dva prekida uz izgovaranje svih prisutnih "Bog da prosti" (*Bogdaprost*, veoma se retko čuje *Dumńe-Ḑău să ierće*). U nekim selima postoji tradicija da se *petrecătura* deli na dve, tri ili četiri celine. Na primer, u selu Vitovnici sastoji se iz dve celine koje se zovu "ona iz kuće" (*a dîn casă*) i "ona koja je [pevana] na putu [do groblja]" (*a śe ie pe drum*); u selu Melnici ima tri celine koje se zovu "prva" (*a d-întîń*), "srednja" (*a dîn mižloc*) i "poslednja"

---

11 U selu: Podgorac.

12 U selu: Dubočane.

13 Lat. *Ocimum basilicum*.

14 Lat. *Helichrysum arenarium (L.)DC.* rod *Helichrysum*, fam. *Asteraceae*. Naziv roda potiče od grč. reči *helios* "sunce" i *chrysos* "zlato" zato što mnoge vrste ovog roda imaju zlatnožute cvetne glavice.

15 U selima: Bobovo – *Boboa*; Busur – *Busur*; Duboka, zaselak Valja Rapiđe – *Duboca, Vaľa Răpiđe*; Krivelj – *Criveľ*; Rakova Bara – *Rîcobara*; Slatina – *Slaćina*.

16 U selima: Bukovska – *Bucosca*; Vitovnica – *Vitońița*; Doljašnica – *Doľașńița*; Isakovo – *Isacuva*; Kladurovo, zaselak Gršljana – *Claduroa, cotunu Gîrșľana*; Krepoljin, zaselak Jasenovac – *Crăpoľin, cotunu Isnovăț*; Melnica – *Meńița*; Milanovac – *Magudița*; Proštinac – *Proștinăț*; Ranovac, zaselak Velika Slana – *Rînovăț, cotunu Slana-marie*; Turija - *Turia*; Češljeva Bara – *Śeșľobara*; Ševica – *Șevița*.

17 U selima: Brestovac – *Brestoț*; Valakonje – *Vaľacuańi*; Gamzigrad – *Gînzîgrad*; Dubočane – *Dîlbočeana*; Žagubica – *Jîgubița*; Zlot – *Zloăt*; Nikoličevo – *Ńicoľiśa*; Osnić – *Osńiśa*.

18 U selu: Lešnica – *Ĺeșńița*.

19 U selu: Podgorac – *Podgorț* i Metovnica - *Mitońița*.

(*a dă pră urmă*). U selu Kladurovu *petrecătura* ima četiri celine koje se zovu "prva" (*a d-întîń*), "riče gorun iz vrtopa" (*ţîpă goru dîn vîrtac*), "ona [pesma] koja se peva na putu [do groblja]" (*a̯ia dî pră drum*) i "ostaj mi u zdravlju svete" (*ui̯đeş lumi̯e sănătoasă*), kao i u selu Ranovcu – zaselak Velika Slana, gde se zovu "bor" (*brad*), "gore kod crvenog obzorja" (*sus la roşu răsărit*), "ona [pesma] koja se peva pored drveta (najčešće je to drvo jabuke /ukrašeno belim peškirima i obmotano samo belom vunom ili prošarano crvenom vunom, što je ređi slučaj/ – *măi în dată pom dă măr*) i kovčega (*săcrin*) napolju" (*a̯ia care să cîntă lîngă pom şî lîngă săcrin afară*) i "ona [pesma] koja se peva na putu" (*a dă pră drum*)[20] itd.

Rekli bismo da se u motivima koji se nalaze u stihovima *petrecătur*-e, a koji su preneseni usmenom tradicijom, provlače dublji slojevi ljudske prošlosti koji nose indoevropsku prasliku večnog života. Slušajući te stihove na dan kada se rastaje od voljenih osoba, Vlah se zapravo još za života priprema na večno putovanje, preko njemu neznanih predela u večni spokoj svoje duše do ponovnog rađanja sa suncem na istoku, baš kao što je ispevano u stihovima *petrecătura* ili u "priči Gospodnjoj koja se baje čoveku na samrti" (*povi̯asta a lu Dumńe-Ḑău care să đescîntă la omu al śe i̯e pe moarće*). Njemu se put priprema u svet blaženopočivših duša zahvaljujući stihovima *petrecătur*-a. Vlah ispraća svoje najmilije spokojno, jer kolika god bila tuga i bol koju iskazuje lelekom, čim pevice počnu pevati, nastaje tišina u kojoj se prolamaju melodijski ujednačeni milozvučni stihovi koji se slušaju sa setom u srcima, ali i blagošću na licima prisutnih. Stihovi *petrecătur*-e hrabre sve prisutne nadom da će se na putu večnog blaženstva naći svi zajedno sa svojim divinizovanim precima za trpezom bogova. Značaj *petrecătur*-e je i u tome što prevazilazi kulturu u kojoj je nastala i u kojoj se očuvala. Ona sadrži pamćenje starijih kultura no što je ona sama. Ona sadrži obilje mitoloških slika o nastanku i večnom obnavljanju života, koje su vekovima čuvane i sačuvane za sveopštu kulturu ljudskog roda.

---

[20] Podelu *petrecătur*-e (broj I) u selu Ranovcu na četiri celine izneli smo po kazivanju Draginje Mutuljević (*Dragińa a lu Peroń*), koja nam je *petrecătur*-u pevala 1.10.1997. Po kazivanju Jeve Bogdanović (*I̯eva Żurżoń*), koja nam je pevala *petrecătur*-u (broj II) 27.07.1996. godine, podela je nešto komlikovanija. Naime, ona pesmu deli na sedam celina: *Śe-i̯ tăbaru al tăbărît*, *Śińe şađe sut pocrou* (ove dve celine se pevaju ujutro, u prepodnevnim satima), *Śe-i̯ pe cîmpu al pojorît*, *Bradu*, *La punćea-rai̯ului̯*, *Sut al fir dă aluńaua* (ove četiri celine se pevaju u podne, pre no što se pođe s pokojnikom na groblje) i *Uđeşći lumi̯e sănătoasă* (ova poslednja celina se peva na putu do groblja). To su, zapravo, stihovi sa kojima počinju izvesne celine u samoj *petrecătur*-i.

II

Pregled dosadašnjih važnijih istraživanja i tumačenja u okviru usmenog narodnog pesništva, etnoloških proučavanja i uopšte vlaškog folklora u najširem smislu je oskudan, bilo da se radi o prigodnim ili neprigodnim lirskim pesmama, odnosno o obrednim i baladičnim pesmama mitskog ili kojeg drugog sadržaja, bilo da se radi o basmama, pričama, legendama, pripovetkama, pitalicama, još i više o oblicima tuženja u posmrtnim običajima, o tzv. “zorama” (*zoriľĭ*), o “pesmi zorama” (*cînćecul zorilor*) ili o “pesmama u zoru za pokojnikom” (*cînćeče-n zori̯ dup-al mort*), bilo da se radi o *petrecătura*-ma - “ispraćajnica-ma”, tj. o pesmama kojima se ispraća pokojnik. Razume se, u ovom odeljku nećemo biti sveobuhvatni jer o tome govorimo samo na osnovu literature koja nam je ovog trenutka dostupna.

Pesme su do sada sporadično objavljene u malobrojnim monografskim publikacijama sa prostora severoistočne Srbije, zatim tu i tamo u “Glasniku Etnografskog muzeja” kao i u “Glasniku Etnografskog instituta SANU”, a ponajviše, na žalost neadekvatnom ćiriličnom ortografijom, u časopisu “Razvitak”, odakle ćemo navesti nekoliko bibliografskih jedinica koje su objavljivali sledeći autori: Sava Janković[21], Ljubiša Rajković[22], Jovan Pejkić (ovde je navedeno svega desetak stihova)[23], Slavoljub Gacović[24] itd. Priče i pripovetke objavljivao je Paun Es Durlić[25] i drugi. Basme su objavljivali: Jovan Pejkić i Dušan Drljača (ovde valja posebno naglasiti da su dva stiha basme na rumunskom ispisana neadekvatnom latiničnom ortografijom, i to:

---

[21] Сава Јанковић, *Мајсторул Манојла = Мајстор Манојло*, “Развитак”, бр. 3, Зајечар, 1969, стр. 48-52; isti, *Влашка народна песма о Стојану Бубубаши*, “Развитак”, бр. 6, Зајечар, 1969, стр. 48; isti, *Жртва зидања у епосу источне Србије. (Једна српско-влашка паралела)*, “Развитак”, бр. 6, Зајечар, 1969, стр. 44-48; isti, *Стојан Булибаша (влашка народна песма)*, “Развитак”, бр. 6, Зајечар, 1969, стр. 49-55; isti, *Хајдук Вељко и Стојан Абраш (влашка народна песма)*, “Развитак”, бр. 2, Зајечар, 1970, стр. 54-58; isti, *Хајдук Вељко (Одломци влашке народне песме)*, “Развитак”, бр. 2, Зајечар, 1970, стр. 59

[22] Љубиша Рајковић, *Влашке народне песме из Шарбановца*, “Развитак”, бр. 4-5, Зајечар, 1981, стр. 66-69; isti, *Влашке народне песме из Злота*, “Развитак”, бр. 1, Зајечар, 1982, стр. 66-67

[23] Јован Пејкић, *Влашка верзија песме о Хајдук Вељку Петровићу*, “Развитак”, бр. 1, Зајечар, 1980, стр. 75-76

[24] Славољуб Гацовић, *Мотиви грчких, римских и легенди са Истока у фолклорном наслеђу села Халова*, “Развитак”, бр. 6, Зајечар, 1985, стр. 86-92

[25] Паун Ес Дурлић, *Дуој фрац – влашка верзија митолошке приче о Усуду*, “Развитак”, бр. 194-195, Зајечар, 1995, стр. 113-119: isti, *Три влашке народне приповетке из Рудне Главе*, “Развитак”, бр. 1, Зајечар, 1985, стр. 56-60

Cum sa prinde salca in apa, asa sa aiba descintelje melje leac, a da su zatim sve basme date samo u prevodu sa rumunskog na srpski jezik)[26], Paun Es Durlić[27], Slavoljub Gacović[28] itd. Zagonetke, poslovice, izreke, kletve i pitalice objavljivao je samo Paun Es Durlić[29]. Što se tiče rumunskih i uopšte stranih autora koji su proučavali folklor Vlaha, odnosno Rumuna, na prostoru severoistočne Srbije, možemo navesti Émile-a Picot-a[30], V. Giuglea-Vâlsan-a[31], Emil-a Petrovici-a[32], C. Sandu-Timoc-a[33] itd.

Narodne pesme koje se pevaju u kultu mrtvih kod Vlaha severoistočne Srbije objavljivane su u radovima etnologa i etnomuzikologa najčešće sa prostora jugoslovenskog Banata, i to sledećih autora: Octav Păun[34], Nicolae Bot[35], Mirjana Maluckov[36], Nice Fracile[37], Gheorghe Lifa[38] i dr. Ovde smo bez pretezija da budemo sveobuhvatni naveli samo neke autore.

---

[26] Јован Пејкић и Душан Дрљача, *Бајање у кључким селима*, "Развитак", бр. 4-5, Зајечар, 1978, стр. 80-86

[27] Паун Ес Дурлић, *Басме из Горњег Пореча*, "Развитак", бр. 4-5, Зајечар, 1987, стр. 105-118

[28] Славољуб Гацовић, *О бајању и врачању у Влаха источне Србије*, "Развитак", бр. 3, Зајечар, 1986, стр. 88-99

[29] Паун Ес Дурлић, *Влашке загонетке из Рудне Главе и околине*, "Развитак", бр. 2, Зајечар, 1984, стр. 95-105; isti, *Влашке пословице и изреке из Рудне Главе*, "Развитак", бр. 1, Зајечар, 1984, стр. 68-72; isti, *Влашке пословице и изреке из Рудне Главе и околине*, "Развитак", бр. 6, Зајечар, 1984, стр. 73-77; isti, *Влашке пословице, изреке, клетве и питалице из Поречке Реке*, "Развитак", бр. 3, Зајечар, 1987, стр. 67-71

[30] Émil Picot, *Chants populaires des roumains de Serbie*, Paris, 1889, izvod iz "*Recueil de textes et de traductions publié par les professeurs de l'École des langues orientales vivantes*".

[31] V. Giuglea-Vâlsan, *Dela Românii din Serbia*, Bucureşti, [sine ano]. (prikupljeni materijal je iz Negotinske krajine).

[32] Emil Petrovici, *Note de folklor dela Românii din valea Mlavei (Sârbia)*, Cluj-Napoca, [sine ano].

[33] C. Sandu-Timok, *Poezia populară a Românilor din valea Timocului*, Timişoara, 1943.

[34] Octav Păun, *Motivul "Amînării" în cîntecul Zorilor*, "Analele societății de limba română", br. 8, Zrenjanin, 1977, p. 138-144.

[35] Nicolae Bot, *Strigarea Zorilor în Banatul iugoslav*, "Lumina", anul XXII, Pančevo, 1968, No. 1-3, p. 47-54.

[36] Mirjana Maluckov, *Rumuni u Banatu : etnološka monografija*, Novi Sad, 1985, str. 237

[37] Nice Fracile, *Vokalni muzički folklor Srba i Rumuna u Vojvodini* : komparativna proučavanja, Novi Sad, 1987, str. 287-290, 504.

[38] Gheorghe Lifa, *Bocetele din Uzdin : Obiceiuri de moarte şi înmormîntare*, "Contribuții la istoriia culturală a Românilor din Vojvodina", III, Societatea de limba română din P.S.A. Vojvodina, Zrenjanin, 1976, 183-193.

Milan Vlajin prvi donosi tekstualni i notni zapis o tzv. pesmama "zorama" (*zoriľi*) sa prostora severoistočne Srbije, južno od Dunava[39], njemu se kasnije priključuje svojim radom i Ghizela Sulițeanu[40]. Kada su u pitanju pesme kojima se ispraća pokojnik, tzv. *petrecătur*-e, Nicolae Bot u svom radu samo pominje da se u njima, tj. u "pesmama za ispraćaj" (*cîntec de petrecut*) "iz Timoka" pojavljuje motiv "upisivanje u knjigu živih ili mrtvih"[41], da bi tek dvadesetak godina kasnije Dragoslav Dević u svojoj monografiji dao prvi put tekstove i notne zapise *petrecătur*-a iz Gamzigrada i Podgorca.[42] Nikola Pavković je 1995. godine naveo dve varijante "pesama za ispraćaj pokojnika" (*cint'ic di petrecut* – iz Rakove bare i Ceremošnje), gde, pored ostalog, zaključuje da one nisu tužbalice i prvi put komentariše njihove pojedine motive, ukazujući da se motiv jelena u njima na sličan način pojavljuje i u antičkom svetu.[43] Ovo je saopštio na Prvom međunarodnom naučnom simpozijumu održanom u Svrljigu 1995. godine, kada je i autor ovih redova imao saopštenje o ulozi i značaju *petrecătur*-e, analizirajući njene pojedine motive.[44]

III

Sumaran pregled melografskih zapisa vlaškog, odnosno rumunskog, narodnog usmenog stvaralaštva sa prostora severoistočne Srbije biće prikazan u komparaciji sa nešto malo objavljenog materijala naših etnomuzikologa iz jugoslovenskog dela Banata i materijala koji su etnomuzikolozi Mariana Kahane i Lucilia Georgescu-Stănculeanu objavile u svojoj studiji pod naslovom *Cîntecul zorilor şi bradului (Tipologie*

---

[39] Милан Влајин, *Карактеристике музичког фолклора из околине Неготина*, "Мокрањчеви дани 1967", зборник радова са састанака етнолога, фолклориста и музиколога, Неготин, 1969, стр. 19-21.

[40] Ghizela Sulițeanu, *Elementul narativ şi aspectul muzical în cîntecele ale Romînilor şi Sîrbilor din zona "Porțile de fier"(Gerdap)*, "Radovi simpozijuma o jugoslovensko-rumunskim uzajamnostima u oblasti narodne književnosti", (Pančevo, 1972), Libertatea, Pančevo, 1974, str. 561-582.

[41] Nicolae Bot, *Strigarea zorilor în Banatul iugoslav*, "Lumuna" XXII, Pančevo, 1968 / 1-3, str. 46-54.

[42] Драгослав Девић, *Народна музика Црноречја у светлости етногенетских процеса*, Београд, 1990, стр. 238-240 (notni zapisi) i 377-386 (tekstualni zapisi)

[43] Никола Павковић, *Три етнолошке минијатуре*, "Етно-културолошки зборник за проучавање културе источне Србије и суседних области", књ. I, Сврљиг, 1995, стр. 63-65 и 67-70

[44] Славољуб Гацовић, *Путеви истине : полемика о вредности једног научног рада*, Зајечар, 1999, стр. 11-36

Muzicală) [45], sa područja Rumunije, gde je objavljeno 335 pesama "zora" (*zorilĭ*) i *petrecătura*.

Prvi melografski zapisi srpskih tužbalica bili su objavljeni u prvoj polovini XX veka, u radovima Todora Bušetića[46], Popa Antonija Petrovića[47], Josipa Lovretića[48], Vojislava Đurića[49] itd., dok su tužbalice i uopšte pesme (*zorilĭ*, *petrecăturilĭ*) koje se koriste u kultu mrtvih u Vlaha, tj. Rumuna, sa prostora severoistočne Srbije, koliko je nama poznato, objavljene prvi put u radu Milana Vlajina[50], Ghizele Sulițeanu-e[51] i Dragoslava Devića[52]. Ovde donosimo nekoliko primera melografskih zapisa iz navedenih studija, sledećim redosledom: Vlajinov notni zapis pesme *zorilĭ* iz Jabukovca, zapis Sulițeanu-ove iz Vratne i Devićev notni zapis *petrecătur*-e iz Gamzigrada.

Kao uporedni materijal poslužiće nam Fracileova dva notna zapisa, jedan *zorilĭ* iz Ečke i jedan zapis *petrecătur*-e iz Kuštilja u jugoslovenskom delu Banata, kao i jedan zapis *petrecătur*-e iz Runkua, oblast Gorž u Rumuniji.

IV

U ovom odeljku daćemo istorijski pregled ortografije, metodom slučajnih uzoraka, kojom je beležen etno-materijal rumunskih dijalekata na prostoru severoistočne Srbije, i u njemu će nužno doći do izvesnog ponavljanja materijala iz drugog odeljka.

---

[45] Mariana Kahane, Lucilia Georgescu-Stănculeanu, *Cîntecul zorilor şi bradului (Tipologie muzicală)*, Institutul de cercetări etnologice şi dialectologice, Colecția națională de folclor, Editura Muzicală, Bucureşti, 1988, p. 1-823 (format A4).

[46] Тодор Бушетић, *Српске народне песме и игре с мелодијама из Левча*", "Српски етнографски зборник", III, Београд, СКА, 1902, стр. 92.

[47] Поп Антоније Петровић, *Обичаји народа српског у Скопској Црној Гори*, "Српски етнографски зборник", VII, Београд, СКА, 1907, стр. 515.

[48] Josip Lovretić, *Otok – narodni život i običaji - smrt*, "Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena", III, JAZU, Zagreb, 1898, str. 25.

[49] Војислав М. Ђурић, *Тужбалица у светској књижевности*, Београд, 1940, 114.

[50] Милан Влајин, *Карактеристике музичког фолклора из околине Неготина*, "Мокрањчеви дани 1967", зборник радова са састанака етнолога, фолклориста и музиколога, Неготин, 1969, стр. 11-17, 19-20.

[51] Ghizela Sulițeanu, *Elementul narativ şi aspectul muzical în cîntecele ale Romînilor şi Sîrbilor din zona "Porțile de fier"(Gerdap)*, "Radovi simpozijuma o jugoslovensko-rumunskim uzajamnostima u oblasti narodne književnosti", (Pančevo, 1972), Libertatea, Pančevo, 1974, str. 561-582.

[52] Драгослав Девић, *Народна музика Црноречја у светлости етногенетских процеса*, Београд, 1990, стр. 238-240.

Rukopis *Обичаји Румуна* doktora Stevana Mačaja, koji je sačuvan u arhivi Srpskog lekarskog društva u Beogradu, a potiče, po svoj prilici, iz sedamdesetih godina XIX veka, objavio je časopis “Развитак”[53] “у целини са незнатним језичким и правописним исправкама”, kako stoji u predgovoru samog članka. U tom se članku govori “о породиљи, крштењу, шишању, венчању, слави, игри, оделу, о карактеристикама Румуна, сахрањивању ...” i još o mnogo čemu. To je i prvi etnografski zapis o Rumunima na ovim prostorima, ali, na žalost, svaka izgovorena rumunska reč zapisana je ćiriličnim pismom, kao npr. *Буна димињаце, Нашуље! Се простешћ фиње тјеј, ши ла ластри теј, ка нус, непотури тјеј, нума јесте ђин тата Адам, ши мума Јева.* (Dobro jutro, kume! Oprosti prijateljima svojim, potomcima svojim, oni nisu potomci tvoji, nego su od oca Adama i majke Eve.) Kum će odgovoriti *Се фије простиц ши благославиц де ла мије ши де ла Думње зеу*. (Da bude oprošteno i blagosloveno od mene i od Boga). Takvi su svi Mačajevi zapisi, jedino ukoliko se one “neznatne jezičke i pravopisne ispravke” ne odnose i na naknadnu ćiriličnu transliteraciju.

Prvi put je, nakon Stevana Mačaja, na samom početku XX veka, Tihomir Đorđević u svom radu *Kroz naše Rumune* [54], pored ćiriličnog, dao zapise i na književnom rumunskom jeziku sa prevodom. To je bolje nego što su to kasnije radili mnogi njegovi naslednici, međutim, takav zapis je neupotrebljiv za dijalektologe i uopšte romaniste. Evo jednog primera ovakvog zapisivanja:

Крлељеса![55]	Chiraleisa!	Господе, помилуј,
М’дељеса!	....	....
Сите раре,	Site rare,	Ретко сито,
Јеш афаре!	Eşi afară!	Иди на поље!
Сите џасе,	Site dese,	Густо сито,
Тун ’н каса!	Tuna ’n casă!	Иди у кућу!
Боји, грау,	Boi, grîu,	Волови, жито,

[53] Др Стеван Мачај, *Обичаји Румуна*, “Развитак”, бр. 2, 1966, стр. 58-69

[54] Тих. Р. Ђорђевић, *Кроз наше Румуне : путописне белешке* (Оштампано из “Српског Књижевног Гласника”, књ. XVI), Београд, 1906, стр. 27-28

[55] Reč Krleljesa, odnosno *Chiraleisa*, potiče od stgrč. (u transliteraciji) *Kyrie eleison* “Gospodi pomiluj” (Primer glasi: *Jar la Bobotează strigau c h i r a l e i s a de clococia satu = Et le jour de l’Epiphanie ils braillaient k y r i e e l e i s o n à faire resonner tout le village*. *Chiraleisa* znači još i *l’esprit malin* “zli duh” (Vidi: F. Damé, *Nouveau Dictionaire,* preuzeto od Tih. R. Đorđevića, *Кроз наше Румуне : путописне белешке* /Одштампано из “Српског Књижевног Гласника”, књ. XVI /, Београд, 1906, стр. 28, пар. 1).

Ш' 'нтреграу,	Și 'ntre grîu,	И у житу,
Ој линоса,	Oi lînoasă,	Овце вунасте,
Ваш лаптоса!	Vaci lăptoasă!	краве млечне!

Da ne pominjemo sve primere. Dovoljno je reći da su skoro svi radovi koji obrađuju rumunski etnografski materijal sa prostora severoistočne Srbije u "Glasniku etnografskog muzeja" u Beogradu, napisani ćiriličnim pismom. Srpski etnolozi su rumunske govore na prostoru severoistočne Srbije zapisivali često i neadekvatnim latiničnim pismom. Na primer, S. Zečević u svom radu *Narodne igre istočne Srbije*[56] stihove vlaških koledarskih pesama piše latinično:

Objavljeno:	Prevedeno:	Valjalo je:
1. Kakac te perjec, Bešin te tražinj.	Измет ти по зидовима, Прдеж по гранама.	Cacăț pe parieț, Beșin pe prajin,
2. Burjec paparec	Да гљиве никну по зидовима	Bureț pe parieț
3. K'će karmic pakaso, Atca kaku pe mas, Dru sa nu rodjaska...	Колико ћерамида на кући, Толико измета на столу, Да не роди пшеница...	Cîće cărămiz pe casă, Atîța căcăț pe masă, Grîu să nu rođască...

Ništa nije bolje ni u "Glasniku etnografskog instituta SANU", gde se rumunski etnografski materijal sa prostora severoistočne Srbije neadekvatno beleži u mnogim radovima naših etnologa, zbog nepoznavanja rumunskih dijalekata, kao i zbog još uvek važeće teze mnogih etnologa beogradske škole da su Vlasi zapravo povlašeni, odnosno porumunjeni, Srbi ili, još bolje rečeno, da se radi o tzv. "dvojezičnom" stanovništvu, koje, osim što govori srpski, govori i "jednim provincijalnim dijalektom rumunskog jezika sa mnogo primesa, reči, slovenskog porekla."[57] Primera sa kojekakvim nazivima za rumunske dijalekte u severoistočnoj Srbiji kao i mnogim neprimerenim nazivima za Vlahe, odnosno Rumune, kao npr. "stanovništvo vlaškog govornog jezika"[58] ili kako Miroslav Draškić u jednoj svojoj napomeni kaže da se jezik Vlaha može uslovno nazvati "'vlaškim' jezikom, mada ne postoje lingvističke studije o tom govoru, niti ima dokaza da je postojao u prošlosti"[59], ima napretek u našoj etnološkoj literaturi.

[56] С. Зечевић, *Народне игре источне Србије*, ГЕМ 41, Београд, 1977, стр. 155

[57] Мирослав Драшкић, *Порекло становништва и етнички процеси у селима Неготинске крајине*, ГЕМ, 31-32, Београд, 1969, стр. 11.

[58] Ova formula se može naći u preko stotinu radova.

[59] Miroslav Draškić, isto, str. 11, nap. 6

Na primer, u listu “Mladi istraživači Srbije” Dragan Stojanjelović je objavio jednu *petrecătur*-u iz Žagubice koristeći se latiničnom neadekvatnom ortografijom. Ovde ćemo u četiri kolone dati redom najpre pismo kojim je rad objavljen u listu “Mladih istraživača Srbije”, zatim u drugoj koloni prevod, u trećoj ispravku i dopunu ortografije koju je nama poslao D. Stojanjelović, a u četvrtoj kakvom smo ortografijom mi tu istu *petrecătur*-u ovde objavili.

Objavljeno:	Prevedeno:	Ispravljeno i dopunjeno:
Pušăaj saoa pe trjej kaj,	Ставих седло на три коња,	Pusă’ sava pe tr’e’ ca’,
sîpljekaj ku jej în raj.	и са њима у рај пођох.	şî pl’eca’ cu ’e’ în ra’.
Da în raj nu puot să staj: dî:	Ал’ у рају не мо’ш стати:	Da în ra’ nu puot să sta’:
dje dj’uokatu dj’unjiluor;	од момачког играња;	d’e g’ucatu g’un’iluor;
dje kîntatu fijecilour;	од играња девојака;	d’e cîntatu f’et’ilor;
dje paskutu uojiluor;	од паше оваца;	d’e pascutu uoilor;[60]
dje dj’uokatu mjejiluorj.	од игре јагањаца.	d e g’ucatu mn eilor.

Valjalo je:

Pusăi̯ şava pe tri̯ei̯ cai̯,
Şî pl'ecai̯ cu i̯ei̯ în rai̯,
Da-în rai̯ nu puot să stai̯,
Đe źucatu źuńiluor,
Đe cîntatu fi̯ećiluor,
Đe pascutu uoi̯iluor,
Đe źucatu mńeiluor.

Svi autori koji su sarađivali u časopisu “Razvitak” morali su objavljivati zapise rumunskih pesama, kao i ostalog etnomaterijala, isključivo ćiriličnim pismom, inače se drugačije, da je ko i hteo, nije moglo objaviti. Takvu tezu je zastupao glavni i odgovorni urednik Tomislav Mijović od početka izlaženja ovog časopisa, a takvu zastupa i danas: da sve valja zapisivati i objavljivati ćiriličnom ortografijom. U jednom broju ovog časopisa veoma ozbiljno je promovisana ćirilična ortografija za rumunske zapise koju je sačinio Paun Durlić, etnolog majdanpečkog muzeja.

Navešćemo samo jedan primer iz časopisa “Razvitak”, jer je takvih primera doista mnogo. Rad pod naslovom *O bajanju i vračanju u Vlaha*

[60] U ovoj koloni Dragan Stojanjelović koristi apostrof svuda gde se nalaze umekšani fonemi i, lj, dj – đ, tj – ć, gj.

istočne Srbije[61] autora ovih redova mogao je biti objavljen samo pod uslovom da se rumunski zapisi objave ćiriličnim pismom. Razume se, ništa bolje se nije postupalo ni sa drugim autorima rumunskih zapisa.

Objavljeno:	Prevedeno:
“Бунă ђимињаца, апă марје”.	“Добро јутро, водо велика.”
“Мулцăмеск цамтаље, шез кутаре.”	“Добро јутро, седи до мене.”
“Нам веңит сă шед, ши ам веңит	“Нисам дошла да седим, већ сам дошла
сă ма жељеск’ ла ћиње	да се теби жалим
ши ла думњезăу	и Господу Богу
ши ла мајка с’нта марија,	и мајци светој Марији,
....	....

Valjalo je:

“Bună đimińața apă mari̯e.”
“Mulțămi̯esc țam-tal'e, şez cutare.”
“N-am veńit să şed şi am veńit
să mă jel'esc la ćine
şi la Dumńe-Zău
şi la mai̯ca sîntă Mări̯a,
....

Evo npr. jednog zapisa Save Jankovića, objavljenog u časopisu “Razvitak”, o Majstoru Manojlu[62]:

Objavljeno:	Prevedeno.	Valjalo je:
Пе Арџем ин жос,	Низ ту реку звану Арџеш,	Pe Arĝem în jos,
Пе ала мал фрумос,	А по лепој јој обали,	Pe aăla mal frumos,
Њагра-Вода трјаче;	Шеће ми се Негру-кнеже;	Ńagră-Vodă tri̯ače;
Ноауа мештерј лукра,	Девет мајстора ту раде;	No̯auă meşterỉ lucra,
Ноауа калфе марј,	То су оне девет калфе,	No̯auă calfe marỉ,
Ку Манојља заче;	А десети је Манојло;	Cu Manoi̯l'a zăče;
....	....	....

Ćirilično pismo za zapisivanje rumunskog folklora sa prostora severoistočne Srbije koristio je i etnomuzikolog Dragoslav Dević u svom radu “Narodna muzika Crnorečja”[63]:

---

[61] Славољуб Гацовић, *О бајању и врачању у Влаха источне Србије*, “Развитак”, 3, Зајечар, 1986, стр. 90.

[62] Сава Јанковић, “Развитак”, бр. 3, Зајечар, 1969. стр. 48-49

Objavljeno:	Prevedeno:	Valjalo je:
Pâcâрит, мја pâcâритê	Изникао ми је, изникао	Răsărit, mi̯a răsărit*î*,
Pâcâрит, мја pâcâритê	Изникао ми је, изникао	Răsărit, mi̯a răsărit*î*,
Ун брад марје ’нкренгуратê	Бор велики разгранат	Un Brad mari̯e încrengurat*î*
Ун брад марје ’нкренгуратê	Бор велики разгранат	Un Brad mari̯e încrengurat*î*
....	....	....

Nikola F. Pavković, u svom radu iz Svrljiškog zbornika (knj. I)[64], objavljuje u prilogu izvorne stihove *petrecătur*-a, jednu iz Rakove Bare, koju je zabeležio Ratomir Marković još 1965. godine, i jednu iz Ceremošnje, koju je on zabeležio 1970. godine, latiničnim, doduše neadekvatnim pismom (str. 67-70). Evo primera iz Ceremošnje:

Objavljeno:	Prevedeno:	Valjalo je:
Care siad’e supt pocruou?	Ко то седи под покровом?	Care şîađe supt pocruou?
Siad’e Iancu Cimatariu.	Седи Јанко Киматару.	Şîađe I̯ancu kimătari̯u.
Ce da lucru ca-s lucra-re?	Који је рад радио?	Śe dă lucru că-ş lucra-re?
Tuot sad’e si ca ruga-re	Стално је седео и молио	Tuot şîađe şî să ruga-re
sa-l mai scriie, da ‘na-i vii-o,	да га упише у живе,	Să-l mă-i̯ scrii̯e, da-n ai̯ vii̯-o,
....	....	....

Živka Romelić u radu *Običaji i verovanja oko rođenja deteta u severnoistočnoj Srbiji*[65] navodi vlaške izraze zapisane latinično, doduše neadekvatnom grafijom. Tako npr. *jarba Muma Paduri, mujare karkat, grevuanje* (trava Šumske majke, žena u drugom stanju, gravidna žena, str.98), ili *moaša* (babica, str.99), ili *ursatoarje, skrisu, Ašaja ursat, tortilje, Muma Paduri, jarba Muma Paduri, moaša* (suđaje, sudbina, takva im je sudbina, beskvasni hleb, Šumska majka, trava Šumske majke, babica, str.100), ili *grindjij, arunkatu, baćeruza, boćadza* (običaj dizanja deteta do glavne noseće grede za Sv. Vasilija, tj. običaj bacanja dece na raskršću; krštavanje; krštenje, str. 101) itd.

---

[63] Драгослав Девић, *Народна музика Црноречја у светлости етногенетских процеса*, Београд, 1990, стр. 376-432

[64] Н. Павковић, *Три етнолошке минијатуре*, “Етно-културолошки зборник за проучавање културе источне Србије и суседних области”, књ. I, Сврљиг, 1995, стр. 63-65 и 67-70

[65] Ж. Ромелић у свом раду *Обичаји и веровања око рођења детета у северноисточној Србији*, “Етно-културолошки зборник за проучавање културе источне Србије и суседних области”, књ. I, Сврљиг, 1995. стр. 98-101

Paun Durlić, etnolog majdanpečkog muzeja, piše ćiriličnim pismom ili grafijom[66], koju naziva, po svom imenu, *Paunica*.[67] No, i pored toga, on u svom radu iz Svrljiškog zbornika (knj. I)[68], piše u istoj rečenici latiničnom i ćiriličnom grafijom, kao npr. *în ḫасо-ста с-о primjaskă* ... (u ovaj čas da ga primi, str. 237) ili npr. u svom radu iz Svrljiškog zbornika (knj. II)[69] uzvik kolovođe *Оп-ша, јар-аша. Шîнкодата, јар-аша* (Hop tako, samo tako. Još jedanput, samo tako, str. 112), ili latiničnom, doduše neadekvatnom, grafijom piše *nuvîr* (oblak, str. 113, napomena 15), *Suare fracîjuare*, (Sunce brate, str. 115). Ova se nedoslednost, osim na ovom primeru, vidi i u radu pod naslovom *Đurđevdan u Rudnoj Glavi : (građa)*[70] u kojem, bez obzira što u većini drugih svojih radova promoviše svoje ćirilično pismo, "Paunicu", koristi isključivo latinično pismo, razume se, neadekvatno za zapisivanje rumunske dijalektološke građe. Tako, na primer, na prvoj strani njegovog rada čitamo: *aljesu lu S' nđordz, ljošćan, Bušen, kašu š lapćilji la minje, da dzaru al vjarđe la ćinje* (odvajanje svetog Đorđa, selen, /pastirsko/ rikalo, kačkavalj i mleko kod mene, a zelena surutka kod tebe, str. 197) itd. Ukoliko je vlaški, tačnije rečeno rumunski, etnolingvistički materijal ovde zabeležen latinično zbog tehničkih nemogućnosti da se zapiše ćirilično, trebalo je to naglasiti makar u fusnoti.

Drugi je problem što su čak i navedeni autori prilikom latiničnog zapisivanja rumunskog etnolingvističkog dijalekatskog materijala bili nedosledni u korišćenju pojedinih grafema, verujemo zbog nepoznavanja jezika čije reči zapisuju. Nepoznavanjem jezika ne mogu se, međutim, opravdati greške u zapisivanju navedenog materijala latinicom, koje je načinio Paun Es Durlić, u pomenutom radu o đurđevdanskim običajima.

---

[66] Паун Ес Дурлић, *Дуој фрац – влашка верзија митолошке приче о Усуду*, "Развитак", бр. 194-195, Зајечар, 1995, gde u poglavlju *О језику и ортографији* (стр. 114-116) iznosi svoje stavove o ovom pitanju.

[67] Mislimo na članak pod naslovom "Vlaško pismo 'PAUNICA', Azbuka vlaškog jezika : Etnolog Paun Durlić, upravnik Muzeja u Majdanpeku, posle dve decenije rada na istraživanju jezika Vlaha, odlučio da javnosti prikaže i njegovu azbuku", odnosno "PAUNICA– vlaško pismo u WINDOWS fontovima", koje je u Politici od 27. januara 1996. godine potpisao novinar Ilija Telesković, a od koga se Paun Es Durlić ničim nije ogradio.

[68] Паун Ес Дурлић, *Култ мртвих као основа за одређење религије Влаха*, "Етно-културолошки зборник за проучавање културе источне Србије и суседних области", књ. I, Сврљиг, 1995, стр. 232-240

[69] Паун Ес Дурлић, *Покладни привег*, "Етно-културолошки зборник за проучавање културе источне Србије и суседних области", књ. II, Сврљиг, 1996, стр. 110-115

[70] P. Durlić, *Đurđevdan u Rudnoj Glavi : (građa)*, "Zbornik radova Muzeja rudarstva i metalurgije u Boru", knj. 2, Bor, 1982, str. 197-199

Navešćemo još jedan primer nedavno štampanog kataloga Muzeja rudarstva i metalurgije – Bor pod naslovom *Tradicionalno odevanje Vlaha : Od poslednjih decenija XIX veka do savremenog doba* autora Emine Branković, etnologa navedenog muzeja u Boru. U njemu se sva nomenklatura rumunskih naziva navedene nošnje zapisuje ćiriličnim pismom, kao npr. “šapsa”, a valjalo bi zapisati *śapsă* “plitka trouglasta kapica”, dok je mnogo više nomenklatura prevedeno na srpski, odnosno uopšte nije navedena na rumunskom, pa bilo i ćiriličnim pismom, kao npr. “šubara” a valjalo bi *clăbăț* “šubara bele boje, od ovčje kože sa runom” itd., do onih primera gde su pojedini nazivi toliko izobličeni načinom pisanja i nerazumevanjem jezika da ih jedva i Vlah može protumačiti.

Ovde, svakako, ne isključujemo svoja lutanja i traganja za adekvatnom ortografijom u zapisivanju rumunskog etnodijalekatskog materijala sa prostora severoistočne Srbije. Prvi pokušaj takve ortografije izložen je u radu *Priča Gospodnja*[71], odakle donosimo nekoliko stihova:

Objavljeno:	Prevedeno:	Valjalo je:
“Amuncă i̯e đe văd̦ut,	“Videti je njega teško,	“Amuncă i̯e đe văd̦ut,
Da Ĺesńi đe cunoscut.	A lako je poznati ga.	Da-l'esńi đe cunoscut.
Calu lui̯ Ĺis pinćinog.	Njegov konj je lis u noge,	Calu lui̯ l'is pinćinog.
Şaua lui̯ ćiaşca zmâului̯,	Sedlo mu je krljušt zmaja,	Şaua lui̯ ćiaşca zmîului̯,
Frău calului̯ douo napârś,	Dizgini su dva poskoka,	Frîu calului̯ douo napîrś,
În gură încĺeştaće,	Ustima su ukliješteni,	În gură încl'eştaće,
Şî-n coadă înodaće,	Repovima učvoreni,	Şî-n coadă înodaće,
Śinga calului̯, doi̯ bălauri̯,		Śinga calului̯, doi̯ bălauri̯,
În-tro bai̯eră răsuśiț.	A stremen mu dva blavora	Într-o bai̯eră răsuśiț.
	U nit jednu upredeni.”	

[71] Славољуб Гацовић, *Прича Господња*, “За здравље : из историје народне медицине и здравствене културе” : IV и V научни скуп (Зајечар 1989. и 1997.), Зајечар, 1999, стр. 259-270. i u knjizi *Путеви истине : полемика о вредности једног научног рада*, Зајечар, 1999. Ortografija koju smo ponudili kao urednik zbirke pesama *Cînt’ec’e d’e dor* autora Gorana Č. Đorđevića (Zaječar, 1988.) nije bila namenjena onima koji se bave beleženjem etno-materijala, nego onima koji se bave pisanjem poezije. Evo jednog primera iz navedene zbirke:

original:	prevod:
La feriasta d’in obor,	Pod prozorom u avliji
Bat’e calu d’in pic’or.	Konj doziva, lupa nogom.
Iel nu bat’e să măi dorm,	On ne lupa da još spavam,
Numa bat’e să mă scol.	Nego lupa da ustanem.

Ovim doista sumarnim prikazom žalosnog stanja i dalje degradacije u zapisivanju vlaškog, odnosno rumunskog, pre svega folklornog, ali i etnomuzikološkog i dijalektološkog materijala sa prostora severoistočne Srbije, samo smo hteli ukazati na problem budućih istraživača i na potrebu što hitnijeg prihvatanja standarnih normi zapisivanja koje smo mi u ovom radu preuzeli iz “Rečnika novog rumunskog lingvističkog atlasa” (Chestionarul Noului atlas lingvistic romîn), koji je priređen pod rukovodstvom akademika Emil-a Petrovici-a i prof. dr B. Cazacu-a u izdanju Akademije Narodne Republike Rumunije (Academia Republicii Populare Romîne) i objavljen u časopisu “Fonetika i Dijalektologija” (Fonetică şi Dialectologie, vol. V, Bucuresti, 1963), a koji su se, inače pridržavali studije D. Jones-a, *Association phonétique internationale,* publikovane u berlinskom časopisu Lautzeichen und ihre Anwendung in verschiedenen Sprachgebieten davne 1928. godine.

Ovde ćemo dati celovit sistem fonetske ortografije kojim se koristimo u priređivanju stihova *petrecătur*-a, sa preporukom za sve buduće istraživače na terenu. Grafema ***a*** (srednje otvoreni vokal, identičan srp. **a** = **a**; npr. **ai̯nă** “haljina”), ***ă*** (srednje otvoreni vokal, na prelazu između *a* i *e*; npr. **bună** “dobra”)[72], ***b*** (zvučni bilabijalni okluziv, identičan srp. **b** = **b**, npr. **bun** “dobar”), ***c*** (bezvučni velarni okluziv, identičan srp. **k** = **k**; npr. **cui̯nă** “kuhinja”), ***ć*** (bezvučna alveopalatalna afrikata čiji je frikativni elemenat ***ś***, identična srp. **ć** = **ć**; npr. **mo̯arće** “smrt”**)**, ***č*** (bezvučna palatoalveolarna afrikata, identična srp. **č** = **č**; npr. **če fač** “šta radiš”), ***d*** (zvučni dentalni okluziv, identičan srp. **d** = **d**; npr. **duće** “idi”), ***ḑ*** (zvučna dentalna afrikata, identična bug., mak., prizrensko-timočkom **ḑ**; npr. **ḑîc** “kažem”)[73], ***đ*** (zvučna

[72] Neakcentovani vokal ***a*** iz latinskog jezika (ne računajući inicijalno ***a*** u latinskom jeziku, kao npr. dakorum. ***adînc*** < lat. ***adancus***) prešao je u ***ă***, kao npr. dakorum. ***cămaşă***, arom. ***cîmeaşă*** (dial. rum^b. ***kimi̯aşă***, dial. rum^o. ***camaşe***) < lat. ***camisia***

[73] Zvučni latinski konsonant ***d*** praćen vokalom ***i*** u hijatu, omekšan je i asibilovan još u rimsko vreme (asibilovanost su dokazali latinski gramatici još u V veku). Konsonant ***dz*** je prešao u ***z*** još u XVI veku u Rumuniji i u aromunskim govorima iz Mulovišta i Gopeša kada je bio praćen akcentovanim ili neakcentovanim samoglasnicima ***ia***, ili neakcentovanim samoglasnicima ***io***, ***iu***: dakorum. ***aşeza***, rum^b. ***aşeḑa*** < lat. ***assediare*** “(po)sesti, posaditi; metnuti”; dakorum. ***miez***, aromun. ***ńedz***, rum^b. ***ńeḑ*** < lat. ***medius*** “sredina (hleba)”; dakorum. ***orz***, aromun. ***ordzu***, lat. ***prandium*** “ručak, obed”; dakorum. ***rază***, aromun. ***radză***, rum^b. ***raḑă*** < lat. ***radia*** “zrak”. Konsonant ***dz*** može nastati i iz latinskog ***j*** + ***a***: dakorum. ***zăcea***, aromun. ***dzaţiri***, rum^b. ***ḑaśe*** < lat. ***jacere*** “boluje”, ili iz latinskog ***d*** + ***e***, ***i*** koji je pretrpeo ist(ovetn)u promenu posle VI veka: dakorum. ***zece***, aromun. ***dzaţe***, rum^b. ***ḑăśe*** < lat. ***decem*** “deset”, dakorum. ***zeu***, aromun. ***dzău***, rum^b. ***ḑău*** < lat. ***deus*** “Bog”; dakorum. ***zic***, aromun. ***dzicu***,

alveopalatalna afrikata čiji je frikativni elemenat ***ź̦*** koji korespondira sa bezvučnim ***ć***, identična srp. **đ** = **đ**; npr. **đe unđe** “odakle”), ***e*** (srednje otvoreni vokal iz prednje serije koji neznatno ide ka zatvorenom, identičan srp. **e** = **e**; npr. **duće** “idi”)[74], ***e̯*** (zatvoreno **e** između **e** i **i**, predstavlja konsonantni elemenat u diftongu **e̯a**; npr. **vi̯e̯ađe** “vidi”, **fi̯e̯aće** “devojke”) ***f*** (bezvučni labiodentalni frikativ, identičan srp. **f** = **f**; npr. **fată** “devojka; porodi se”), ***g*** (zvučni velarni okluziv, identičan srp. **g** = **g**; npr. **gură** “usta”), ***ĝ*** (zvučna alveopalatalna afrikata; npr. **ĝer** “hladno”, **ĝem** “džem”, **ĝamăn** “/prozorsko/ okno”), ***h*** (bezvučni laringalni frikativ, identičan srp. **h** = **h**; npr. **hai̯nă** “haljina”), ***i*** (vokal sa minimalnim otvorom iz prednje serije, identičan srp. **i** = **i**; npr. **vino** “dođi”), ***i̯*** (zatvoreni vokal centralne serije sa nijansom iz prednje serije, između ***i*** i ***î***, predstavlja konsonantni elemenat u diftongu **i̯a**; npr. **i̯ară** “opet”, **i̯apă** “kobila”), ***ɨ̇*** (nalazi se samo iza konsonanata na kraju reči za oblik množine; npr. **ci̯orɨ̇** “ćoravi”, **tărăbɨ̇** “tarabe”), ***î*** (najzatvoreniji vokal iz centralne serije: **î**, **â**, **ă**; npr. **mîńe** “sutra”, **în** “u”), ***j*** (palatoalveolarni frikativ, identičan srp. **ž** = **ž**; npr. **joi̯** “četvrtak”, **jumataće** “polovina”), ***k*** (bezvučni okluzivni velar, identičan rum. ***c*** i srp. **k** = **k**, upotrebljava se samo ispred **e** i **i**; npr. **ki̯or** “ćorav”, **ke̯amă** “/po/zove”, **kilogram** “kilogram”), ***l*** (alveolarni lateral, identičan srp. **l** = **l**; npr. **lapće** “mleko”), ***l'*** (palatalni lateral, identičan srp. **lj** = **lj**; npr. **l'emn** “drvo”), ***m*** (bilabijalni nazal, identičan srp. **m** = **m**; npr. **mumă** “majka”), ***n*** (dentalni nazal, identičan srp. **n** = **n**; npr. **nui̯e** “nema”), ***ń*** (palatalni nazal, identičan srp. **nj** = **nj**; npr. **ńimic** “ništa”), ***o*** (srednje otvoreni zadnji vokal koji neznatno ide ka zatvorenom, identičan srp. **o**; npr. **bolobreće “**punoglavac”), ***o̯*** (predstavlja konsonantni elemenat u diftongu **o̯a**; npr. **mo̯al'e** “mek/an/o”)[75], ***p*** (bezvučni bilabijalni okluziv, identičan srp. **p** = **p**; npr. **pe poćecă** “po putanji”), ***r*** (treperavi krajnji alveolar, identičan srp. **r** = **r**; npr. **rugămînt** “molitva”), ***s*** (bezvučni dentalni frikativ, identičan srp. **s** = **s**; npr. **sărac** “siromah”), ***ś*** (bezvučni alveopalatalni frikativ, ima približnu ili skoro istu fonemsku vrednost ruskog dugog mekog **š [š'š']**; npr. **śe faś** “šta radiš”), ***ş*** (bezvučni palatoalveolarni frikativ, identičan srp. **š** = **š**; npr. **şapće**

rum[b]. ***d̦îc*** < lat. ***dico*** “govori, kaže”; dakorum. ***z̦înă***, aromun. ***dz̦înă***, rum[b]. ***d̦înă*** < lat. ***diana*** “Dijana, boginja lova”.

[74] Akcentovani vokal ***e*** (< lat. ***ĕ***) bio je diftongovan u ***ye*** u srednjovekovnoj fazi > ***ie*** odakle dakorum. ***ieri***, arom. ***a(i)eri*** < lat. ***heri*** “juče” ili dakorum. ***fier***, arom. ***h'er*** < lat. ***ferrum*** “gvožđe”

[75] Akcentovani vokal ***o*** (< lat. ***ŏ***) bio je diftongovan u ***o̯a*** odakle dakorum. i arom. ***co̯adă*** < lat. ***coda*** “rep”, dakorum. ***coco̯ană*** < grč. ***κοκκώνα*** “gospođa”

"sedam"), ***t*** (bezvučni dentalni okluziv, identičan srp. **t** = **t**; npr. **tot** "sve"), ***ţ*** (bezvučna dentalna afrikata, identična srp. **c** = **c**; npr. **ţapăn** "jak"), ***u*** (najzatvoreniji vokal iz zadnje serije, identičan srp. **u** = **u**; npr. **umăd** "vlažno"), ***u̯*** (predstavlja konsonantni elemenat u diftongu **u̯a**; npr. **u̯ai̯e** "ovca", **u̯amiń** "ljudi", **ḑîu̯a**/**zău̯a** "dan") ***v*** (zvučni labiodentalni frikativ, identičan srp. **v** = **v**; npr. **vińeri̯a** "petak"), ***z*** (zvučni dentalni frikativ, identićan srp. **z** = **z**; npr. **zorzo̯ană** "drangulija, /jevtin/ ukras"), ***ź*** (meki alveopalatalni frikativ, zvučno korenspondira sa *ś*; npr. **źer** "hladno", **źamăn** "/prozorsko/ okno").

V

O motivima koji se pojavljuju u *petrecătur*-ama bilo je već reči u našem radu *Petrecătura u posmrtnim običajima Vlaha severoistočne Srbije*, koji je objavljen u knjizi *Putevi istine : polemika o vrednosti jednog naučnog rada*, kao i u samoj navedenoj knjizi, u poglavlju *Razmišljanja i dopune povodom recenzije Pauna Es Durlića*, i u radu Nikole F. Pavkovića *Tri etnološke minijature*, razume se, ne dovoljno. Nadamo se da će u skorije vreme ugledati svetlost dana posebna studija o motivima u *petrecătur*-i koja se nalazi u fazi završnih priprema. Zato ćemo ovde izdvojiti motive i ukazati na njihov značaj u proučavanju kosmogonije Vlaha severoistočne Srbije, u kontekstu njihove kulture samo koliko nam to skučenost prostora u ovom predgovoru *O petrecătur*-i dozvoljava.

Negde smo već rekli da je ideja o hetitskom uticaju na kult mrtvih u Vlaha severoistočne Srbije, koji se najbolje može prepoznati u stihovima *petrecătur*-a, veoma prihvatljiva, ali samo kao deo indoevropskog šamanističkog sloja, koji je veoma blizak tevtonsko-ugrofinskoj kosmogoniji, sa mlađim primesama prehrišćansko-paganskog sloja antike i najmlađim srednjovekovnim hrišćanskim slojem, koji je bio pod uticajem gnostičkih spisa. Ta će slojevitost, videćemo, biti još prihvatljivija kada budemo naveli sve motive koje smo izdvojili. Neki se među njima mogu prepoznati kako u indoevropskoj starini tako i u doklasičnim anadolskim kulturama, kako u staroegipatskoj kulturi tako i u paleobalkanskim kulturama, kako u bliskoistočnim antičkim kulturama tako i u antičkim kulturama Balkana koje su imale velikog uticaja na kasnije kulture ranog srednjevekovnog razdoblja.

Motiv kao što je, recimo, *devet sestara i devetoro braće – nouă surorỉ şi nouă fraţ* (Melnica 293-307; Kladurovo 274-281), gde postoji i deseti brat nad kojim sestra tuži, može nas podsećati na mnoge eneade indoevropskih,

staroegipatskih, antičkih ili pak slovenskih bogova mnogobožačkog panteona. Rekli bismo da je mitološka forma devet plus jedan poznata do u vreme nastanka pesama kosovskog ciklusa, kada je narodni pesnik ispevao veoma inspirativnu pesmu *Smrt majke Jugovića*, gde čitamo: "Mili Bože, čuda velikoga! | kad se sleže na Kosovo vojska, | U toj vojsci *devet Jugovića*, | I *deseti star-Juže Bogdane.*", što nas veoma podseća na eneadu slovenskih bogova na čelu sa Svantovidom. Ovome se mnogo šta kao dokaz može prineti, ali smo na samom početku obećali da ćemo o svemu po malo.

U motivu *sikće gorun – ţîpă goru*, koji je npr. zabeležen u stihovima pesama iz Kladurova (stih. 160-164) i Ranovca (I, stih. 167-188), *goru* se nalazi "Na izlasku sunca tamo" i "Ne sikće kako se sikće" već je svu goru iz korena iščupao i "Sva šuma bez lišća osta.... A čuje se preko zemlje" zato što je njemu došlo "Devetoro drvoseča, | I još devet sa testerom, | I toliko još tesara, | I još devet drvodelja." što nas podseća na ovde navedeni motiv *devet sestara i devetoro braće* i na pesmu *Smrt majke Jugovića*, u kojoj se pominju mnoge eneade. Kako vidimo, o ovom motivu se može poširoko govoriti i u pravcu rasprave o kultu drveta.

U motivu *riče jelen – ţîpă śerbu* (Melnica 289-292) vidimo mogućnosti za raspravu o jelenu, koji predstavlja život i koji se može identifikovati sa jelenom u mnogim mitologijama, od indoevropskih do antičkih, pa i ukoliko antičke izlučujemo iz okrilja indoevropskih kultura zbog paleobalkanskog supstrata koji se u njima očuvao po mišljenju Škokljeva.[76]

Pogrebna kolevka, odnosno sanduk (*săcrin*), naziva se najčešće *kuća pokojnikova – casa mortuluį* (Nikoličevo I 43-49; Kladurovo 170-215; Ranovac I 189-191; Podgorac I 101-108; Isakovo 41-45; Duboka 89-100), koja u stihovima pojedinih *petrecătur*-a može biti od breze, pa od svile, od pamuka itd., i predstavlja simbol zaštite, jer kolevka izaziva sećanje na početak, sa nesvesnom željom za povratkom u *uterus*.

Tu kolevku, od čega god da je, u motivu *jelen - śerbu* (Nikoličevo I 1-8, I 88-92; Melnica 45-54, 59-65, 82-87, 332-346, 351-360, 384-385; Krepoljin 15-20; Vitovnica 27-37, 41-47, 151-155, 218-221; Kladurovo 29-37, 44-52; Isakovo 82-85, 89-96; Duboka 15-25) vidimo kako je jelen nosi na svojim zlatnim rogovima dok trči "Preko polja oprljenog", dok mu "Iz kopita iskre žare, | Iz njuške mu plamen kulja, | A svetlost mu iz nozdrva",

---

[76] A. Škokljev, I. Škokljev, *Bogovi Olimpa iz Srbije*, Beograd, 1998.

što ga, valjda, stavlja u red solarnih božanstava. Jelen je ovde i posrednik između zemlje i neba, kao što je i u mitologijama mnogih naroda, on je i *psihopompos*, kao u mitologiji Kelta, dok se npr. u stihovima "Preko polja oprljenog | Ide jelen, mrko gleda" može dovesti u vezu sa sušom, kao u nekih azijskih naroda. On dovodi pokojnika "Sve do polja božurova" ili "Visoko u božur polje", što podrazumeva da je to na visini, možda nebeskoj: "U središte rajskog dola, | Sve do na kraj zemlje ove", odnosno "Do njegove večne kuće", "Kod Gospoda Boga gore, | Po lestvama od svetlosti."

Samo smo u jednoj *petrecătur*-i, u njenim stihovima: "Stavih sedla na tri konja | I sa njima u raj pođoh", izdvojili motiv *tri konja - tri̯ ca̯* (Žagubica II 1-2) sa kojima pokojnik odlazi u raj "Po širokom putu, dugom, | Do okruglog velog Bora, | Čije krošnje su u moru, | Nebesima vrhe pruža."

Pokojnik se u motivu *Bor - Brad* (Nikoličevo I 31-42; Melnica 519-527, 531-547; Gamzigrad 1-3; Vitovnica 86-109, 128-131; Kladurovo 216-222, 225-238, 240-253, 255-273; Ranovac I 1-7, 11-19, 21-29, 31-42; Podgorac I 1-15; Slatina 64-70; Dubočane 17-20; Osnić 77-82; Podgorac II 1-12; Krivelj 69-82) obraća božanstvu sledećom molbom: "Oj ti Bore rascvetani, | Deder prigni grane svoje, | Da dosegnem vrhe tvoje | I položim kosti svoje", a sve zato "Da mesto za odmor nađem, | Dok je sveta, a i zemlje, | Dok je veka i vekova, | Da se tamo ja odmorim."

Na rajskim poljanama nalazi se i *jabuka - măru* (Nikoličevo II 1-6), ponekad *izdanak ruže – fir dă trăndăfir* (Melnica 35-37, 39-43, 315-331; Vitovnica 113-119), koji predstavlja i pokojnika, ili *izdanak leske – fir dă alun* (Melnica 104-110; Vitovnica 110-117), kome se pokojnik obraća molbom ne bi li svoje telo uspeo do visina nebeskih, tamo gde se nalazi svet bogova. Motiv jabuke nas slučajno ili ne, u razmišljanjima, dovodi do jabuka u Hesperidskom vrtu, u vrtu bogova, a leska inače u kulturi Vlaha predstavlja apotropej.

Pokojnikove prepreke koje se javljaju na putu za raj, koje su ujedno i uzroci njegovog napuštanja ovozemaljskog šara, nalazimo u motivu *Samodiva – Somođi̯a/Somođiva* (Nikoličevo I 11-19, I 93-97; Melnica 6-9, 145-148, 155-170; Gamzigrad 5-6, 8-30; Nikoličevo II 6-9, 13-22, 26-34; Krepoljin 1-4, Ranovac I 104-123; Podgorac I 27-32, 36-56; Slatina 17-22; Dubočane 3-6,10-15; Osnić 4-7,18-27; Žagubica I 1-4, 7-10, 21-30; Duboka 79-88), koja se potvrđuje kao lice smrti u motivu *Samodiva–smrt - Somođi̯a/Somođiva-mo̯arća* (Vitovnica 6-9; Kladurovo 7-11, 359-362; Isakovo 29-31; Milanovac I 1-4; Milanovac II 1-4; Duboka 1-4) ili u motivu *crna Samodiva-dunda – ńagră Somođiva-dundă* (Žagubica II 17-26), dok se u motivima *Samodiva-lastavica – Somođiva-rîduri̯aua* (Vitovnica 65-71),

lastavica - rîdurḭaua (Vitovnica 120-127) i *Sveta Marija velika – Sîntă Mariḭa marḭe* (Melnica 193-203; Vitovnica 72-85; Duboka 67-69) može videti kako se lik Samodive, odnosno smrti, odnosno suđaje, transponuje u lastavicu, odnosno, pod uticajem hrišćanskih gnostičkih spisa, u lik Svete Marije. Lik Samodive je u stihovima *petrecătur*-a prikazan koliko u funkciji smrti, toliko i u funkciji jedne od suđaja, koja ispisuje knjige života ili smrti, otključava dveri, “Sve dveri od samog raja”, ona prevodi pokojnika “Kroz noževe naoštrene, | Sve kroz kose zakrivljene, | Kroz sekire dugoseke.”, bez obzira što je njeno lice nagrđeno, kao u stihovima: “Crna li si, pa i ružna, | A i zuba iskeženih, | I sa kosom raspletenom”, ona o sebi kaže: “Nisam crna, a ni ružna, | A ni zuba iskeženih, | Već od Boga ja sam dana.”

Kao vrhovno božanstvo se, pored *Bora - Brada*, u stihovima *petrecătur*-a, pojavljuje samo jednom *Bog*, koga smo izdvojili kao motiv *Bog - Zîn* (Podgorac II 13-27), a češće se, pod uticajem hrišćanstva, pojavljuje to isto božanstvo, koje je izdvojeno u motivu *Gospod-Bog – Dumńe-Zău* (Melnica 171-191; Nikoličevo II 125-133; Podgorac I 109-121; Krivelj 55-63). On se nakon pokojnikovog prelaska preko rajskog mosta, identifikovanog u motivu *most-greda – punća-poľimiḭa* (Melnica 111-125, 404-419; Gamzigrad 73-85; Nikoličevo II 81-106; Kladurovo 107-125; Ranovac I 49-56, 58-68; Podgorac I 70-78; Slatina 40-49; Isakovo 63-76; Podgorac II 83-95) nalazi usred raja u kući božjoj, koju smo izdvojili u motivu *kuća Gospodnja – casa a lu Dumńe-Zău* (Gamzigrad 54-66; Nikoličevo II 107-124; Vitovnica 148-150; Ranovac I 70-84, 127-140, 143-147; Slatina 49-60; Nikoličevo II 169-183; Kladurovo 125-130; Ranovac I 51-61; Žagubica I 31-38; Duboka 26-35; Pogorac II 28-48) i koji sedi za trpezom bogova, koju smo kao motiv nazvali *trpeza Gospodnja – masa a lu Dumńe-Zău* (Kladurovo 131-142, 290-298, 404-414; Ranovac I 85-87, 90-99, 148-162).

Bog za svojom trpezom nudi i pokojniku stolicu za odmor, koju smo kao motiv imenovali *carska stolica – scamn dă-mpărățîḭe* (Melnica 446-462; Ranovac I 90-99, 155-162; Kladurovo 131-142, 290-298, 404-414), gde se, uostalom, nalaze i sveci: “Četrdeset njih na broju”. Ta *kuća Gospodnja* četrdeset dveri ima, što podrazumeva četredeset prostorija, koje se, često, u stihovima *petrecătur*-a nazivaju *rajevi*, što se može povezati sa četrdeset prostorija kojima prolazi pokojnik u staroegipatskoj mitologiji.

Pokojnik na svom putu ka dolini rajskoj, koji smo kao motiv nazvali *širok put očišćen – un drum larg şî spilburat* (Krivelj 83-101) dolazi desnom stranom, nikako levom, do izvora, koji smo kao motiv nazvali *izvor tihe vode – fîntînă cu apă ľină* (Nikoličevo I 66-75; Gamzigrad 44-48, 67-72;

Nikoličevo II 51-80, Podgorac I 16-26; Slatina 34-39; Ranovac I 41-48; Milanovac I 16-18; Podgorac II 71-82; Krivelj 7-15), koji u nekim stihovima predstavlja "izvor vode zaborava", "izvor životvorne vode" ili "izvor vode kojom će pokojnik sa sebe isprati grehe svoje".

Pokojnika ponekad dočeka sa vagom *Sveti Jovan i Sveti Petar – Svići I̯ovan şi Sîn-Pătru* (Žagubica I 39-50) ili *dva starca - duoi̯ muoş* (Krepoljin 26-35), koji nas opet u svom delanju podsećaju na sliku vaganja pokojnikovog srca pred bogom Ozirisom u egipatskoj mitologiji, a *lestve nebeske - scărį dă lumănărį* (Melnica 127-139, 149-154; Vitovnica 61-64) tu su da pravednika zatim odvedu u *raj - rau̯* (Nikoličevo I 76-85; Melnica 490-503; Gamzigrad 93-103; Kladurovo 20-28, 282-289; Ranovac I 220-230; Podgorac I 81-95; Osnić 83-90; Duboka 70-76; Krivelj 16-43).

Od motiva ćemo navesti još motiv *Grci – Greś* [77] (Melnica 1-5; Kladurovo 1-5) i motiv *tri Arapa–stara vila - trii̯ Arapį-zînă bătrînă* [78]

---

[77] Za motive koje nabrajamo iz stihova *petrecătur*-a ne dajemo nikakvih potvrda iz drugih kultura sa Balkanskog poluostrva i šire, zato što su to najčešće poznati motivi u mnogim kulturama Evrope, Azije, Bliskog istoka i uopšte u kulturama Mediterana, i zato što bismo na taj način izašli iz postavljenih okvira predgovora *O petrecătur*-i, ali nam se čini da je motiv *Grci*, koji predstavlja *smrt* (Tabor mi se taborio, | Velik' tabor samih Grka, | Međ' dverima ove kuće. | Nije tabor samih Grka, | Već je smrt to Milanova. - Melnica 1-5), veoma redak i zanimljiv. Naime, u knjizi Mirjam Mencej *Voda v predstavah starih slovanov o posmrtnem življenju in šegah ob smrti* (Slovensko etnološko društvo, Ljubljana, 1997.) nalazimo zanimljive podatke koje autor preuzima iz studije Šefika Bešlagića *Boljuni. Srednjovekovni nadgrobni spomenici* (Starinar, n. s. 12. Beograd, str. 198) koji mogu biti u vezi s našim motivom. U Bešlagićevoj studiji se, pored ostalog, iznosi: *Svega dvadesetak metara od nekropole, s južne strane, postoji velik, okrugao ozidani bunar (oko 12 metara) kojim se i danas služe seljaci. Bunar se zove Neveš, a neki ga zove i Neva voda* (upor. *Огледна свеска*, Етимолошки одсек Института за српски језик САНУ, нова серија, књ. 15, Институт за српски језик САНУ, Библиотека јужнословенског филолога, стр. 58-59: *неведа* f. покр. "несрећа, зла сила; надземаљско, натприродно биће које наноси зло, несрећу" ... *Изéле га áле и нéведе* /Тимок, Станојевић 1927/, *áле и нéведе* "зло и наопако" /Пирот, Златковић 1988:442; Тимок, Сврљиг, Пирот, РСА/, *Да ойде сичко по али и неведи* /Перник/, *нѐвед* m. "зао дух у народном веровању" /Кула, Видин, Белоградчик/ < **ne-věda* "нешто непознато /зло биће/", од псл. **věděti* "знати"; упор. Ш. Кулишић, П. Ж. Петровић, Н. Пантелић, *Српски митолошки речник*, стр. 314: *нав* – "демонско биће које постаје од умрлог некрштеног детета ... Старословенска реч *нав* значи душа мртвога" – op. S. G.) – takvih bunara autor navedene studije nalazi još u Strujićima, Veličanima, Starom Slanom, Humu, Ravnom itd. pa nastavlja - *Kako Naveš, tako i ove ostale bunareve mještani nazivaju zajedničkim imenom – "Grčki bunarevi". Samo ime upućuje na njihovu relativno veliku starost... Ja sam, međutim, raspitujući se za "Grčke bunareve", saznao da se i u još nekim krajevima ovog dijela stolačkog područja zaista nalazi nekoliko takvih bunareva, a vidio sam ih u selu Glumini (Hrasno) i na putu izmedu Ljubiškog i Popova polja. Na ovome*

(Isakovo 1-17), koji poput “jelena” ili “tri konja” odvode pokojnika na onaj svet, a koga sve tamo ima možemo čitati u stihovima *petrecătur*-a koje smo izdvojili u motivu pod nazivom: *koga ima na onom svetu – care i̯e pe lumi̯a-i̯a* (Nikoličevo I 99-114; Melnica 11-16, 19-21; Gamzigrad 34-40; Nikoličevo II 37, 41-42, 44-48; Krepoljin 6-7, 9-10; Vitovnica 12-15, 17-23; Kladurovo 15-16; Podgorac I 60, 66-67; Dubočane 21; Isakovo 38; Žagubica I 11-12, 18-19; Žagubica II 3-16; Milanovac I 11-12; Milanovac II 10-11; Podgorac II 60-62, 68. Ovaj motiv je u svakoj *petrecătur*-i opevan u više stihova nego što smo mi ovde izneli. Skraćivali smo ih da se ne bi ponavljali u više navrata isti stihovi.).

Tačno je da se u motivu *opraštanje sa belim svetom - prostîri̯a cu lumi̯a albă* (Melnica 66-81, 250-255, 258-285; Nikoličevo II 141-148; Kladurovo 151-159, 299-313, 364-393, 415-430; Ranovac I 161-166, 210-214, 239-244, 247-252, 264-268; Slatina 74-81; Dubočane 33-37; Osnić 91-97; Žagubica II 27-28; Milanovac I 31-33; Krivelj 102-111) mogu čitati najpotresniji stihovi u *petrecătur*-ama gde se pokojnik oprašta zanavek od svojih najmilijih. Pokojnik se tek tada može vratiti kada *jaram – jugu/źugu* (Vitovnica 156-160, 224-230; Kladurovo 350-358; Ranovac I 246-252) propupi i kad *bosiljak - busui̯ocu*[79] (Nikoličevo I 21-28; Melnica 505-518; Vitovnica 205-214; Podgorac I 123-130; Milanovac II 18-24; Podgorac II 116-126) iznikne “... u vatri na ognjištu.”, i to opet “Samo tada, pa ni tada”.[80]

---

mjestu napominjem to, da su se stari narodi običavali pokopavati pokraj vode... Ovaj motiv biće šire obrađen u ovde najavljenoj studiji o kultu mrtvih u Vlaha severoistočne Srbije.

[78] Motiv *tri Arapa* je veoma redak i zanimljiv. Naime, u knjizi *Narodna književnost* (autori: Radmila Pešić i Nada Milošević-Đorđević, Beograd, Vuk Karadžić, 1984.), pod odrednicom *Arapin* nalazimo da je to “Složen lik koji ima i mitskih i istorijskih elemenata. Najčešće, crni troglavi demon Donjeg sveta (Balačko, Trojan, Dabog). U narodnimpesmama i pripovetkama često zamenjuje aždaju, zmaja ili Turčina... Kao realan istorijski lik mogao je poteći iz vremena vizantijskih sukoba sa Arapima.”

[79] Веселин Чајкановић, *Речник српских народних веровања о биљкама*, Рукопис приредио и допунио Војислав Ђурић, Београд 1994,стр. 36-43; Павле Софрић Нишевљанин, *Главније биље у народном веровању и певању код нас Срба*, Београд, 1912, стр. 29-45

[80] Pored navedenih, tu su motivi koje nalazimo u kontekstu motiva *Bor*, kao npr. *veliki-crni soko, crna vidra, žuta zmija – poskok - blavor* itd., ali i u kontekstu drugih većih, gde nalazimo npr. motiv *zelena močvara, čuma (bolest), velika crvena jabuka okrugle krošnje u predelu izlaska sunca, četrdeset dveri raja, devet dveri raja, predeo oprljenog polja u raju, kraj Zemlje, svilena kolevka, kolevka od breze, pamučna kolevka, stenovito brdo* ili *planina* kojim se pokojnik treba peti, *širok i dug put, leva i desna strana, polje ili brdo božurova, mesto gde se tuga razdeljuje, okruglo i veliko polje* – asocijacija na raj, *lestve od svetlosti, sedam cvetova Bora, veliko more – praokean koji opasuje Zemlju, bele i crne knjige* ili *knjige*

Motive koje nalazimo u stihovima *petrecătur*-a, nalazimo još u stihovima Veda, Avesta, Eda, Kalevale, u stihovima ispisanim u Egipatskoj knjizi mrtvih, na staroegipatskim grobnicama, ali i u stihovima mitološke sadržine koji se još uvek mogu čuti prilikom izvođenja mnogih narodnih paganskih običaja na prostoru Balkana.

***

Reč o osnovnim zamislima, postupcima, ciljevima i svrhovitosti objavljivanja ove, u najširem smislu pre svega folklorne, a potom i etnološke, etnomuzikološke i dijalektološke građe, kao i o prevodima koje uz originale donosi autor, biće veoma kratka i jasna.

Naime, naša je zamisao da interdisciplinarno, koliko je to moguće, damo javnosti što više varijanti *petrecătur*-a sa prostora severoistočne Srbije, po prvi put, u jednoj zbirci. Postupili smo tako zato što smo uvideli mnoge manjkavosti pojedinačnih prikazivanja i interpretiranja naučnoj javnosti ovog materijala.

Ciljevi su nam pre svega da celokupan materijal bude prikazan jednom adekvatnom fonetskom ortografijom, po međunarodnim standardima, koja može biti dobar primer budućim zapisivačima, i da se, svakako, na jednom mestu nađu svi melografski zapisi radi daljih etnomuzikoloških proučavanja. U tom smislu je učinjen i prvi korak tako što je ovde priložen i etnomuzikološki rad Sanje Radinović.

Svrha objavljivanja ove folklorne građe jeste da do nje dođu kako one mlađe generacije koje će nastaviti tradiciju pevanja *petrecătur*-a tako i one generacije mladih etnologa, etnomzikologa i dijalektologa koje jednoga dana neće više imati šta zapisivati na terenu, jer treba reći: *petrecătur*-e se polako, ali sigurno, gase. Knjiga je namenjena i svima iz sveta nauke, koji će u svojim kabinetima naći u *petrecătur*-ama, nadamo se, izvore radosti i podstreka za dalja proučavanja.

Prevodi su ovde dani za one koji ne vladaju rumunskim dijalektima ne bi li se njima podstakla nova i donekle preinačila stara tumačenja kulta

života i smrti, ključevi rajski, četrdeset svetaca, kantar Svetog Petra, dva izvora, veliki i mali pisar s jednom nozdrvom, rajska putanja – svršetak života, voda zaborava, vrba, grešan svet, anđeli, mala kapija i velika nesita kapija, žuto rajsko cveće, bič ognjeni, visoka šuma itd. Valja reći da se mora analizirati svaki stih posebno, svaka celina posebno, pa opet to valja uklapati u jednu i razumeti kao jednu nedeljivu celinu, a koja se u komparaciji sa motivima drugih mitologija starih naroda može još bolje razumeti.

mrtvih i posmrtnih običaja i uopšte kulture Vlaha severoistočne Srbije, koja je, i pored mnogih poslenika, po našem dubokom uverenju stečenom uvidom u literaturu, ostala na margini multidisciplinarnih proučavanja.

Sva sela u kojima smo zabeležili *petrecătur*-e uazbučena su unutar geografskih oblasti sledećim redosledom: BRANIČEVO (Doljašnica i Češljeva Bara), ZVIŽD (Lješnica i Rakova Bara), KUČEVO (Duboka, Turija, Ceremošnja i Ševica), MLAVA (Busur, Vitovnica, Kladurovo, Melnica i Ranovac I i II), HOMOLjE (Bukovska, Žagubica I i II, Krepoljin i Milanovac I i II), RESAVA (Bobovo i Proštinac), CRNOREČJE (Brestovac, Valakonje, Gamzigrad, Dubočane, Zlot, Krivelj, Metovnica, Nikoličevo I i II, Osnić, Podgorac I, II i III i Slatina) i POMORAVLjE (Isakovo).

1.

DOĽAŞŃIȚA[i] (V)

Pră śe al cîmp al pojorit,
Tre̯aśe śota moorîtă,
Dă piśo̯are potcovită,
Dîn copită skinćei̯ mîărg,
Dar dîn gură pară-i̯ cură.
Dîn corńiță śe-m duśa-re?
Duśa l'agăn dă mătasă.
Śińe-n l'egăńe̯al şăđa-re?
Şăđa Stana kimećiță,
Tot şăđa şî să ruga-re,
Tot dă ńe̯agră Somođii̯e,
Să mi̯-o scrii̯e-n fo̯ai̯a vii̯e.
Nu să po̯aće să să scrii̯e,
Că cărțîl'i s-ar do-nplut,
Şî conđii̯u s-au perdut.
S-o scrii̯em la-i̯ morțîlor,
Că cărțîl'i s-ar gol'it,
Şî conđei̯u s-au d-aflat.
Đii̯e, Đii̯e, Somođii̯e,
Dă stăi̯ cîtă puțîńel,
C-a pl'ecat şî s-a zui̯tat,
Să-ş criśască la nororị,
Să-ş criśască la fiśorị,
Să nu-i̯ bată zbororeal'e,
Să nu-i̯ vorbască vorbe gre̯al'e,
Pră mumă sa să n-o zăui̯će.
Đii̯e, Đii̯e, Somođii̯e,
Dă stăi̯ cîta puțîńel!
C-apl'ecat şî s-a zui̯tat,
Să-ş criśască la ńepoț,
La ńepoț şî la ńepo̯aće,
Să nu ḑîcă-n flui̯ere̯al'e,
Să nu źo̯aśe źocore̯al'e,
Să nu-i̯ po̯arće ńiś marźe̯al'e,

DOLjAŠNICA

Preko polja oprljenog
Košuta je mrke boje,
S kopitama potkovanim,
Iz kopita iskre žare,
Iz njuške joj plamen kulja.
Šta nosi međ' rogovima?
Kolevku od čiste svile.
U kolevci ko mi sedi?
Sedi Stana pokojnica,
Samo sedi i moli se
Sve kod crne Samodive
Da j' u belu knjigu piše.
Ne može se upisati,
Jer su knjige ispunjene
I pisaljka izgubljena.
Upisaće je u mrtve,
Jer su knjige ispražnjene
I pisaljka pronađena.
Divo, Divo, Samodivo,
Deder stani još malo!
Pošla je, zaboravila
Da poruči nevestama,
Da poruči sinovima
Da na igranke ne idu,
Teške reči ne govore,
Da majku ne zaborave.
Divo, Divo, Samodivo,
Deder stani još malo!
Pošla je, zaboravila
Da poruči unucima,
Unucima, unukama
Da u frule ne duvaju,
Da u kolu ne igraju,
Da ne nose ni perlice,

Ca marźel'l'i sî-măi̯ gre̯al'e,
Sî-măi̯ gre̯al'e đe cît petriśe̯al'e,
Muma lor să n-o zăui̯će.
Đii̯e, Đii̯e, Somođii̯e,
Dă stăi̯ cîta puțîńel,
C-a pl'ecat şî s-a zui̯tat,
Să-ş criśască şî la vi̯ere,
Să-ş crişască şî la vi̯eri̇,
Şî la frat, şî la surori̇,
Să nu-i̯ bată zbororee̯al'e,
S-nu-i̯ vorbască vorbe gre̯al'e,
Sora lor să n-o zăui̯će.
Ai̯đi, Stano, nu ći će̯ame,
Că şî Stana d-o pleca,
To̯aće uş că đeşkiđa!
Đe ńim-i̯a nu să ćemi̯a.
Pic đe śară mi-ş pica,
Lumănari̯a-i̯ s-aprinđa,
I̯a-n rai̯ că mi-ş tuna.
Pr-al mare scam-că-n şeđa,
Cu tot ńamu mîna da,
Şî cu i̯ei̯ să întînl'a,
Şî cu striń şî cu veśiń,
Şî la i̯ei̯ că să preda.
Đii̯e, Đii̯e, Somođii̯e,
Stăi̯ tu cîta puțîńel,
C-a pl'ecat şî s-a zui̯tat
Să-ş criśască la i̯ei̯ nori̇
Să sco̯ată razboi̯u-n mala-mari̯e[ii].
Đii̯e, Đii̯e, Somođii̯e,
Stăi̯ tu cîtă puțîńel.
Să şćii̯, Stano, c-o să-ț fii̯e,
Dă vac şî dă veśii̯e!

Perlice su ponajteže,
Od kamenčića su teže,
Da majku ne zaborave.
Divo, Divo, Samodivo,
Deder stani jošte malo!
Pošla je, zaboravila
Da poruči i sestrama,
Da poruči braći svojoj,
Braći svojoj i sestrama,
Da na igranke ne idu,
Teške reči ne govore,
Da sestru ne zaborave.
Hajde, Stano, i ne boj se.
A i Stana, kada pođe,
Sva se vrata otvaraše!
Nikoga se ne uplaši.
Kap večeri kada kapnu
Sveća joj se tad zapali,
U raj ona tada uđe.
Na stolicu kada sede,
S rođacima se pozdravi
I sa njima se susrete,
Sa strancima, starincima,
I njima se ona preda.
Divo, Divo, Samodivo,
Deder stani jošte malo!
Pošla je, zaboravila
Da poruči nevestama
Da one iznesu razboj.
Divo, Divo, Samodivo,
Deder stani jošte malo!
Da znaš, Stano, da će biti
Tebi za vek i vekova!

2.

ŚEŞĽOBARA[iii]

Prîn ś-al cîmp al pojorît
Tre̯aśe śota[iv] moorîtă,
Dă piśoare potcovită
Dîn copită skinćii̯[v] mîărg,
Dar dîn gură par-ăi̯ cură.
Dîn corńiță śe duśa?
Duśa l'agăn dă matasă.
Śińe-n l'agăn mi şăđa?
Şăđa Stana kimećița,
I̯a şăđa şî să ruga-re,
Cătră mai̯că Somođii̯e,
Să mi̯-o scrii̯e-n parća vii̯e.
“Nu poś, mai̯ki, să će scriu,
Că cărțîl'i s-ar umplut,
Şî conđii̯u s-a perdut;
Să će scriu, mai̯ki, în ai̯ morț,
Că cărțîl'i s-ar gol'it
Şî conđei̯u s-a aflat.
Ş-ai̯ pl'ecat, ć-ai̯ zui̯tat,
Să-n samiń tu băsîi̯oc,
Să-l puń-n vatra dă foc,
Şî să-l uḑ cu un crop.
Cînd i̯al va răsări,
Pic dă śară va pica,
Lumănari̯a s-aprinđa,
Rai̯u i̯i̯ să dăşkiđa,
Stana-n rai̯ mi-s treśa,
Cu ńemińa să-ntîlńa.
Ś-ai̯ pl'ecat ț-ai̯ zui̯tat,
Să-n criśeşć la frațîi̯orł,
Să nu cînće cînćiśe̯al'e,
Să nu-m ḑîcă-n flui̯ere̯al'e,
Să nu źo̯aśe źocore̯al'e,
Suora lor să n-o zăui̯će,

ČEŠLjEVA BARA

Preko polja oprljenog
Ide šuta namrštena,
Noge su joj potkovane.
Iz potkova iskre žare,
Iz ustiju plamen kulja,
A na rogovima nosi,
Nosi kolevku od svile.
Ko mi sedi u ljuljašci?
Sedi Stana pokojnica,
Ona sedi i moli se
Sve pred majkom Samodivom
Da je među žive piše.
“Ne mogu te upisati,
Jer su knjige ispunjene
I pisaljka izgubljena;
Da te među mrtve pišem,
Knjige su mi ispražnjene
I pisaljku sam pronašla.”
Pošla si, zaboravila
Da bosiljak ti posadiš
Sve na vatri u ognjištu
Vrućom vodom da polivaš.
Kada bude izniknuo,
Kap voska kada mi kapne,
Sveća mi se tad upali,
Raj se tada njoj otvori
I Stana mi u Raj prođe,
A ni sa kim se ne sretne.
Pošla je, zaboravila
Da poruči bratu svome
Da ne peva on pesmice
I da frulom ne zasvira,
Da ne igra on u kolu,
Sestru da ne zaboravi,

Înto̯arśe će, mai̯ki, acasă,
Înćinźe arźava-n malu al mare,
Cînd brîgl'il'i va-nverd̦î,
Şî suve̯ici̯a o lastari,
Şî sfîrśelu va-nfrund̦î,
Atunś i̯eal o să să-nto̯arcă!
Bogdaprost!

Nek se majci kući vrati,
Nek osnovu on zasnuje
I kad brglo zazeleni
A i čunak kad lastari
Te i svrdlo kad olista,
Tad će ona da se vrati!
Bog da prosti!

3.

L'EŞŃIȚA[vi]

Pră un cîmp mari̯e rotat
Treśe śerbu înpuşcat
Dă piśo̯ari̯e înpotcovit
Cu potco̯ave dă arźint.
Cum nui̯-Do̯amńe pră pomînt!
Dar în co̯arńe śe duśa-re?
Duśa l'agăn dă matasă.
Care în l'agăn îm şăđa-re?
Şăđa Dei̯anca a mari̯ață.
Şî dă lucru śe-m lucra-re?
I̯a dă sfîntu să ruga-re,
S-o înto̯arcă măi̯ înapoi̯,
C-a pl'ecat şî s-a zui̯tat,
Să criśască la i̯ei̯ soț,
Să să sco̯al'e măi̯ dă no̯apće,
Şî să facă turtă caldă,
Şî cîrśag cu apă răśe,
Lu Dei̯anca să-i̯ trămată;
Că a pl'ecat şî s-a zui̯tat,
Să criśască la i̯ei̯ źińerĭ,
Să va duśa în sabor dă omeńiş,
Şî v-o faśe poşmîndrii̯,
Să nu să rîdă,
să nu-i̯ bată umbril'i,
Că s-măi̯ gre̯al'e jelńiśe̯al'e.
Lălă, lălă, vai̯ đe i̯a-re,

LjEŠNICA

Na poljani veljoj kružnoj
Ide jelen sve ranjeni
S kopitama potkovanim
Potkovama sve od srebra.
Na Zemlji ga, Bože, nema!
A na rogovima nosi?
Nosi kolevku od svile.
Ko mi u kolevci sedi?
Sedi Deja ponosita.
A od posla šta mi radi?
Ona se pred svecem moli
Da je vrati malo nazad,
Jer pošla, zaboravila
Da poruči supružniku
Da ustane on ranije
Da ispeče topli hleb još
I krčag sa hladnom vodom
Sve Dejanki on da šalje;
Jer pošla, zaboravila
Da poruči zetovima,
Ako idu na sabore
Oni ako se vesele,
Neka se oni ne smeju,
Nek' ne gaze senku njenu,
Jer je teška žalost njena.
Lele, lele, teško joj je,

Rugamînće nu măi̯ are.
Cată sfîntu śe-m ḑîśa-re:
“Ai̯, Dei̯anco, tot-nainće,
Tot-nainće în ai̯a lume,
Că rugămînće nu măi̯ are,
Că carća albă s-a sfîrşît,
Dar a ńagră sa-nśeput,
Şî povoi̯u ţî s-a frînt.
Lălă, lălă, vai̯ đe i̯a-re,
Că rugămînće nu măi̯ are!
“Mo̯arće ńagră, mo̯arće ńagră,
Śe i̯eşć ńagră şî urîtă!”
“Nu mi-s ńagră şî urîtă,
Mă, mi-s albă şî frumo̯asă,
Că i̯eu al'eg da nu cul'eg,
Ńevi̯esće ćińeri̯e pră cîrpⁱ albe,
O̯ameń ćińerⁱ pră mustaśo̯are,
Moş batrîń pră barbe albe,
Bab-batrîń pră muńińo̯are,
Feće marⁱ pră cîrpe roşii̯,
Şî bekerⁱ pră flui̯ere̯al'e,
Copii̯ miś pră faşîo̯are.
Cată sfîntu śe ḑîśa-re:
“Ai̯, Dei̯anco, tot-nainće,
Tot-nainće-n ai̯a lume,
Lumanari̯e-n mînă-i̯ da-re,
Lumanari̯e şî busui̯oc,
Rai̯u-i̯ să đeşkiđa-re,
Mătura, Dei̯anca, prinsă,
Mătura şî suspina,
I̯a đe sfîntu să ruga,
S-o măi̯-nto̯arcă înapoi̯,
Rugamînće nu măi̯ are.
Lălă, lălă, vai̯ đe i̯a-re,
Rugamînće nu măi̯ are.
Bogdaprost
II
Pr-al śe cîmp mari̯e rotat

Molitava više nema!
Vidi svetac šta joj reče:
“Hajde, Dejanko, ti napred,
Samo napred na svet onaj,
Molitava više nema,
Jer se bela knjiga svrši,
A crna je tek načeta
I pisaljka ti se slomi.
Lele, lele, teško joj je
Molitava više nema!
“Crna smrti, crna smrti
Alaj si crna i ružna!”
“Nisam crna, a ni ružna,
Već sam bela ja i lepa,
Jer ja biram ne sabiram:
Belih marama neveste,
Mlade ljude s brkovima,
Stare dede belobrade,
Stare babe sa kapama,
Udavače zabrađene
I bećare s frulankama,
Bebice u pelenama.”
Vidi svetac šta joj reče:
“Hajde, Dejo, samo napred,
Samo napred na svet onaj.”
Sveću joj u ruke dade,
Sveću još i sve bosiljak.
Raj se tada njoj otvori,
Metlu Deja tad uhvati,
Metlom mete i uzdiše,
Svecu se tad ona moli
Da je nazad jošte vrati.
Molitava više nema!
Lele, lele, teško joj je,
Molitava više nema!
Bog da prosti.
II
Po poljani veloj kružnoj

Aśi Dei̯anca a pl'ecat
Şî dă sfîntu să ruga,
S-o măi̯ întoarcă-napoi̯.
Cată sfîntu śe ḑîśa:
“Ai̯, Dei̯anco, tot-nainće
Că rugamînće nu măi̯ i̯astă!”
Lălă, lălă, vai̯ đe i̯a-re,
Rugamînće nu măi are!
Lumanari̯e-n mînă-i̯ da-re,
Şî în rai̯ mi̯-o baga-re.
Mătura, Dei̯anca, prinsă,
Mătura şî suspina-re.
Şî pră scamn o şăḑară,
Lîngă comşîluc batrîń.
Bogdaprost
III
Scosăi̯ plugu-n mala mare
Unđe śuć-l'i nu ara-re,
Nu ara, nu sămăna-re,
Că acolo i̯a a pl'ecat,
Unđe voi̯ńic nu śui̯era,
Ńiś sacuri̯a nu tai̯a,
Ńiś so̯aril'i nu-ncalza,
Ńiś luna nu lumina,
Ńiś cocoşu nu cînta,
Una d-una no̯apća ńagră.
Lălă, lălă, vai̯ đe i̯a-re.

Tamo Dejanka je pošla
Svecu se tad ona moli
Da je nazad jošte vrati
Vidi svetac šta joj reče:
“Hajde, Dejo, samo napred,
Molitava više nema!”
Lele, lele, teško joj je,
Molitava više nema!
Sveću joj u ruke dade
I u Raj mi je odvede.
Metlu Deja tad uhvati,
Metlom mete i uzdiše.
Na stolicu nju metnuše
Sve do starog komšiluka.
Bog da prosti.
III
Vadih plug u veljoj mali,
Gde mi košute ne oru,
Niti oru niti seju,
Jer tamo je ona pošla
Gde mi vojnik ne zvižduće,
Niti se tu srpom žanje,
Niti sunce tuda greje,
Niti luna tamo svetli,
Niti petlovi nam poju
Svekolika noć je crna,
Lele, lele, teško joj je.

4.

RÎCOBARA[vii] (XXXI)

Prî śel cîmp al pojorît
Mea̯rźe śerbu al măurît,
Cu potco̯ave potcoviće,
Şî cu co̯arńe pol'eiće.
Întră co̯arńe śe duśa?
Duśa l'agăn dî matasă,
A în l'agăn şîađe Pătru,

RAKOVA BARA

Po tom polju oprljenom
Ide jelen najmrkliji,
Potkovama potkovan je,
S rogovima pozlaćenim.
Šta nosi međ’ rogovima?
Nosi kolevku od svile,
U kolevci Petar sedi,

Şî dî lucru śe-ş lucra?
La cărţ ńe̯agre prefira
Şî dî Duomnu sî ruga,
Sî mi-l scrii̯e-n carća vii̯e.
Auḑ Duomnu śe spuńa?
I̯eal conđei̯u ş-a frînt
Şî mastila ş-a sfîrşît,
Şî d-a ńagră ş-a-nśeput.
Ńiś conđei̯u nu ş-a frînt,
Ńiś mastila n-a sfîrşît!
Dupa i̯eal care mi̯erźa?
Muma lui̯ şî tata lui̯.
Şî dî i̯eal sî ruga
Sî s-întǫarcă napuoi̯,
A i̯eal cum sî s-întǫarcă
Cînd a vińit patru cîărţ
Dîn patru pîărţ.
Dupa i̯eal care mi̯erźa?
Fraţ cu suruorĭ.
Şî dî i̯eal sî ruga
Sî s-întǫarcă napuoi̯,
A i̯eal cum sî s-întǫarcă
Cînd a vińit patru cîărţ
Dîn patru pîărţ.
Dupa i̯eal care mi̯erźa?
Vi̯erĭ cu vi̯ere.
Şî dî i̯eal sî ruga
Sî s-întǫarcă napuoi̯,
A i̯eal cum sî s-întǫarcă
Cînd a vińit patru cîărţ
Dîn patru pîărţ.
Dupa i̯eal care mi̯erźa?
Ui̯kĭ cu ui̯ń.
Şî dî i̯eal sî ruga
Sî s-întǫarcă napuoi̯,
A i̯eal cum sî s-întǫarcă
Cînd a vińit patru cîărţ
Dîn patru pîărţ.

A od posla šta mi radi?
Crne knjige prelistava
I pred Gospodom se moli,
Da ga upiše među žive.
Čujte šta mu Gospod reče:
On je pero polomio
I mastilo potrošio,
Crnu knjigu načeo je,
Nije pero polomio,
Ni mastilo potrošio!
Za pokojnim ko je iš’o?
Majka njegova i otac.
Molili su oni njega
Da se njima nazad vrati,
A on kako da se vrati
Kad su pisma čet’ri došla
Pisma čet’ri s čet’ri strane.
Za pokojnim ko je iš’o?
Braća njegova i sestre.
Molili su oni njega
Da se njima nazad vrati,
A on kako da se vrati
Kad su pisma čet’ri došla
Pisma čet’ri s čet’ri strane.
Za pokojnim ko je iš’o?
Braća, sestre od rođaka.
Molili su oni njega
Da se njima nazad vrati,
A on kako da se vrati
Kad su pisma čet’ri došla
Pisma čet’ri s čet’ri strane.
Za pokojnim ko je iš’o?
Samo ujke pa i ujne.
Molili su oni njega
Da se njima nazad vrati,
A on kako da se vrati
Kad su pisma čet’ri došla
Pisma čet’ri s čet’ri strane.
Za pokojnim ko je iš’o?

Dupa i̯eal care mi̯erźa?
Će̯i̯kɨ cu matuşuoń.
Şî dî i̯eal sî ruga
Sî s-întoa̯rcă napuoi̯,
A i̯eal cum sî s-întoa̯rcă
Cînd a vińit patru cîărț
Dîn patru pîărț.
Dupa i̯eal care mi̯erźa?
Mi̯erźa ńam şî fimel'ii̯e.
Şî dî i̯eal sî ruga,
Sî s-întoa̯rcă napuoi̯
A i̯eal cum sî s-întoa̯rcă
Cînd a vińit patru cîărț
Dîn patru pîărț.
Dupa i̯eal care mi̯erźa?
Mi̯erźa striń cu veśiń.
Şî dî i̯eal sî ruga
Sî s-întoa̯rcă napuoi̯,
A i̯eal cum sî s-întoa̯rcă
Cînd a vińit patru cîărț
Dîn patru pîărț,
I̯eal dă Duomnu să ruga
Să-l întoa̯rcă napuoi̯,
C-a pl'ecat şî s-a zui̯tat,
Sî-l întoa̯rcă şî sî l'e spună,
Lu mumă sa şî lu tatî-su:
Źocurɨ sî nu źoa̯śe,
Cînćiśe sî nu cînće,
Marźe̯al'e sî nu poa̯rće,
Cî-s măi̯ gre̯al'e,
Sî nu ḍîcă-n flui̯ere̯al'e.
I̯ar mă ruog, Doa̯mńe, dî ćine,
C-a pl'ecat şî s-a zui̯tat
Sî criśesc lu fraț şî suruorɨ.
Dar Duomnu śe spuńa?
Cî i̯eal napuoi̯ s-întoa̯rcă,
Cînd criśe̯al'e mugure̯al'e
Şî tînjala frunḍa ve̯arđe,

Samo tetke pa i teče.
Molili su oni njega
Da se njima nazad vrati,
A on kako da se vrati
Kad su pisma čet'ri došla
Pisma čet'ri s čet'ri strane.
Za pokojnim ko je iš'o?
Iš'o rod i porodica.
Molili su oni njega
Da se njima nazad vrati
A on kako da se vrati
Kad su pisma čet'ri došla
Pisma čet'ri s čet'ri strane.
Za pokojnim ko je iš'o?
Išli stranci i komšije.
Molili su oni njega
Da se njima nazad vrati,
A on kako da se vrati
Kad su pisma čet'ri došla
Pisma čet'ri s čet'ri strane.
On se Gospodu pomoli
Da ga, eto, nazad vrati,
Jer poš'o, zaboravio
Da se vrati, svojti kaže,
Majci svojoj pa i ocu:
Da mu kola ne igraju,
Pesme da mu ne pevaju,
I đerdane da ne nose,
Jer su oni ponajteži,
Da ne sviraju ni frule.
"Molim tebe, o Gospode,
Jer poš'o, zaboravio
Da poručim bratu, sestri."
Šta mu Gospod onda reče?
Da se nazad tada vrati,
Kad krčele[viii] propupaju
Kada zavoranj ozeleni
I kada jaram prolista –

Şî źugu va lastari -
Ş-atunś, şî nîś atunś!
Şî i̯ar Duomnu śe faśa?
Busui̯oaśe astrînźa
În mîna điri̯aptă i l'e puńa,
Şî dîn stînga i l'e luva,
Şî cu i̯eal la rai̯ pl'eca.
Cînd la rai̯ mi-aźunźa,
Atunś uşîl'i-i̯ dăşkiđa
Şî lumănăril'i aprinđa,
Şî prî i̯eal în rai̯ îl sloboḑa,
Şî dî lucru śe-i̯ măi̯ da?
Prinđe rai̯u mîatura,
Dî lumńa albă sî lasa
Şî dîn gură śe spuńa?
"Uđeşć, lumńe, sînato̯asă,
Cum-iş albă şî frumo̯asă."

Opet tada, pa ni tada!
Opet Gospod šta učini?
Bosiljak mi eto skuplja
I u desnu ruku daje,
A iz leve mi uzima,
Sa Petrom mi u raj pođe.
U raj kada mi stigoše,
Rajska vrata Bog otvori
I on sveće sve upali,
Pokojnika u raj pusti,
Od poslova šta mu dade?
Poče metlom raj da mete,
Belog sveta on se manu
I ustima on prozbori.
"Ostaj mi u zdravlju, svete,
O, kako si lep i beo."

5.

DUBOCA[ix]

"Mo̯arće, mo̯arće, ńagră mo̯arće,
Ńagră i̯eş-mo̯arće şî urîtă!"
"Nu mi-s ńagră şî urîtă,
Ma mi-s mîndră şî barbată.
Pre unđe trec, i̯o al'eg.
I̯o al'eg şî cul'eg
Moş batrîń pră barbe albe
Şî babuță pră şapćuță[x],
Voi̯ńiśei̯ pră ćesîo̯al'e[xi],
Şî ńevi̯astă pră port frumos,
Bekerii̯ pră flui̯are̯al'e,
Fe̯aće marl̇ pră cofîrśo̯ari̯e[xii],
Şcolarii̯ pră kesue̯al'e,
Copii̯ miś pră făşîo̯ari̯e."
Pr-al cîmp mari̯e pojorît
Merźe śerbu străpćeńor[xiii],
Dă piśo̯ari̯e i̯-potcovit,

DUBOKA

"Smrti, smrti, crna li si,
Crna li si, a i ružna!"
"Nisam crna, a ni ružna,
Već sam lepa i ženstvena.
Kuda idem, ja probiram.
Ja probiram i sabiram
Stare dede belobrade
I babe sa kapama sve
Pa muževe uređene,
Neveste u krasnoj nošnji,
Bećare u frulankama,
Udavače s kovrdžama,
Školarce sa torbicama,
Bebice u pelenama."
Preko polja oprljenog
Sve strepeći jelen ide,
S potkovanim kopitama,

Dar la co̯arńe pol'eit.
Dar în co̯arńe śe-m duśa-re?
Ľegańel dă mătăśo̯ară.
Cari̯e-n l'agăn că-n şăđa-re?
Baş Brana că în şăđa-re,
Cu toț sfînțî prîngă i̯eal
Şî cu sfîntu al măi̯ mare,
Că i̯e i̯eal măi̯ milos.
I̯i̯ la rai̯ cîn-merźa-re,
Sîntă Marii̯e că-l mîna-re,
Cu ińe̯alu troncăńa-re,
Uşîl'i să dăşkiđa-re,
Sfrăngil'il'i s-aprinđa-re,
Şî Brana-n rai̯ că tuna-re.
Sîntă Marii̯a că-l luva-re,
Tot đe mînă că-l duśa-re,
Şî tot rai̯u că-l preumbla-re!
Cu tot ńamu sa-ntînl'it.
Atunś Brana d,-o a vad̦ut
Unđe i̯eal mi̯-a pl'ecat,
Mi̯-a pl'ecat şî s-a d̦ui̯tat,
Să-n criśască lumi̯a lui̯,
Lumi̯a lui̯ lu soțu lui̯,
Să-l jel'ască un an dă d̦îl'e,
Că i̯eal jel'aşće şapće ań.
Şî i̯ar Brana să ruga-re
Să-l-nto̯arcă înc-o data.
Că apl'ecat şî s-a d̦ui̯tat
Să-n criśe̯ască lu soțu lui̯
Să-l jel'ască un an dă d̦îl'e,
Că i̯eal jel'aşće şapće ań.
Şî i̯ar Brana să ruga-re
Să-l-nto̯arcă înc-o dată.
Să-n criśe̯ască lu fi̯aća lui̯,
La lui̯ fe̯aće şî lu źińeri̯,
Lu ńepoț şî lu ńepo̯aće,
Şî lu striń şî lu vekiń.
Cătră Brana śe-m faśa-re,

Pozlaćenim rogovima.
Šta nosi na rogovima?
Nosi kolevku od breze.
A ko sedi u kolevci?
Samo Brane evo sedi,
Sa svecima svim do sebe
I sa svecem ponajvećim,
Među njima najmiliji.
Prema raju kad pođoše,
Sveta Marija ga posla
Da zalupa on zvekirom,
Sve se dveri otvoriše,
Kandila se upališe,
Tada Brane u raj uđe.
Sveta Marija ga uze,
Sve za ruku ga vođaše,
Celim rajem prošetaše!
Susreo se s’ rodom svojim.
Tek mi tada Brane vide
Kuda mi je on pošao,
Pošao, zaboravio
Rodu svom da napomene,
Rodu svom i družbenici,
Da ga žale do godinu,
Jer će on njih sve do sedme.
I opet je Brane moli
Da ga još jedanput vrati.
Pošao, zaboravio
Rodu svom da napomene
Da ga žale do godinu,
Jer će on njih sve do sedme.
I opet je Brane moli
Da ga još jedanput vrati.
Kćer’ma svojim da poruči,
Kćer’ma svojim, zetovima,
Unukama, unucima,
Tuđincima, starincima.
Vidi šta mi Brane čini,

Da-sîntă Marii̯a să ruga-re
Să mi-l scrii̯e-n carća albă.
Carća albă s-a împlut
Şî conđii̯u s-a perdut,
Dar a ńe̯agră nu i̯e pl'ină,
Ńiś conđii̯u nu-i̯ perdut,
În carća ńe̯agră că-l scrii̯a-re.
Sîntă Marii̯a śe-m faśa-re?
I̯a dă mînă că-l luva-re
Şî pră scamn mi-l aşeḑa-re:
“Şeḑ tu, Brano, baş aiśa,
C-aiśa-i̯ bun loc dă ođină,
Cari̯e-i̯ bun đe ń-a veńit,
Înapoi̯ nu s-a întors,
Că noi̯ ńe duśem şî veńim,
Baş pră đe̯alu cu bujoru,
C-acolo să-mparće doru
Cu razbiśu razbiśa-re.”
Şî vrengii̯l'i să strînźa-re,
Uşîl'iri̯e să-nkiđa-re[xiv],
Brana-n rai̯ c-a ui̯đit.
Prostît lui̯ să-i̯ măi̯ fii̯e
Dă la noi̯ da la to̯aće patru.
Đii̯e, Đii̯e, Somođii̯e,
Ś-ai̯ pl'ecat pră drum la val'e?
Ai̯ întînl'it pră Brana-n cal'e,
L-ai̯ minţît, l-ai̯ prevarit
Şî cu ćińe l-ai̯ kemat:
“Ai̯dă, Brano, tu cu mińe,
Đîn asta lumi̯e în alălaltă,
Că acolo-re i̯e măi̯ bun.
Cari̯e god đe mi s-a dus,
Înapoi̯ nu s-a m-întors[xv].”
Atunś Brana ḑo veđa-re
Unđe i̯eal mi̯-a pl'ecat,
Casa lui̯ că a lasat.
Înśepi̯a dă să ruga-re,
I̯eal dă sfîntu al măi̯ batrîn,

On Mariju svetu moli
Da ga upiše u belu.
Al’ je bela knjiga puna
I pisaljka izgubljena,
A crna mu nije puna,
Nit’ pisaljka izgubljena,
Te ga upisa u crnu.
Sveta Marija šta čini?
Ona ga za ruku uze
I na stolicu posadi:
“Sedi, Brane, ti baš ovde,
Za odmor je dobro mesto
Jer ko god je nama doš’o,
Vratio se nikad nije,
Jer idemo tamo, amo,
Baš po brdu božurova,
Jer tamo se žalost deli
I bičem se razdeljuje.”
Konopi se utegoše,
Dveri mi se zatvoriše,
Brane mi u Raju osta.
Neka mu je oprošteno
Od nas čet’ri ispratilje.
Divo, Divo, Samodivo,
Što si pošla ka dolini?
Branka si na putu srela,
Slagala ga, prevarila
I sa tobom pozvala ga:
“Hajde, Brane, sada sa mnom,
Sa ovog sveta na drugi,
Jer je tamo još najbolje.
Ko god mi je tamo poš’o,
Vratio se nikad nije.”
Video je tada Brane
Kuda mi se uputio,
Kuću svoju ostavio.
Tada poče on da moli,
Moli sveca najstarijeg,

Ca i̯e i̯eal măi̯ milos,
Să-l-nto̯arcă măi̯ o dată,
I̯eal l-ai̯ nouă mai̯stori̯ei̯,
I̯eal lor să l'e spună,
Să-i̯ facă o casă măi̯ mare,
Şî cu uşîl'i la val'e,
Cu fereşć mulće marunće.
Pr-o feri̯astă să-i̯ măi̯ vină
Lui̯ doru al đ-acasă.
Pr-o feri̯astă să-i̯ măi̯ vină
Lui̯ doru dă muma lui̯.
Pr-o feri̯astă să-i̯ măi̯ vină
Lui̯ doru dă soțu lui̯.
Dar pră una dă la fi̯aće,
Dă ńepoț, şî dă ńepo̯aće,
Şî dă fraț, şî dă surorᶤ,
Şî dă strińi, şî dă veśiń,
Dar pră una să-i̯ măi̯ vină
Lui̯ miros dă primovară.
Dar pră una să-i̯ măi̯ vină
Glasuri̯el dă la pasare̯al'e,
Şî măi̯ mult glasu cucului̯.
Dar pră una să-i̯ măi̯ vină
Şî dă fraț, şî dă surorᶤ,
Dar pră una să-i̯ măi̯ vină
Şî dă građińil'i cu florᶤ.
Dar pră una să-i̯ măi̯ vină
Lui̯ dor đe al'e poćeśe̯al'e,
Đe poćeśe̯al'e, drumure̯al'e.
Prostît lui̯ să-i̯ măi̯ fii̯e
Dă la noi̯ la to̯aće patru.

Jer on mi je najmiliji,
Da ga vrati još jedanput
Kod majstora onih devet
Kako bi im on rekao
Kuću velju da mu prave,
Sa dverima ka dolini,
Sitnim prozorima mnogim.
Na jedan sve da mu dođe
Tuga za njegovom kućom.
A na drugi da mu dođe
Tuga za njegovom majkom.
A na treći da mu dođe
I tuga za družbenicom.
Na četvrti za kćerkama,
Unucima, unukama,
I za braćom i sestrama,
Tuđincima starincima.
A na peti da mu dođe
Samo miris premaleća.
Na šesti sve da mu dođe
Cvrkut ptica pevačica,
Ponajviše kukavice.
A na sedmi da mu dođe
Žal za braćom i sestrama,
Na osmi sve da mu dođe
Žal za baštama sa cvećem.
Na deveti da mu dođe
Žal za stazama njegovim,
Za stazama, putevima.
Neka mu je oprošteno
Od svih čet'ri ispratilja.

6.

TURII̯A[xvi]

Pr-om cîmp mare pojorît,
Merźe śota moorîtă,

TURIJA

Preko polja oprljenog
Košuta mi ide mrka,

Dar dă co̯arńe pol'eită,
Dă piśo̯are potcovită,
Cu potco̯ave dă arźint,
Dîn potco̯ave scăpărînd,
Şî tot drumu veđerînd.
Dar în co̯arńe ś-în duśa-re?
Duśa l'agăn dă matasă.
Care în l'agăn că-n şeđa-re?
Şăđa Vanca, cu okɨ ńegri,
Şî cu i̯a sînta Marii̯a.
Cum şăđa i̯a dă soţîi̯e?
Dară Vanca ś-în lucra-re?
La cărţ ńagre că-n scrii̯a-re.
Cum scrii̯a şî suspina-re,
Şî dă Domnu să ruga-re:
"Înto̯arśe mă, Do̯amne, tu-napoi̯,
Cum-o[xvii] i̯ară să će-ntorc,
Cînd ţîi̯e ţ-a veńit,
Patru cărţ dîn patru părţ,
To̯aće s-pl'ińe cu saźet,
Că să merź la đireptăće.
Dar i̯ar Vanca să ruga-re:
"Scrii̯-mă, Do̯amńe,-n carća albă."
"Cum i̯o[xviii] Vanco să će scrivo[xix],
Carća albă s-a do-nplut,
Şî divitu ş-a perdut,
Carća ńagră s-a-nśeput,
Şî divitu ş-a facut."
Dar i̯ar Vanca cum să ro̯agă?
"Înto̯arś-mă, Do̯amńe, măi̯ o dată,
C-am pl'ecat şî m-am zui̯tat,
Să criśesc lu soţu mi̯evo,
Să criśesc şî lu fiśorɨ,
Lu fiśorɨ, şî lu nororɨ,
Şî lu ńepoţîi̯i mi̯ei̯,
C-am pl'ecat şî m-am zui̯tat,
Să criśesc lu femel'ii̯e,
Să criśesc şî lu veśiń,

Rogova je pozlaćenih,
A kopita potkovanih,
S potkovama baš od srebra,
Iz potkova iskre žare,
Put je zato sav osvetljen.
Šta nosi međ'kopitama?
Nosi kolevku od svile.
U kolevci ko mi sedi?
Sedi Vanka crnooka
I Marija sa njom sveta,
Ona Vanki društvo čini.
A Vanka tu šta mi radi?
Crne knjige ona piše,
Ona piše i uzdiše
I Gospoda ona moli:
"Vrati, Bože, nazad mene."
"A kako ja da te vratim
Kad su tebi, evo, došle
Čet'ri knjige s čet'ri strane?
Sve su one pune strela
Da ti ideš na pravdanje."
I zato se Vanka moli:
"U belu me, Bože, piši."
"Kako, Vanka, da t' upišem?
Bela j' knjiga ispunjena,
A i divit je izgubljen,
Crna knjiga započeta,
A i divit je napravljen."
I opet se Vanka moli
"Još me jednom vrati, Bože,
Jer pođoh ja, zaboravih
Da poručim supružniku,
Da poručim sinovima,
Sinovima, nevestama,
Pa i svojim unucima,
Jer pođoh ja, zaboravih
Da poručim familiji,
Da poručim komšijama

Să nu cînće cînćișe̯al'e,
Să nu źo̯aśe źocore̯al'e,
Să nu-m śui̯er-śui̯ere̯al'e,
Să nu ḑîcă-n flui̯ere̯al'e,
Să nu po̯arće clăbeśo̯are,
Să nu po̯arće ńiś marźeal'e,
Că marźal'el'i s-măi̯[xx] gre̯al'e.
Merźa Vanca drumai̯a-re,
Păn-la rai̯ că mi̯-ajunźa-re,
Cu ińelu-n uşe da-re,
Uşa la rai̯ să dăşkiđa-re,
Dar Vanca în rai̯ tuna-re.
Lumanărl'i s-aprinđa-re.
Dară Vanca ş-în[xxi] lucra-re?
Înśet rai̯u matura-re,
Matura şî suspina-re,
Şî pră uşe capu ivi̯a-re,
Şî dîn gură aşa-n strîga-re:
“Uđeş lumi̯o sănăto̯asă,
Cum i̯eşć albă şî frumo̯asă.
Uşa la rai̯ să-nkiđa-re,
Dară Vanca în rai̯ ui̯đa-re.
Dară-n rai̯ nu poț să stai̯
Dă mirosu florilor!
Bogdaprost!
Vino, Vanco, vino,
I̯a dă i̯eş păn-afară,
Tu-re să măi̯ veḑ,
Ă, mai̯stori̯ei̯i tăi̯,
Śe i̯ei̯ țîi̯o-ț fac,
Căşćo̯ară dă vac
Cu novă[xxii] uş,
Şî cu novă fereşć.
Pr-o feri̯ast-o să-ț vină
Dor dî la soț.
Pr-o feri̯ast-o să-ț vină
Dor dî la fiśori̯.
Pr-o feri̯ast-o să-ț vină

Da mi pesme ne pevaju,
Da mi kola ne igraju,
Da mi svirke ne sviraju,
Da u frule ne duvaju,
Da mi kape još ne nose
Ni perlama da se kite,
Jer su one ponajteže.”
Ide Vanka putem svojim
I do raja ona stiže,
Zvekirom u vrata lupa,
Rajska vrata se otvore
I Vanka mi u Raj uđe,
Sveće mi se tad upale
A Vanka mi šta uradi?
Raj polako ona mete,
Samo mete i uzdiše.
Na vratima se pojavi
I tada mi ‘vako reče:
“Ostani u zdravlju, svete,
Kako si mi lep i beo!”
Vrata Rajska se zatvore,
U raju mi Vanka osta.
Al’u Raju ne mož’stati
Od mirisa cvetnog samo!
Bog da prosti!
Dođi, Vanka, deder dođi,
Der izađi malo vani
Da ti vidiš još jedanput
Sve majstore samo tvoje,
Jer će tebi da naprave
Kuću za vek i vekova:
Devetora vrata ima,
I prozora jošte devet.
Da na jedan tebi dođe
Žal i tuga supružnika.
Da na jedan tebi dođe
Žal i tuga od sinova.
Da na jedan tebi dođe

Dor dî la nurori.
Pr-o feri̯ast-o să-ț vină
Dî la fimel'ii̯e.
Pr-o feri̯ast-o să-ț vină
Şî dî la comşîi̯.
Pr-o feri̯ast-o să-ț vină
Zare dî la so̯ari̯e.
Pr-o feri̯ast-o să-ț vină
Dor dă i̯arbă ve̯arđe.
Pr-o feri̯ast-o să-ț vină
Dor dă sfo̯ară răśe
Şî glas dă pasare̯al'e.
Bogdaprost!

Žal i tuga od nevesta.
Da na jedan tebi dođe
Žal i tuga familije.
Da na jedan tebi dođe
I od celog komšiluka.
Da na jedan tebi dođe
Sve sunčevi topli zraci.
Da na jedan tebi dođe
Za zelenom travom želja.
Da na jedan tebi dođe,
Za pićima hladnim želja
I cvrkutom svih ptičica.
Bog da prosti!

7.

ȚRMOŞŃIC[xxiii]

Care şîađe supt pocrov?
Şîađe I̯ancu kimatari̯u.
Śe dă lucru că-ş lucra-re?
Tuot şađa şî să ruga-re,
Să-l măi̯ scrii̯e, da,-n[xxiv] ai̯ vii̯.
Da-nu po̯aće, da, să-l scrii̯e,
Da-n ai̯ vii̯o dî ćińe,
C-a pi̯erdut, ba, conđei̯u,
Ş-a sfrşît, ba, mastilă,
Ma să-l scrii̯e, da, -n-ai̯ morț,
Că ńiś cîărțîli n-a sfrşît,
Ńîs conđei̯u n-a pi̯erdut,
Şî mastilă a dobunđit.
Staț, măi̯ staț, că s-a zui̯tat
Să-m criśască parințîluor
După casă la feri̯astă
Să măi̯ samińe un bosîi̯oc,
Să-l măi̯ uđe cu d-un cruop:
Dacă i̯eal va răsări-re,
Să şćiț bińe, va veńi-re,
Dacă i̯eal nu va răsări-re,

CEREMOŠNjA

Ko mi sedi pod pokrovom?
Sedi Janko pokojnik mi.
A od posla šta mi radi?
Samo sedi i moli se
Da ga upiše međ’ žive.
Ne može ga upisati,
Upisati među žive,
Jer je pero izgubljeno
I mastilo završeno,
Već ga piše među mrtve,
Jer ni knjiga nije puna,
A ni pero izgubljeno,
I mastilo dobijeno.
Stan’te, jer zaboravio
Da poruči roditelj’ma
Iza kuće pod prozorom
Struk bosiljka da posade,
Vrućom vodom polivaju:
Ako bude iznikao,
Znajte dobro da će doći,
Ne bude li iznikao,

Să şćiţ bińe că nu măi̯ vińe!
Staţ, măi̯ staţ, că s-a zui̯tat
Să criśască la a lui̯ parinţ
Să jalască jalure̯al'e,
Să-i̯ tramată pomeńe̯al'e
Şî cu fluorꞁ̇, ba, pră i̯eal'e,
Să-i̯ tramată galeţîal'e
Tuot cu apă, baş, în i̯eal'e,
Să-i̯ jalască jalure̯al'e,
Să nu-i̯ şui̯ere şui̯ere̯al'e
Să nu-i̯ po̯arće clabeśo̯are.
Cînd ar fi jîal'u, ba, ca fuocu,
Ar muri lumńa, ba, cu luocu,
Ma i̯e jîal'u trecatuori̯u
Ca voi̯ńicu calatuori̯u
Şî ca vîntu prîn pădure.
Tre̯aśe śerbu moorît
Pr-al cîmp înpojorît.
Śe-n corńiţă că duśa-re?
Legańelu dă matasă.
Care-n i̯eal că şađa-re?
Şîađe I̯ancu kimatari̯u.
Śe dă lucru că-ş lucra-re?
Pribuoi̯ ve̯arđe c-aşćerńa-re.
Mo̯arćo, mo̯arćo, mult i̯eş ńagră,
Ńagră şî urîtă.
Ramîń, lumńe, sînato̯asă,
Că mult i̯eş albă şî frumo̯asă.

Znajte dobro: neće doći!
Stan’te, jer zaboravio
Da poruči roditelj’ma
Da ga žale žalostima,
Da mu daće namenjuju
Baš i cvećem okićene,
Da mu vedra puna šalju
Puna vedra hladne vode,
Da ga žale žalostima,
Da mu zviždukе ne zvižde
I šubare da ne nose.
Kad bi žal bio k’o vatra,
Svet vasceli satro bi se
Nego žalost je prolazna
Kao konjanik na konju,
Kao vetar kroz planinu.
Ide jelen najmrkliji
Po tom polju oprljenom.
Šta nosi međ’ rogovima?
Nosi kolevku od svile.
U kolevci ko mi sedi?
Sedi Janko pokojnik baš.
Kojim mi se poslom bavi?
Zelen-muškatle prostire.
Smrti, smrti, crna li si,
Crna li si, pa i ružna.
Ostani u zdravlju, svete,
O, kako si lep i beo.

8.

ŞEVICA[xxv]

“Mo̯arće, mo̯arće, ńagră-ş-mo̯arće!
Mult i̯eşć ńagră şî urîtă!”
“Nu mi-s ńagră, ńiś urîtă,
Mă mi-s albă şî barbată[xxvi].
I̯eu n-al'eg, numa cul'eg,

ŠEVICA

“Smrti, smrti, crna li si!
Crna li si, a i ružna!”
“Nisam crna ja ni ružna,
Već sam bela ja i snažna.
Ja ne biram, već sabiram,

Tot moşorɨ pră barbe albe
Şî babuță pră śepsuță,
Voi̯ńiśei̯ pră clăbeśo̯are
Şî ńevi̯asće pră albeață,
Bekerei̯ pră śeşîo̯are,
Şî fi̯eće marɨ pră brîu dă ață,
Şcolarei̯ pră kesue̯al'e,
Şî fećiță pră perćiță.”
Copii̯ miś pră făşîo̯are.”
“Điie̯, Điie̯, Somođii̯e,
I̯e stăi̯ cîta puțîńel,
C-am pl'ecat şî m-am zui̯tat
Să criśesc lu tata-l mi̯eu
Să nu źo̯aśe jocore̯al'e,
Să nu cînće cînćeśe̯al'e,
Să nu cînće-n flui̯ere̯al'e,
Să jăl'ască jălure̯al'e,
Să jăl'asc-un an dă d̦îl'e,
Că i̯eu jăl'esc şapće ań.
Điie̯, Điie̯, Somođii̯e,
Stăi̯ tu cîta, puțîńel,
C-a pl'ecat şî s-a zui̯tat
Să criśască la muma lui̯
Să jăl'ască jălure̯al'e,
Să nu-i̯ vorbască vorbe gre̯al'e,
C-a pl'ecat şî s-a zui̯tat
Să criśască la muma lui̯
Să-l jăl'asc-un an dă d̦îl'e,
Tot cu ńegru nu cu alb[xxvii],
Că i̯eal jel'eşće şapće ań.
Pr-al cîmp mare pojorît,
Treśe śerbu moorît,
Dă piśo̯are potcovit,
Cu potcoove dă arźint.
Dar în co̯arńe śe-n duśa?
L'egańel dă arźințăl,
Cu cuśimă dă matasă,
Pră marźină cu o trasă.

Samo starce belobrade
I babice s korpicama,
Vojnike sa šubarama
I neveste u belome,
Bećare sve doterane,
Udavače opasane,
Školarce sa torbicama,
Devojke sa pantljikama,
Bebice u pelenama.”
“Divo, Divo, Samodivo,
Stani malo, samo malo,
Jer pođoh i zaboravih
Da poručim ocu mome
Da mi kola on ne igra,
Da mi pesme on ne peva,
Da u frulu on ne duva,
Da mene on žalom žali,
Da me žali za godinu,
Jer ću žaliti ja sedam.
Divo, Divo, Samodivo,
Stani malo, jošte malo,
Jer pođoh ja, zaboravih
Da poručim majci svojoj
Da me ona žalom žali,
Teške reči ne govori;
Jer poš’o, zaboravio
Da poruči svojoj majci
Da ga žali za godinu,
Sve u crnom ne u belom,
Jer on žali sve do sedme.
Preko polja oprljenog,
Ide jelen najmrkliji,
S kopitama potkovanim,
Potkovima sve od srebra.
Šta nosi međ’ rogovima?
Kolevku od čistog srebra,
Sa srebrnim pokrovom je,
Opšivenim lepom trakom.

Śińe-n i̯el că-m şăđa?
Şăđa mai̯că, sînta Marii̯e,
Şî cu sfîntu Iristosu,
Tot şăđa i̯ei̯ dă soţîi̯e,
Dă soţîi̯e tot cu Vanca.
Tot şăđa şî să ruga,
Dar dă lucru śe lucra?
Tot la cărţ mi-ş[xxviii] premeńa,
Tot la cărţ albe şî ńegre,
Să mi̯-o scrii̯e-n fo̯ai̯a vii̯e,
Nu să po̯aće să să scrii̯e,
Că fo̯ai̯a albă mi-sa împlut,
Şî conđii̯u s-a perdut.
Mă, să-l scrii̯e-n carća ńagră,
Carća ńagră nu s-a împlut
Şî conđii̯u n-ar perdut.
Pră um cîmp mari̯e rotat,
La um pom mari̯e-nflorit,
Tot dă sfînţ i̯e-n ocol'it.
Da-Vanca sta şî să ruga,
Şî-n źenuncĭ înźenunci̯a,
Dă toţ sfînţî să ruga,
Să mi̯-o-nto̯arcă înapoi̯,
Nu să po̯aće să să-nto̯arcă
Că şî mii̯e carće mi̯-a veńit,
Şapće cărţ đim patru părţ,
La sfînţ mo̯ară s-mă ivăsc.
Đii̯e, Đii̯e, Somođii̯e,
I̯a stăi̯ cîta puţîńel,
C-a pl'ecat şî s-a zui̯tat
Să criśască la copii̯
Să nu źo̯aśe jocore̯al'e,
Să nu-i̯ cînće-n floi̯ere̯al'e,
Să nu-i̯ vorbască vorbe gre̯al'e.
Śerbe, Śerbe, fraća-Śerbe,
I̯e stăi̯ cîta puţîńel,
I̯e măi̯ stăi̯ će ođińeşć,
Dă stăi̯ cîta la ođină,

U kolevci ko mi sedi?
Sveta majka Marija je
I sa svecem svetim Hristom.
U društvu je majke svoje,
Vanki činjaše on društvo.
Sedeći pomoliše se.
A od posla šta mi rade?
Samo knjige sve premeću,
Knjige bele sve i crne,
Da je međ’ žive upišu.
Ne može se upisati,
Jer list beli ispunjen je
I pisaljka izgubljena,
Već da ga u crnu knjigu,
Crna knjiga nije puna
Ni pisaljka izgubljena.
Na okruglom veljem polju,
Kod procvale voćke velje
I svecima opkoljenom,
Stade Vanka moliti se,
Klečeći na kolenima,
Ona svece redom moli
Da je nazad oni vrate.
Al’ je oni ne vraćaju,
Jer su njoj i pisma stigla,
Pisma sedam s čet’ri strane,
Kod svih svetih da se javi.
Divo, Divo, Samodivo,
Deder stani još malo
Jer je pošla i smetnula
Da poruči deci svojoj
Da igranke ne igraju,
Da joj frulom ne sviraju,
Žalne reči ne govore.
Eh, jelene, brate mili,
Deder stani još malo,
Deder stani i odmori,
Odmori se i ti malo

Păna mii̯-doru să-n vină,
C-am pl'ecat şî m-am zui̯tat
Să criśesc la ńam, la toţ,
Şî la striń, şî la veśiń,
Şî la naş, şî la fiń,
Să nu-m źo̯aśe jocore̯al'e,
S-nu-m vorbască vorbe gre̯al'e
Şî pră Vanca s-n-o zaui̯će.
Dă toţ sfînţî să ruga,
Ńima n-o măi̯ slobod̯a.
Sînta Marii̯e śe faśa?
I̯a dă mîna mi̯-o luva,
Cu biś dă foc prîstă i̯a pocńa,
Şî aşa că-m d̯îśa:
“I̯a merź, Vanco, nu ći[xxix] će̯ame,
Nu će măi̯ će̯ame dă ńima,
Că sîntă Marii̯e i̯-cu[xxx] ćińe,
Că aăsta i̯e drumu al mari̯e,
Śe treśe şî mic, şî mari̯e,
Şî pră đal, da şî pră val'e.”
I̯a merźa şî să ruga,
Şî tot înainće merźa,
Merź cîtava măi̯ îndată,
Că ć-aşćaptă mumă şî tată,
Şî femil'ii̯a-ta a to̯ată.”
I̯a merźa şî să ruga,
Şî-nainće tot merźa,
Şî la rai̯ că mi̯-aźunźa.
Cîn-la rai̯ că mi̯-aźunźa,
Pînarii̯u-n[xxxi] piśo̯are să scula,
Şî pră i̯a mi̯-o sprijońa,
Şî la uşe c-o mîna,
I̯a cu ińelu-n uşe da
Şî uşîl'i dăşkiđa,
Şî la sfînţ că măi̯ tuna,
Şî dă toţ că să ruga.
I̯ei̯ sîntă Marii̯e śe-i̯ da?
Mătură dă maturat,

Dok i meni žali dođu
Jer sam pošla i smetnula
Da poručim rodu svome,
Dođošima, komšijama,
Kumovima, kumašinu,
Da igranke ne igraju,
Žalne reči ne govore,
Vanku da ne zaborave.
Pred svecima svim se moli,
Al’ je oni ne pustiše,
A Marija tada sveta
Za ruku mi nju uhvati.
Šta vatrenim bičem radi?
Sevnu jednom preko nje
I ovako tada reče:
“Idi, Vanka, i ne boj se,
Sveta Marija je s tobom
Jer veliki put je ovo
I za malo i veliko,
Preko brda i dolina.”
Ide Vanka i moli se,
Samo napred ona ide.
“Idi Vanka, malo brže,
Jer te majka, otac čeka,
Tvoja cela porodica.”
Vanka ide i moli se,
Samo napred ona ide
I do raja ona stiže.
Kada mi do raja stiže,
Čuvar se na noge diže,
Vanku lepo sve prihvati
I do dveri je on posla.
Zvekirom o dveri lupa,
Dveri joj se otvoriše,
Kod svetaca ona uđe
I sve svece ona moli.
Marija joj sveta dade
Metlu jednu da raj mete.

I̯a cu mătura mătura,
Tot mătura şî suspina,
Dă toț sfînțî să ruga
Să mi̯-o-nto̯arcă înapoi̯.
Sco̯asă capu pr-o feri̯astă,
La lumi̯a albă tot strîga:
“Ui̯điț toț cu sănătaće,
I̯eu mă duc în đireptaće[xxxii],
Ş-atunś Ristos că mi-i̯[xxxiii] da
Scamńiśel dă arźințăl.
I̯a pră scamn că mi şăđa,
Şî tot ńamu ş-aşće-ta,
Şî cu toț mîna că da,
Fereşćil'i s-astupa,
Lumănărl'i să stînźa,
Uşîl'i să dăstupa,
Fringil'il'i să puńa,
I̯a în rai̯ că mi şăđa,
Pănă vacu şî veśii̯e,
Să şćii̯, Do̯amńe, că să-ț fii̯e,
Tot dă vac şî dă veśii̯e,
Să nu ńe fii̯e noo pacat
Că Dumńe-Ḍău a lasat.
Bogdaprost!
II
Răsărit So̯are, răsărit,
Mari̯e voi̯scă mi̯-a veńit,
Nu i̯e voi̯scă dă voi̯ńiśei̯,
Mă, dor mult mai̯storei̯i tăi̯.
Mari̯e voi̯scă mi̯-a veńit,
Colo-n đal în cofeńel[xxxiv],
Țîpă un mîndru goruńel.
“Śe će țîpɨ, gorunul'e?”
“Dar cum i̯eu să nu mă țîp
Că toț mai̯storɨ a veńit,
Cu moto̯ară m-a motorit,
Cu firizu m-a firezît,
Strugarɨ m-a strugarit,

Ona mi tom metlom mete,
Samo mete i uzdiše,
Sve mi svece opet moli
Da je nazad oni vrate.
Pogleda kroz prozor jedan
I beli svet dozivaše:
“Ostanite svi u zdravlju,
Ja na pravdi Boga idem.!”
I tada njoj Hristos dade
Stolicu od čistog srebra.
Na stolicu ona sede
I svoj rod mi ona čeka,
Sa svima se ona zdravi.
Prozori se zatvoriše,
Sveće se tad ugasiše
I porte se otvoriše,
Svećnjaci se upališe.
Ona mi u raju osta,
Sve u veke i vekova.
Da znaš, Bože, neka ti je,
Sve u veke i vekova.
A nama da nije žao,
Jer od Gospoda je tako.
Bog da prosti!
II
Granulo sunce, granulo,
Velika je vojska došla,
Nije vojska sve vojnika,
Već majstora tvojih mnogo.
Velika je vojska došla.
Na brdu, na vrhu samom,
Zapomaže gorun lepi.
“Što, gorune, zapomažeš?”
“Kako da ne zapomažem
Kad su došli svi majstori
Da me pilom ispilaju
I testerom testerišu,
Na strugari izblanjaju,

Mai̯stori m-a mai̯storit.”
Frumos blăń c-a i̯eşît,
Şî-ţ fac-i̯ei̯ blăń dă casă,
Să ai̯ casă dă veśii̯e,
Pănă-i̯ vacu şî aminu.
Frumo̯asă casă c-a i̯eşit.”
Sco̯ală, Vanco, i̯eş afară
Să ved̦ mai̯stori śe-ţ lucrară,
Că-ţ fac casă dă veśii̯e,
Să ved̦ cum-n i̯a o să-ţ fii̯e.
I̯eş afară şî criśeşće
Să-ţ facă fereşć măi̯ mulće,
Mulće, mulće şî marunće.
Pră una doru să-ţ vină
Dor dă glasu cucului̯,
Baş pră vremi̯a plugului̯.
Pră una doru să-ţ vină,
Doru dî la muma-ta,
Doru dî la tata-l tău.
Pră una doru să-ţ vină,
Doru dî la copilaş,
Cum nu ţă parău să-i̯ laş.
Pră una doru să-ţ vină,
Doru dî la ńepoţăi̯,
Nu će măi̯ źoś tu cu i̯ei̯.
Pră una doru să-ţ vină,
Doru dî la nurore̯al'e,
Nu-ş măi̯ mult-n cas-cu i̯al'e.
Pră una doru să-ţ vină,
Să-ţ vină dor dă primăvară,
Cum dă i̯arbă a-nverd̦îtă,
Şî dă tufă a-nfrund̦îtă,
Dor dă glasu cucului̯,
Tot pră vremi̯a plugului̯,
Şî dă glas dă pasare̯al'e,
Cu pui̯iţî dupa i̯al'e,
Cum ai̯ mi̯erźe şî tu cu a-tăl'e.
Bogdaprost!

Majstori da majstorišu.”
Lepe daske napravili
Kuću tebi da načine,
Kuću tebi, a za večnost,
Dok je veka i vekova.
Kuću lepu načiniše,
Ustan’ Vanka, van izađi!
Vidiš majstori šta rade,
Za večnost ti kuću grade
Kako ćeš ti u njoj, vidi.
Van izađi i zahtevaj
Mnoge prozore da prave,
Mnoge, mnoge, a i sitne.
Neka žal na jedan dođe,
Žal za glasom kukavice,
Baš plugovi kad zaoru,
Neka žal na jedan dođe,
Žal i tuga majke tvoje,
Žal i tuga oca tvoga,
Neka žal na jedan dođe,
Žal i tuga dece tvoje.
Zar ne tuguješ za njima?
Neka žal na jedan dođe,
Žal i tuga od unuka
Što se ne igraš sa njima.
Neka žal na jedan dođe,
Žal i tuga od nevesti
Jer u kući s njima nisi.
Neka žal na jedan dođe,
Žal nek dođe za prolećem,
Žal za šum dok trava niče,
Žal za šumom dok zeleni,
Žal za glasom kukavice
Kad zaoru plugovima,
Žal za pojem mnogih ptica,
Žal za mnoge tiće njine,
Kao što bi ti za svojim.
Bog da prosti!

9.

BUSUR[xxxv]

....
Copilaş pre cunuńo̯are,
Copilaş pre făşîo̯are,
Stîlp dă busui̯oc în mînă,
Cîn-tînjala va-nfrunđî-re
Atunś Stanca va vińi-re.
....
Eće ń-atîta şćiu.

BUSUR

....
Deca sva sa koronama,
Bebice u pelenama,
I struk bosiljka u ruci,
I kad zavoranj propupa
Vratiće se Stanka tada.
....
Eto, toliko znam.

BUSUR[xxxvi]

Tăbărît mi̯-a tăbărît,
Tabaru cu ai̯ trii̯ Greśi,
Şî cu ai̯ trii̯ Arurǐ ńegri[xxxvii]
Da-ntră uşa d,-alu I̯anco.
Cîn-tu veńi mo̯arća-lui̯,
D-auđîră d,-al'arga-re,
Şî dîn gur-aşa-n grai̯a-re:
“Nu mi-l scrii̯arăț cu ai̯ morț
Mă scrii̯ață mi-l cu ai̯ vii̯.”
“Nu će ruga tu dă mińe,
Mă d-o đînă măi̯ batrînă
Şe i̯e cu conđii̯u-n mînă.”[xxxviii]

BUSUR

Tabor mi se taborio,
Tabor onih triju Grka,
Pa i tri Arapa crna
Međ’ dverima sve Jankovim.
Kada dođe smrt njegova,
Čuše svi i dotrčaše,
I ovako govoraše:
“Ne pišite ga s mrtvima
Već ga pišite međ’ žive.”
“Nemojte me vi moliti,
Već molite staru vilu
Jer pisaljku ona ima.”

10.

VITOŃIȚA[xxxix]

Tăbărît, mi̯-a tăbărît
Mare tabără dă Greś,
D-întră uşa, da, dă cîăş.
Nu i̯e tabără dă Greś,
Ma i̯e mo̯arća d-a lu I̯anco.
“Mo̯arćo, mo̯arćo, śuda-i̯ mo̯arćo,
Ḑo, i̯eşć ńagră şî d-urîtă!”
“Nu mi-s ńagră, ńiś urîtă,
Ma mi-s mîndră şî frumo̯asă,
Că-i̯ al'eg, da-nu-i̯ cul'eg,
Moş batrîń pră bi̯erbe d-albe,
Babi̇ batrîńe pră păr cărunt[xl],
Şî kimi̯etu pră ol'itu,
Kimećiţa pră ol'ită,
Voi̯ńiśei̯ pră cl'abeśo̯are,
Şî ńeve̯aşće pră zorzo̯ańe[xli].
Aduń źuń[xlii] pră pauń[xliii],
Fe̯aće mari̇ pră munuń[xliv]
Şî beke̯ari̇ pră flui̯ere̯al'e,
Fe̯aće mari̇ pră ogrîndḑe̯al'e[xlv],
Scolări̇ pră cîrjîo̯are,
Şcolariţ pră bîrţîśo̯are[xlvi],
Copilaş d-ai̯ miś d-ai̯ ćińeri̇
Śe să źo̯acă-n prăvăl'ii̯e,
Şî fiś-miś[xlvii] pră l'egańe̯al'e,
Că-i̯ al'eg, da nu-i̯ cul'eg.”
Traźe śerbu la zavo̯ară[xlviii],
Doi̯ să i̯esă, doi̯ să mo̯ară.
I̯ancu afară că i̯eşa-re,
La zavo̯ară să ivi̯a-re
Şî dîn gură aşa-m grai̯a-re:
“Śe vri̯ei̯ śerbe baş aşa-re,
Dacă-i̯ rîndu prăntru mińe,

VITOVNICA

Utaborio se tabor,
Velik tabor samih Grka,
Ispred dveri kuće ove.
Nije tabor samih Grka,
Već Jankova to je smrt.
“Smrti, smrti, strašna smrti,
Crna li si, a i ružna.”
“Nisam crna, a ni ružna,
Već sam krasna ja i lepa,
Jer ih biram, ne sabiram,
Stare dede belobrade,
I babe još sede kose,
Kmetove u kaftanima
I kmetice u hajnama
I momke sa šubarama,
Neveste sa ukrasima,
Junake sa paun perjem,
Devojke s pletenicama,
Bećare sa frulankama,
Devojke s ogledalima,
Školarce sa štapovima,
Školarke sa kikicama,
Malu decu poput tvoje.
U avliji igraju se
I kćeri u kolevkama.
Jer ih biram, ne sabiram.
Evo jelen vuče zasun
Da dvoje izađu, umru.”
Janko vani kad izađe,
Kod vrata se on pojavi
I ovako progovori:
“Šta, jelene, hoćeš sada
Ako je red baš na mene?”

A nu rîndu prăntru ćińe?”
Śerbu pră i̯eal că-l luva-re
Ş-în corńiță că-l rađica-re,
Şî cu I̯ancu fuga-m da-re,
Dor nu fuźe cum să fuźe[xlix],
Cu copiće pol'eiće,
Cu corńiță d-aoriće
Păn-la cîmpu al cu bujoru.
Acolo cînd aźunźa-re,
Dîn corńiță s-apl'eca-re
Şî pră I̯ancu-l slobod̦a-re.
“Să će duś, I̯ancul'e, duś
Sus la cîmpu al cu bujoru,
C-acolo să-mparće doru.
Cîn-ra[l] fi doru ca focu,
S-ar zatri lumi̯a cu locu,
Mă, i̯e doru al trecătorȋ,
Ca voi̯ńicu al călătorȋ,
Aśi fu, d-aśi-m trecu-re.”
Mi̯erźa I̯ancu, cum mi̯erźa-re
Şî dă cl'anț[li] s-a propii̯a-re,
Nu i̯e mumă, nu i̯e tată,
Mă śe corńețîal dă pi̯atră.
“Śe cînț bai̯aće-n postată?”
“A cum i̯o n-aş măi̯ cînta-re,
C-am pl'ecat i̯o mi̯-am zăui̯tat,
Ńiś-cui̯ ve̯astă nu i̯-am dat.”
Merźa I̯ancu, cum merźa-re,
Cum merźa şî-m poćecńa-re,
Sus pră scară să sui̯a-re,
Sus la mila Domnului̯.
Rînduri̯au̯a cîn-îl veđa-re,
La i̯eal fuga să slobod̦a-re,
Şî supt arpi̯e că-l luva-re
Şî pră I̯ancu-l întraba-re:
“La śe, I̯ancul'e, ai̯ veńit?”
“Am veńit i̯o să mă rog,
Să mă scrii̯e-n fo̯ai̯a vii̯e.”

“Možda nije red na tebe.”
Jelen njega tad mi uze,
I na rogove ga diže,
I sa Jankom tad pobeže.
Kao vihor on zajezdi,
S kopitama iskričavim,
S rogovima pozlaćenim,
Sve do samog božur polja.
Kada tamo on mi stiže,
Rogove mi svoje sagnu
I Janka mi oslobodi.
“Ti da ideš, Janko, ideš,
Visoko u božur polje,
Jer se tamo deli tuga.
Kad bi žal bio k’o vatra,
Zatro bi se odmah svet.
Srećom tuga je prolazna,
Kao konjanik na konju,
Sad je ima, sad je nema.”
Ide Janko, kako ide,
I do vrha stene dođe,
Nema majke, nema oca,
Koja kamenita strana.
“Zašto pevaš momče s’njive?”
“A kako ja da ne pevam?
Poš’o sam i zaboravih,
Nikoga ne obavestih.”
Ide Janko, kako ide,
Ide mi i sapliće se,
Skalama se gore pope
Do milosti Gospod-Boga.
Lastavica kad ga vide,
Do njega se brzo spusti
I pod krilo tad ga uze
Pa Janka ovako pita:
“Zašto si ti, Janko, doš’o?”
“Došao sam da te molim,
Upiši me u list živih.”

Mariḯa Mare-m ḑîśa-re:
“Nu pośŭ, maḯco, să će scriu,
Carća viḯ-am înpl'ińit-o
Şî conđeḯu mi l-am frînt.
Să će duś, Ḯancul'e, duś,
La sîntă Mariḯa Mică
Şî priḯa bińe să će roź
Să će scriḯe-n fo̯aḯa ńagră,
Fo̯aḯa ńagră, da, l-aḯ morţ.”
Da-Mariḯa c-auḑa-re,
Îl luva şî mi-l scriḯa-re
Cu conđeḯu morţîlor.
“Tot aśi, maḯcă, să fiḯ,
Pănă lumiḯa şî pomîntu.”
“Brađe, Brađe fraća-Brađe,
Ḯo să-nflor şapće florį̇,
C-o să-m vină şapće fraţ
Ş-o să-m rupă şapće florį̇,
Să-m đe̯a la şapće surorį̇,
Să-m jal'ască şapće jîal'e,
Jîalure̯al'e uşure̯al'e,
Şapće ań, şî şapće ḑîl'e,
Că noḯ atîta jăl'im,
Noḯ jăl'im lumiḯa d-albă.
Că dacă n-am vi[lii] jel'i-re,
Arđe pomîntu pră noḯ.”
Merźa Ḯancu, cum merźa-re,
Păn-la cîmpu Braduluḯ:
“Brađe, Brađe, fraća-Brađe,
Să-nflореşć şapće florį̇,
Ḯa ţ-arđică po̯al'il'i-re,
Să trec cu piśo̯aril'i-re,
Să-m cat locu braţîlor,
Braţîlor şî spaćilor,
Să-m cat luocu-al đe ođină,
Pănă lumiḯa şî pomîntu,
Pănă vacu şî d-aminu,
Acolo să mă ođińesc.”

Velja Marija tad reče:
“Ne mogu te, majko, pisat’,
Knjigu živih ja ispunih
I pisaljku ja polomih.
Ti da ideš, Janko, ideš,
Do Marije male, Svete,
Još bolje je ti zamoli
U list crni nek’ te piše,
U list crni među mrtve.”
A Marija kada dozna,
Ona mi ga tad zapisa
Pisaljkom mrtvačkom tamo.
“Sve tu, majko, da mi budeš
Dok je sveta, a i zemlje.”
“Bore, Bore, brate Bore,
Sedam cvetova mi cvetaj.
Sedam braće će mi doći,
Otkinuće sedam cveta
Za sedam sestara mojih
Da mi žale sedam dana,
Sve laganim žalostima,
Sedam dana i godina,
Jer žalimo mi toliko.
Žalimo za belim svetom,
Jer mi ako ne žalimo,
Zemlja grobna izgoreće.”
Ide Janko, kako ide,
Sve do Bora usred polja:
“Bore, Bore, brate Bore,
Sedam cvetova procvetaj,
Deder digni grane svoje
Da prođem ja nožicama,
Mesto plećima da nađem,
Plećima i leđ’ma svojim,
Da mesto za odmor nađem,
Dok je sveta, a i zemlje,
Dok je veka i vekova,
Da se tamo ja odmorim.”

Răsărit, mi̯-a răsărit,
Dumńe-Ḓău în cîmpu lui̯,
Un fir verđe d-aluńa.
Răsărit, mi̯-a răsărit,
Dîn mijlocu cîmpului̯,
Un fir ve̯arđe d-trandafir,
A răsărit şî mi̯-a-mpupit,
Car-ć-a dorit ş-a-nflurit.[liii]
Numă lu I̯anco mi̯-a uđit
Ńe-mpupit, ńe-nflorit,
Că-n al fir śe s-a pui̯at
Tuot o mică răndurică,
Cu pui̯iţî lîngă i̯a-re.
Cînd rînduri̯au̯a-rînduri̯a-re,
Numă sta şî privi̯a-vi̯a-re[liv].
Da-pui̯iţî śe-m lucra-re?
I̯ei̯ zapoi̯u îl-nparţa-re[lv],
Pănă I̯ancu d-aźunźa-re.
Merźa I̯ancu, cum merźa-re,
Păn la cîmpu Bradului̯,
La cîmpu al cu floriśe̯al'e,
Păn-la punća rai̯ului̯.
Acolo cîn-aźunźa-re,
Punća rai̯ului̯ cîn-veđa-re,
I̯ut-napoi̯ că poćicńa-re,
Că dacă i̯eal să va rupi̯a-re,
Rîapiđe să va ńeca-re.
Sînta Marii̯a d-a Mare,
I̯ut dîn fuga c-aźunźa-re
Şî punţîl'i l'e lasa-re,
Şî la I̯ancu c-aźunźa-re,
Şî dă mînă că-l luva-re.
“Ai̯,-I̯ancul'e, nu će će̯ame,
Că pră mulţ i̯-am trecut,
I̯-am trecut, nu i̯-am ńecat,
Ńiś pră ćińe nu će ńec,
Adu-ţ mîna să će trec.”
Îl treśa şî nu-l ńeca-re.

Nikao mi, ponikao
Gospod-Bog u polju svome -
Zelen izdanak od leske.
Nikao mi ponikao,
Nikao je u dolini,
Zelen izdanak od ruže.
Nikao i propupio,
Voleći te, procvetao.
Samo Jankov još‍te nije,
Ni pupio, ni procvao.
U izdanku se ispilila
Jedna mala lastavica,
Sa piletom svojim do nje.
Lastavica kad zapeva,
Ona stoji, samo gleda.
A pilići šta mi rade?
Napitke mi oni dele,
Dok je meni Janko stig’o.
Ide Janko, kako ide,
Sve do Bora usred polja,
U dolini sa cvećencem,
Sve do samog rajskog mosta.
Kada tamo on mi stiže,
Kada rajski most on vide,
Brzo nazad on se prenu,
Jer ako se most iskida,
Brzo će se udaviti.
A Velika Gospojina,
Hitro, brzo kada stiže,
Most mi ona tad ostavi.
I kod Janka kada stiže,
Za ruku ga tad uhvati:
“Hajde, Janko, i ne boj se,
Jer sam mnoge prebacila.
Prebacih, a ne udavih.
Udaviti neću tebe.
Ruku daj da te prebacim.”
Prebaci ga, ne udavi.

Da-şî-n rai̯ cîn-mi-aźunźa-re,
Mare domn că l-aşćeta-re,
Cu al śe scamn dă-mpărăţîi̯e.
Brađe, Brađe, fraća-Brađe,
Da-n mijlocu cîmpului̯,
Caprioru mi̯-a veńit,
În co̯arńe l-a rađicat,
Păn-la casa dă veśii̯e.
Cîn-va ḑîśe źugu mugu,
Şî rostîai̯l'i va-nfrunḑî,
Şî crśe̯ai̯l'i va lastari,
Atunś şî I̯ancu va veńi,
I̯ar-atunś, şî ńiś atunś.
Merźa I̯ancu cum merźa-re,
Rînduri̯au̯a că l-aduśa-re,
Păn-la casa dă veśii̯e.
Acolo cîn-ajunźa-re,
De supt arpii̯e-l sloboḑa-re.
Acolo, mai̯co, să fii̯,
Pănă lumi̯a şî pomîntu,
Pănă vacu̯ şî d-aminu.”
Brađe, Brađe, fraća-Brađe,
I̯ar să-nflorɨ şapće florɨ,
C-o să-m vin-ai̯ şapće fraţ,
Să-m jal'ască şapće jîal'urɨ,
Jalure̯al'e uşure̯al'e,
Pănă lumi̯a şî pomîntu.
Să fii̯, I̯ancul'e, prostît,
Dî la mila Domnului̯,
D-la sîntă Marii̯a Mari̯e,
Dî la so̯are veđeros,
Dî la luna lumino̯asă,
Dî la mo̯aşă, dî la naş,
Dî la mumă, dî la tată,
Dî la fraţ, dî la suruorɨ,
Dî la fe̯aće, dî la fiśorɨ,
Dî la comşîi̯ în ocol.
Dî la ćin, dî la veđeń,

A kada mi u Raj stiže,
Veliki ga Gospod čeka,
Sa stolicom veljom, carskom.
Bore, Bore, brate Bore,
U središte rajskog dola
Srndać nam je eto doš’o,
Dig’o ga je međ’ rogove,
Do njegove večne kuće.
A kad propupi mi jaram
I kad žagle prolistaju,
Te i krčel kad lastari,
Janko će se tad vratiti.
Samo tada, pa ni tada.
Iš’o Janko, kako iš’o,
Lastavica ga dovede
Do njegove večne kuće.
A kad tamo ona stiže,
Ispod krila ga ispusti.
“Tamo, majko, ti da budeš,
Dok je sveta, a i zemlje,
Dok je veka, oprošteno.”
Bore, Bore, brate Bore,
Sedam cvetova procvetaj,
Braće sedmoro će doći
Tuga sedam da tuguju,
Tugovanke sve lagane,
Dok je sveta, a i zemlje.
Neka ti je, Janko, prosto,
Od milosti Gospod-Boga.
Od Marije svete, velje,
I od sunca svetlovidog,
Od meseca svetlucavog,
Od babice i od kuma
I od majke i od oca
I od braće i sestara,
Od kćeri i od sinova,
Od obližnjeg komšiluka
I od senke i videla

Dî la parinț d-ai̯ batrîń.
Să fii̯, I̯ancul'e, prostît,
Dî la noi̯ d-la patru insă,
Dî la noi̯ şî dî la Ḑău!
Să-ț fii̯e țîi̯e uşor,
Să-ț fii̯e țîi̯e prostît,
To̯aće vorbl'i ś-am vorbit,
Țîi̯-să-ț fii̯e Bogdaprost.
II
Ui̯điț lumi̯e sănăto̯asă,
C-am pl'ecat în altă lumi̯e,
În altă lumi̯e-n altă țară,
Dî l-o casă-n altă casă,
D-într-o lumi̯e-n altă lumi̯e.
Ma staț lumi̯e să veđeț,
Şî-napoi̯ să vă-ntorśeț,
Mui̯ki me̯al'e să-i̯ spuńeț,
Să să lasă să nu strîźe,
Să măi̯ mă-ntorc în-apoi̯,
I̯o am pl'ecat, nu mă-ntorc,
Ma să đa pră dupa casă,
Dupa casă la feri̯astă,
La vatră pacurari̯ască,
Să samińe busui̯oc
Şî să-l uđe cu đ-în troc.
Busui̯oc va rasari-re,
Cîn-şî I̯ancu va veńi-re,
I̯ar atunś, şî ńiś atunśa.
Merźa I̯anco, cum merźa-re,
Cum merźa, să dăpărta-re,
Rînduri̯au̯a cîn-veđa-re,
I̯a su-ărpii̯ că-l luva-re,
Şî la śerbu mi-l duśa-re.
Da-śerbu cîn-îl veđa-re,
Şî fuga să slobăḑa-re,
În corńiță-l răđica-re,
Păn-la casă dă veśii̯e.
Acolo cîn-aźunźa-re,

I od starih roditelja.
Neka ti je, Janko, prosto
I od sviju nas četiri,
Od nas sviju i od Boga!
Neka ti je olakšano,
Nek’ ti budu oproštene
Reči koje izrekosmo,
Neka je od Boga prosto.
II
Ostaj mi u zdravlju, svete,
Jer sam poš’o u svet drugi.
U svet drugi, drugu zemlju,
Iz kuće jedne u drugu,
Iz jednog sveta u drugi,
Stan’te, ljudi, i gledajte,
Nazad mi se vi vratite
Majci mojoj da kažete
Nek me više ne doziva,
Ne vraćam se više nazad,
Ja sam poš’o, ne vraćam se,
Nek’ se kući ona vrati,
A kod kuće pod prozorom
I na ognjištu pastirskom
Neka bosiljak posadi,
Vrelom vodom nek’ poliva.
Bosiljak će izniknuti
Kada Janko bude doš’o,
Samo tada, a ni tada.
Ide Janko, kako ide,
Kako ide, sve je dalji,
Lastavica kad ga vide,
Ona ga pod krilo uze,
Kod jelena ga odnese.
A jelen kada ga vide,
Brzo on kod njega stiže,
Na rogove ga podiže,
Do njegove večne kuće.
A kada mi tamo stiže,

Pe I̯ancu că-l slobăḑa-re.
Cîn-va ḑîśe źugu mugu,
Şî śerbi va d, -ăora-re,
Şî śeil'i va samana-re,
Atunś I̯ancu să-ntorśa-re.
Cîn-va ḑîśe źugu mugu,
I̯eal pomînt va măi̯ gazî-re,
Şî pră svet că va măi̯ fi-re.
Să fi I̯ancul'e prostît,
Dî la mila Domnului̯,
La svînta Marii̯a Mare,
Dî la mare dî la mică,
Măi̯ mult dî la Dumńe-D̦ău.
Dî la lună, dî la so̯are,
Să-ţ va fi I̯ancul'e prostît.
Dî la mo̯aşe, dî la naşu,
Dî la mumă, dî la tată,
Dî la fraţ, dî la surorɨ,
Dî la fe̯aće, dî la fiśorɨ,
Dî la źińerɨ, dî la nurorɨ,
Dî la soţ, la soţii̯or,
Dî la comşîi̯ în ocol,
Dî la satu źumataće,
Dî la to̯ată lumi̯a d, -albă,
Dî la noi̯ la patru insă,
Dî la noi̯, şî dî la Bog,
Tot prostît ţi̯i̯e să-ţ fii̯e,
To̯aće vorbe ś-am vorbit,
Şî să-ţ fii̯e Bogdaprost.

Janka mi tad oslobodi.
Jaram kada mi propupi
I jeleni dvojke rode
I sejale budu ptice,
Tad će Janko da se vrati.
Kada jaram mi propupi,
Opet će on zemlju gazit'
I po belom svetu hodat'.
Neka ti je, Janko, prosto
Od milosti Gospod-Boga,
Od Marije svete, velje,
Od velike i od male,
A još više od Gospoda.
Od meseca i od sunca,
Nek ti bude oprošteno.
Od babice i od kuma
I od majke i od oca
I od braće i sestara,
Od sinova i od kćeri,
Od nevesta, od zetova,
Od supruge, saputnice,
Od komšija uokolo
I od polovine sela
I od belog sveta celog
I od sviju nas četiri,
Od nas, od Gospoda Boga,
Nek' ti je sve oprošteno,
Pesmu što ti ispevasmo,
I od Boga oprošteno.

11.

CLADURO̯A[lvi]

A tăbărît mi̯-a tăbărît,
Un tabar mari̯e dă Greś,
D-întră uşa d,-aşći căş.
Nu-i̯ tabar mari̯e dă Greś,

KLADUROVO

Tabor mi se taborio,
Velik tabor samih Grka,
Među dveri kuće ove.
Nije tabor samih Grka,

Mă i̯e mo̯arća lu Dragan.
Dragan sta d,-aşa-i̯ vorbi̯a-re:
“Mo̯arće, mo̯arće, ńagră-i̯ mo̯arće,
Mult i̯eşć ńagră şî urîtă.”
Da-i̯ar mo̯arća-şa-i̯ spuńa-re:
“Nu sînt ńagră ńiś urîtă,
Ma sînt mîndră şî frumo̯asă,
C-al'eźe da nu cul'eźe.
Moş batrîń pră berbe d, -albe,
Babe batrîń-pră cîrji̯o̯are,
Ńeve̯asće pră-nvăl'ito̯are,
Voi̯ńiśei̯ pră săbi̯o̯are,
Da-fećiță pră perćiță,
Şcolarii̯ pră kesue̯al'e,
Lud̯îśorɨ pră făśui̯al'e,
Pră ś-al cîmp lung şî lat,
Cum i̯e mîndru şî frumos,
Şî đe so̯are veđeros,
Da-dă lună luminos.
Nu i̯e mîndru, ńiś frumos,
Ńiś dă so̯are veđeros,
Ńiś dă lună luminos,
Ma i̯e ńagru şî urît,
Că dă jîal'e pojorît.
Da-pră cîmp śińe mi-rari̯e?
I̯eri̯a śerbu-l măi̯ urît.
Dă piśo̯are potcovit,
Cu potco̯ave dă arźint,
Śe n-ar măi̯ fi pră pomînt,
Cu corńiță d, -auriće.
Da-n corńiță śe-n duśa-re?
Duśa l'agăn dă mastaucă,
Cu cuşmiță[lvii] dă matasă.
În l'egańe̯al śińe şăđa-re?
Şăđa Dragan al kimet.
Da-şî śerbu śe-m faśa-re,
Fuga cu i̯eal că mi-l da-re.
Dîn potco̯ave skińćia-re,

No smrt je to Draganova.
Dragan stade i prozbori:
“Smrti, smrti, crna smrti,
Crna si i mnogo ružna.”
A smrt mu ovako reče:
“Nisam crna, a ni ružna,
Već sam krasna ja i lepa,
Jer ja biram, ne sabiram.
Dede stare, belobrade,
Babe stare sa štakama,
Neveste na dan venčanja
I vojnike sa sabljama
I devojke sa kikama
Školarce sa torbicama,
Bebice u pelenama,
Po širokom polju, dugom,
Sasvim lepom i prelepom
I od sunca osvetljenom,
Od meseca obasjanom.
Nije lep, nit’ je prelep,
Nit’ od sunca osvetljen je
I od meseca obasjan,
Već je crn i dosta ružan,
Oprljen je od žalosti.
A na polju ko mi beše?
Beše jelen najružniji.
Noge su mu potkovane
Potkovama sve od srebra,
Kakvih još na zemlji nema
S rogovima pozlaćenim.
Šta nosi u rogovima?
Nosi kolevku od breze,
S pokrovom od same svile.
U kolevci ko mi beše?
Sedi Dragan, kmet veliki.
Vidi jelen šta uradi,
Brzo sa njim on pobeže.
Iz potkova iskre žare,

Da-dîn gură para-i̯ cură,
Da-dîn nărɨ lumănărɨ.
Fuźa śerbu, cît fuźa-re,
Pănă i̯eal d-o aźunźa-re,
Da-n mijlocu cîmpului̯,
În marźina pomîntului̯.
Aśa i̯eal că mi-l lasa-re.
Fuga-napoi̯ că miś da-re,
Cu cođița pulbara-re[lviii],
La urmița c-astruca-re[lix].
Da-Dragan aśa ui̯đa-re.
Să plînźa şî să văi̯ta-re,
Dumńe-D̦ău l-aud̦a-re,
Şî la i̯eal că mi-aźunźa-re,
Şî dîn gură aśa-i̯ vorbi̯a-re:
"Să merź̦, Dragańe, m-ăi̯ merź,
Pănă vi, d, -o aźunźa-re,
La sîntă Marii̯a Mare.
Şî i̯a sama tu să i̯ai̯,
La điri̯apta tu să dai̯,
Să nu dai̯ la parća stîngă,
Să şćii̯ bińe rătăśeşć,
Mă să dai̯ tu la źiri̯apta,
Că să şćii̯ că potriveşć."
Puțîn Dragan măi̯ merźa-re,
La źiri̯apta c-o puca-re.
Puțîn Dragan măi̯ merźa-re,
I̯a ca că do aźunźa-re,
La sîntă Marii̯a Mare.
Bună d̦ău̯a i̯ei̯ că-i̯ da-re.
Da-i̯a ńiś nu-i̯ mulțămi̯a-re,
Ma-l luva de-l înfrunta-re:
"Śe, Dragańe, tu ai̯ veńit,
Că vremi̯a nu ț-a veńit?"
Da-Dragan aśa-i̯ spuńa-re:
"I̯astă vre̯ami̯a n-a veńit,
Mare sîlă ma mînat
Că pr-în pi̯ept i̯e rău puşcat,

Iz njuške mu plamen kulja,
A svetlost mu iz nozdrva.
Beži jelen, kol'ko beži,
Dok on, eto, ne pristignu
U središte rajskog dola,
Sve do na kraj zemlje ove
I tu mi ga on ostavi,
Brzo nazad on se vrati,
Sa repićem on kovitla
I tragove on pokriva,
A Dragan mi tu ostade,
Žalio se i vajkao,
Te ga Gospod Bog dočuo
I do njega on mi stiže,
Te mu lepo tada reče:
"Ti, Dragane, kreni, idi
Dok ti, eto, ne pristigneš
Kod Marije, svete, velje.
I pripazi gde da skreneš,
Samo udesno da skreneš,
Da ne skreneš ti ulevo,
Jer ćeš lako zalutati,
Nego skreni ti udesno,
Jer ćeš onda pogoditi."
Jošte malo Dragan ide,
Pa udesno tada skrenu.
Jošte malo Dragan ide,
I evo ga on već stiže
Kod Marije svete Deve
I dobar dan on joj nazva.
Ona mu se ne odazva,
No grditi još ga poče:
"Što, Dragane, došao si,
Jer vreme ti nije došlo?"
A Dragan joj 'vako reče:
"Da, vreme mi nije došlo,
Velika me sila posla,
Jer u grud'ma imam ranu

Pr-în spinare săźetat.”
Sîntă Marii̯a śe lucra-re?
Tot la cărț m-ăi̯ prefira-re,
Prefira şî măi̯ scrii̯a-re,
Pre ś-ai̯ vii̯ în fo̯ai̯e albă,
Da-pră-i̯ morț în fo̯ai̯e ńagră.
Dragan sta dă să ruga-re:
“Sîntă Marii̯e, muma-mi̯a-re,
I̯o baş m-aş ruga đe ćińe,
Vi pućа tu să mă scrii̯,
Fo̯ai̯e albă-n aşa-i̯ vii̯.”
Sîntă Marii̯a aşa-i̯ spuńa-re:
“Nu pośˈ, mai̯co, să će scriu,
Fo̯ai̯a albă-n aşa-i̯ vii̯,
Că foi̯ița mi̯-am umplut,
Da-şî pana mi̯-am perdut,
Şî masćila mi̯-am sfîrşît,
Numa mai̯ca să će scrii̯e,
Fo̯ai̯a ńagră-n aşa-i̯ morț,
Cu foi̯ița-m înśeput,
Şî masćila mi̯-am umplut,
Da-şî pana mi̯-am noi̯it.”
I̯a-l luva de-l măi̯ scrii̯a-re,
Dă mînui̯ca mi-l luva-re,
Điri̯ept la punće merźa-re,
Goźa i̯ei̯ să propii̯a-re.
Dragan punća cîn-veđa-re,
I̯eal-napoi̯ în poćicńa-re,
Cum i̯e naltă şî supțîre,
Ca un firiśel dă sîrmă,
Dă unđe-l prinz nu să țîńe,
Da-dă naltă minunată,
Da-dîn źos mare i̯e baltă.
Sîntă Marii̯a-şa-i̯ spuńa:
“Mer-nainće nu će ćemi̯e,
Am trecut ćińeri şî batrîń,
Ş-am trecut d-ai̯ luđîśori[lx].
Ńiś pre unu n-am ńecat,

I u ramenu sam zgromljen.”
Sveta Deva šta mu radi?
Poče knjige preturati,
Preturati i pisati,
Sve žive na beli papir,
Pokojne na crni papir.
Stade Dragan moliti je:
“Sveta Devo, majko moja,
Ja bih tebe zamolio,
Ako možeš, upiši me
Međ’ žive na papir beli.”
Sveta Deva ‘vako reče:
“Ne mogu te upisati
Međ’ žive na papir beli,
Jer sam papir ispunila,
A i pero izgubila
I mastilo potrošila,
Već da te upiše majka
Međ’ mrtve na papir crni,
Jer sam sa njim ja počela,
Mastilo sam dopunila
I pero sam obnovila.”
Uze ga tad i upisa
I za rukav mi ga uze,
Pravo mostu tad iđaše,
Približe se oni dosta.
A Dragan most kada vide,
Nazad poče uzmicati,
Jer je visok, a i tanak,
Kao konac srme beše,
Gde ga hvataš, tu se kida,
A visine čudesne je,
Ispod velja baruština.
Sveta Deva ‘vako reče:
“Idi napred i ne boj se,
Prevela sam stare, mlade,
A i bebe tek rođene.
Ja ni jednog ne udavih,

Şî pre ćiń-o să će trec,
Ńiś pre ćińe nu će ńec.”
În capu punțî śińe-ri̯a-re?
I̯eri̯a mai̯ca preśista-re.
Dă mănui̯că mi-l luva-re,
I̯a că Dragan că treśa-re.
Điri̯ept în rai̯ că merźa-re.
La uşe cîn-aźunźa-re,
Mîna điri̯aptă o-ćinđa-re,
Cu ińelu-n uşe da-re,
To̯aće uşl'i dăşcuńa-re,
Dăşcuńa, şî dăşkiđa-re.
I̯a că Dragan că tuna-re,
Da-toț sfînțî-l aşćeta-re,
L-aşćeta, şî-l sprijońa-re,
Şî pră scamńel mi-l şîăđa-re,
Pră scamńel dă arźințăl,
Şî la masă dă matasă,
Colo Dragan să ođińască,
Şî vacu să-ş vacui̯ască.
Pănă lumi̯a şî pomîntu,
Acolo va fi ca sfîntu.
Sufl'ețălu ogoi̯it[lxi],
Ogoi̯it şî omerit.
Lu Dragan să-i̯ fi prostît.
Cîće vorbe l'-am vorbit,
Noi̯ nu ć-am îngreonat,
Ma dă je̯al' ć-am dăscarcat.
Mul-dă je̯al' dă părărîu,
Părărîu dă lumi̯a albă,
Părărîu dă casa ta-re,
Şî dă doru al dîn obor.
Să-ț fi-Dragańe, prostît,
Cîće vorbe l'-am vorbit,
Dî la noi̯ la patru insă,
To̯aće drumuri̇ ț-îs đeşkisă,
To̯aće poćeśe̯al'e-nćinsă,
Cum-nćinsă şî tîrsîće,

I tebe ću sad prevesti,
Neću tebe udaviti.”
Nakraj mosta ko tu beše?
Majka prečista mi beše
I za rukav mi ga uze,
Eto Dragana prevede.
Pravo u Raj tad iđaše.
A pred dveri kad stigoše,
Desnu ruku on ispruži,
Prstenom u dveri lupa,
Sve dveri se otključaše,
Otključaše, otvoriše.
Eto Dragan tada uđe,
Svi ga sveci dočekaše,
Dočekaše, prihvatiše,
Na stolicu posadiše,
Stolicu od čistog srebra,
Za stolom od čiste svile,
Tamo Dragan da odmara
I neka vek svoj vekuje.
Dok je sveta, a i zemlje,
Tamo će k'o svetac biti.
Duša mu je namirena,
Namirena, nagrađena.
Draganu je oprošteno.
Ovim reč'ma izrečenim
Mi ti nismo otežali,
Već od želja olakšali.
Od želja i od žalosti,
Žalosti za belim svetom,
Žalosti za kućom tvojom,
Željom za avlijom tvojom.
Njemu nek' su posvećene
Reči kol'ko izrekosmo,
Od nas sviju, sve četiri,
Svi ti drumi otvoreni,
Sve putanje ispružene,
Ispružene, očišćene,

Dî la noi̯ patru prostîće,
Să-ț fi-Dragańe, prostîće,
Cîće vorbe l'-am vorbit.
II
Țîpă goru al dîn vîrtac[lxii].
“Śe țîpⁱ, Gorul'e-n vîrtac?”
“Da-cum i̯o să nu țîp?
Că lu Dragan i̯a veńit,
I̯a veńit nouă dungerⁱ,
Baş cu nouă secure̯al'e,
Şî cu nouă firizăl'e,
Şî cu nouă kisăre̯al'e,
Şî cu nouă renzîśo̯are,
Lu Dragan casa să-i̯ facă,
Baş o casă dă veśii̯e,
Baş cu nouă ferescé̯al'e,
Şî cu nouă penźere̯al'e,
Să vadă Dragan pr-în i̯eal'e,
Baş în zari̯a so̯arilor,
Cu lumina luńilor.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină,
Doru dî la casa lui̯,
Şî cu doru al dîn obor,
Dar dîn građina cu florⁱ.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină,
Dă miros dă primavară,
Cîn-să va calzî pr-afară,
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină,
Dîn frunzîtu codru-lui̯[lxiii],
Cu cînćecu cucu-lui̯,
Cu cînćec dă păsăre̯al'e,
Śe cîntă pră-n lugure̯al'e,
Vîntoi̯u lu plugure̯al'e.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină,
Dîn floritu pruńilor,
Cu cînćecu albińilor.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină,
Dă-n floritu l'ivezîlor,

Od nas čet’ri oprošteno,
Nek’ ti budu oproštene
Reči kol’ko ispevasmo.
II
Sikće gorun iz vrtače.
“Zašto sikćeš iz vrtače?”
“A kako ja da ne sikćem?
Kada Draganu su došli,
Došli devet drvodelja,
Svi sa devet sekirica
I sa šarana još devet
I sa kesera još devet
I sa devet renda jošte,
Kuću Draganu da prave,
Kuću jednu baš za večnost,
Baš sa devet prozorčića,
Sa okana jošte devet,
Da sve Dragan kroz njih vidi,
Na svetlosti sunčevoj sve
I na sjajnoj mesečini.
Na jednome žal nek’ ima,
Samo žal za kućom svojom
I sve čežnju za avlijom
I za cvećem iz gradine.
Na jednome žal nek’ ima
Žal za mirisom proleća,
Kada priroda otopli,
Na jednome žal nek’ ima
Za gorom kada prolista,
I za pesmom kukavice,
Za pesmama sviju ptica
Što poju u lugovima,
Za vetrom međ’ plugovima.
Na jednome žal nek’ ima,
Za šljivama procvetalim,
Sa zujanjem mednih pčela.
Na jednome žal nek’ ima,
Za procvalim livadama

Cu mirosu al dă florỉ,
Cu glasu al dă cosîtorỉ.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină,
Dî la mumă, dî la tată,
Dî la frați, dî la surorỉ.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină,
Dî la vi̯erỉ, dî la vi̯erişo̯are,
Dî la lui̯ femil'ii̯e,
Dî la ńepoț, dî la ńepo̯aće.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină,
Dî la ui̯cỉ dî la ui̯ńe,
Dî la ćei̯ci̯e, matuşoń.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină,
Dî la ńamu toț cu tot,
Dî la striń, dî la veśiń,
Dî la lui̯ comşîi̯ batrîń.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină,
Dă miros dă busui̯oc,
Cu miros dă flor dîn troc.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină,
Dă mirosu al dă bucaće,
Dă miros dă florỉ uscaće,
La val'e, la zavrńit."
Mare Brad mi̯-a răsărit,
Cu vîrvări̯u păn-la śerỉ,
Cu po̯al'il'i źos pră mărỉ.
Da-dă nalt i̯e minunat,
Şî la frunđă i̯e mărunt,
Da-la umbră i̯e rotund.
Lîngă Brad śińe şăđa-re?
Şăđa Dragan să ruga-re:
"Brađe, Brađe să-n fi fraće,
I̯a-pl'acăț vîrvăril'i-re,
Ş-astrînźeț tu po̯al'il'i-re,
Să tri̯acă cu piśo̯aril'i-re,
Să-ş aşćarnă brațîlor,
Brațîlor şî spațîlor."
Da-i̯ar Bradu aşa-i̯ spuńa-re:

Sa mirisom cveća lepog
I sa žamorom kosaca.
Na jednome žal nek' ima
Žal od majke i od oca
I od braće i sestara.
Na jednome žal nek' ima
Od bratića, bratanica
I od svoje familije,
Od unuka, unučica.
Na jednome žal nek' ima
Od ujaka i od ujni,
Od tetaka i od teča.
Na jednome žal nek' ima
Od rođaka svih sa svima,
Od komšija, tuđinaca,
I od bliskih starinaca.
Na jednome žal nek' ima
Za mirisom bosioka,
Mirisom cveća iz tikve.
Na jednome žal nek' ima
Za mirisom iz kuhinje,
Za mirisom cveća suvog,
Ka dolini, ka zalasku."
Nikao je Bor veliki,
S vrhovima sve do neba,
Na moru sa krošnjom svojom.
Po visini je čudesan,
Lišće mu je dosta sitno,
Njegov hlad je okrugao.
A do Bora ko seđaše?
Sedi Dragan moleći se:
"Bore, Bore, brat mi budi,
Deder prigni vrhe svoje
I prikupi krošnje svoje
Da pređem ja nožicama,
Da podastrem ja naručju,
Još naručju i plećima."
A Bor mu ovako reče:

“Nu poś, nu poś să l'-apl'ec,
Că-n vîrvăril'i da me̯al'e,
Mari̯e śoi̯mă s-a pui̯at,
I̯o oi̯ sta da i̯a pl'eca-re,
Śoi̯mil'i va piońa-re,
Rai̯u să va dăşkiđa-re,
Dragan-n rai̯ că va treśa-re.”
Dragan sta dă să ruga-re:
“Brađe, Brađe, fraća-Brađe,
I̯a-pl'acăţ miźlo̯aśil'i-re,
Ş-astrînźeţ tu po̯al'il'i-re,
Să tri̯acă cu piśo̯aril'i-re,
Să-ş aşćarnă braţîlor,
Braţîlor şî spaţîlor.”
Da-i̯ar Bradu aşa-i̯ spuńa-re:
“Nu poś, nu poś să l'-apl'ec,
Că-n miźlo̯aśil'i d-a me̯al'e,
Galbin şerpe s-a pui̯at.”
I̯eal va sta l'e va pl'eca-re,
Şerpil'i va şui̯era-re,
Rai̯u să va dăşkiđa-re,
Dragan-n rai̯ că va treśa-re.
Dragan sta đe să ruga-re:
“Brađe, Brađe, fraća-Brađe,
I̯a-pl'acăţ tu po̯al'il'i-re,
Să-ş aşćarnă braţîlor,
Braţîlor şî spaţîlor.”
Da-i̯ar Bradu aşa-i̯ spuńa-re:
“Nu poś, nu poś să l'-apl'ec,
Că-n polcuţîl'i d, -al'e me̯al'e,
Vidră ńagră s-a pui̯at.”
I̯eal va sta l'e va pl'eca-re,
Şî vidril'i va latra-re,
Rai̯u să va dăşkiđa-re,
Dragan-n rai̯ că va treśa-re.
Bradu sta d, -aşa-i̯ spuńa-re:
“Nu će ruga tu dă mińe,
Ma će du tu dă će ro̯agă,

“Ne mogu ih ja prignuti,
Jer u mojim vrhovima
Velik’ soko se izleg’o.
Kad ja stanem, on poleće
I zapište sokolići,
Raj će mi se otvoriti,
Dragan će mi u Raj preći.”
Stade Dragan moliti se:
“Bore, Bore, brate Bore,
Der prigni sredinu svoju
I prikupi krošnje svoje
Da pređem ja nožicama,
Da podastrem ja naručju,
Još naručju i plećima.”
Opet Bor mu ‘vako reče:
“Ne, ne mogu je prignuti,
Jer i usred krošnje moje
Zmija žuta izlegla se.”
Ako on i dalje ide,
Zmija će tad’ zapištati
I Raj će se otvoriti,
Dragan će mi u Raj preći.
Dragan stade moleći se:
“Bore, Bore, brate Bore,
Deder prigni krošnje svoje
Da ih naručju podastrem,
Sve naručju i plećima.”
Bor mu opet ‘vako reče:
“Ne, ne mogu ih prignuti,
Jer u krošnjicama mojim
Crna vidra se okoti.”
Ako on i dalje ide,
Vidrice će zalajati
I Raj će se otvoriti,
Dragan će mi u Raj proći.
Bor mu poče govoriti:
“Nemoj mene ti da mološ,
Nego idi, pomoli se

Sus la scara śerului̯,
Źos la mila Domnului̯,
Şî l-al mîndru Dumńe-Ḑău,
Că i̯eal va fi măi̯ milos.”
Cîntă o fată dîn postată[lxiv].
Da cum i̯o să nu cînt?
C-am avut i̯o nouă fraț,
Nouă fraț, nouă suruori̇.
Pră toț mo̯arća i̯-a luvat.
Numa unu mi̯-a lasat
Şî pră aăla la pośit,
Şî pră i̯eal mi la zatrit.
Unđe Dragan că ui̯đa-re?
Colo lumi̯a nu vorbi̯a-re,
So̯arl'i nu m-ăi̯ răsări̯a-re,
Ńiś luna nu lumina-re,
Ńiś cocoş nu m-ăi̯ cînta-re,
Ḑău̯a nu să m-ăi̯ faśa-re,
Numai̯ śață ńeguri̯ață
Cu veđeri̇ dă lumănări̇.
Unđe Dragan că ui̯đa-re?
Pră scamńel dă arźențăl
Şî la masă dă matasă.
Colo Dragan să ođińască,
Şî vacu să-ş văcui̯ască,
Pănă lumi̯a şî pomîntu,
Acolo va fi ca sfîntu,
Sufl'ețălu ogoi̯it,
Ogoi̯it şî omerit,
Lu Dragan să-i̯ fii̯e prostît.
Cîće vorbe l'-am vorbit,
Noi̯ nu ć-am îngreonat,
Ma dă dor ć-am dăscarcat,
Mult dă dor dă părărîu,
Părărîu dă lumi̯a albă,
Şî dă doru al dîn obor,
Dor dîn građina cu flori̇.
Să-ț fii̯e Dragańe prostît,

Kod nebeskih skala gore,
Kod milosti Božje dole,
Kod lepoga Gospod-Boga,
Jer će biti on najblaži.”
Peva devojka sa zemlje.
A kako ja da ne pevam?
Devetoro braće imah
I sestara još toliko.
Sve smrt ih je pokupila!
Samo jednog mi ostavi.
I njega mi unakazi,
I njega mi upropasti.
Gde mi Dragan sad ostade?
Tamo ljudi ne pričaju,
Niti im se sunce rađa,
Niti mesec obasjava,
Nit petlovi kukuriču,
A i danak im ne sviće,
Samo magla zatamnjena,
Svećama je zasvetljena.
Gde mi Dragan sad ostade?
Sve na stolici od srebra,
Za stolom je sam od svile.
Tamo da se on odmara,
Tamo da on vek vekuje,
Dok je sveta, a i zemlje,
Biće tamo kao svetac,
Duše spokoj će imati,
Spokoj duše i nagradu.
Njemu nek' je oproštena
Pesma koju ispevasmo.
Mi ti nismo otežali,
Od tuge te olakšasmo,
Od žalosti i od tuge,
Od tuge za belim svetom
I od tuge za avlijom,
Od tuge za baštom cveća.
Neka ti je oproštena

Cîće vorbe l'-am vorbit,
Dî la noi̯ la patru insă,
To̯aće drumurɨ ț-ăs đeşkisă,
To̯aće poćeśel'e-nćinsă,
Cum înćinsă şî tîrsîće,
Dî la noi̯ patru prostîće.
III
“Ui̯đeşć lumi̯e sănăto̯asă,
Cum i̯eşć mîndră şî frumo̯asă,
Şî đe so̯are veđero̯asă,
Da-dă lună lumino̯asă.”
Că Draganu a pl'ecat,
D-într-o lumi̯e-n altă lumi̯e,
D-într-o țară-n altă țară.
Dupa Dragan śińe al'argă?
Al'argă mumă, al'argă tată,
Al'argă frațî şî suruorɨ,
Al'argă vi̯erɨ şî verişo̯ari̯e,
Al'argă ui̯cɨ, al'argă ui̯ń,
Al'argă ćei̯ke, matuśoń,
Al'argă ńamu, toț cu totu,
Al'argă striń şî veśiń,
Al'argă a-lui̯ comşîi̯ batrîń,
Toț al'argă şî să ro̯agă:
“Înto̯arśe, Dragańe, napoi̯.”
Dragan sta đe l'e spuńa-re:
“Napoi̯ mumă, napoi̯ tată,
Napoi̯ fraț, napoi̯ suruorɨ,
Napoi̯ vi̯erɨ şî verişo̯are,
Napoi̯ ui̯ke, napoi̯ ui̯ńe,
Napoi̯ ćei̯ke, matuśoń,
Napoi̯ ńamu toț cu tot,
Napoi̯ striń, napoi̯ veśiń,
Napoi̯ voi̯ să vă-ntorśeț,
Dupa casă la feri̯astă,
În vatră păcurari̯ască,
Să-nsămănaț busui̯oc,
Să-l udaț cu dîn crop.

Pesma koju ispevasmo,
Sve četiri ispratilje.
Puteve ti pokazasmo,
Sve puteve na sve strane,
Opružene, očišćene,
Od nas čet’ri oproštene.
III
“U zdravlju mi ostaj, svete,
Alaj si mi lep i krasan
I od sunca sav razgledan,
A od meseca obasjan.”
Kad pošao mi je Dragan
Iz sveta jednog u drugi,
Iz jedne zemlje u drugu,
Za Draganom ko mi juri?
Juri majka, juri otac,
Jure braća i sestrice,
Bratanci i bratanice,
Jure ujke, jure ujne,
Jure tetke, jure strine,
Svi rođaci sa svojima,
Tuđinci sa susedima.
Stare komšije ga jure.
Svi ga jure i mole ga:
“Nazad, Dragane, se vrati.”
Dragan stade te im reče:
“Nazad, majko, nazad, oče,
Nazad, braćo, nazad, sestre,
Bratanci i bratanice,
Nazad, ujke, nazad, ujne,
Nazad, tetke, nazad, strine,
Svi rođaci sa svojima,
Tuđinci sa susedima,
Vratite se svi vi nazad.
Iza kuće kod prozora,
Na ognjištu pastirskome,
Bosiljak mi posadite,
Vrućom vodom polivajte.

Şî să lo̯aţ sama, să luvaţ,
Busui̯oc va răsări-re,
Să şćiţ Dragan va veńi-re,
Dacă nu va răsări-re,
Ńiś Dragan nu va veńi-re.
Şî i̯a sama, să luvaţ.
Mă̮i̯ încolo, la primăvară,
I̯ar cîn-to̯aće plugurᵻ ară,
Da şî śerbu va ara-re,
Şî śuće va sămăna-re,
Porumbu va răsări-re,
Şî Dragan va m-ăi̯ veńi-re.
Dacă nu va răsări-re,
Ńiś Dragan nu va veńi-re.
Dragan sta dă să ruga-re,
Cîtră mo̯arća-şa vorbi̯a-re:
“Mo̯arće, mo̯arće, śuda-i̯ mo̯arće,
I̯a-ngădui̯e oţîrişo̯ară,
C-apl'ecat şî s-a zui̯tat,
Să-ş criśască-l a ui̯tat,
Mult la tată şî la fraće,
Şî la lui̯ vi̯eriśorᵻ,
Cum să-i̯ po̯arće grijure̯al'e,
Să nu po̯arće clăbeśo̯are,
Să nu śui̯ere śui̯ere̯al'e,
Să nu d̯îcă flui̯ere̯al'e,
Să nu źo̯aśe-n źocore̯al'e,
Ma să-i̯ po̯arće grijure̯al'e,
Să-i̯ jăl'ască jălure̯al'e,
Pră Dragan să nu-l zăui̯će.
Că Dragan nu-i̯ m-ăi̯ zăui̯tă,
Śapće ań şî śapće d̯îl'e.”
Arđe pomîntu pră i̯eal,
Mult dă je̯al' dă părărîu,
Părărîu dă lumi̯a albă,
Şî doru-l dîn obor,
Părărîu dă casa lui̯,
Dor dîn građina cu fluorᵻ.

Sad me dobro poslušajte,
Ako bosiljak iznikne,
Znajte Dragan će vam doći,
Ako neće izniknuti,
Ni Dragan vam neće doći.
Sad me dobro poslušajte.
Kada dođe premaleće,
Ratari kada iziđu,
Kada jeleni zaoru,
Košute kada zasade,
Kada kukuruz iznikne,
Dragan će vam tada doći.
Ako on ne bude nik’o,
Ni Dragan vam neće doći.
Poče Dragan smrt moliti
I ovako on njoj reče:
“Smrti, smrti neumitna,
Deder malkice pričekaj,
Jer pođoh i zaboravih,
Zaboravih da poručim
Štošta ocu, a i bratu,
A i mojim bratancima,
Običaje da mi rede,
Da ne nose šubarice,
Da mi zviždukе ne čine,
Da mi frulom ne sviraju,
Da mi kola ne igraju,
Običaje da mi rede,
Neka mene žale tugom,
Neka me ne zaborave.
Dragan njih ne zaboravlja,
Sedam dana i godina.”
Zemlja grobna na njem’ gori,
Od žalosti i od tuge,
Od tuge za belim svetom
I od tuge za avlijom,
Od tuge za kućom svojom,
Za cvećem u bašti svojoj.

Ş-apl'ecat, şî s-a zui̯tat,
Să-ş crišască la lui̯ mumă,
Mult la mumă şî la suo̯ară,
Şî l-ai̯ lui̯ vi̯erišo̯are,
Cum să-i̯ po̯arće grijure̯al'e,
Să nu bată birture̯al'e[lxv],
Să nu-i̯ źo̯aśe źocore̯al'e,
Să nu cînće cînćiśe̯al'e,
Să nu po̯arće ńiś marźe̯al'e,
Că marźe̯al'e i̯is m-ăi̯ gre̯al'e,
Ca un şîr dă petriśe̯al'e,
Să-i̯ jăl'ască jălure̯al'e,
Pră Dragan să nu-l zăui̯će.
Că Dragan nu l'e zăui̯tă
Śapće ań şî śapće d̦îl'e.
Arđe pomîntu pră i̯eal,
Mult dă je̯al' dă părărîu,
Părărîu dă lumi̯e albă,
Şî dă doru al dîn obor,
Dor dă građina cu flori̯,
Şî dă dor dă casa lui̯.
Unđe Dragan că ui̯đa-re?
Pră scamńel dă arźenţăl,
Şî la masă dă matasă,
Colo Dragan să ođińască,
Şî vacu să-ś vacui̯ască,
Pr-al śe scamn dîn părăţîi̯e,
Şî la vacu dă veśii̯e,
Pănă lumi̯a şî pomîntu,
A colo va fi ca sfîntu,
Sufl'eţălu ogoi̯it,
Ogoi̯it şî omerit.
Lu Dragan să-i̯ fi-i̯ertat,
Cîće vorbi̯e l'-am vorbit,
Noi̯ nu l-am îngreonat,
Ma dă je̯al' l-am dăscărcat.
Pănă lumi̯a şî pomîntu
A colo va fi ca sfîntu.

Pošao, zaboravio
Da poruči majci svojoj,
Mnogo majci, a i sestri,
I bratanicama svojim
Običaje da mu rede,
Da na igranke ne idu,
Da mu kola ne igraju,
Da mu pesme ne pevaju,
Da ne nose ni đerdane,
Jer đerdani najteži su,
Kao niska od kamena,
Neka mene žale tugom,
Neka me ne zaborave.
Dragan njih ne zaboravlja
Sedam dana i godina.
Zemlja grobna na njem’ gori
Od žalosti i od tuge,
Od tuge za belim svetom
I od tuge za avlijom,
Za cvećem u bašti svojoj,
Od tuge za kućom svojom.
Gde mi Dragan sada osta?
Sve na stolici od srebra,
Za stolom od same svile,
Dragan da mi se odmori,
Tamo vek svoj da vekuje,
Na kakvoj stolici carskoj,
Dok je veka i vekova,
Dok je sveta, a i zemlje,
Biće tamo kao svetac,
Spokoj duše neka ima,
Duše spokoj i nagradu.
Oproštena neka mu je
Pesma koju ispevasmo,
Njome mu ne otežasmo,
Od tuge ga olakšasmo.
Dok je sveta, a i zemlje
Biće tamo kao svetac.

Lu Dragan să-i̯ fi-i̯ertat,
Dî la Domnu-l Dumńe-Ḑău,
Şî dî la sîntă Marii̯e,
Dî la noi̯ la patru insă.
To̯aće drumurɨ i̯is dăşkisă,
To̯aće poćeśel'e-nćinsă,
Cum înćinsă şî tîrsîće,
Dî la noi̯ patru i̯ertaće.
Lu Dragan să fii̯e i̯ertaće,
Cîće vorbi̯e l'-am vorbit.

Neka mu je oprošteno
Od Gospoda, Gospod-Boga,
Od Marije svete Deve,
Od nas čet'ri ispratilje.
Puteve ti pokazasmo,
Sve putanje na sve strane,
Opružene, očišćene,
Od nas čet'ri oproštene.
Neka mu je oproštena
Pesma koju ispevasmo.

12.

MEŃIŢA[lxvi] (III)

Tăbărît mi̯-a tăbărît
Mare tabără dă Greś[lxvii]
D-întră uşa d, -aşći căş,
Nu i̯e tabără dă Greś,
Mă, i̯e mo̯arća lu Milan.
"Mo̯arćo, mo̯arćo, śud-ai̯[lxviii] mo̯arćo,
Cum i̯eş śudă şî urîtă."
"Nu mis śudă, ńiś urîtă,
Ma mis mîndră şî frumo̯asă
Că-i̯ al'eg, da-nu-i̯ cul'eg,
Toţ kimeţ[lxix] pră bîćiśe̯al'e,
Şî kimećiţă pră l'eiţă,
Şî ńevi̯eastă pră zorzo̯ańe,
Voi̯ńiśei̯ pră curăluşă,
Fe̯aće marɨ pră bîrţîśo̯are[lxx],
Dar beke̯arɨ pră clăbeśo̯are,
Moş batrîń pră barbe albe
Şî babe pră cîrjio̯are,
Şcolări̯ei̯ pră kesue̯al'e,
Prăcurarɨ pră bîćiśe̯al'e,
Copii̯ miś pră l'egańe̯al'e,
Aşa-i̯ al'eg, da nu-i̯ cul'eg.
Şî pră Milan l-am al'es,

MELNICA

Tabor mi se taborio,
Velik' tabor samih Grka,
Međ' dverima ove kuće.
Nije tabor samih Grka,
Već je smrt to Milanova.
"Smrti, smrti neumitna,
Neumitna si i ružna."
"Nisam neumitna, ružna,
Već sam lepa i prelepa.
Odabiram, ne sabiram,
Kmetove sa tojagama,
Kmetice na klupicama,
Neveste sa ukrasima,
Vojnike sa kaišima,
Devojke s pletenicama,
Bećare sa šubarama,
Stare dede belobrade
I babe sa štapovima,
Školarce sa torbicama,
Pastire sa tojagama,
Bebice u kolevkama.
Takve biram, ne sabiram.
I Milana ja izabrah,

L-am al'es, nu l-am cul'es.
L-am lasat dă s-a sprimit
D-într-o lume în altră lume,
Dîntr-o țară în altră țară,
Daparće prăstă otară,
Unđe so̯arl'i nu rasîare,
D-aiś di̯va nu să faśe,
Ńiś cocoş nu-m cîntă,
Ńiś voi̯ńiś nu-m śui̯eră,
Numa-i̯ śață ńeguri̯ață,
Şî cu zări̯ dă lumănări̯.”
Răsărit, mi̯-a răsărit
Dîn mijlocu florilor
Un fir ve̯arđe, trăndăfir.
Ś-al fir, fir dă trăndăfir?
Śe, fire, ć-ai̯ pol'egńit?
“Nu mi-s firu al pol'egńit,
Ma mi-s Milan al sprimit.
S-a sprimit dă putrădi̯t,
A pus şîal'il'i la pomînt,
Că-n al śe cîmp lung şî lat.”
Fuźa śerbu al săźetat[lxxi]
Cum fuźa şî poćecńa-re,
Unđe, unđe boncońa-re
Cu copiće pol'eiće,
Cu corńiță auriće.
În corńiță śe-m duśa-re?
L'egăńe̯al dă arźințăl,
Cu aşćernutu dă matasă.
În l'agîn śińe-m şăđa?
Şăđe Milan dă mari̯eaț
Şî dă lucru śe-m lucra?
La kituță înparța-re,
Înparța, l'e răsfira-re,
Şî pră toț îi̯ măi̯ strîga-re.
Śerbu în co̯arńe că-l luva,
Fuga cu i̯eal că măi̯ da-re,
Fuźa śerbu, cum fuźa-re,

Izabrah ga, a ne sabrah.
Ostavih ga da se sprema
Iz jednoga u svet drugi,
Iz jedne zemlje u drugu,
Preko atara dalekih,
Gde mi sunce ne izgreva,
A i danak se ne rađa,
Tu petlovog poja nema,
Niti vojska meni svira.
Samo mračna magluština,
Nazire se svetlost sveća.”
Nikao mi, ponikao,
Usred cveća procvetalog,
Zelen izdanak od ruže.
Kakav izdanak od ruže?
Što si, izdanče, poleg’o?
“Nisam izdanak polegnut,
Ja sam Milan onaj spremni.
Spremih se ja da istrunem,
Zemlji leđa da ispružim,
Na širokom polju, dugom.”
Beži jelen sve ranjeni,
Alaj beži i upinje.
Negde, negde on zastenje,
S kopitama iskričavim,
Rogovima pozlaćenim.
Među rogove šta mi nosi?
Kolevku od čistog srebra,
S ponjavom od same svile.
U kolevci ko mi sedi?
Sedi Milan ponositi.
A od posla šta mi radi?
Buketiće on mi deli.
Deli ih i razvrstava.
I sve njih mi on priziva.
Međ’ roge ga jelen uze
I bežati sa njim poče.
Beži jelen, kako beži,

A Milan aşa-m strîga-re:
“Nu fuźi, tu śerbe aşa,
Nu fuźi, nu poćecńi-re,
Nu grăbi, mă zăvîrńi-re[lxxii].
C-am pl'ecat şî m-am zui̯tat
Să dau vi̯eastă mui̯ki mi̯eal'e,
Şî la mumă şî la tată,
Şî la mame, la taţ-moş,
Şî la fraţ şî la surorɨ,
Şî la fe̯aće, la fiśorɨ:
“Să nu-m cînće cînćeśe̯al'e,
Să nu-m ḑîcă-n flui̯ere̯al'e,
Să nu-m źo̯aśe źocore̯al'e,
Să nu-m ducă ńiś marźe̯al'e
Să-m jăl'ască jălure̯al'e,
Jălure̯al'e uşure̯al'e
Că dacă nu-m va jăl'i,
Arđe pomîntu pră mińe.
Că i̯o îi̯ jăl'esc pră i̯ei̯
Şapće ań şî şapće ḑîl'e.”
Dară śerbu aşa-m strîga:
“Să će duś, Milańe, duś
Pr-al śe drum lung şî lat
Tot i̯e aur şî arźint.
Să nu-m dai̯ la mîna stîngă,
Ma să-m dai̯ la a-điri̯aptă,
Dă vi da, tu vi zgođi.”
Merźa Milan, cum merźa,
La điri̯apta că măi̯ da.
Da cum da, aşa-m zgođa.
Merźa Milan, cum merźa,
Păn-la punće mi̯-aźunźa,
Cu điri̯eptu că calca,
I̯ut-napoi̯ că măi̯ trîcńa,
Şăđa i̯os şî suspina
Şî dîn gură aşa-m strîga:
“Cum să fac să trec pră i̯a,
Că i̯e naltă şî supţîre

A Milan ovako reče:
“Jelene, ne hitaj tako,
Ne upinji snažno tol’ko,
Ne žuri, izvrnućeš me.
Jer pođoh i zaboravih
Majku ja da obavestim,
I majku i oca svoga,
I babe i dede svoje,
I braću i sestre svoje,
Svoje kćeri i sinove:
“Da mi pesme ne pevaju,
Da mi frulom ne sviraju,
Da mi kola ne igraju,
Da mi đerdane ne nose.
Nek’ tuguju tugovanke,
Tugovanke ponajlakše.
Jer, ako mi ne tuguju,
Izgoreće zemlja grobna.
Jer, ja tugujem za njima
Sedam dana i godina.”
Jelen mi ovako riknu:
“Ti Milane, kreni, idi.
Po širokom putu, dugom,
Sve je zlato, a i srebro.
Da ne skreneš ti ulevo,
Nego skreni ti udesno,
Ako skreneš, pogodićeš.”
Ide Milan, kako ide,
I udesno on mi skrenu.
Kako skrenu, on pogodi.
Ide Milan, kako ide,
I do mosta on mi stiže.
Desnom nogom on nagazi,
Brzo nazad on se prenu.
Sede dole pa uzdahnu
I ustima vako zbori:
“Kako ću preć’ preko njega,
Jer je visok, a i tanak

Ca un firiśel dă sîrmă
Dă unđe-l prinḑ, nu s-măi̯ ţîńe.
Aş calca, să va frînźa,
Rîau mă ćem că m-oi̯ ńeca.”
Răsărit, mi̯-a răsărit
Dîn mijlocu florilor,
D-un fir ve̯arđe, d, -aluńauă,
Da-n al fir śińe-m şăđa?
Şăđa rînduńau̯a albă.
Cum şăđa şî rîndui̯a
Cu pui̯iţu lîngă i̯a,
Da şî punća să lăţa.
Sînta Marii̯e aźunźa,
Dă mîńică că-l luva
Şî dîn gură aşa-i̯ strîga:
“Ai̯da, mai̯co, să će trie̯c,
Nu će će̯ame, nu će ńec,
Că multa lumi̯e i̯o am trecut,
I̯o am trecut, nu i̯-am ńecat.”
Î̯l luvîa şî-l măi̯ treśa,
Treśa punća rai̯ului̯.
Da-şî punća cînd treśa,
Anźil'i[lxxiii] că l-aşćeta,
L-aşćeta şî-l sprijońa,
Î̯l luvîa şî-l măi̯ scrii̯a,
Î̯l scrii̯a şî-l zaveđa
Şî dîn gură aşa-i̯ strîga:
“Să će duś, Milańe, duś
Sus pră scara śeri̯ului̯!”
Dar Milan aşa-n strîga:
“Slobođî-mă tu dă mînă
Să mă-ntorc i̯o napoi̯!”
Sîntă Marii̯e îi̯ spuńa:
“I̯o nu poś să će slobod,
Să će-ntorś tu napoi̯,
Ńiś Dumńe-Ḑău n-a măi̯ lasat,
Ś-a luvat să fi lasat.
Ma să će duś, Milańe, duś,

Kao konac je od srme,
Gde god hvataš, on se kida.
Kad nagazim, slomiće se,
Bojim se, udaviću se.”
Nikao mi, ponikao,
Usred cveća rascvetalog,
Zelen izdanak od leske.
A na njemu ko mi sedi?
Sedi bela lastavica.
Samo sedi, uređuje,
Sedi s piletom do sebe.
A i most se proširio.
Sveta Marija kad’ stiže,
Milana za rukav uze
I tada mu ’vako reče:
“Ajd’, majko, da te prevedem,
Ne plaši se, ja ne davim.
Mnogo naroda prevedoh,
Prevedoh i ne udavih.”
Uhvati ga i prevede.
Rajskim mostom on mi pređe.
A i most kada mi pređe,
Anđeli ga dočekaše.
Dočekaše, prihvatiše,
Uzeše ga, zapisaše,
Zapisaše, zavedoše.
Njemu tada besediše:
“Ti, Milane, kreni, idi
Po skalama tim nebeskim!”
A Milan im progovara:
“Ti mi ruku oslobodi
Da se nazad ja povratim!”
Sveta Marija mu reče:
“Ne mogu te oslobodit’,
Da se nazad ti povratiš,
Jer ni Bog ne oslobađa,
Što je uz’o, ne ostavlja.
Ti, Milane, kreni, idi

Sus pră scara śerului̯
Păn-la mila Domnului̯.
Să nu-m dai̯ la mîna stîngă,
Să-m dai̯ la mîna điri̯aptă.
Cînd la uşă vi aźunźa,
Va fi uşîľi încuńaće
Şî fereşćiľi astupaće,
Tu la Đii̯e vi strîga
Să vină cu ci̯eiľi i̯a,
Să-ț dăşcuńe uşîľi,
Uşîľi, fereşćiľi.”
Şî Milan cînd măi̯ pľeca
Sus pră scara śerului̯
Păn-la mila Domnului̯
Cînd la uşă v-aźunźa,
To̯aće uşîľi încuńaće,
Şî feri̯eşćiľi astupaće.
I̯eal la Đii̯e că strîga:
“Đii̯e, Đii̯e, Somođii̯e,
I̯a vino cu keiľi
Dă-m dăşcuńe uşîľi,
Uşîľi şî rai̯urľi[lxxiv].”
Da-Đii̯a cînd auḑa,
I̯a dîn fuga c-aźunźa,
Aźunźa cu keiľi
Şî-m dăscuńa uşîľi,
Uşîľi şî rai̯urľi,
Şî dîn gură aşa-i̯ strîga:
“Ai̯, Milańe, să će tri̯ec
Pr-în cuțîće ascuțîće,
Tot pr-în co̯asă sînśelaće[lxxv],
Pr-în săcurî̯ dă bărburaće[lxxvi].”
Îl luvîa şî-l măi̯ treśa
Şî la Domn că mi̯-aźunźa,
Bună ḑîu̯a că-i̯ măi̯ da.
Domnu nu-i̯ măi̯ mulțămi̯a,
Ma luvîa dă-l înfrunta:

Po skalama tim nebeskim
Do milosti Gospod-Boga.
Da ne skreneš ti ulevo,
Već mi kreni ti udesno.
Kad do dveri budeš stig’o,
A dveri su zaključane
I prozori zatvoreni,
Ti ćeš Divu tada zvati
Da dođe sa ključevima,
Ona dveri da otključa,
Sve prozore pa i dveri.”
A Milan kada mi pođe
Po skalama tim nebeskim
Do milosti Gospod-Boga
I pred dveri kada dođe,
Sve su dveri zaključane,
A prozori zatvoreni.
Tada Divu on mi pozva:
“Divo, Divo, Samodivo,
Deder dođi s ključevima
Da mi dveri ti otključaš,
Sve dveri od samog Raja.”
A Diva kada je čula,
Ona brzo tada stiže,
Stiže ona s ključevima
I sve dveri otključava,
Sve dveri od samog Raja,
I ovako njemu reče:
“Hajd’ Milana da prevedem
Kroz noževe naoštrene,
Sve kroz kose zakrivljene,
Kroz sekire dugoseke.”
Uze mi ga i prevede
I kod Gospoda kad stiže,
Dobar dan mu on tad prizva.
Gospod njemu ne uzvrati,
Već ga poče koriti:

“La śe, Milańe, mi̯-ai̯ veńit,
Cînd vre̯ami̯a nu ț-a veńit,
Ńiś scamnu nu-țam sprimit?”
Dar Milan așa-m strîga:
“I̯o văd - vreami̯a n-a veńit,
Mare sîlă m-a mînat,
D-ai̯a casă mi̯-am lasat.
Dacă, Do̯amńe, nu mă cri̯eḑ,
Traźe pînḑa dî pră obraz,
Dă vi̯eḑ mo̯arće cu nacaz!
Traźe pînḑa la o parće,
Da vi̯eḑ o̯asă dășîraće,
Dășîraće șî uscaće!”
Da șî Domnu cînd veđa,
Pă șî i̯eal să smilui̯a.
Îl luva șî-l măi̯ scrii̯a,
Îl scrii̯a șî-l zăveđa
Șî dîn gură așa-i̯ spuńa:
“Să će duś, Milańe, duś,
Să će duś șî să će roź
D-o rugare cam măi̯ mare,
Cam măi̯ mare șî milo̯asă,
Da sîntă Marii̯a Mare.
I̯a să-ț scrii̯e cîărțîl'i,
Cum să-ț i̯easă pîărțîl'i.
Nu će scrii̯e lîng-ai̯ morț,
Ma će scrii̯e lîng-ai̯ vii̯,
Nu će scrii̯e-n fo̯ai̯a ńagră,
Ma će scrii̯e-n fo̯ai̯a albă.”
Dar Milan cînd măi̯ pl'eca,
La đirii̯apta că măi̯ da.
Merźa Milan, cum merźa,
La sînta Marii̯e aźunźa,
Bună ḑîu̯a că-i̯ măi̯ da.
Ńiś nu-i̯ sta, nu-i̯ mulțămi̯a,
Mă-l luva dă-l întrăba:
“La śe, Milańe, mi̯-ai̯ veńit,
Tot rugînd șî plîngînd?”

“Zašto dođe, moj Milane,
Kad ti vreme još te nije?
Ni stolicu ti ne spremih.”
A Milan mi ‘vako reče:
“Vidim - vreme još mi nije,
Velja sila me natera,
Ukućane ja ostavih.
Ako, Bože, ne veruješ,
Vuci pokrov sa obraza,
Vidi, umreh u mukama!
Vuci pokrov ti na stranu,
Vidi kosti rastrvljene,
Rastrvljene, osušene!”
A i Gospod kada vide,
Smilova se i on tada.
Uze mi ga i zapisa,
Zapisa ga i zavede
I ovako njemu reče:
“Ti, Milane, kreni, idi
Pa molitvu ti očitaj,
Sve molitvu ponajveću,
Ponajveću, milostivnu,
Pred Marijom, svetom Devom.
Ona knjige nek’ ti piše
Na koju ćeš stranu poći.
Nek’ te ne piše međ’ mrtve,
Nek’ te upiše međ’ žive,
Nek’ u crni list ne piše,
Neka te na belom listu.”
Kada Milan otud pođe,
Tada skrenu on udesno.
Ide Milan, kako ide,
Kod Marije svete stiže
I dobar dan on joj nazva.
Ona mu se ne odazva,
Već ga uze i upita:
“Zašto dođe, ti Milane,
Sve moleći i plačući?”

Da-Milan aşa-m strîga:
“Am veńit i̯o să mă rog,
Do rugare cam măi̯ mare,
I̯a să-m scrii̯ tu cărţîl'i,
Cum să-m i̯easă pîărţîl'i.
Nu mă scrii̯e lîng-ai̯ morţ,
Ma mă scrii̯e lîng-ai̯ vii̯!”
Sîntă Marii̯e aşa-m ḑîśa:
“Nu poţ, mai̯că, să će scrii̯,
În foiţa, da, l-ai̯ vii̯,
Că foiţa am împlut
Şî conđei̯u l-am pi̯erdut,
Şî mastîla am sfîrşît,
Şî peńiţa mi s-a frînt,
Numa mai̯ca să će scrii̯e
În foiţa, da, l-ai̯ morţ
Unđe-i̯ scriu, mai̯co, pră toţ,
Că foiţa am înśeput,
Şî conđei̯u l-am noit,
Şî mastîla am împl'ińit,
Şî peńiţa am ogođit.”
Îl luvîa şî-l măi̯ scrii̯a,
Îl scrii̯a şî-l zăveđa
Şî cărţîl'i îi̯ profira,
Da şî scamnu că-i̯ măi̯ da.
Tot śe scamn da-mpărăţîi̯e,
La śe loc dă ođină
Pănă lumi̯a şî pomîntu,
Să će ođińeşć ca sfîntu
Pănă vacu şî, d, -aminu.
Milan pră scamn că şăđa
Şî dîn gura aşa-m ḑîśa:
“Cînd va fi doru ca focu,
Ńe r-am prăpăđi cu locu,
Ma i̯e doru trecatorɨ̇,
Ca voi̯ńicu al călătorɨ̇,
D-aśia vińe, d-aśia tre̯aśe.”
Să-ţ fie, Milańe, prostît,

A Milan joj ’vako reče:
“Došao sam da te molim,
Sve molitvu ponajveću,
Da mi ti napišeš knjige
Na koju ću stranu poći.
Nemoj mene među mrtve,
Upiši me među žive.”
Marija mu sveta reče:
“Ne mogu te, majko, pisat’,
Sve u listić među žive,
Jer sam listić ispunila
I pisaljku izgubila,
I mastilo potrošila,
I pero sam polomila,
Nego da te ja upišem,
Sve u listić među mrtve,
Sve vas tamo upisujem,
Jer sam listić započela,
Pisaljku sam obnovila
I mastilo dopunila
I pero sam pripremila.”
Uze mi ga i upisa,
Upisa ga i zavede,
I knjige mu tad prelista,
A i stolicu mu dade.
Stolica mu beše carska,
Za odmor je namenjena
Dok je sveta, a i zemlje,
Da se odmori k’o svetac
Dok je sveta, dok je veka.
Na stolicu Milan sede
I ‘vako mi tada reče:
“Da je tuga kao vatra,
Svet vasceli satro bi se,
Nego tuga je prolazna,
Kao konjanik na konju,
Sad dolazi, sad prolazi.”
Oprost Milan neka ima,

Dî la noi̯ şî dî la Domnu,
Dî la sînta Marii̯a Mari̯e,
Dî l-a mari̯e, dî l-a mică,
Dî la lună, dî la so̯are,
Dî la lumi̯e vorbito̯are,
Dî la so̯arľi luśitorɨ,
Dî la lună lumino̯asă,
Dî la ḑîuă albiśo̯asă,
Dî la lumi̯e măi̯ frumo̯asă,
Dî la mumă, dî la tată,
Dî la babe, dî l-ai̯ moś,
Dî la fraț, dî la surorɨ,
Dî la fe̯aće, dî la fiśorɨ,
Dî la źińerɨ, dî la nurorɨ,
Dî la ńepoț, dî la ńepo̯aće.
Şî-ț jăľesc la jălure̯aľe,
Şî-ț măi̯ duc la guľere̯aľe,
Dî la naş şî dî la mo̯aşă,
Dî la ńamu tău al tot,
Dî la comşîi̯, dî la ocol,
Dî la satu źumatağe,
Dî la noi̯ la patru insă,
Cînćeśe̯alu śe-l cîntăm,
Sufľețîalu ți-l uşurăm.
Uşurat, în rai̯ bagat
Şî pră scamn l-am aşăḑat,
Bogdaprost cui̯ l-am cîntat,
Că noi̯ nu ć-am îngreonat,
Mă, dă dor ć-am dăscarcat.
Pră drumure̯aľe ć-am purtat,
Drumure̯aľe, poćeśe̯aľe.
Să-ț măi̯ fii̯e uşure̯aľe,
Tot tîrsîće, mîaturaće,
Mîaturaće, veđeraće.
Bogdaprost śe ț-am cîntat,
Sufľețălu am uşurat.
Bogdaprost şî prostît,
La locu śe ț-a uđit.

Od nas i od Gospod-Boga,
Od Marije svete Deve,
Od velike i od male,
Od meseca i od sunca,
I od ljudi razdraganih
I od sunca najsvetlijeg,
Od meseca najsjajnijeg
I od bela dana, svetla,
I od sveta još najlepšeg,
I od majke i od oca
I od babe i od dede,
Od braće i od sestara
I od kćeri i sinova,
Od zetova i nevesta,
Od unuka, unučica.
Da tuguju tugovanke,
Da te žale kiticama.
Od kumova i babica
I od roda tvoga celog.
Od komšija uokolo
I od polovine sela,
Od sve čet’ri ispratilje,
Pesmom koju ti pevasmo,
Dušu mi ti olakšamo.
Olakšana u Raj ide.
Smestismo je na stolicu.
Bog da prosti kom pevasmo,
Jer ti mi ne otežasmo,
Od tuge rasteretismo.
Putevima te vođasmo,
Putevima, putanjama.
Nek ti budu olakšani,
Očišćeni, ometeni,
Ometeni, prosvetljeni.
Bog da prosti što pevasmo.
Dušu smo ti olakšali.
Bog da prosti oprošteno,
Na tom mestu kom’ ostaješ.

II
Ţîpa śerbu dîn vîrtac,
Da-cum ţîpa, nu măi̯ sta,
Frunḑa dîn ľe̯amńe pica
Şî la pomînt ľe culca.
Cîntă fata dîn postată:
"Da-śe cînţ, fată, baş aşa?"
"Da-cum i̯o, da, n-oi̯ cînta -
D-am avut no̯auă surori̯
Şî śumiţa mi̯-a veńit,
To̯aće no̯auă ľ-a răńit,
Ľ-a răńit şî ľ-a puşcat,
Ľ-a puşcat, ľ-a saźetat
Pr-în al mult, şî prîn al điri̯ept,
Pr-în ţîţui̯ca, d,-a điri̯aptă.
Numă Milan mi̯-a scapat,
Ma şî i̯eal mi-e rîau puşcat,
Tot puşcat şî săźetat.
Pr-în al mult şî al điri̯ept,
Pr-în ţîţui̯ca d-a điri̯aptă.
To̯ată lumi̯a măi̯ strîga,
Strîga şî să spomînta.
Şî dîn gură aşa strîga:
"La noi̯ în sat pră Milan
La pomînt mi l-a culcat,
L-a culcat, şî l-a puşcat,
L-a puşcat, l-a săźetat."
Răsărit, mi̯-a răsărit
Dîn mijlocu florilor,
D-un fir ve̯arđe trăndăfir.
"Ś-al fir, fir dă trăndăfir
Śe ć-ai̯, fire, poľegńit?"
"Nu mis firu-al poľegńit,
Ma mi-s Milan al sprimit,
M-am sprimit dă drumai̯it
Dîntr-o lume-n altră lume,
Dîntr-o ţară-n altră ţară,
Daparće prăstă otară,

II
Riče jelen iz vrtače,
Alaj riče, ne prestaje.
Sa stabala lišće pada,
Po zemlji se ono slaže.
Peva devojka sa dela:
"Što, devojko, pevaš tako?"
"A kako ja da ne pevam -
Devet imah ja sestara,
A kad mi je soko doš'o,
Ranio je svih mi devet,
Ranio ih, ustrelio,
Upucao i zgromio
Mnogo, jao, s' desne strane,
Kroz dojku sa desne strane.
Samo Milan je pobeg'o,
Mada je on teško ranjen,
Sve upucan, a i zgromljen.
Mnogo, jao, s' desne strane,
Kroz grudi sa desne strane.
Stade narod sav vikati,
Vikati i plašiti se.
Na sav glas ovako viče:
"Milana u našem selu
Na zemlju su položili,
Položili, upucali,
Upucali i zgromili."
Nikao mi, ponikao,
Usred cveća procvetalog,
Zelen izdanak od ruže.
"Kakav izdanak od ruže?
Što si izdanče poleg'o?"
"Nisam izdanak polegnut,
Već sam Milan onaj spremni,
Spremih se za putovanje
Iz jednog sveta u drugi,
Iz jedne zemlje u drugu,
Preko atara dalekih,

Unđe so̯arl'i nu rasîare,
Da-ńiś ḓîu̯a nu să faśe,
Ńiś cocoşî nu-m cînta,
Ńiś voi̯ńiśi nu-m śui̯era,
Numa-i̯ śaţă, ńegure̯aţă
Şî cu zărɨ dă lumănărɨ.”
Pr-în al śe cîmp al pojorît
Fuźa śerbu al măurît.
Da-cum fuźa şî poćecńa,
Unđe, unđe-m boncońa,
Cu copiće pol'eiće,
Cu corńiţă, d, -auriće.
În corńiţă śe-m duśa?
Duśa l'agăn dă mastacă
Cu aşćernutu dă matasă.
În l'agăn śińe-m şăđa?
Şăđa Milan d-al mare̯aţ.
D-a đe lucru śe-m lucra?
La kituţă-m împarţa,
Împarţa, l'e răsfira
Şî pră toţ îi̯ măi̯ strîga.
Śerbu-n co̯arńe că-l luva,
Fuga cu i̯eal că măi̯ da,
Cum fuźa şî poćecńa,
Unđe, unđe-m boncońa.
Fuźa śerbu merior
Păn-la cîmpu cu bujor,
Şî la cîmp cînd aźunźa,
Dîn corńiţă s-apl'eca,
Pră Milan îl sloboḓa
Şî dîn gură aşa-i̯ spuńa:
“Aiś i̯e cîmpu cu bujoru,
Aiśa să-mparće doru.”
Dar Milan śe lucra-re?
Şăđa jos şî suspina-re
Şî dîn gură aşa strîga:
“Śe fuźiş tu śerbe aşa,
Śe fuźiś, śe poćecńiś,

Gde mi sunce ne izgreva,
A i danak se ne rađa,
Tu petlovog poja nema,
Niti vojska meni svira,
Samo mračna magluština.
Svetlost sveća se nazire.”
Preko polja oprljenog,
Beži jelen najmrkliji.
Kako beži i upinje,
Negde, negde on zastenje,
S kopitama iskričavim,
Rogovima pozlaćenim.
Šta nosi međ’ rogovima?
Nosi kolevku od breze
S ponjavom od same svile.
U kolevci ko mi sedi?
Sedi Milan ponositi.
A od posla šta mi radi?
Buketiće on mi deli,
Deli ih i razvrstava
I sve njih mi on priziva.
Međ’ roge ga jelen uze
I bežati poče sa njim,
Kako beži i upinje,
Negde, negde on zastenje.
Beži jelen sve polako,
Sve do polja božurova.
A na polje kada stiže,
Rogove mi tada pognu
I Milana oslobodi
Pa ovako njemu reče:
“Tu je polje božurovo,
Tu se tuga razdeljuje.”
A šta Milan tad uradi?
Sede dole pa uzdahnu
I ovako tada reče:
“Što, jelene, ti pobeže,
Pobeže i upinja se?

Śe grabiş, mă zăvrńiş
C-am pl'ecat şî m-am zui̯tat,
La ńima ve̯astă n-am dat,
Că cu i̯utu m-a luvat,
Şî la ńima n-am crîśit
Să nu-m cînće cînćiśe̯al'e,
Să nu-m źo̯aśe źocore̯al'e,
Să nu-m d̦îcă flui̯ere̯al'e,
Să nu-m ducă ńiś marźe̯al'e,
Că ş-aîal'a-d̦o, -s măi̯ gre̯al'e,
Ca şîru-al dă petriśe̯al'e
Mă, să-m jal'ască jălure̯al'e,
Jălure̯al'e uşure̯al'e
Cu gul'ere̯al'e, cîrpe ńegre,
Că dacă nu mă va jal'i,
Arđe pomîntu pră mińe,
Că i̯o-i̯ măi̯ jal'esc pră i̯ei̯
Şapće ań şî şapće d̦îl'e.”
Aşa Milan măi̯ vorbi̯a,
Şăđa źos şî suspina.
Dară śerbu aşa-m strîga:
“Nu plînźa, nu suspina,
C-aiś i̯e cîmpu cu bujoru,
Aiśa să-mparće doru
Şî dă mumă şî dă tată,
Şî dă fraț şî dă surorɨ,
Şî dă fe̯aće şî dă fiśorɨ,
Şî dă źińerɨ şî dă nurorɨ,
Dă ńepoț, şî dă ńepoțîal'e
Ş-ăț jal'esc la jălure̯al'e.”
Dar Milan aşa-m vorbi̯a:
“Śe cîmp mare şî rotat,
Śe dor mare înfocat,
Dă cîn-lumi̯a i̯e lasat.”
Aşa Milan tot d̦îśa,
Da-şî doru-ş împarța,
Şî dă mumă, şî dă tată,
Şî dă fraț, şî dă surorɨ,

U žurbi me ti obori.
Poš'o sam i zaboravih,
Nikoga ne obavestih,
Jer me na brzinu uze
I nikome ne poručih
Da mi pesme ne pevaju,
Da mi kola ne igraju,
Da mi frule ne sviraju,
Da mi đerdane ne nose,
Jer su oni ponajteži,
Kao niska kamenčića.
Nek tuguju tugovanke,
Tugovanke ponajlakše.
Crninu nek' oni nose,
Jer ako mi ne tuguju,
Izgoreće zemlja grobna,
Jer ja tugujem za njima,
Sedam dana i godina.”
Tako Milan tada reče,
Sede dole i uzdahnu,
A jelen mu 'vako riknu:
“Nemoj plakat', uzdisati!
Tu je polje božurovo,
Tu se tuga razdeljuje
I od majke i od oca,
I od braće, od sestara,
I od kćeri i sinova,
Od zetova i nevesta,
Od unuka, unučica.
Nek tuguju tugovanke.”
A Milan mi 'vako reče:
“Velje polje, okruglasto,
Koja tuga pregolema,
Odvajkada ostavljena.”
Tako Milan samo reče
I deliti poče tugu
I od majke i od oca
I od braće, od sestara,

Şî dă fi̯aće, şî dă fiśorɨ,
Şî dă źińerɨ, şî dă nurorɨ.
Merźa Milan cum merźa,
Păn-la punće mi-aźunźa,
Păn-la punća rai̯ului̯,
La marźina trai̯ului̯.
La punće cîn-mi-aźunźa,
I̯eal cu điri̯apta că calca,
I̯ut-napoi̯ că măi̯ trîcńa,
Şăđa źos şî suspina
Şî dîn gură aşa-m d̯îśa:
“Cum să fac să trec pră i̯a,
Că i̯e naltă şî supţîre
Ca un firiśe̯al dă sîrmă,
D-unđe-l prind̯ nu să măi̯ ţîńe?
Cum să fac i̯o dă să trec,
Rău mă ćem c-o să mă ńec
Dac-să-l calc, să va frînźa,
Rîau mă ćem că m-ai̯ ńeca?”
Sîntă Marii̯e că-l veđa,
Şî dîn fuga i̯-aźunźa,
Dă mînui̯că că-l prinđa,
Şî dîn gură aşa-m strîga:
“Ai̯, Milańe, să će trec,
Nu će će̯ame, nu će ńec,
Că multă lumîe am trecut,
Am trecut şî n-am ńecat.
Am trecut mîndre ńeve̯astă,
Da şî mîndri dă bai̯eţ,
Am trecut şî fi̯aće marɨ,
Am trecut mîndri bece̯arɨ,
Am trecut moş d-ai̯ bătrîń,
Da-ş-babe cu cîrjio̯are,
Am trecut i̯o pacurarei̯,
Am trecut i̯o şî şcolarei̯,
Am trecut copii̯ d-ai̯ miś,
Copii̯ d-ai̯ miś dîn l'egańe̯al'e.”
Îl luva şî-l măi̯ treśa,

Od sinova i od kćeri
I od snaha i zetova.
Ide Milan, kako ide,
Sve do mosta on mi stiže,
Sve do rajskog mosta stiže,
Do kraja života svoga.
A kod mosta kad mi stiže,
Desnom nogom tad’ nagazi.
Brzo nazad on se prenu,
Sede dole i uzdahnu
I ‘vako mi tada reče:
“Kako ću ga sada preći,
Jer visok je, a i tanak?
Poput konca je od srme.
Gde god hvataš, on se kida.
Kako ću ga sada preći?
Bojim se, udaviću se.
Kad nagazim slomiće se.
Bojim se, udaviću se.”
Sveta Marija ga vide,
Brzo k njemu ona dođe,
Za rukav ga tad uhvati
I ovako njemu reče:
“Hajd’, Milane, povešću te,
Ne plaši se, ja ne davim.
Mnogo sveta ja prevedoh,
Prevedoh ga, ne udavih.
Lepe neveste prevedoh,
Lepe jarane prevedoh,
Udavače ja prevedoh,
Lepe bećare prevedoh,
Prevedoh i dede stare
I babe sa štapovima
I pastire ja prevedoh,
Prevedoh ja i školarce,
Prevedoh i malu decu,
Bebice u kolevkama.”
Uhvati ga i prevede

Treśa punća rai̯ului̯,
Da şî punća cîn-treśa,
Anźil'i că-l aşćepta,
L-aşćepta, şî-l sprijońa,
Îl luva şî-l măi̯ scrii̯a,
Îl scrii̯a, şî-l zăveđa,
Da-şî scamnu că-i̯ măi̯ da,
Da-śe scamn dă-mpărăţîi̯e,
La śe loc al dă ođină.
“Pănă vacu şî d-aminu,
Pănă lumi̯a şî pomîntu
Să će ođińeşć ca sfîntu.”
Milan pră scamn că şăđa,
Şî dîn gură aşa-m strîga:
“Să şîăd să mă ođińesc
Şî pră toţ să-i̯ doresc.”
Că pră scamn cîn-şăđa,
I̯eal dîn gură aşa ḑîśa:
“Cîn-va fi doru ca focu,
Ńe-r-am prăpăđi cu locu,
Mă i̯e doru trecătorⁱ,
Ca voi̯ńicu-al călătorⁱ.
D-aśi vińe, d-aśi tre̯aśe.”
Să-ţ fii̯e, Milańe, i̯ertat,
Dî la noi̯ şî di la Domnu,
Dî la sîntă Marii̯a Mare,
Dî la mare, dî la mică,
Dî la lună, dî la so̯are,
Dî la lumi̯e vorbito̯ari̯e,
Dî la so̯arl'i luśitorⁱ,
Dî la luna lumino̯asă,
Dî la ḑău̯a albiśo̯asă,
Dî la lumi̯a măi̯ frumo̯asă,
Dî la mumă, dî la tată,
Dî la mame, dî l-ai̯ moş,
Dî la fraţ, dî la surorⁱ,
Dî la fi̯aće, dî la fiśorⁱ,
Dî la źińerⁱ, dî la nurorⁱ,

Ona preko rajskog mosta,
A i most kad pređoše,
Anđeli ga dočekaše,
Dočekaše, prihvatiše,
A zatim ga upisaše,
Upisaše, zavedoše,
Dadoše mu i stolicu.
Stolica mu beše carska,
Za odmor na lepom mestu.
“Do veka ti oprošteno,
Dok je sveta, a i Zemlje,
Da s’ odmoriš kao svetac.”
Na stolicu Milan sede
I ‘vako mi tada reče:
“Da sednem da se odmorim,
Da za svima ja tugujem.”
Kada sede na stolicu,
On ovako tada reče:
“Da je tuga kao vatra,
Propali bi svi od reda,
Ali tuga je prolazna,
Kao konjanik na konju.
Sad dolazi, sad prolazi.”
Neka ti je oprošteno,
Od nas i od Gospod-Boga,
Od Marije svete Deve,
Od velike i od male.
Od meseca i od sunca
I od ljudi razdraganih
I od sunca najsvetlijeg,
Od meseca najsjajnijeg
I od belog dana, svetla,
I od sveta još najlepšeg
I od majke i od oca
I od babe i od dede,
Od braće i od sestara
I od kćeri i sinova,
Od zetova i nevesta

Dî la ćei̯kɨ, d-la matuśoń,
Dî la vi̯erɨ, d-la verişo̯are,
Dî la ui̯kɨ, dî la ui̯ń,
Dî la ńepoț, ńepoțîal'e
Śe-ț jal'esc la jălure̯al'e,
Dî la naşă, dî la mo̯aşă,
Dî la noi̯, d-la patru insă,
Cînćiśe̯alu śe l-am cîntat,
Suflețîalu ț-am uşurat,
Uşurat în rai̯ bagat
Şî pră scamn l-am aśaḍat.
Bogdaprost cui̯ l-am cîntat.
III
Uđeşć lume sănăto̯asă
Cum i̯eşć mîndră şî frumo̯asă,
Dî la lună, dî la so̯are,
Dî la lumi̯e vorbito̯are.
I̯o m-am sprimit dă drumăit
Dîntr-o lume-n altră lume,
Dîntr-o țară-n altră țară,
Dăparće prăstă otară
Unđe so̯arl'i nu-m rasîare,
Da ńiś ḍîu̯a nu să faśe,
Ńiś cocoşî nu-m cînta-re,
Ńiś voi̯ńiśi nu-m śui̯era-re,
Numa-i̯ śață ńeguri̯ață,
Şî cu zărɨ dă lumănărɨ.
Ma voi̯, lumi̯e, s-ascultaț,
La Anui̯ca śe-aț strîgat
Să lasă să nu mă strîźe,
Ma să să-nto̯arcă napoi̯,
Şî să đe̯a pră după casă,
Dupa casă la feri̯astă,
La vatra pacurari̯ască,
Să-m samińe busui̯oc,
Şî să-l uđe cu d-un crop,
Busui̯oc va răsări-re,
Atunś i̯o că vai̯ veńi-re

I od tetki i od teča,
Od tetkinih i stričevih,
Od ujaka i od ujni,
Od unuka, unučica.
Da tuguju tugovanke.
Od kumova i babica.
Od nas čet'ri ispratilje,
Pesmu što ti ispevasmo,
Dušu ti mi olakšamo.
Olakšana u Raj ide,
Na stolicu je smestismo.
Bog da prosti kom' pevasmo.
III
Ostani u zdravlju, svete,
Kako si mi lep i krasan,
Od meseca i od sunca
I od ljudi razdraganih.
Ja se spremih za put dalek
Iz jednog sveta u drugi,
Iz jedne zemlje u drugu,
Preko atara dalekih,
Gde mi sunce ne izgreva,
A i danak se ne rađa,
Niti petlovi nam poju,
Niti momci nam sviraju,
Samo mračna magluština,
Nazire se svetlost sveća.
Oj, narode, poslušajte,
Vi Anujku pozovite,
Da me više ne priziva.
Nek' se nazad ona vrati,
Neka iza kuće ide,
Iza kuće pod prozore,
Kod ognjišta pastirskoga,
Nek' mi bosiljak zasadi,
Vodom neka ga poškropi.
Kada bosiljak iznikne,
Tada ću ja vama doći.

Tot cîn-śerbi va ara-re,
Tot cîńepɨ va sămăna-re,
Atunś i̯o vai̯ întorśa-re,
Po̯aće atunś şî ńiś atunś.
Să će duś, Milańe, duś,
Pr-al śe drum lung şî lat
Păn-l-al mare Bradu rotat
Śe-i̯ cu po̯al'il'i pră mărɨ,
Cu vîrvăril'i la śerɨ,
Să će duś să mi će roź.
Da Milan cîn-măi̯ pl'eca-re,
La đirii̯apta că măi̯ da-re,
Da cum d-aşa-m zgođa-re,
Merźa Milan cum merźa-re,
Păn-la Bradu că mi̯-aźunźa-re,
Mîna vîlva[lxxvii] că-i̯ măi̯ da-re:
“Brađe, Brađe, fraća-Brađe,
I̯a rađică-ț po̯al'il'i-re
Să treś cu piśo̯aril'i-re,
Rađică-ț vărvăril'i-re,
Dă să trec cu mîńil'i-re,
Să mi̯-aşćern i̯o spaćil'i-re,
Spaćil'i şî brațîl'i-re.[lxxviii]”
Dar Bradu aşa-m spuńa-re:
“Io nu poś să l'e rađic,
Că su-t[lxxix] po̯al'il'i, da, mi̯el'e,
Vidră ńagră s-a pui̯at,
S-a pui̯at şî s-a culcat,
Da-n vîrvăril'i, da, mi̯el'e,
Şîarpe galbin s-a pui̯at.”
Vidra ńagră că-m latra-re,
Galbin şîarpe-m śui̯era-re,
Rai̯u atunśa să dăşkiđa-re.
Milan-în rai̯ că măi̯ tuna-re
Şî pră scamn că măi̯ şăđa-re,
Pră śe scamn dă arźințîal,
Pră śe scamn dă-mpărățîi̯e
Pănă lumi̯a şî pomîntu,

Kad’ vam jeleni zaoru,
Kad’ konoplju zasejete,
Tada ću ja da se vratim.
Možda tada il’ ni tada.
Ti, Milane, kreni, idi
Po širokom putu, dugom,
Do okruglog veljeg Bora,
Čije krošnje su u moru,
Nebesima vrhe pruža.
Ti otidi da ga moliš.
A Milan kada mi pođe,
U desno mi tada skrenu,
Kako skrenu, on pogodi.
Ide Milan, kako ide,
Sve do Bora kad mi stiže,
Tada ruku Boru pruži:
“Bore, Bore, brate Bore,
Deder prigni krošnje svoje
Da pređem ja nožicama,
Deder prigni vrhe svoje,
Da ih rukama dohvatim,
Da položim pleća svoja,
Pleća svoja i naručje.”
Bor mu tada ‘vako reče:
“Ja krošnje ne mogu prignut’,
Jer pod mojim krošnjama se
Crna vidra tu izlegla,
Izlegla se i tu legla,
A u mojim vrhovima
Žuta zmija se izlegla.”
Crna vidra kad zalaje,
Žuta zmija kad zazviždi,
Raj se odmah tad’ otvori.
Kada Milan u Raj uđe,
Na stolicu on mi sede.
Stolica je sva od srebra.
Stolica mu beše carska.
Dok je sveta, a i Zemlje,

Să će ođińeşć ca sfîntu.
Milan pră scamn că şăđa-re
Şî dîn gură aşa ḑîśa-re:
“Dar-fi doru ca focu,
Ńe-r-am prăpăđi cu locu,
Ma i̯e doru trecatori̯̇,
D-aśi vińe, d-aśi tre̯aśe,
Ca voi̯ńicu al călători̯̇.”
Să-ţ fii̯e, Milańe, i̯ertat
Tot pră scamnu ś-ai̯ uđit,
Tot i̯ertat şî Bogdaprost!

Da se odmaraš k’o svetac.
Na stolicu Milan sede
I on tada ‘vako reče:
“Da je tuga kao vatra,
Smesta bismo mi propali,
Nego tuga je prolazna,
Sad dolazi, sad prolazi,
Kao konjanik na konju.”
Milanu smo oprost dali
Na stolici kojoj osta.
Neka tebi Bog oprosti.

13.

RĂNO̯ĂŢ[lxxx] I

La val'e, la zavrńit[lxxxi],
Mari̯e Brad mi̯-a rasarit,
Cu vîrvări̯u păn-la śeri̯̇,
Şî cu po̯al'e đ-o spră mări̯̇,
Dî la vîrf păn-la pamînt,
Tot i̯e aur şî arźint,
Do̯amńe nu i̯e pră pamînt.
I̯acă al mortu mi̯-a-źunźa-re,
Şî dă Brad s-a propii̯a-re
Şî-n śepi̯a dă să ruga-re:
“Brađe, Brađe, fraća-Brađe,
I̯-apl'acăţ vîrvăril'i-re,
Da să-m sui̯-u spaćil'i-re.”
Da şî Bradu aşa-i̯ spuńa-re:
“Nu poś, nu poś să l'-apl'ec,
Că-n vîrvăril'i d,-amńal'e,
Ńagră śoi̯ma mi̯-a pui̯at.
Şî śoi̯ma va iscońa-re,
To̯aće-n rai̯ va dăşkiđa-re.[lxxxii]”
Da-i̯ar mortu proruga-re:
“Brađe, Brađe, fraća-Brađe,
I̯a pl'acăţ miźlo̯aśil'i-re

RANOVAC I

Ka dolini, ka zalasku,
Veliki je Bor nikao,
Sa vrhom je sve do neba,
Krošnjom je on sve do mora,
A od vrha sve do zemlje
Sav je od srebra i zlata,
Na zemlji ga, Bože, nema!
Evo pokojnika, stiže,
Do Bora se približio
I on poče da ga moli:
“Bore, Bore, brate Bore,
Deder prigni vrhe svoje,
Svoja pleća da ja dignem.”
Bor mu tada ’vako reče:
“Prignuti ih ja ne mogu,
Jer u mojim vrhovima
Soko crn se ispilio.
Kada soko mi uzleće,
Tada mi se Raj otvara.”
Pokojnik se opet moli:
“Bore, Bore, brate Bore,
Deder prigni grane svoje

Dă să-n sui̯-u braţîl'i-re."
Da şî Bradu aşa-i̯ spuńa-re:
"Nu pość, nu poś să l'-apl'ec,
Că miźlo̯aśil'i d-a-mńal'e
Galbin şearpe mi̯-a pui̯at.
Cîn-şearpe va śui̯era-re,
To̯aće rai̯ s-va dăşkiđa-re."
Dar ş-al mortu proruga-re:
"Brađe, Brađe, fraća-Brađe,
I̯a va strînźeţ po̯al'il'i-re
Dă să-n sui̯ piśo̯aril'i-re
Da şî to̯aće oşćo̯aril'i-re."
Da şî Bradu aşa-i̯ spuńa-re:
"Nu poś, nu poś să l'-astrîngă,
Că în po̯al'il'i d-a-mńal'e
Ńagră vidră mi̯-a pui̯at.
Şî cîn-vidra va latra-re,
To̯aće rai̯ va đeşkiđa-re."
D-aśii̯ mortu cîn-v-aud̦a,
I̯eal înśepi̯a dă să plînźa.
Ş-o luva d-aśii̯ în val'e,
Şî dîn gura-şa vorbi̯a-re:
"Lălă, Do̯amńe, vai̯ dă mińe,
Dă cîn-mui̯ca ma facut,
I̯o pr-aiś n-am măi̯ trecut,
Nu mi locu cunoscut,
Aşa punće n-am vad̦ut,
Mult i̯e naltă minunată,
A supt i̯a i̯e mare baltă.
Şî i̯e lungă, supţîrică,
Ca un fir dă sîrmiśică."
Sîntă Marii̯a îl veđa,
Da şî punća i̯-o laţa-re,
I̯-o laţa şî o lasa-re
Şi dîn gură aşa-i̯ spuńa:
"Ado mîna să će trec,
Nu će ćeme, nu će ńec,
C-am trecut copii̯ d-ai̯ miś

Da ja naručje pridignem."
Bor mu tada 'vako reče:
"Prignuti ih ja ne mogu,
Jer u granama se mojim
Žuta zmija okotila.
Kada zmija ta zapišti,
Tada mi se Raj otvara."
Pokojnik se opet moli:
"Bore, Bore, brate Bore,
Der prikupi krošnje svoje
Da ja noge svoje dignem
I vascele kosti svoje."
Bor mu tada 'vako reče:
"Ne, ne mogu ih prikupiti,
Jer u krošnjama se mojim
Crna vidra okotila.
Kada vidra mi zalaje,
Tada mi se Raj otvara."
Kada pokojnik mi čuje,
Poče mi se žalostiti.
I dolinom on nastavi
Pa mi tada 'vako reče:
"Lele, Bože, jaoj meni,
Od kada me majka rodi,
Ja ovuda nisam proš'o
Mesto mi je nepoznato,
Nisam takav most video,
Visok mnogo i predivan,
Pod njim velika je bara,
Pretanak je i dugačak,
Kao da je svilen konac."
Sveta Marija ga vide,
Most mu ona tada širi,
Proširi ga i ostavi
'Vako njemu ona reče:
"Ruku daj da te prevedem,
Ja ne davim, ne boj mi se,
Jer prevedoh malu decu

Ș-am trecut o̯ameń batrîń
Ș-am trecut voi̯ńiś dîn batai̯e,
I̯-am trecut nu i̯am ńecat,
Adu mîna să će trec,
Ńiś pră ćińe nu će ńec.”
Șî dă mînă mi-l luva-re,
Șî pră punće mi-l treśa-re,
Șî poćaca i̯a rata-re:
“Merź tu i̯ară la đirii̯apta
Pîn-la ușa rai̯ului̯,
Merź tu i̯ară la đirii̯aptă
Pîn-la casa Domnului̯.”
Merźa mortu, cît merźa-re
Șî dîn gură așa vorbi̯a:
“I̯a auḑ tu, Aranźel'e,
Dă l'agăț tu cîńi tăi̯,
Cu sănźire đ-al'e tari̯,
Că să trec șî i̯eu în rai̯.”
Șî mortu merźa, cît merźa,
Șî la ușe do-źunźa-re.
Cîn-la ușe aźunźa-re,
Cu ińelu în ușe da-re,
To̯aće uș-l'i să đeșkiđa-re.
Șî cîn-mortu în rai̯ tuna,
I̯eal tot merźa, cît merźa-re[lxxxiii],
Merźa la astal'e-nćinsă,
To̯aće dă sfînț s-cuprinsă.
Mortu merźa, cît măi̯ merźa,
Șî la astal'e d-oźunźa,
Bună ḑău̯a i̯eal l'e da-re.
Toț sfînțî ăi̯ mulțămi̯a-re,
Da-șî sfîntu ș-al măi̯ mare,
Da-pră scamn i̯eal să scula-re,
Șî scamnu l-al mort i̯eal da-re,
Șî dîn gură așa-i̯ spuńa-re:
“Śeḑ tu pră scauńel-osta,
Scaun i̯e dîn parațîi̯e,
Pănă lumi̯a-șa să-ț fii̯e,

I prevedoh stare ljude
I ratnike ja prevedoh,
Prevedoh i ne udavih,
Ruku daj da te prevedem,
Neću tebe udaviti.”
Dohvati mu ona ruku,
Prevede ga preko mosta
I putanju mu pokaza:
“U desno ti samo idi,
Kad do rajskih dveri dođeš,
U desno ti opet idi
Sve do kuće Gospod-Boga.”
Evo pokojnika, stiže
I ‘vako mi on govori:
“Čuješ li me, Aranđele,
Ti pse tvoje, daj, priveži
Sa lancima ponajčvršćim,
Kako bih ja u Raj preš’o.”
Evo pokojnika, ide.
Sve do Rajskih dveri stiže.
A do dveri kad mi stiže,
Zvekirom mi dveri lupa,
Dveri mu se otvoriše.
Kad pokojnik u Raj uđe,
Evo pokojnika, ide
Do stolova postavljenih,
Za kojima sede sveci.
Evo pokojnika, ide;
Do stolova kada stiže,
Dobar dan on njima nazva.
Svi mu sveci uzvratiše,
A i svetac ponajveći,
Sa stolice on mi usta,
Pokojniku stolac dade,
Potom mu ovako reče:
“Na stolicu ovu sedi,
Stolica je ova carska,
Dok je sveta, neka ti je,

Dumńe-Ḑău ţi̯i̯e să-ţ i̯erće.”
Dî la noi̯ la patru insă
To̯aće drumure̯al'e-ncinsă,
To̯aće rai̯urǐ ţăs dăşkisă,
Dumńe-Ḑău să ńe i̯erće.
II
Sus, l-al roşu răsărit
I̯astă un cort viorint.
Dar în cort śińe şăđa-re?
Şăđa Đii̯e, Somođii̯e,
Numa şăđe i̯a şî scrii̯e.
I̯acă-l mortu mi̯-aźunźa-re,
Şî-n śepi̯a dă să ruga-re:
“Da-uḑ Đii̯e, Somođii̯e,
M-aş ruga-cuma đe ćińe,
Să mă scrii̯ în parća vii̯e.”
Da-şî Đii̯a-şa-i̯ spuńa-re:
“Nu pośʼ, nu pośʼ să će scriu,
Să će scri-i̯o-n parća vii̯e,
Că mastîla mi̯-am sfîrşît
Şî conđii̯u mi l-am frînt,
Şî foi̯iţa mi̯-am do-nplut.
Mă s-će scri-i̯o-n parća mo̯artă,
Că mastîla am înpl'ińit,
Şî conđii̯u mi̯-am noi̯it,
Şî foi̯iţa am-śeput.”
I̯a aşa lui̯ ăi̯ spuńa-re
Şî luva d-aśii̯ înval'e,
Şî poćaca i̯a rata-re.
Merź tu i̯ară la điri̯apta,
C-acolo i̯e drumu tău,
Păn-la uşa rai̯ului̯,
Şî la casa sfînţîlor.”
I̯eal i̯ară merźa, cît merźa,
Cu sfînţî-n cal'e să-ntînl'a,
Bună ḑău̯a i̯eal l'e da-re.
Da-sfîntu śe i̯e m-ăi̯ mare,
I̯eal fuga că-i̯ mulţămi̯a-re

Neka tebi Bog oprosti.”
Od nas čet’ri ispratilje
Svi putevi slobodni su,
Svi Rajevi otvoreni,
Nek i nama Bog oprosti.
II
Kod obzorja crvenoga
Jedan šator se vijori.
U šatoru ko mi sedi?
Sedi Diva, Samodiva,
Samo sedi, zapisuje.
Evo pokojnika, stiže,
I počinje da je moli:
“Čuješ, Divo, Samodivo,
Ja bih tebe zamolio,
Upiši me među žive.”
A Diva mu ‘vako reče:
“Ne mogu te upisati,
Ne mogu te među žive,
Mastilo sam potrošila
I pisaljku izlomila,
A listić sam ispisala.
Beležim te među mrtve,
Mastilo sam dopunila
I pisaljku obnovila,
A listić sam započela.”
Ona njemu tako reče
I povede ka dolini,
Te mu putanju pokaza:
“Idi opet ti u desno,
Jer tam’ je putanja tvoja,
Vodi sve do Rajskih dveri
I do kuće svih svetaca.”
Pokojnik mi dalje ide,
Sve je svece putem sreo,
Dobar dan on njima nazva.
Ponajveći među njima
Brzo mu se tad odazva

Şî poćaca i̯a rata-re:
“Merź tu, al mort, la điri̯apta,
Că acolo i̯e drumu tău,
Păn la uşa rai̯ului̯,
Şî la casa sfînţîlor.”
I̯eal i̯ară merźa, cît merźa,
Şî la uşe i̯eal aźunźa.
Cîn-la uşe va d-oźunźa,
I̯eal cu ińelu-n uşe da,
To̯aće uşl'i să đeşkiđa,
Şî i̯eal în rai̯ atunś tuna,
Şî-m rai̯ i̯eal ăm împromerźa.
Merźa i̯eal pr-în rai̯, cît merźa,
Merźa la astal'e-nćinsă,
To̯aće cu sfînţ s-cuprinsă.
Cîn-la astal'e d-oźunźa,
I̯eal i̯ar bună ḑău̯a l'e da.
Şî toţ sfînţî î̯i mulţămi̯a,
Da şî sfîntu ś-al m-ăi̯ mare
Dă pră scamn i̯eal să scula-re,
Şî scamnu l-al mort î̯i da-re,
Şî dîn gură aşa-i̯ spuńa-re:
“Śeḑ tu al mort pră scamńel,
Scamn i̯e la loc dă ođină,
Pănă lumi̯a-şa să-ţ fii̯e,
Pănă lumi̯a şî veśii̯a,
Bogdapros-şî oprostît.”
Dă la noi̯ la patru insă,
To̯aće drumure̯al'e-nćinsă,
To̯aće rai̯urỉ ţă-s đeşkisă[lxxxiv],
Dumńe-Ḑău să-m i̯erće mii̯e.
III
În răsăritu so̯arilui̯,
Ţîpă pui̯u gorului̯.
Da nu ţîpă cum să ţîpe,
Mă to̯aće l'em-l'i l'e đespică,
Şî frunḑa dîn l'emńe pică.
“Śe će ţîpỉ, gorul'e, aşa-re,

I putanju mu pokaza:
“Idi, pokojniče, desno,
Putanja je tamo tvoja,
Vodi sve do rajskih dveri
I do kuće svih svetaca.”
Evo pokojnika, ide
I do dveri on mi stiže.
On do dveri kada stiže,
Zvekirom o dveri lupa,
Sve se dveri otvoriše,
Pokojnik mi u Raj uđe,
Rajem mi se on prošeta,
Iduć’ Rajem on mi stiže
Do stolova postavljenih
Za kojima sede sveci.
Kada stiže do stolova,
Dobar dan on njima nazva.
Svi mu sveci uzvratiše,
A i svetac ponajveći
Sa stolice on mi usta,
Pokojniku stolac dade,
A potom mu ‘vako reče:
“Na stolicu ovu sedi,
Ovu stolicu za odmor,
Dok je sveta, neka ti je,
Dok je sveta i vekova,
Neka ti je Bog oprosti.”
I od nas čet’ri ispratilje
Svi putevi slobodni su,
Svi Rajevi otvoreni,
Nek’ i nama Bog oprosti.
III
Na izlasku sunca, tamo,
Gorunov izdanak stenje.
Ne stenje kako se stenje,
Svu je šumu raščepio,
Sva šuma bez lišća osta.
“Što, gorune, stenješ tako,

Śe će ţîpɨ aşa đe tare?
Să miră şî mic, şî mare,
Da-s-auđe prîstă ţară.”
Da-şî goru aşa-i̯ spuńa-re:
“Dar cum i̯eu să nu mă ţîp,
Că la mińe mi̯-a veńit,
Nouă o̯ameń săcuraş,
Şî cu nouă firizaş,
Şî cu nouă kisăraş,
Şî cu nouă bărduraş,
Şî pră goru dă-l tai̯ară,
Cu săcuril'i-l tai̯ară,
Cu firiḑ ăl firiḑîră,
Cu kisăre-l kisăriră,
Cu berḑăl'i-l bărduriră,
La pomînt ăl dobărîra,
Casă l-al mort ăi̯ sprimiră.”
Casă cu nouă uşiţă,
Şî cu nouă ferestui̯če.
Pr-o uşiţă dă să-i̯ vină
Cîta dor dă casa lui̯,
Cîta dor d-oboru lui̯.
Pr-o uşiţă dor să-i̯ vină
Cîta dor dă glo̯aća[lxxxv] lui̯.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
Cîta dor dă lumi̯a d-albă.
Pr-o uşiţă dor să-i̯ vină
Mirosu bucaćilor.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
Cînćeśelu cucului̯,
Śui̯erat voi̯ńicului̯.
Pr-o uşîţă dor să-i̯ vină
Răsăritu so̯arilui̯,[lxxxvi]
Aburi̯alu vîntului̯.
Pr-o uşîţă dor să-i̯ vină
Fîntîna cu apa răśe.
V-atunś doru lui̯ v-o treaśe.
Bogdapros-şî oprostît,

Što ti stenješ tako jako?
Velje čudi se, i malo,
A čuje se preko zemlje.”
A gorun mu ‘vako reče:
“Kako bih ja da ne stenjem
Kad su meni ‘vamo došli
Devetoro drvoseča
I još devet sa testerom
I toliko još tesara
I još devet drvodelja,
Mene odmah isekoše,
Sekirama isekoše,
Testerom me testerišu,
Keserima obradiše,
Bradvama me izdeljaše,
Na zemlju me oboriše,
Pokojniku dom spremiše.”
Kuća devet dveri ima
I sa devet prozorčića.
Na vratanca da mu dođe
Tuga za njegovom kućom
I žalosti za avlijom.
Na vratanca da mu dođe
Malo žalosti za svoje.
Na prozorčić da mu dođe
I tuga za belim svetom.
Na vratanca da mu dođe
I miris njegove hrane.
Na prozorčić da mu dođe
Samo pesma kukavice,
Lepa pesma baš vojnička.
Na vratanca da mu dođe
I izlazak sunca opet,
I vetrova miris opet.
Na vratanca da mu dođe
I izvor sa vodom hladnom.
Tada će mu tuga proći.
Bog da prosti oprošteno,

Dî la noi̯ la patru insă
To̯aće rai̯urǐ țăs dăşkisă,[lxxxvii]
To̯aće drumurǐ țăs înćinsă.
Dumńe-Ḑău să ńe i̯erće.
IV
Ui̯đeşć lumi̯e sănăto̯asă,
Cum i̯eşć mîndră şî frumo̯asă,
Şî dă so̯are veđero̯asă,
Şî dă luna lumino̯asa,
Dă toț vînțî aburo̯asă.
Că vîntu mi̯-a v-aburat
Dar al mortu mi̯-a pl'ecat,
D-într-o lumi̯e-n altă lumi̯e,
D-într-o țară-n altă țară,
Unđe săcure nu m-ăi̯ tai̯e,
Ńiś cocoş nu m-ăi̯ cînta-re,
So̯are nu m-ăi̯ răsări̯a-re,
Ńiś un vînt nu-l m-ăi̯ baća-re,
Ńiś plo̯ai̯a nu-l m-ăi̯ ploi̯a-re.
Ńiś ḑău̯a nu să m-ăi̯ faśa-re,
Ńima-n lumi̯e nu ț-ar da-re.
Tare l-al mort i̯i-s-împare,
Dupa i̯eal śińe al'erga-re?
V-al'erga soțîi̯a lui̯?
V-al'erga şî glo̯aća lui̯?
Al'erga strań şî veśiń
Da şî to̯aće a lui̯ comşîi̯.
Dar pi̯-al mort śińe strîga-re?
Da-al mort aşa strîga-re:
"Întorśețăvă toț-napoi̯,
Că cîn-śerbi va ara-re.
Śuțîl'i va sămăna-re,
Cucuruḑ va răsări-re,
Atunśa-l mort va veńi-re,
Tot atunś şî ńiś atunś."
I̯ar i̯ii̯ toț o al'erga-re.
Dar al mort l'e prospuńa-re:
"Întorśețăvă toț-napoi̯,

Od nas čet'ri ispratilje
Svi Rajevi otvoreni,
Slobodni su svi putevi.
Neka nama Bog oprosti.
IV
Ostani u zdravlju, svete,
Alaj lep si i ponosan
I od sunca si osvetljen
I od meseca obasjan,
Od svih vetrova provejan.
Kad mi vetar počne duvat',
Pokojnik mi tada pođe
Iz sveta jednog u drugi,
Iz jedne zemlje u drugu,
Gde mi sekira ne seče,
Nit petlovi ne pevaju,
Gde mi sunce ne izlazi,
Ni vetrovi ne duvaju,
Pa i kiše ne padaju.
Tamo nikad dana nema,
Niko nikog ne poznaje.
Da l' se pokojniku čini
Da sad neko za njim trči?
Čini mu se supruga je
I njegova sva družina?
Trče stranci i starinci
I komšije sve njegove.
Pokojnika svi pozvaše,
Pokojnik im 'vako reče:
"Vratite se svi vi nazad,
Jer kad jeleni zaoru,
A košute sve posade,
I kukuruz kad iznikne,
Vratiće se tad' pokojni,
Samo tada, a ni tada."
Opet oni svi požure.
Pokojnik im 'vako reče:
"Nazad vi se svi vratite,

Că cîn-tînźeal'e va-nverḑî-re,
Źugurl'i va muguri-re,
Şî rostăl'e va-nfrunḑî-re,
Atunśa-l mort va veńi-re,
Tot atunś şî ńiś atunś.”
I̯ar i̯i̯ toț o v-al'erga-re,
Dar al mort śe prospuńa-re:
“Întorśețăvă toț-napoi̯,
Dă la val'e după casă,
Dupa casă supt feri̯astă,
La vatra pacurari̯ască
Samanaț voi̯ busui̯ocu
Şî udațăl cu în cropu,
Busî̯i̯oc va răsări-re,
Atunśa-l mort va veńi-re,
Tot atunś şî ńiś atunś.”
Bogdaprost şî oprostît,
Dî la noi̯ la patru insă
To̯aće drumure̯al'e-nćinsă,
To̯aće rai̯url[lxxxviii] țăs dăşkisă.
Dumńe-Ḑău să ńe i̯erće.

Kada ruda ozeleni,
A jarmovi propupaju,
A i žagle prolistaju,
Vratiće se tad pokojni,
Samo tada, a ni tada.”
Opet oni svi požure,
A pokojnik ‘vako reče:
“Nazad vi se svi vratite,
Ka dolini iza kuće,
Iza kuće pod prozorom,
Kod čobanske one vatre
Vi bosiljak posadite
Vrućom vodom ga polijte
Bosiljak će izniknuti,
Vratiće se tad’ pokojni,
Samo tada, a ni tada.”
Bog da prosti, oprošteno,
Od sve čet’ri ispratilje
Slobodni su svi putevi,
Svi Rajevi otvoreni.
Neka nama Bog oprosti.

14.

RĂNO̯ĂȚ[lxxxix] II

Će-i̯ tabăru al tăbărît?
Un tabar mari̯e şî gri̯au,
D-întră uşa greśilor.
Nu-i̯ tabăr mari̯e şî gri̯au
D-întră uşa greśilor,
Măi̯ tabăr mari̯e şî gri̯au
D-întră uşa lu Petrii̯a
Dar Petrii̯-aşa-m vorbi̯a-re:
“Mo̯arće, mo̯arće, ńagră mo̯arće,
Mult i̯eş ńagră şî urîtă!”
Dară mo̯arć-aşa-n vorbi̯a-re:

RANOVAC II

Koji logor ulogoren?
Logor veliki i težak
Ispred dveri ovih Grka.
Nije logor velik, težak
Ispred dveri ovih Grka,
Već je logor velik, težak
Ispred dveri Petrijinih.
A Petrija šta mi reče:
“Smrti, smrti, crna smrti
Mnogo crna si i ružna!”
A smrt njoj ovako reče:

Că nu-i̯ ńagră ńiś urîtă,
ma i̯e mîndră şî frumo̯asă,
Numa şîađe şî al'e̯aźe,
Al'e̯aźe da nu cul'e̯aźe.
“Merź, Petrii̯o, tot nainće,
Ć-abaće-n parća đirii̯aptă,
C-acolo-i̯ poćaca ţî̯a-re
Şî să nu fi rătăśită.
Cînd śućil'i va ara-re
Şî śe̯arbi va sămăna-re
Cucuruḑ va răsări-re,
Atunś Petrii̯a va veńi-re.
Merź, Petrii̯o, tot-nainće!”
Śińe şîađe supt pokrov?
Şîađe Petrii̯a a măi̯ batrînă.
Lîngă i̯a śińe şăđa-re?
Şîađe Đii̯e Somođii̯e,
La cîărţ ńe̯agre i̯a s-o scrii̯e,
Pr-o parće scrii̯e d-ai̯ vii̯,
Dar pr-ai̯laltă da-i̯ śe-s muorţ.
“Merź, Petrii̯o, tot nainće,
Ć-o scrii̯a-n parća l-ai̯ vii̯.”
Somođii̯a atunśa-i̯ spuńa-re:
“Nu poś, nu poś să će scriu,
Că cărţîl'i mi̯-am împlut
Şî conđei̯u mi̯-am împlut
Şî mastîla mi̯-am sfîrşît.
Numă i̯o să mi će scriu
I̯ară în parća l-ai̯ śe-s morţ,
Că cîărţîl'i mi̯-am înśeput
Şî conđei̯u mi̯-am noi̯it,
Mastîla mi̯-am înpl'ińit.”
Ć-abaće în parća đirii̯aptă:
“Că să nu vi rătăśită,
Merź, Petrii̯o, tot-nainće
Pr-al cîmp lung şî lat.
Pră i̯eal' floriśe̯al'e a dat
Śe-s cu aur auriće

Da nije crna ni ružna,
Već je lepa i ponosna,
Samo sedi odabire
Odabire, ne sabira.
“Idi, Petr’o, samo napred
I na desnu stranu skreni,
Tamo je putanja tvoja,
Da nam se ti ne izgubiš.
Kada košute zaoru
I kad jeleni poseju
Te kukuruz bude nik’o,
Tada će Petrija doći.
Idi, Petr’o, samo napred!”
Ko nam sedi pod pokrovom?
Sedi Petr’a najstarija.
A pored nje ko mi sedi?
Sedi Diva, Samodiva,
Crne knjige ona piše,
Žive piše s jedne strane,
A na drugoj piše mrtve.
“Idi, Petr’o, samo napred,
Možda će te među žive.”
Tad joj Samodiva reče:
“Ne mogu te među žive,
Jer sam knjige ispunila,
Pisaljku sam ispisala
I mastilo završila.
Nego ja da te upišem
Na onoj strani međ’ mrtve,
Jer sam knjige tek načela
I pisaljku obnovila,
A mastilo dopunila.”
Skreće je na desnu stranu:
“Da nam se ti ne izgubiš,
Idi, Petr’o, samo napred
Po širokom polju dugom.
Po njem cveće procvetalo,
Sve zlatom je pozlaćeno,

Dar dă dor-ăs sprjońiće
Şî cu lacrămɨ stropiće.”
Pr-aşi Petrii̯a să prombla,
Tot la fluorɨ încul'eźa-re,
Dar dă jîal' nu măi̯ puća-re.
“Merź, Petrii̯o, tot nainće
Păn-la alba aluńauă.
Nu i̯e albă aluńauă,
Ma i̯e albă rînduri̯auă.
I̯a paza şî străjui̯a-re,
To̯aće sufl'eće rînđa-re.
Merź, Petrii̯o, tot-nainće.
Ţ-a răsărit un fir dă Brad
Între uşa cîăşî tîal'e
Cu vîrvări̯u păn-la śerɨ
Cu po̯al'il'i źos pră mîărɨ
Śe-i̯ dîn vîr păn la pomînt
Tot i̯e aur şî arźint.”
Petrii̯a la Brad merźa-re,
Numă sta şî să ruga-re:
“D-au̯d Brađe, fraća-Brađe
I̯-astrînźe-ţ tu vîrvăril'i-re
Şî rađică-ţ cre̯anźil'i-re
S-tri̯acă cu piśo̯aril'i-re,
Să-ş aşćarnă oşćo̯aril'i-re
Spaćil'i şî braţîl'i-re,
Că la pi̯apt i̯e rîau tai̯ată,
Dar la spaće rîau puşcată,
Cu saźată da-n-i̯erbată
Tot i̯erbată, înveńinată.”
Mi̯erź, Petrii̯o, tot nainće,
Ć-abaće în parća điri̯aptă,
Cu rugămîntu al păn-la śerɨ
Će ro̯agă tu cătră i̯eal.”
Dară Bradu aşa-m vorbi̯a-re:
“Tu nu će ruga dă mińe,
Duće, Petrii̯o, će ro̯agă
Źos la mila Domnului̯,

Od žalosto oprljeno
I suzama poškropljeno.”
Njim se Petr’a prošetala,
Sve berući ona cveće,
Od žalosti iznemogla.
“Idi, Petr’o, samo napred,
Napred sve do bele leske.
Nije ono bela leska,
Već je ono bela lasta.
Ona pazi i stražari,
Sve je duše poređala.
Idi, Petr’o, samo napred.
Iznik’o ti lastar Bora
Između’ dveri kuće tvoje.
Sa vrhom je sve do neba
A sa krošnjom je na moru,
A od vrha sve do zemlje
Od zlata je i od srebra.”
Petrija do Bora stiže
I moliti ona poče:
“Čuješ, Bore, brate Bore
Der prikupi vrhe svoje
I prikupi krošnju svoju
Da prođem ja nožicama,
Da podastrem telu svome
Sve leđima i naručju,
Jer su meni grudi pukle,
Teško leđa ranjena su,
Sve sa strelom otrovanom
Sve otrovom otrovano.”
Idi, Petr’o, samo napred
I na desnu stranu skreni,
Jer su molitve do neba
Koje izmoli pred njim.”
A Bor joj ovako reče:
“Ti mene nemoj moliti,
Već se, Petrijo, ti moli
Pred milošću Gospod-Boga

Sus la scara śeri̯ului̯.
C-acolo-i̯ poćaca tîa-re,
Vi dă nu vi rătăśi-re.
Źos la vîrcaluț-adîncă
I̯ast-o punće îngustuśică,
Cum i̯e naltă minunată,
Dar sut i̯a i̯e mare baltă.”
Petrii̯a la punće merźa-re,
Mare rugămînt faśa-re
Dumńe-Ḑău o auḑa-re
Şî la punće să duśa-re.
Aźunźa şî o lața-re
Şî dă mînă o luva-re
Dă điri̯ept la rai̯ merźa-re.
Cîn-la uşă mi̯-aźunźa-re,
Petrii̯a mîna o-nćinźa-re,
Cu ińe̯alu-n uşă da-re.
Uşa la rai̯ dăşkiđa-re,
Dumńe-Ḑău să smilui̯a-re,
Pră Petrii̯a mi̯-o primi̯a-re
Şî cu i̯a în rai̯ tuna-re.
La śe scamn o şăđa-re?
La scamńe̯al dă arźințîal
Şî la masă dă matasă,
La scamnu al dă-mpărățîi̯e
Şî la vacu al dă veśii̯e
Şî la locu al dă ođină
Pănă lumńa şî pomîntu
S-ođińe̯aşće aśi ca sfîntu.
Śe-i̯ pră cîmp-al pojorît?
Fuźa śe̯arbu al rîau răńit
Cu copiće potcoviće,
Cu co̯arńil'i auriće.
Da-dîn gură para-i̯ cură,
Da-pră nărɨ lumănărɨ,
Dar dîn okɨ lăcrămi̯oare,
Dîn copiće skinćei̯oare.
Dar în co̯arńe śe-n duśa-re?

Kod nebeskih lestvi gore.
Putanja je tvoja tamo,
Da nam se ti ne izgubiš.
Dole u dubodolini
Ima mostić jedan uzan,
Al’ je visok i krasan je,
A pod njim je velja bara.”
Petrija do mosta ide,
Gde molitve velje čini
Koje Gospod-Bog je čuo
I do mosta on otide.
A kad stignu, proširi ga
I za ruku je povede
I pravo do raja ode.
Kada mi do dveri stiže,
Petrija mi ruku pruža,
Zvekirom mi dveri lupa.
Rajske dveri se otvore.
Smilova se Gospod-Bog
I Petriju mi uvede
Pa mi sa njom u raj uđe.
Na stolicu je posadi,
Sve na stolicu od srebra,
Za stolom od same svile,
Sve na carskoj stolici je
Sve do veka i vekova
Na mestu za odmor samo
Dok je sveta i zemlje
Da s’odmoriš tu k’o svetac.
Po tom polju oprljenom
Beži jelen teško ranjen
S kopitama potkovanim,
S rogovima pozlaćenim.
Iz usta mu plamen kulja
A svetlost mu iz nozdrva.
Iz očiju suze teku,
Iz kopita mu varnice
A međ’ rogovima nosi

Tot un l'agăn dă matasă
În care o luva d-acasă.
Ĺegańe̯al dă bumbaśe̯al,
Ođina Petrii̯a în je̯al.
Pl'eca śe̯arbu fîrcońind,
Dar Petrii̯a rîau vai̯tînd.
Cînd dă rai̯ s-apropii̯a-re,
Sta śe̯arbu şî rînkeḑa-re,
Dumńe-Ḑău mi-l auḑa-re
La Petrii̯a cîn-veńa-re,
Merecuț o sprijońa-re
Şî đirie̯pt la rai̯ merźa-re.
Cîn-la uşă mi̯-aźunźa-re,
Mîna điri̯aptă-ńcinźa-re,
Cu ińe̯alu în uşă da-re,
Uşa la rai̯ dăşkiđa-re
Cu Petrii̯a în rai̯ tuna-re,
La şe scamnu c-o şăđa-re,
La scamńel dă arźințîal,
Şî la masă dă matasă.
La scamnu-al dă-mparațîi̯e
Şî la vacu al dă veśii̯e,
Şî la locu al dă ođină
Pănă lumi̯a şî pomîntu
S-ođińeşć aşii̯a ca sfîntu.
"Merź, Petrii̯o, tot-naińce!"
Lu Petrii̯a să-i̯ fii̯e prostît
Śe gođe noi̯ am vorbit
Dî la noi̯ la Dumńe-Ḑău,
Dî la noi̯ la patru insă.
To̯ańe rai̯url țî-s dăşkisă
Drumure̯al'-l'i a tîal'e-ńcinsă,
Sufl'ețîalu ogoi̯it,
Ogoi̯it şî omerit
Dîn astă lumńe în ai̯a lumńe
Şî dă jîal' îț va treśa-re.
Unđe Petrii̯a uđa-re?
So̯aril'i nu răsări̯a-re

Kolevku od same svile
U kojoj su je odneli.
Kolevka je u pamuku,
U njoj Petra se odmara.
Pođe jelen sve frkćući,
A Petrija jecajući.
Kad se raju približiše,
Stade jelen sve njišteći,
Te mi ga ču Gospod-Bog
I kad dođe do Petrije
Lagano je on prihvati
I ravno mi u raj pođe.
Kada stignu on do dveri,
Desnu ruku on mi pruži,
Zvekirom u dveri lupa,
I otvori rajske dveri
Pa s Petrijom u raj uđe
I smesti je u stolicu,
Stolicu od čistog srebra,
Za stolom od čiste svile.
Stolica joj beše carska,
Sve za veka i vekova,
Na dobrom mestu za odmor
Dok je sveta a i zemlje,
Da se odmoriš k'o svetac.
"Idi, Petr'o, samo napred!"
Petri nek je oprošteno
Što smo god mi prozborile,
Od nas sve do Gospod-Boga,
Od nas čet'ri ispratilje.
Rajeve ti otvorismo,
Putevi su tvoji čisti,
Duša ti je očišćena,
Očišćena, namirena,
Iz ovoga u svet drugi
I za tugu zaboravi.
Gde ostade mi Petrija?
Sunce tamo mi ne sviće,

Ńiś luna nu veđera-re,
Ńiś vînt nu măi̯ abura-re,
Ńiś roau̯a nu măi̯ vorbi̯a-re
Numa jîal' mare m-i̯era-re.
Acolo lumi̯a nu vorbi̯a-re.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
Şî tot zărɨ dă lumănărɨ,
Şî cu miros dă florɨ uscaće,
Cu mirosu-al dîn bucaće
Unđe fluoril'i că-nfluriră,
Şe-i̯ pră cîmpu al cu bujoru
Acolo să-nparće doru,
Dor dă mumă, dor dă tată
Şî dă frați, şî dă surorɨ,
Dă fiśorɨ şî dă nurorɨ,
Dă ćei̯kɨ cu matuśoń,
Dă copii̯, dă toț dîn casă,
Dă comşîi̯ şî dă veśiń.
"Țîi̯e să-ț fii̯e prostît
Śe gođe noi̯ am vorbit.
Dî la noi̯ la patru insă
Toaće rai̯uri̯ țî-s[xc] daşkisă
Drumureal'e a tîal'e-nćinsă.
Sufl'ețalu ogoi̯it
Ogoi̯it şî omerit
Dîn asta lumńe-n ai̯a lumńe
Noi̯ nu ć-am îngreunat,
Ma dă jîal' ć-am dăscarcat
Ş-ai̯, Petrii̯o, drum înćins,
Drum înćins şî rai̯ daşkis,
Poćeśeal'e tîrzînțîal'e.
În vîru vîrcanului̯
Țîpă pui̯u gorului̯.
Da nu țîpă cum să țîpă,
Numa i̯eal aşa dă tare țîpă,
Dă frunđa dîn l'eamńe pică,
Dar l'eamńil'i să dăspică,
Că i̯ar vorbe i̯-a veńit,

Niti sija mesečina,
Niti vetar mi ćarlija,
Niti rosa mi romori,
Velje tuge samo ima.
Tamo ljudi ne govore.
"Na prozor će tebi doći
Samo svetlost tvojih sveća,
Sa mirisom cveća suvog
I mirisom tvojih daća."
Gde je cveće procvetalo,
Po tom polju božurova
Žalost sva se tamo deli,
Žal za majkom, žal za ocem,
Žal za braćom i sestrama,
Sinovima i snajama,
Za tetkama i tečama,
Žal za svoje ukućane
Za komšije i starince.
"Tebi nek je oprošteno
Što god smo ti ispevale.
Od nas čet'ri ispratilje
Svi rajevi otvoreni,
Putevi ti ravni bili.
Duša ti je očišćena,
Očišćena, namirena,
Iz ovoga u svet drugi
Tebi nismo otežale
Tuge smo te olakšale
Da je tebi ravan put sve,
Ravan put i raj otvoren
I putanje sve bez žurbe.
Na planinskom vrhu samom
Gorun – lastar zapomaže.
Ne sikće kako se sikće
Već toliko jako sikće
Da lišće po gori pada
A stabla se sva raspukla,
Jer se, eto, sve govori

I̯-a veńit noauă dungerɨ
I̯ar cu noauă săcuri̯e̯al'e
Şî cu noauă kisăre̯al'e,
Şî cu noauă firizîal'e
Lu Petrii̯a casă să-i̯ facă,
I̯ar cu noauă penđere̯al'e
Să vi̯eḑ zoril'i pră i̯eal'e
Şî cu nouă ferescéal'e
Să vi̯eḑ so̯arili pră i̯eal'e
Şî cu noauă găure̯al'e
Dă s-ascultț la cînćiśe̯al'e.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină,
Dor dîn casă dî la masă
Şî cu dor-al dîn obor.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
I̯ar dă colț dă primăvară
Cîn-să va-ncălḑî pr-afară.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
I̯ară doru al dă fiśor
Şî cu dor dă ńepoțîi̯
Că păn-lumńa nu-ş[xci] cu i̯ei̯.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
I̯ară doru al dă fećiță
Şî cu dor-al dă ńepoțîal'e,
Că păn-lumi̯a nu-ş cu i̯eal'e.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
Doru al dă ńepo̯aće tîal'e
Şî cu dor dă norore̯al'e,
Că păn-lumi̯a nu-ş cu i̯eal'e.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
Dă cînćicu cucului̯,
Cîntă în toi̯u lucrului̯.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
Dă cînćic dă păsăre̯al'e
Cînd măi̯ vin la cui̯bure̯al'e
Păi̯ să vin şî tu cu i̯eal'e
I̯ar la casa baş a tîa-re,
La građiń cu floriśe̯al'e

Da će njemu, eto, doći
Devetoro drvodelja
I sekira devet nose
I kesera još je devet,
I sa devet još testera
Petri kuću da naprave,
Opet s devet prozorčića
Da kroz njih mi zore vidiš
I sa devet prozorčića
Da kroz njih mi sunce vidiš
I sa devet rupa jošte
Da kroz njih mi pesme slušaš.
Na prozor će tebi doći
Žal za kućom i za stolom
I sa žalom iz dvorišta.
Na prozor će tebi doći
Za klijanjem u proleće
Kada se otopli vreme.
Na prozor će tebi doći
Opet žal za sinom tvojim,
Sa žalom za unucima,
Jer zauvek nisi s njima.
Na prozoru će ti doći
Opet žal za kćerkom tvojom
Sa žalom za unukama
Jer zauvek nisi s njima.
Na prozor će tebii doći
Žal za tvojim unukama,
Sa žalom za nevestama,
Jer zauvek nisi s njima.
Na prozor će tebi doći
Žal za pesmom kukavice
Što u jeku posla peva.
Na prozor će tebii doći
Žal za pesmom sviju ptica
Dok se oko gnezda viju.
Da nam i ti s njima dođeš
Evo baš do kuće tvoje,
Do gradina punih cveća

Şî la ńivil'i d-a tîal'e.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
Dă cînćic dă albińo̯are,
Cîn-măi̯ vin la coşńišo̯are,
Albińil'i va cînta-re
Rai̯u i̯i̯ să va dăşkiđa-re
Şî dă jîal' îi̯ va treśa-re.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
I̯ar cîntatu cocoşîlor
Tot în varsatu dă zorĭ,
Rai̯u i̯i̯ să va dăşkiđa-re.
Cîntă fată dîn postată.
“Śe cînț fată mîndru aşa-re?”
“Da-nu cînt-i̯o prîntru mińe,
C-am avut i̯o no̯auă fraț,
No̯auă fraț no̯auă surorĭ,
Śumil'i i̯-a ocol'it
Şî pră toț i̯-a doborît,
Nu cînt i̯o dă doru mi̯eu,
Ma dă jîal'u frațîlor.
Nu cînt dă doru florilor
Ma dă jîal'u surorilor.
Bogdaprost!

I do njiva tvojih, eto.
Na prozor će tebi doći
Žal za zujem mednih pčela
Kad dolaze do košnica
I kad kril’ma zatrepere.
Raj će ti se otvoriti
I proći ćeš ti zbog žala.
Na prozor će tebi doći
Samo pesma od petlova,
Raj će ti se otvoriti.”
Devojka na njivi peva.
“Što, lepojko, pevaš tako?”
“Ja ne pevam radi sebe.
Devetoro braće imah,
Devetoro braće, seja,
Čume su ih opkolile
I sve su ih pokosile.
Ne pevam za žalom svojim,
Već od žalosti za braćom.
Ne pevam za žalom cveća,
Već od žala za sestrama.
Bog da prosti!

15.

BUCOSCA[xcii]

Cari̯e şe̯ađe su-pocrov?
Şe̯ađe I̯ancu ćińeri̯elu.
Şe̯ađe, Şe̯ađe, şî să ro̯agă.
Să-l măi̯ scrii̯ ba-n ai̯ vii̯,
Să nu-l scrii̯e ba-n ai̯ morț.
“Nu pot scrii̯ ba-n ai̯ vii̯,
Cărț-l'i albi ş-a împlut[xciii]
Şî conđii̯u ş-a pi̯erdut,
Cărț-l'i ńe̯agre nu-s pl'ińe,
Şî conđii̯u i̯e-n d-a mînă.”

BUKOVSKA

Ko je ono pod pokrovom?
Ono mi je mladi Janko.
Sedi, sedi i moli se
Da upišu međ’žive,
Da ga ne bude međ’ mrtvima.
“Ne mogu te među žive,
Bele su nam knjige pune
I pisaljka izgubljena.
Crne knjige nisu pune
I pisaljka je pri ruci.”

I̯e măi̯ staț că ş-a zui̯tat
Să-ş crişasc-la soțîi̯or,
Să-i̯ jăl'ască jălurẹal'e,
Să nu źọaśe-n jocorẹal'e,
Să nu cînće cînćișẹal'e,
Să nu pọarće ńiś marźẹal'e,
Că aăl'a zo s-măi̯ grẹal'e,
Să-i̯ tramată pomeńẹal'e,
Pomeńẹal'-cu florᵻ pre i̯al'e,
Găl'ețăl'-cu apă-n i̯al'e.
I̯e măi̯ staț că ş-a zui̯tat
S-îş crisasc-la fiśorᵻ
Să-i̯ jal'ască jălurẹal'e,
Să nu źọaśe-n jocorẹal'e,
Să nu ḑîcă-n floi̯erẹal'e,
Să nu źọaśe-n jocorẹal'e
Să nu pọarće clăbeśọare,
Să-i̯ tramată pomeńẹal'e,
Pomeńẹal'-cu florᵻ pre i̯al'e,
Găl'ețăl'-cu apă-n i̯al'e.
I̯e măi̯ staț că ş-a zui̯tat
S-îş crisasc-la nororẹal'e
Să nu źọaśe-n jocorẹal'e,
Să nu cînće cînćiśẹal'e,
Să nu pọarće ńiś marźẹal'e,
Că aăl'a ḑo s-măi̯ grẹal'e.
I̯e măi̯ staț că ş-a zui̯tat
Să-ş crisasc-la feć-l'i lui̯
Să-i̯ jal'ască jălurẹal'e,
Să-i̯ tramată pomeńẹal'e,
Pomeńẹal'-cu florᵻ pre i̯al'e,
Să-i̯ tramată găl'ețăl'e,
Găl'ețăl'-cu apă-n i̯al'e,
Să nu źọaśe-n jocorẹal'e.
I̯e măi̯ staț că ş-a zui̯tat
Să-ş crisască la źińerei̯
Să nu źọaśe-n jocorẹal'e,

Čekaj der, zaboravio
Da poruči on supruzi
Da ga žalom sve žaluju,
Da mu kola ne igraju,
Da mu pesme ne pevaju,
Da se perlama ne kite,
Jer su one ponajteže,
Da mu šalju sve pomane,
Pomane sa puno cveća,
I vedra, sva puna vode.
Čekaj der, zaboravio
Da poruči sinovima
Da ga žalom sve žaluju,
Da mu kola ne igraju,
Da frulama ne sviraju,
Da mu kola ne igraju,
Da mu šubare ne nose.
Pomane sve da mu šalju,
Pomane sa puno cveća,
I vedra, sva puna vode.
Čekaj der, zaboravio
Da poruči nevestama
Da mu kola ne igraju,
Da mu pesme ne pevaju,
Da se perlama ne kite,
Jer su one ponajteže.
Čekaj der, zaboravio
Da poruči kćerkicama
Da ga žalom sve žaluju,
Pomane sve da mu šalju,
Pomane sa puno cveća,
Da mu puna vedra šalju,
Puna vedra hladne vode,
Da mu kola ne igraju.
Čekaj der, zaboravio
Da poruči zetovima
Da mu kola ne igraju,

Să nu ḑîcă-n floi̯ere̯al'e,
Să nu şui̯eri̯e-n şui̯ere̯al'e,
Să nu po̯arće clăbeśo̯are.
I̯e măi̯ staț că ş-a zui̯tat
Să-ş criśasc-la ńepoțăi̯
Să-i̯ jăl'ască jălure̯al'e,
Să nu źo̯aśe-n jocore̯al'e,
Să nu ḑîcă-n flui̯ere̯al'e,
Să nu şui̯ere-n şui̯ere̯al'e,
Să nu po̯arće clăbeśo̯are.
I̯e măi̯ staț că ş-a zui̯tat,
Să-ş criśasc-la ńepoțăl'e,
Să-i̯ jăl'ască jălure̯al'e,
Să-i̯ tramată pomeńe̯al'e,
Pomeńal'-cu aburi̯ pre i̯al'e,
Găl'ețăl'-cu apă-n i̯al'e.
I̯e măi̯ staț că ş-a zui̯tat
Să-ş criśască l-ai̯ buń veśiń
Să-i̯ tramată pomeńe̯al'e,
Pomeńe̯al'-cu flori̯ pre i̯al'e,
Găl'ețăl'-cu apă-n i̯al'e.
I̯e măi̯ staț că ş-a zui̯tat
Să-ş criśască l-ai̯ buń veśiń
Să nu-i̯ bată gardure̯al'e.
Dăpa[xciv] casă la feri̯astă
Sămanarăm busui̯oc,
L-am udat cu dîn crop.
“Cîn-busui̯oc va răsari-re,
Să şćiț bińe c-o veńi-re,
Dacă busui̯oc n-o răsari-re,
Să şćiț bińe nu măi̯ vińe.”
Pr-al cîmp mari̯e păjărît,
Tre̯aśe śerbu măorît,
Cu potcoove[xcv] dă arźint.
Da-n corńiță śe-ş duśa-re?
Ĺegańalu dă matasă.
Care-n l'agăn baş şăđa-re?
Baş şăđare priboi̯ vi̯arđe.

Da u frule ne duvaju,
Da mu zviždukе ne čine,
Da ne nose ni šubare.
Čekaj der, zaboravio
Da poruči unucima
Da ga žalom sve žaluju,
Da mu kola ne igraju,
Da mu frule ne duvaju,
Da mu zvižduke ne čine,
Da ne nose ni šubare.
Čekaj der, zaboravio,
Da poruči unukama,
Da ga žalom sve žaluju,
Da mu pomane sve šalju,
Na kojima se jela puše,
Sa vedrima punim vode.
Čekaj der, zaboravio
Da poruči komšijama
Da mu spremaju pomane,
Pomane sa puno cveća
I vedra sva puna vode.
Čekaj der, zaboravio
Da poruči komšijama
Da međe ne pomeraju.
Iza kuće pod prozorom
Bosiljak mu posadismo
Vrućom vodom polevasmo.
Kad bosiljak bude nik’o,
Znajte dobro da će doći,
Ako bosiljak ne nikne,
Znajte dobro: neće doći.
Preko polja oprljenog
Ide jelen mrke boje
Sa srebrnim potkovama.
Šta nosi međ’ rogovima?
Kolevku od same svile.
U kolevci ko mi sedi?
Mladi Janko samo sedi.

Dar dă lucru śe lucra-re?
Priboi̯ vi̯arđe ş-aşćerńa-re.
Ramîi̯ lumi̯e sănato̯asă,
Mult i̯eş-albă şî frumo̯asă.
Bogdaprost!

A od posla šta mi radi?
Zelen’ muškatle prostire.
Ostani, svete, u zdravlju,
O, kako si lep i beo.
Bog da prosti!

16.

JAGUBIȚA[xcvi] I

Mari̯a mari̯e i̯e măi̯ mari̯e[xcvii]
Tot pamîntu l-astruca-re.
Cari̯e supt i̯a-śii̯ şeđa-re?
Đii̯e, Đii̯e, Somođii̯e.
Da Ľicuță măi̯ veńa-re,
Şî la Somođii̯a-n spuńa-re:
“Đii̯e, Đii̯e, Somođii̯e,
Mult i̯eşć ńagră şî frico̯asă.”
“Nu mi-s ńagră, şî frico̯asă,
Ma, mi-s albă, albańață,
I̯au lumi̯e đ-a măi̯ mari̯ață,
Voi̯ńiśei̯ pe puşkiță,
O̯ameń batrîń pe cîrjio̯are,
Babe batrîńe pe pepćeo̯are[xcviii],
Copii̯ miś pe făśîo̯are,
Ńevei̯esće ćińere pe l'egańel'e,
O̯ameń ćińeri̯ pe flui̯eri̯el'e,
Raş la barbă tunş la śafă,
C-aşa pamîntu pe toț aşćaptă.
Da-Ľicuță śe đîśa-re?
I̯eal đe i̯a-re să ruga-re:
“Au, mo̯arće, mo̯arća mi̯a-re,
Unđe acuma să mă-ntorc,
Că pră pamînt nu i̯e loc?”
Da-mo̯arća ăi̯ spuńa-re:
“A ta vri̯eme ța veńit,
Da-şî carća s-a umplut
Şî conđii̯u s-a perdut,

ŽAGUBICA I

Okean je ponajveći
Celu zemlju opasao.
A pod njime ko sеđaše?
Diva, Diva, Samodiva.
Ilija mi kod nje dođe,
Samodivi tada reče:
“Divo, Divo, Samodivo,
Crna si mi, a i strašna!”
“Nisam crna, a ni strašna,
Već sam bela, belolika,
Biram ljude od ugleda
I vojnike sa puškama,
Stare ljude na štakama,
I babe u kožusima,
Bebice u pelenama,
A neveste s kolevkama,
Mladiće u frulankama,
Obrijane, ošišane,
Jer njih zemlja takve čeka.
A Ilija šta joj reče?
Stade pred njom moliti je:
“Jaoj smrti, smrti moja,
Gde ću sada da se vratim,
Jer na zemlji mesta nema?”
A smrt njemu ‘vako reče:
“Sad je tebi vreme došlo,
A knjiga je ispisana
I pisaljka izgubljena,

Nu i̯e loc đe rugamînt,
Ńiś să fii̯ viu pe pomînt.”
I̯eal đ-aśii̯a să duśa-re,
La o casă pe pomînt mari̯e.
Cu fereşćil'i în so̯are,
Cu uşîl'i la raco̯are.
A colo-s prazńiśi toţ,
Patruḑăś şî patru đe praḑńiśe,
Şî şapće în săptămînă,
To̯aće i̯el'e să ţîn đe mînă.
Şî pe i̯eal l-aşćeptat,
Carćişo̯ara-n mînă i̯-a dat.
Să să ducă la sfići I̯ovanu,
La sfići I̯ovanu scrii̯itori̯u,
La Sîn-Petru al măi̯ frumos,
Că nu merźe i̯eal pe źos.
Đe să-l scrii̯e-n carća albă,
Să nu-l scrii̯e-n carća ńagră.
Da-Sîn-Petru la primit,
Pe cîntarɨ mi la primit,
Şî la scris în fo̯ai̯a ńagră.
I̯eal pe lumi̯e n-o să măi̯ vadă.
Cum i̯eşć lumi̯e dă frumo̯asă,
Ramîi̯ lumi̯e sănăto̯asă.

Nema mesta sad za molbu
Da na zemlji ti živ budeš.”
On odatle dalje ode
Do velike kuće jedne.
Prozore ka suncu ima,
A dveri u zavetrini.
Unutra su svi praznici,
Četr’es’ čet’ri njih na broju,
Njih je sedam u sedmici,
I za ruke svi se drže.
Sve Iliju čekajući,
U ruke mu knjigu daše.
Svetom Jovanu ga slaše,
Svetom Jovanu pisaru,
I do svetog Petra lepog,
Jer ne ide on po zemlji.
Neka ga u belu knjigu,
Belu knjigu, ne u crnu.
Primio ga sveti Petar,
Na kantaru izvagao,
U list crni zapisao.
Neće više svet videti.
Kako si mi krasan, svete,
Ostani u zdravlju svete.

17.

JAGUBIŢA[xcix] II

Pusăi̯ şava pe trei̯ cai̯[c]
Şî pl'ecai̯ cu i̯ei̯ în rai̯.
Da-în rai̯ nu puoţ să stai̯
Đe źucatu źuńiluor,
Đe cîntatu fi̯ećilor,
Đe pascutu uoilor,
Đe źucatu mńeilor.
Mari̯a mare i̯eu trecui̯,
Đi la mare mărźina-re.[ci]

ŽAGUBICA II

“Stavih sedla na tri konja
I sa njima u Raj pođoh.
Al’ u Raju ne moš’ stati
Sve od igre tih momaka
I od pesme devojaka
I od ispaše ovaca
I od igre jaganjaca.
Ja veliko more pređoh,
Sa obala, s kraja mora.

Dar în i̯a śe-m i̯eri̯a-re?
Tri̯ei̯ mlađiţă đe mi̯erȋ dulśe.
Da supt i̯al'e cari̯e şađe?
Ńevi̯esće pe cîrpȋ ruoşăi̯[cii],
Źuńelaş pe gui̯bińu̯are,[ciii]
Fi̯eće marȋ pe muńińu̯are[civ],
Copiȋ miś pe faşîu̯are.
A śe Dunda śe-m duśa-re?
L'egańel đe matasîţă.
Dar în i̯eal śe-m şăđa-re?
Şăđe ńagră Somođiva,
Tuot şăđa ş-al'eźa-re,
Că foiţa s-a îndoplut,
Că conđei̯u s-a perdut.
Sco̯ală, Bălă, đe će ro̯agă
Să će scrii̯ la ăşća-i̯ vii̯,
Să nu će scrii̯e l-ai̯ muorţ.
Ramîń lumi̯e sănăto̯asă,
Cît i̯eş-lumi̯e đe frumo̯asă!"

A u njemu šta mi beše?
Tri jabuke slatke, mlade.
A pod njima ko mi sedi?
Neveste sa maramama
I momci sa gunjevima,
Udavače s velovima,
Bebice u pelenama.
Vidi Dunda šta mi nosi?
Kolevku od same breze.
A ko li mi u njoj sedi?
Sedi crna Samodiva,
Samo sedi i prebira,
Jer se listić ispunio,
A pisaljka zagubila.
Ustaj, Bela, te zamoli
Da te upišu kod živih,
Kod živih, a ne kod mrtvih.
U zdravlju mi ostaj svete,
Kol'ko si mi, svete, krasan!"

18.

CREPOĹIN[cv]

"Đii̯e, Đii̯e, Somăđii̯e,
Mult i̯eş ńagră şî urîtă!"
"Nu mi-s ńagră şî urîtă,
Ma mi-s albă şî frumo̯asă,
Că i̯o al'eg, da-nu cul'eg
Fe̯aće marȋ pră monońo̯ari̯e,
Ńevi̯eastă pră codero̯ari̯e,
Şî babe pră cîrjio̯ari̯e,
Juńelaş pră flui̯eri̯al'e[cvi],
Omanaş pră brîurȋ roşîi̯,
Moş batrîń pră barbe albe.
I̯o al'eg şî cul'eg
Pră Milan kimetaşu,

KREPOLjIN

"Divo, Divo, Samodivo,
Mnogo si crna i ružna."
"Nisam crna ja i ružna,
Već sam bela i ponosna.
Jer, ja biram, ne sabiram,
Devojke sa frizurama,
Neveste s pletenicama
I babe sa štapovima,
Junaci u frulankama,
Sa crvenim pojasima,
Stare dede belobrade.
Jer, ja biram i sabiram.
Sad Milana kmeta samo,

L-al'esăi̯ şî-l cul'esăi̯.”
Pră un cîmp pojorît
Me̯arźe un śerb potcovit
Cu potco̯ave dă arźint.
I̯eal în şîal'e śe-m duśa-re?
Sănduśe̯al dă bumbaśe̯al.
În sanduc śe avi̯a-re?
Pră Milan capetanu.
“Mă, Milańe, capetańe,
Ţîi̯e conđii̯u ţî s-a frînt
Şî đîl'il'i s-a sfîrşît.
Ma tu i̯a-re dă će ţîńe,
Ţîńe drumu dă điri̯ept
Să će duś, tot să će duś,
L-ai̯ doi̯ moş d-ai̯ batrîń,
Śe-s cu barbe pănă-n sîn,
Unđe-i̯ scrii̯e, înconđii̯e.
Tu dă i̯ei̯-o să će roź
Să će scrii̯e-n fo̯ai̯a albă.
Mă i̯ei̯ i̯ară n-o să vre̯a-re,
Că conđii̯u ţî s-a frînt
Şî đîl'il'i s-a sfîrşît.
Ma tu i̯eş prîn a vii̯e
Şî strîgă la femel'ii̯e,
Au la fraţ, au la surorǐ,
Şi l-ai̯ tăi̯ parinśorǐ
Să nu źo̯aśe jocure̯al'e,
Da-l-a tîal'e sorore̯al'e
Să nu pună ńiś marźe̯al'e,
Că aîal'a-s măi̯ gre̯al'e,
Să nu pună floriśe̯al'e.
Mă, Milańe, o s-će-ntorś,
Tu-napoi̯ o s-će-ntorś,
Cîn-tînjala va-nverđî-re,
A şî źugu va-nfrunđî-re,
Şî rosće̯alu va rođi-re -
Ş-atunś tu dă vi-veńi-re.”

Izabrah ga, a i ubrah.”
Preko polja oprljenog
Ide jelen potkovani
Potkovama sve od srebra.
Na leđima šta nosaše?
Samo sanduk od pamuka.
U sanduku šta imaše?
Samo Milan kapetana.
“Hej, Milane, kapetane,
Pisaljka ti je slomljena,
Dani su ti odbrojani.
Nego se ti sad uputi,
Uputi se desnim putem
I da ideš, ti da ideš,
Kod dvojice starih deda
Sa bradama do pojasa,
Koji pišu, krasnopišu.
Ti se kod njih tad’ pomoli
U list beli da zapišu.
Ali oni neće hteti,
Jer pisaljka je slomljena,
A dani su odbrojani.
U vinograd ti izađi
I pozovi familiju,
Joj, braću i sestre tvoje,
A i tvoje roditelje,
Da igranke ne igraju,
Ni đerdane da ne nose,
Ponajmanje sestre tvoje,
Jer su tebi i najteži.
Cvećem da se ne okite,
Jer vratićeš se, Milane,
Ti ćeš nazad da se vratiš
Kad zavoranj ozeleni
I kada jaram prolista,
A rodile budu žagle[cvii],
Tada ćeš ti nama doći.”

19.

MAGUDIȚA[cviii] I

“Mo̯arće, mo̯arće, ńe̯agră mo̯arće,
Mult i̯eşć ńe̯agră şî frico̯asă!”
“Nu mi-s ńagră, ńiś frico̯asă,
Ma mi-s albă şî frumo̯asă.
Cînd în sat i̯o m-am bagat,
M-am bagat şî mi̯-am al'es
Copii̯ miś pră făşîo̯are,
Ńevi̯astă pră col'el'o̯ari̯e[cix],
Moş batrîń pră barbe albe
Da-babe pră cîrjio̯ari̯e,
Da mui̯erḷ pră cîrpe roşîi̯,
O̯ameń ćińerḷ pră brîńe ńe̯agre.”
Da-auḑ ś-o să-ț spuńem,
Că tot drumu dă să-l i̯ai̯,
Ńiś unđe să nu će abaț,
Mă, tot drumu dă să-l țîń,
Pănă la fîntînă a l'ină.
Aśii̯ i̯astă o babă batrînă,
Tot đe i̯a să mi će roź,
Să nu će scrii̯e-n fo̯ai̯a ńe̯agră,
Să će scrii̯e-n fo̯ai̯a albă.
Ma baş i̯ari̯e n-o să vre̯a-i̯e,
Că conđii̯u ță s-a frînt,
Şî ḑîvoi̯ca ț-a veńit.
Do̯amńe şî sîntă Marii̯e,
Să spuńem la femel'ii̯e,
Să nu źo̯aśe źocore̯al'e,
Să nu po̯arće ńiś marźe̯al'e,
Că aăl'a i̯e-s măi̯ gre̯al'e.
Do̯amńe şî sîntă Marii̯e,
Bogdaprost țîi̯e să-ț fii̯e,
Tu să nu će fi mîńat,
Pră un drum ț-am aratat.
Do̯amńe şî sîntă Marii̯e,

MILANOVAC I

“Smrti, smrti, crna smrti,
Crna si mi, a i strašna!”
“Nisam crna, a ni strašna,
Već sam bela i prelepa.
Kad sam ja u selo ušla,
Ušla sam i probirala
Bebice u pelenama,
Neveste sa ukrasima,
Stare dede belobrade
I babe sa štapovima,
Žene crvenih marama,
I crnih pojasa ljude.”
Mi smo tebi ovo rekli,
Da ti celim putem ideš
I nikuda da ne skreneš,
Već se pravog puta drži,
Do izvora jednog tihog.
Tu je jedna stara baba,
Ti se njoj samo pomoli
Da ne budeš u list crni,
Da te upiše u beli.
Al’ baš ona neće hteti,
Jer pisaljka je slomljena,
A i danak ti je doš’o.
Gospode, Marijo sveta,
Da kažemo familiji
Da igranke ne igraju
I đerdane da ne nose,
Jer su oni i najteži.
Gospode, Marijo sveta,
Neka tebi Bog oprosti,
Da se nisi naljutio,
Jer ti pute pokazasmo.
Gospode, Marijo sveta,

Să spuńem la femel'ii̯e
Să i̯a un stîlp đe busîi̯oc,
Să samińe în vatră đe foc.
Busîi̯oc va răsări-re,
Şî tu a cas-vi măi̯ veńi-re.

Da kažemo familiji
Struk bosiljka neka uzmu,
U ognjištu nek posade.
Kad bosiljak bude nik’o,
Ti ćeš kući onda doći.

20.

MAGUDIȚA[cx] II

“Mo̯arće, mo̯arće, ńe̯agră mo̯arće,
Mult i̯eşć ńe̯agră şî frico̯asă!”
“Nu mi-s ńe̯agră, ńiś frico̯asă,
Ma mi-s albă şî frumo̯asă.
Cînd în sat i̯eu m-am bagat,
M-am bagat şî mi̯-am al'es
Copii̯ miś pră făşîo̯ari̯e,
Fe̯aće mari̯ pră col'eri̯a-ri̯e,
Jućelaş pră floi̯ere̯al'e,
O̯ameń batrîń pră brîńe ńe̯agre,
Da babe pră cîrpe albe,
Moş batrîń pră cîrjio̯ari̯e.”
Do̯amńe şî sîntă Marii̯e,
Să spuńem la femel'ii̯e
Să nu źo̯aśe źocore̯al'e,
Să nu po̯arće ńiś marźe̯al'e.
Dar auz tu śe să-ț spun,
Să creśeşć la tăi̯ d-a casă
Să i̯a un fir dă bosîi̯oc
Să samińe-n vatră dă foc,
Cîn-bosîi̯oc vă răsări-ri̯e,
Şî tu a cas-vi măi̯ veńi-ri̯e.
Cîn-rosti̯agu va pupi-ri̯e,
Şî jugu va lastari-ri̯e!

MILANOVAC II

“Smrti, smrti, crna smrti,
Crna li si, a i strašna!”
“Nisam crna, a ni strašna,
Već sam bela i prelepa.
Kada sam u selo ušla,
Ušla sam i probirala
Bebice u pelenama,
Udavače s ukrasima,
Momčiće u frulankama,
Starce s crnim pojasima,
Babe s belim maramama,
Stare dede s tojagama.”
Gospode, Marijo sveta,
Da kažemo familiji
Da igranke ne igraju,
Da ne nose ni đerdane.
Čuješ li šta ću ti reći,
Svojima poruči kući
Neka struk bosiljka uzmu
I zasade u ognjištu,
Kada bosiljak iznikne,
Tada kući možeš doći.
Kada zavoranj propupi,
Lastario bude jaram!

21.

BOBO̯A[cxi]

Fuźe śerbu al moorît[cxii]
Pr-al śe cîmp pojorît[cxiii],
I̯al nu fuźe cum să fuźe,
Ma dîn gură para-i̯ cură!
Da-n corńiță śe duśa-re?
Duśa l'agăn dă arźint,
Cu obrańim dă mătasă,
Şî-npl'ećită i̯a i̯e-n şeasă[cxiv].
Dar în l'agăn śińe d-îm şeđa-re?
Şeđa Draga kimeśoru,
Tot cu mo̯arća lîngă i̯eal.
Şî dîn gură aşa-i̯ vorbi̯a-re:
“Mo̯arćo, mo̯arćo, ńagră mo̯arćo,
Mult i̯eşć ńagră şî urîtă.”
Nu mi-s ńagră ńiś urîtă,
Şî mi-s albă şî frumo̯asă,
Că-i̯ al'eg da nu-i̯ cul'eg,
Moş bătrîn pră bi̯erbe albe
Dar babe pră crji̯o̯are,
Voi̯ńiśei̯ pră clăbeśo̯are[cxv],
Ńevăsto̯ańe pră cîrpo̯ańe,
Fe̯aće marǐ pră munuńo̯are[cxvi],
Voi̯ńiśei̯ pră flui̯ere̯al'e[cxvii],
Păcurarǐ pră i̯egurśo̯are[cxviii],
Copii̯ mis pră făşîo̯are.”
Cînd Draga aşa-m d-uđa-re
Vai̯ca rîau mi să-ntrista-re,
Şî cu milă să ruga-re
Tot dă sfîntu măi̯ Sîn-Pi̯etru
Cu dă sîmtă mai̯că Marii̯e
Să mi-l scrii̯e l-ai̯ śe-s vii̯.
I̯ei̯ dă-n gură aşa-i̯ vorbi̯a-re
Că l-ai̯ vii̯ nu pot scrii̯a-re,
Că conđei̯u ş-a perdut

BOBOVO

Beži jelen najmrkliji
Preko polja oprljenog,
Beži kako se ne beži,
Iz usta mu plamen kulja!
Međ’ rogove šta mi nosi?
Nosi kolevku od srebra,
S postavom od same svile,
Izatkanom na poljani.
U kolevci ko mi sedi?
Sedi Draga, pokojnik sam,
I smrt sama je do njega.
Draga njoj ovako reče:
“Smrti, smrti, crna smrti
Mnogo crna si i ružna.”
“Nisam crna niti ružna,
Već sam bela i prelepa,
Jer ja biram ne sabiram,
Stare dede belobrade
I babe sa štapovima,
Muževe sa šubarama,
Neveste sa maramama,
Udavače s koronama,
Muževe sa frulankama,
Pastire s kabanicama,
I bebe u pelenama.”
Kad mi Draga tako čuo
Snuždio se vajkat’ stade,
Samilosno poče molit’
Samog sveca Svetog Petra
I Mariju svetu majku
Da ga pišu među žive.
Oni ’vako rekoše mu
Među žive ne mogu ga,
Pisaljku su izgubili

Şî maslîna ş-a sfîrşît.
Cînd i̯eal aşa-m d-uḑa-re,
Okǐ ńegri împăjîna-re[cxix],
Şî cu milă să ruga-re
Tot dă ḑînă măi̯ bătrînă
Cu dă sfîntu Iristos-u
Să mi-l scrii̯e l-ai̯ śe-s morț.
Cînd i̯ei̯ aşa-m d-uḑa-re,
Vai̯că bińe l'e pări̯a-re
Du pră scamńe să scula-re,
Mîńiś albă răsuśi̯a-re,
Şî măslînă o pronoi̯a-re
Şî pră Draga mi-l scrii̯a-re,
Dă l-ai̯ vii̯ l-ai̯ śe-s morț.
Cînd i̯eal aşa-m veđa-re,
Źos i̯eal înźenunci̯a-re,
Şî cu milă să ruga-re,
Tot dă sfîntu măi̯ Sîn-Pi̯etru,
Cu dă ḑînă măi̯ bătrînă
Caşćo̯ara dă vac să-i̯ facă,
Cu no̯auă fereşć-n so̯are,
Cu no̯auă fereşć-n vînt,
Vîntu să mi-l răcori̯ască,
Îndată să nu muśeḑască,
So̯aril'i să-l-ncalzască,
Îndată să nu putrăḑască.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
Dî la mumă, dî la tată.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
Dî la fraț, dî la suruorǐ,
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
Dî l-ai̯ lui̯ măi̯ fiśorǐ.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
Dî la lui̯ fe̯aće śe are.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
Dî la veriśorǐ[cxx] a lui̯.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
Dî la to̯aće comşi̯o̯are.

I mastilo potrošili.
Kada je on tako čuo,
Crne oči zakoluta,
Samilosno se pomoli
Sve pred vilom najstarijom
I pred svetim Isu-Kristom
Da ga upišu međ’ mrtve.
Kad su oni tako čuli,
Odmah se umilostive
I sa stolica ustanu,
Bele rukave zavrnu,
Mastilo su obnovili
Pa mi Draga zapisuju,
Međ’mrtve ga zapisuju.
Kada Draga to zapazi,
Na kolena on tad kleknu,
Samilosno on se moli,
Samog svetog Petra moli,
Sa njim vilu najstariju
Kuću za vek da mu grade,
S devet prozora ka suncu,
S devet prozora ka vetru,
Vetar da mi ga rashladi,
Da on brzo ne ubuđa,
Sunce njega da ogreje,
Da on brzo ne istrune.
Žal na prozor da mu dođe
Od majčice i od oca.
Žal na prozor da mu dođe
Od braće i od sestara,
Žal na prozor da mu dođe
Od njegovih svih sinova.
Žal na prozor da mu dođe
I od njegovih svih kćeri.
Žal na prozor da mu dođe
Od braće po stričevima.
Žal na prozor da mu dođe
Od svih komšija njegovih.

Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
Dî pră to̯aće poćeśe̯al'e
Ś-a îmblat Draga pră i̯eal'e.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
Dî la to̯aće izvore̯al'e
Ś-a băut apă dîn i̯eal'e.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
Dîn zberatu mi̯el'ilor.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
Dî la građină cu florị.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
Dîn cîntatu cucului̯.
Pr-o feri̯astă dor să-i̯ vină
Dîn mînatu plugului̯.
Mui̯ca-lui̯ aşa-n strîga-re:
“Întoarśiće, Drago-n apoi̯.”
“Ba i̯o, mui̯co, numă-ntorc
Că tot vre̯ami̯a-i̯a veńit.”
Cu tot ńamu s-a-ntînl'it,
În ai̯a lumi̯e la primit.
Duće, mumo, a cas-şî taś
Şî în vatră da-dă foc
Tu samănă busui̯oc;
Busui̯ocu îț va răsări̯a,
Atunś, mui̯co, t-oi̯ veńa.
I̯ar-atunś şî ńiś atunś.[cxxi]
I̯artă, Do̯amńe, ş-oprostîăşće[cxxii]
Śe gođe noi̯ am greşît.

Žal na prozor da mu dođe
Sve po svim tim putanjama
Po kojima šetao je.
Žal na prozor da mu dođe
Za svim izvorima vode
Sa kojih je vode pio.
Žal na prozor da mu dođe
Sve za blekom jaganjaca.
Žal na prozor da mu dođe
Za baštama punim cveća.
Žal na prozor da mu dođe
Sve za pojem kukavice.
Žal na prozor da mu dođe
Za orućim plugovima.
Majka ga je dozivala:
“Vrati se ti Drago nazad.”
“Ne vraćam se majko nazad
Jer je meni vreme došlo.”
Sa rodom se svojim sreće,
U svet primiše ga onaj.
“Idi, majko, kući, ćuti
I u vatri na ognjištu
Sve bosiljak ti posadi;
Kad ti bosiljak iznikne,
Tada ću ti, majko, doći.
Opet tada, pa ni tada.
Oprosti, Bože, oprosti
Što god da smo pogrešile.

22.

PROŞĂŢ[cxxiii]

Pr-al śe cîmp pojorît
Me̯arźe śerbu al măi̯ urît[cxxiv],
Nu măi̯ me̯arźe cum să me̯arźe,
Dîn copiće skinćii̯ mi̯erg,
Da dîn gură para-i̯ cură,

PROŠTINAC

Po tom polju oprljenom
Ide jelen najmrkliji,
Ide kako se ne ide,
Iz kopita iskre žare,
Iz usta mu plamen kulja,

Cu corńiţă d-auriće,
Da-n corńiţă śe-m duśa-re?
Duśa l'eagăn dă mastaucă.
Da-n l'eagăn śińe i̯eri̯a-re?
I̯eri̯a Pătru kimetari̯u[cxxv],
Şî c-o ḑînă măi̯ batrînă,
La i̯a, Pătru, să ruga-re
Să mi-l scrii̯e d-a l-ai̯ vii̯,
Da şî ḑîna-măi̯ batrînă
I̯a dîn gură aşa-n grai̯a-re:
“Nu će pot scrii̯a d-a l-ai̯ vii̯,
Că Conđii̯u l-am pi̯erdut
Şî maslîna mi̯-am sfîrşît.”
Cînd Pătru aşa-uḑa-re,
Dă spinare s-aşeḑa-re,
Pomîntu lui̯ să preda-re
I̯ar dă-n gură aşa-m grai̯a-re:
“Numă scrii̯a tu l-ai̯ morţ,
Numa scrii̯emă l-ai̯ vii̯.”
I̯ară ḑîna măi̯ grai̯a-re
Să mi-l scrii̯e l-ai̯ śe-s morţ,
L-ai̯ śe-s morţ a colo-re!
Cînd ḑîna-şa-i̯ spuńa-re,
Scăril'i-re dă-i̯ sprimi̯a-re
Pră scărỉ Pătru cîn-mi̯erźa-re,
Baş pră scărỉ dă lumănărỉ.
I̯ar Pătru aşa-n grai̯a-re,
Să ruga-re, înźenunci̯a-re
Mult cu milă să ruga-re
Pomîntu lui̯ să preda-re,
I̯ar dă ḑînă măi̯ batrînă,
Să-i̯ facă casă dă vac
Cu nouo fereşć-în so̯are.
Dî pră una dor să-i̯ vină
Dî la caşćo̯ara d-a lui̯
I̯ar pră una dor să-i̯ vină
Dî la mală măi̯ pustîńe.
Dî pră una dor să-i̯ vină

S rogovima pozlaćenim,
A međ’ njima šta mi nosi?
Nosi kolevku od breze.
U kolevci ko mi beše?
Beše Petar pokojnik, sve,
I sa vilom najstarijom,
Pred njom Petar moljaše se
Da ga upiše međ’ žive,
A vila sve najstarija
Njemu ona ’vako reče:
“Ne mogu te među žive,
Jer pisaljku ja izgubih
I svo mastilo potroših.”
Kada je to Petar čuo,
Leđa bolje smestio je,
Zemlja njemu predade se
I opet ovako reče:
“Nemoj mene među mrtve,
Upiši me među žive.”
Opet vila njemu reče
Da ga piše među mrtve,
Među mrtve da upiše!
Kad mu vila tako reče,
Stepenice njemu spremi
Da Petar po njima ide,
Stepenice baš od sveća.
Opet Petar ’vako reče,
Sve kleknuvši on moljaše
Samilosno on se moli
I zemlja se njemu preda,
Sve pred vilom najstarijom,
Da mu za vek kuću gradi
S devet prozora ka suncu.
Na jednome žal nek ima
Samo žal za kućom svojom
Na jednome žal nek ima
Za mahalom najpustijom.
Na jednome žal nek ima

Dî la ńivi̇, dî la l'iveḑ.
Dî pră una dor să-i̯ vină
Dî la mumă, dî la tată
Dî pră una dor să-i̯ vină
Dî la fraț, dî la suruori̇.
Dî pră una dor să-i̯ vină
Dî la prăvăl'ii̯a lui̯.
Dî pră una dor să-i̯ vină
Dî la comşîi̯il'i lui̯.
Dî pră una dor să-i̯ vină
Dî pră to̯ată fimel'ii̯a.
Bogdaprost!
Pr-al śe drum lung şî lat
Me̯arźe śerbu săźetat[cxxvi],
Nu măi̯ me̯arźe cum să me̯arźe,
Dî-n copiće skinćii̯ mi̯erg,
Da-dî-n gură para-i̯ cură,
Cu corńiță d-auriće,
Da-n corńiță śe-m duśa-re?
Duśa l'eagăn dă mastaucă.
Da-n l'eagăn śińe i̯eri̯a-re?
I̯eri̯a Pătru kimetari̯u,
Şî c-o ḑînă măi̯ batrînă,
La i̯a Pătru să ruga-re,
Tot mi̯erźa şî să ruga-re
Da-d-o ḑînă măi̯ batrînă
Şî cu sfîntul dă Sîn-Pi̯etru,
Dî i̯eal Pătru să ruga-re,
Şî dă ḑîna a măi̯ batrînă,
Să mi-l scrii̯e pră i̯eal l-ai̯ vii̯,
Dî l-ai̯ morț l-ai̯ śe-s vii̯,
Dară i̯a-re aşa-n grai̯a-re:
"Nu će pot scrii̯a l-ai̯ vii̯,
Că conđei̯u l-am pi̯erdut
Şî cărțîl'i l-am d-înplut."
Cînd Pătru aşa-uḑa-re,
Şî măi̯ mult i̯el să-ntrista-re,
Dar cu milă să ruga-re

Sve za njivom i livadom.
Na jednome žal nek ima
Sve za majkom i za ocem.
Na jednome žal nek ima
Sve za braćom i sestrama.
Na jednome žal nek ima
Žal nek ima za avlijom.
Na jednome žal nek' ima
Sve za svojim komšijama.
Na jednome žal nek' ima
I za celom familijom.
Bog da prosti!
Na širokom putu dugom
Ide jelen sve ranjeni,
Ide kako se ne ide,
Iz kopita iskre žare,
Iz usta mu plamen kulja,
S rogovima pozlaćenim,
A među njima šta mi nosi?
Nosi kolevku od breze.
U kolevci ko mi beše?
Beše Petar pokojnik, sve,
I sa vilom najstarijom,
Pa se pred njom Petar moli,
Samo ide i moli se
Sve pred vilom najstarijom
I pred svecem Sveti Petrom,
I njega mi Petar moli,
Baš i vilu najstariju,
Da ga piše među žive,
Sve iz mrtvih među žive,
A ona mu opet reče:
"Ne mogu te među žive,
Pisaljku sam izgubila
A i knjige ispunila."
A kada je Petar čuo,
Još više se on rastuži,
Samilosno on se moli

I̯ar dă d̦înă măi̯ batrînă
Să mi-l scrii̯e pră i̯eal l-ai̯ vii̯,
Dî l-ai̯ morț l-ai̯ śe-s vii̯,
Şî dă spinare s-aşed̦a-re
Pomîntu lui̯ să preda-re.
Dar d̦îna măi̯ batrînă
Mul-i̯ei̯ să-npăra-re,
Şî conđii̯u şî-l afla-re,
Şî cărțîl'i răscroi̯a-re
Şî pră i̯eal da-l scrii̯a-re,
Dî l-ai̯ vii̯ l-ai̯ śe-s morț,
Şî pră scărı̇ ăl trimi̯eća-re,
Tot pră scărı̇ dă lumănărı̇
Să să sui̯e Pătru-n śerı̇.
Da-i̯eal cîn-aşa veđa-re,
Mul-dă d̦înă să ruga-re
Să-i̯ facă casă dă vac
Cu nouo fereşć în so̯are.
Dî pră una dor să-i̯ vină
Dî la mumă, dî la tată.
I̯ar pră una dor să-i̯ vină
Dî la fraț, dî la suruorı̇.
Dî pră una dor să-i̯ vină
Dî la ui̯kı̇, dî la ui̯ńı̇.
Dî pră una dor să-i̯ vină
Dî la di̯edă, dî la mame.
Dî pră una dor să-i̯ vină
Dî la copilaşî lui̯.
Dî pră una dor să-i̯ vină
Dî la ńepoț, dî la ńepo̯aće.
Dî pră una dor să-i̯ vină
Dî la to̯ată fimel'ii̯a.
Dî pră una dor să-i̯ vină
Dî la mală măi̯ pustîńe
Śe mi-a mi̯ers i̯eal pră i̯eal.
Dî pră una dor să-i̯ vină
Dî la ći̯ekil'i d-a lui̯.
Dî pră una dor să-i̯ vină

Opet vili najstarijoj
Da ga piše među žive,
Sve iz mrtvih među žive,
Leđa bolje smestio je
Zemlja njemu predade se.
A vila tad najstarija
Smilova se ona njemu,
Te pisaljku svoju našla,
A i knjige otvorila
Pa mi Petra zapisala,
Od živih sve među mrtve,
Stepenicama ga posla,
Stepenicama od sveća
Da se on u nebo vine.
Kada mi to Petar vide,
Stade moliti pred vilom
Da mu večnu kuću gradi
Prozora ka suncu devet.
Na jednome žal nek ima
Od majke i oca svoga.
Na jednome žal nek ima
Od braće i od sestara.
Na jednome žal nek ima
Od ujaka i od ujni.
Na jednome žal nek ima
I od deda i od baba.
Na jednome žal nek’ ima
Od sinova samo svojih.
Na jednome žal nek’ ima
Od unuka i unuka.
Na jednome žal nek ima
I od cele familije.
Na jednome žal nek ima
Za mahalom najpustijom
Po kojoj je on hodao.
Na jednome žal nek ima
I od svojih tetki svih još.
Na jednome žal nek ima

Dî la matuşoń[cxxvii] d-a lui̯.
Dî la fe̯aće, dî la ńepo̯aće.
Dî pră una dor să-i̯ vină
Dî la ńivɨ, dî la l'ived̦.
Dî pră una dor să-i̯ vină
Dî la to̯aće comşîo̯are.
Dî pră una dor să-i̯ vină
Dî la to̯ată fimel'ii̯a.
Bogdaprost!

I od teča baš svih svojih.
Od kćeri, od unuka još.
Na jednome žal nek ima
Za njivama, livadama.
Na jednome žal nek ima
Za svim komšijama svojim.
Na jednome žal nek ima
I za celom familijom.
Bog da prosti!

23.

BRESTOĂȚ[cxxviii]

Samă, Milańe, tu să-m i̯ai̯
Să-ț spuńem pe un-să dai̯,
Să nu dai̯ la parća stîngă,
Că i̯astă o l'ină fîntînă,
Şî şađe o d̦înă batrînă,
Are şî scamn dă ođină.
I̯a cu apă ć-o ruga-re,
Da tu apă să nu bi̯ai̯,
Nui̯e apa dă băut,
Ma i̯e apa dă zoi̯tat,
Dă zoi̯tat dă lumi̯a albă.
I̯a dă vorbă ć-o țîńa-re
Păn, Milańe, vi-ntră rai̯,
Nu şćii̯ unđe să će duś,
Ma să dai̯ dă spră điri̯apta,
Dă spră roşu răsărit
I̯esć-un măr mari̯e-n florit,
Tot pomîntu a-cutrupit.
Da su-măr śińe şeđa-re?
Şed kińej cu kińejiță,
Şî kimeț cu kimećiță,
Şî pisarɨ cu pisariță,
Tot cu mi̯asăl'i dă-nćinsă,
Şî cu fecl'ii̯l'-aprinsă,
Şî oră dă fi̯aće marɨ

BRESTOVAC

Deder, Milane, poslušaj,
Da kažemo kud da skreneš,
Da ne skreneš ti u levo,
Jer ima jedan tihi izvor,
Gdeno stara vila sedi,
Ima i stolac za odmor,
Vodom će te ponuditi
A ti vodu nemoj piti,
Jer voda nije za piće,
Već je voda zaborava,
Da svet beli zaboraviš,
Zadržaće te rečima
Dok, Milane, uđeš u raj,
Ne znaš kuda ti da ideš,
Nego skreni ti u desno,
Ka crvenom obzorju gde
Jabuke procvale ima,
Celu zemlju pokrila je.
A pod njome ko seđaše?
Kneževi sa kneginjama,
Kmetovi sa kmeticama,
Pisari s pisaricama,
S postavljenim stolovima,
S buktinjama upaljenim
I sa kolom udavača,

Cu bai̯eţ d-ai̯ durdumań[cxxix],
Şî ńevi̯asće ćińeri̯al'e
Cu copii̯i-n l'egańe̯al'e,
Copii̯ miś în faśio̯are,
Şî şcolarĭ cu bucvarĭ,
şcolariţă cu tabl'iţă,
Moş batrîń pe barbe albe,
Şî o̯ameń dă sama ta-re,
Păn-şî babe-n cîrjio̯are
Toţ-naince da i̯eşi-re,
În rai̯ frumos ć-o sproveđi-re,
Rai̯ frumos da-lumi̯a multă,
Şî i̯ei̯ mić-or dă-ntreba-re
Şe mi-i̯e pe lumi̯a albă
Tu nu şćii̯ śe să l'e spuń
Că pi̯-o uşe ai̯ tunat,
Şî pe alta ai̯ i̯eşît,
Şî tu rău ć-ai̯ spomîntat,
Că dă mare rău ai̯ dat,
Dî la tîrlă ai̯ pl'ecat,
Şî nu şćii̯ śe să l'e spuń.
Bogdaprost!
Scu̯al, Milańe, scu̯ală,
Scu̯ală şî će ro̯agă,
Dă veśiń batrîń,
Şî dă comşîo̯are,
Şî dă femel'ii̯e,
Şî d-ai̯ tăi̯ copii̯,
Căşćo̯ara să-ţ facă,
Casă dă veśii̯e,
Cu nouă uşîţă,
Cu nouă fereşć,
Cu fereşć în so̯ari̯e,
Să nu prinḑ muco̯are.
Pe una să-ţ vină
Dor dă casa tîa-re.
Pe una să-ţ vină
Miros dă bucaće.

Sa momcima dežmekastim
I mlađahnim nevestama,
Sa decom u kolevkama,
Sa decom u povojima,
I školarci s bukvarima,
Učenice s tablicama,
Stare dede belobrade
I godina tvojih ljudi,
Babice sa štapovima
U susret ti izađoše,
U raj lepi sprovedoše,
U raj lepi mnogih ljudi
I tebe će upitati
Šta ima na belom svetu,
Nećeš znati da im kažeš
Na jedna si vrata uš'o,
A na druga si izaš'o,
Mnogo si se uplašio,
Na zlo veliko naiš'o,
Sa katuna ti si poš'o
I ne znaš im ništa reći.
Bog da prosti!
Ustan', Milane, ustani,
Ustani i pomoli se
Kod komšija starih
I kod svojih bliskih
I kod svoje familije
Pa i svoju decu moli
Tebi kuću da naprave,
Kuću za vek i vekova,
Devetora vrata ima
I sa devet još prozora,
S prozorima ka suncu
Da se nikad ne ubuđaš.
Na jednima da ti dođe
Sve žalost za kućom svojom,
Na jednima da ti dođe
Sve miris za hranom lepom,

Pe una să-ţ vină
Miros dî la flori̇.
Pe una să-ţ vină
Miros dă tamîńe.
Pe una să-ţ vină
Dugu cîmpului̯.
Pe una să-ţ vină
Glasu cucului̯.
Pe una să-ţ vină
Glas dă pasări̯al'e.
Pe una să-ţ vină
Vica uoi̯ilor.
Pe una să-ţ vină
Źocu mńei̯ilor.
Pe una să-ţ vină
Dor dă fraţîi̯ori̇.
Pe una să-ţ vină
Dor dî la nurori̇.
Pe una să-ţ vină
Dor dî la surori̇.
Pe una să-ţ vină
Dor dî la fiśori̇.
Pe una să-ţ vină
Doru al dî la noră.
Pe una să-ţ vină
Doru al dî la fi̯aće.
Pe una să-ţ vină
Dor dî la źińerei̇.
Pe una să-ţ vină
Dor dî la ńepot.
Pe una să-ţ vină
Dor dă soţîi̯or.
Pe una să-ţ vină
Dor dă femel'ii̯e.
Pe una să-ţ vină
Dor dî la comşîi̯.
Bogdaprost să-ţ fii̯e
Aşća vorbe ţîi̯e,

Na jednima da ti dođe
Samo miris cveća lepog,
Na jednima da ti dođe
Miomiris od tamnjana,
Na jednima da ti dođu
Lepe duge sa poljana,
Na jednima da ti dođe
Samo poj od kukavice,
Na jednima da ti dođe
Lepa pesma sviju ptica,
Na jednima da ti dođe
Samo bleka svih ovaca,
Na jednima da ti dođe
Samo igra jaganjaca,
Na jednima da ti dođe
Samo žal za braćom svojom,
Na jednima da ti dođe
Samo tuga od nevesti,
Na jednima da ti dođe
Samo tuga od sestara,
Na jednima da ti dođe
Samo tuga od sinova,
Na jednima da ti dođe
Žal od žene sinovljeve,
Na jednima da ti dođe
Samo žal od kćeri svojih,
Na jednima da ti dođe
Žal i tuga od zetova,
Na jednima da ti dođe
Samo tuga od unuka,
Na jednima da ti dođe
Samo tuga za suprugom,
Na jednima da ti dođe
Samo žal za porodicom,
Na jednima da ti dođe
Samo žal za komšijama.
Nek' su tebi oproštene
Sve reči od Boga ove,

Ţîi̯e dă veśii̯e,
Pe aburi̇ dă vînt,
La ćińe-n pomînt.
Bogdaprost!

Tebi neka su za večnost
Ćarlijanjem vetra tamo
Kod tebe u zemlji samom
Bog da prosti!

24.

VAĽACU̯AŃI[cxxx]

Auḑ, Zoro, auḑ,
Śe nu će răspunz.
Bora c-a plecat,
Pi̯-o poćecă în vaľe.
Nu şći-ncotro să i̯a.
Merźa şî ođińa-re
Pănă aźunźa-re
La o fîntînă ľină.
Şe̯ađe o babă batrînă
Cu pănariu în mînă.
Da-Bora śe zîśa-re:
“Mamă, mama mi̯a-re
Să-n dai̯ un par đe apă,
Gura mi s-a uscat,
Ľinba în gură mi̯-a crăpat.”
Da-baba batrînă śe zîśa-re:
“N-am Boro apă đe dat,
Carća albă s-a umplut,
Şî pînari̯u l-am perdut.”
Bora să-ntorśa-re,
Şăđa şî plînźa-re.
“Đin cotro Boro drumăi̯eşć?”
“Đi la Beľigrad.”
Baba đe mînă-l luva-re,
Pravăţ că-i̯ măi̯ da-re,
Pingă un rîu merźa-re.
Pănă vi aźunźa-re,
La o punće strîmbă,
Strîmbă supţîrică,

VALAKONjE

Čuješ, Zoro, il ne čuješ,
Zašto se ne odazivaš.
Bora ti je već pošao,
Onim putem ka dolini.
Ne zna kuda on da ide.
Išao je, odmarao
Sve dotle dok nije stig’o
Do izvora jednog tihog.
Tamo sedi baba stara,
Sa pisaljkom u ruci je.
A šta Bora tada reče:
“Jaoj, nano, nano moja,
Daj ti meni čašu vode,
Jer su meni usta suva,
Jezik mi je ispucao.”
Stara baba njemu reče:
“Nemam vodu za davanje,
Bela mi je knjiga puna
I pisaljka izgubljena.”
Ustuknu mi tada Bora,
I on sede plakajući.
“Otkud Boro ti putuješ?”
“Ja idem iz Beograda.”
Baba ga za ruku uze
I pravac mu ona dade,
Pored reke on da ide.
Išao je i stigao
Baš do krivog mosta jednog,
Em krivog em uzanog još,

Boro ńeguro̯asă.
Un voi̯ńic i̯eşa-re
În naińće a lui̯.
Da-Bora śe să ruga-re:
“Mă voi̯ńiśe, voi̯ńiśel
Să-n dai̯ mîna să tri̯ec punća!”
Da-voi̯ńicu śe-i̯ vorbi̯a-re:
“Nu-ţ dau Boro mîna ţîi̯e,
Că dacă vi fi điri̯ept,
Đe nu vi fi blăstămat,
Tu punća o s-o tri̯eś.”
Mul-merźa şî treśa-re,
Punća Bora că treśa-re.
Şî la căpătîi̯ aźunźa,
Şăđa đe să plînźa-re,
Nu şćii̯e-ncotro s-o i̯a-re.
Voi̯ńicu đe mînă-l luva-re,
Şî la drum îl scoća-re.
“Mi̯erź, Boro, bińişor,
Mi̯erź şî ođińeşć,
Pănă tu vi aźunźa-re,
La um cîmp Boro coborɨ̇,
Îngrăđit i̯e în stoborɨ̇,
În stoborɨ̇ to-đe Brad.”
Bora merźa şî aźunźa-re,
La căpii̯e śocăńa-re,
Da-vratari̯u că i̯eşa-re
Şî uşîl'i đeşkiđa-re,
Scamnu lu Bora că-i̯ da-re,
Pe scamn Bora că şăđa-re.
Da-vratari̯u-l întreba-re
Đin cotro i̯el drumăi̯a-re?
Da-Bora tot îi̯ spuńa-re.
Đi la Bel'igrad aźunźa-re.
Bora la toţ să ui̯ta-re
Pe ńima nu cunoşća-re.
Numă babuţă pe cîrpuţă,
Muşul'eţ pe cîrjio̯are,

Jaoj, Boro, mračan li je.
Jedan vojnik tad izađe
I pred Borom on mi stade.
Bora njega ’vako moli:
“Bre vojniče, vojničino,
Daj mi ruku da most pređem!”
Vojnik njemu tada reče:
“Ne mogu ti ruku dati,
Jer ako si ti pravednik
I đavolisao nisi,
Most ćeš ovaj onda preći.”
Išao je, prešao je,
Uzan most je Bora preš’o.
Na kraj mosta kada stiže
Poče on sve vajkati se,
Jer on nezna kuda ide.
Vojnik ga za ruku uze,
I na put mi ga izvede.
“Idi, Boro, sve lagano,
Tu i tamo ti odmaraj,
Sve dok ti ne budeš stig’o
Dok do polja ti ne siđeš
Ograđenog stubovima,
Stubovima sve od Bora.”
Išao je, stigao je,
U kapiju on zalupa,
Pa mi vratar tad izađe
I sva vrata on otvori,
Stolicu on Bori dade,
Na stolicu Bora sede.
Tada vratar upita ga
S koje strane on dolazi?
Sve mu tada Bora reče.
Dolazi iz Beograda.
Kad Bora se tad osvrnu,
On nikoga ne poznaje.
Vidi babe zabrađene
I dede sa štapovima,

Fećiță pe perćiță,
Ńevesće pe legăńo̯are,
Copii̯ miś pe făśîo̯are
Şcolarii̯ pe kesui̯al'e,
Dănăśii̯ pe căşćiśo̯are
Şî i̯ară pe mîndre țo̯al'e,
Da-voi̯ńiśei̯ pe puşkiță.
Da-Bora śe faśa-re?
Şî asta i̯el în zîśa-re:
"Bradul'e fraćil'e-re
Aplacăț vîrvăril'i-re,
Să mi̯-a prind i̯o lumănărl'i,
Să-m privesc i̯o pomeńil'i-re.
Da-lui̯ Bradu śe-i̯ spuńa-re:
"Tună Boro su-vîrvări̯,
Su-vîrvări̯ da-şî po̯al'e,
Să-ț primi̯eşć tu poclo̯ańil'-l'i
Şî să tri̯eś tu rai̯url'i-re,
Să-ț dobori̯ tu scăril'i-re."
Atunś Bora śe zîśa-re:
"Sămănațăm busui̯oc
În vatruță a đe foc
La feri̯astă după casă,
În vatră păcurari̯ască."
Bora pe Brad mîna puńa-re
Şî mult i̯el mi să ruga-re.
Îndărăt sar întorśa-re,
C-are vii̯e şî moşîi̯e.
Sar înto̯arśe îndărăt
Păn-la mui̯ca-lui̯,
Păn-la tata-lui̯,
Păn-la copii̯, la surorɨ̇,
Păn-la doru al lui̯:
L-ai̯ duoi̯ ńepoțîi̯,
La pustîi̯e đe soțîi̯e.
Da-moarća śe-i̯ vorbi̯a-re:
"Tu Boro o să će-ntorś
Cîn-vi sămăna busui̯oc

Devojke sa ukrasima,
Neveste sa kolevkama,
Bebice u pelenama,
Školarce sa torbicama,
I momke sa ....
I sa lepim odelima,
I vojnike sa puškama.
Onda Bora šta uradi?
On mi Boru 'vako reče:
"O, ti Bore, brate Bore,
Deder prigni vrhe svoje,
Da pripalim sebi sveće,
Da pogledam daće svoje."
A Bor njemu 'vako reče:
"Uđi Boro pod vrhove,
Pod vrhove i pod krošnju,
I poklone svoje primi
I rajeve zatim prođi,
Da nebeske lestve primiš."
A šta Bora tada reče:
"Bosiljak mi posadite
Na ognjištu baš u vatri,
Pod prozorom iza kuće,
Na ognjištu pastirskom još."
Bora ruku na Bor stavi
I mnogo se on pomoli.
Nazad bi se on vratio,
Ima lozu i imanje.
Opet bi se on vratio,
Vratio se majci svojoj,
Vratio se ocu svome,
Sinovima i sestrama,
I svojima najdražima:
Do unuka dva njegova,
I do jadne supružnice.
Tada smrt mu 'vako reče:
"Ti ćeš Boro da se vratiš
Kad bosiljak taj posadiš,

În vatră đe fuoc
Şî să-l uḑ cu crop.
Cînva da lastari̯u,
Da-crenź dîn rastăi̯,
Mugurei̯ dîn źugurl̇,
Atunś, Boro, niś atunś.”
Atunś Bora śe zîśa-re:
“Au, moarće, tu moarće ńagră,
Zo-ţ aleź tu-n ćińeriş
În ćińeriş în bătrîńiş.
D-auḑ, Boro, da-n-auḑ,
Prostît ţîie să-ţ fiie,
Śiń ć-a petrecut
Şî care ć-a sl'imui̯it.
Đi la casa ta-re.
Să-i̯ fii̯e lu Bora prostît
Śe l-am petrecut!

I u vatri na ognjištu
Vrućom vodom ga zalivaš.
Ako bosiljak taj lastari,
I zavoranj se razgrana,
I jarmovi propupaju,
Tada, Boro, pa ni tada.”
Onda Bora ’vako reče:
“O, ti smrti, crna smrti,
Odabireš sebi mlade,
Odabireš još i stare.”
Čuješ, Boro, il ne čuješ
Neka tebi prosto bude
Od nas što te isprtismo,
Od njega što te snimi.
Od kuće te ispratismo.
Neka Bori sve je prosto
Sve čime ga ispratismo!

25.

GÎNZÎGRAD[cxxxi]

A rasarit, mi̯-a rasarit
Un Bradu mari̯e-ncrengurat
Întră uşa-a lu Toza.
Da-la i̯eal śińe şăđa-ri̯e?
Şăđa curva Somođiva.
I̯a şăđa şî ođińa-ri̯e.
Da-cu mînl'i śe lucra-ri̯e?
La cărţ ńagre prefira-ri̯e.
Da-vez Toza să ruga-ri̯e
Să-l scrii̯e pe fo̯ai̯a albă,
Să-l scrii̯e-n parća l-ai̯ vii̯.
Da-vez curva i̯a śe zîśe,
Pe i̯a focu s-o manînśe!
“Nu će poć scrii̯a l-ai̯ vii̯,
Fo̯ai̯a albă s-a umplut,
Şî conđii̯u s-a troşît,
Ma će scrii̯e đe veśii̯e,

GAMZIGRAD

Nikao mi, ponikao,
Bor veliki i razgranat,
Međ’ dverima Tozinim je.
A pod njime ko mi sedi?
Sedi kurva Samodiva.
Ona sedi i odmara.
Sa rukama šta mi radi?
Crne knjige prelistava.
Vidi, Toza nju moljaše:
“U list beli me upiši,
Među žive me upiši.”
Vidi kurva šta mu reče,
Neka vatra je sagori!:
“Ne mogu te među žive,
Beli list sam ispisala
I pisaljku potrošila.
Za večnost upisaću te

Će scri̯e pe fo̯ai̯a ńagră,
Că ńiś fo̯ai̯a n-am umplut,
Ńiś conđii̯u n-am troşît.”
Bat-o, Dumńe-Zău s-o bată,
Zo[cxxxii], i̯e naltă şî uscată,
Şî la đinț mult i̯e-ncolțată,
Şî la oi̯kḯ cam boldoi̯ată[cxxxiii].
Da vez curva i̯a śe zîśe,
Pe i̯a focu s-o mănînśe!
“Nu-s ńiś naltă, ńiś uscată,
Ńiś la oi̯kḯ nu-s boldoi̯ată,
Ńiś la đinț nu-s colțată,
Đi la Dumńe-Zău lasată.
I̯eu al'eg, da-nu cul'eg
Tot o̯amiń ca vrsta ta-ri̯e,
Feće marḯ cu dîrzarḯ,
Şî danaś cu stagarḯ,
Şî voi̯ńiś pe mindre kinś[cxxxiv],
Şî şcolarḯ pe bucvarḯ,
Şî fećiță pe perćiță[cxxxv],
Tot ńevi̯astă ćińeri̯al'e,
Copii̯ miś pe făśio̯ari̯e,
Păcurarḯ pe cîrdurḯ marḯ,
Pe babuță pe crjuță,
Da-şî moş pe barbe albe,
D-auz, Tozo, da-n-auz,
I̯a sama să nu-ț zăui̯ț,
Să nu dai̯ la parća stîngă,
Că i̯astă o l'ină fîntînă,
Şî o babă cam batrînă
V-o da scamnu la ođină,
Şî đe vorbă o să će țînă.
Domnu o să-ț baźe vină,
Da-tu rău vi însara-ri̯e,
Đe conac nu vi ajunźa-ri̯e,
Numa să dai̯ la điri̯apta
I̯a-la val'e cam la val'e
Cătră raza-a đe so̯ari̯e,

U list crni, upisaću,
Jer ni listak ne ispunih,
Ni pisaljku ne potroših.”
Nek’ je Gospod-Bog ubije!
Visoka je, Bože, suva,
A i zuba naoštrenih,
U licu je oštrogleda.
Vidi kurva šta mu reče,
Neka vatra je sagori!:
“Nisam suva ni visoka,
Nit’ u licu oštrogleda,
Niti zuba naoštrenih,
Već od Boga ja sam dana.
Ne sabiram, već ja biram,
Sve ljude, vrsnike tvoje.
Udavače, spremonošce,
I momke i stegonoše,
S lepim kikama vojnike,
Školarce sa bukvarima
I devojke sa kikama
I mlađahne nevestice,
Bebice u pelenama
I stočare sa stadima,
Babice sa tojagama,
A i dede belobrade.
Čuješ, Tozo, il’ ne čuješ?
Pripazi, ne zaboravi
Da ne skreneš ti ulevo.
Ima jedan tihi izvor,
A i baba jedna stara.
Za odmor će stolac dati.
Reč’ma će te zagovarat’.
Gospod će te okriviti,
Veoma ćeš odocniti.
Na konak ti nećeš stići,
Nego skreni ti udesno.
Idi dole, ka dolini,
Idi ka zracima sunca,

Că i̯astă vo casă mari̯e
Cu fereşćil'i în so̯ari̯e.
I̯a i̯e đe aur, đe arźint,
Cum n-avem noi̯ pe pomînt.
Ai̯a casă i̯-a domnului̯,
Patruḑăś dă uş fereşć[cxxxvi],
Ai̯ să tuń, nu şćii̯ să i̯eş.
Śere-ţ, Tozo, keil'i-ri̯e
Să-ţ đeşkiz uşîţîl'i-ri̯e,
Uşîţîl'i, feri̯eşćil'i-ri̯e.
Da-măi̯ mult rai̯url'i-ri̯e[cxxxvii].
I̯a-o, Tozo, măi̯ la val'e,
Tot la o zînă fîntînă
Să dai̯ să će molereşć
Đe să nu măi̯ putrăzăşć,
Şî să nu măi̯ muśezăşć,
Pi̯-acasă să će iveşć.
Da-i̯eu cred că ai̯ ajuns
Şî la punća rai̯ului̯,
Îngustă ca urma carului̯,
Stîclo̯asă şî aluńeco̯asă,
Au, Do̯amńe, zo, i̯e frico̯asă.
Da la capatîńu punţî,
I̯astă, Tozo, o salcuţă
Şî la vîru đe salcuţă
Un pui̯iţ đe nopîrcuţă.
I̯a cu l'imba şui̯era,
Da-cu co̯ada vînt faśa,
Pe Domnu ăl pomeńa.
Pănă punća vi treśa,
Că sîngur tu vi ci̯ema:
“Brađe, Brađe, -ncrengurać e,
Apl'acă-ţ tu vîrvărurl'i,
Vîrvărurl'i şî crenźil'i,
Să prindă cu mîńil'i,
S-l'e cul'agă braţîlor,
Să l'-aşćarnă spi̯aćilor!”
Da-i̯eu cred că mi̯-ai̯ ajuns

Gde velike kuće ima.
Prozori su prema suncu.
Od zlata je i od srebra,
Kakvu nemamo na zemlji,
A to kuća Gospodnja je,
Četr’es’ dveri i okana,
Ne znaš izać kada uđeš.
Ti ključeve, Tozo, traži
Da sve dveri ti otvoriš,
Sve dveri i okna sva.
Sve dveri od samog Raja.
Idi, Tozo, ka dolini,
Do viline izvor česme,
Da se umiješ, ti svrati,
Da nikada ne istruliš,
Da se nikad’ ne ubuđaš,
Kući svojoj da se javiš.
Ja verujem da si stig’o
Tamo, već do rajskog mosta,
Poput kolskog traga uzan,
Poput suvog mraza klizav.
Jaoj, Bože, al’ je strašan.
A na kraju takvog mosta
Ima, Tozo, jedna vrba,
A na samom vrhu vrbe
Jedan mladi poskok ima
I jezikom on palaca,
A sa repom vetar stvara,
Tako Boga on probudi.
Most dok budeš prelazio,
Pozvaćeš ti sam ovako:
“Bore, Bore razgranati,
Deder prigni vrhe svoje,
Vrhove i grane svoje,
Da dohvatim ja rukama,
Da naberem u naručje,
Da ja prostrem telu svome.”
Ja verujem da si stig’o

Şî la cîmpu cu floriľi
Unđe să strîng doruľi,
Doruľi şî ruđiľi.
La cîmpu cu floriśeľe,
Floriśeľe gălbińo̯ari̯e,
Stropiće cu lacrămio̯ari̯e
Đi la soțîi̯a-a ti̯a-re,
Đi la mumă, đi la tată,
Đi la fiśori̇, đi la fată,
Đi la femiľii̯a to̯ată.

Do polja sa rajskim cvećem,
Gde se okuplja i tuga
I žalost sva, i rodbina,
Do polja sa rajskim cvećem,
Sve sa cvećem žute boje
I suzama poškropljenim,
Samo od supruge tvoje
I od majke i od oca
I od sinova i kćeri
I od cele familije.

26.

DÎLBOŚANA[cxxxviii]

Sco̯alće, Ivo, pomeńeşće
Şî cu noi̯ đe će vorbi̯eşće.
Car-pe ćińe ć-a mînat
Şî ć-a lo̯at ńagriľi Somođiviľi[cxxxix]?
Şi întră uşe a răsărit un Brad.
Care la i̯el s-a umbrat[cxl]?
Curva, curva Somođiva.
La carće ńagră scrii̯e,
Da-pă-i̯ Ivo să ruga-re:
“Scrii̯e mă tu cu ai̯ vii̯,
Numă scrii̯e tu cu ai̯ morț.”
“Cu ai̯ vii̯ carća s-a împľinut,
Da conđii̯u am perdut.
Da cu ai̯ morț conđii̯u am gasît,
Carćii̯a nu s-a împľinut.”
Da-Ivo tot să ruga-re:
“Brađe, Brađe, încrengurat,
Apľacăț tu po̯aľiľi-re
Să-ț ajung i̯eu vîrfuľi,
Să-ț tri̯ec i̯eu punćiľi-re.”
....
“Moş batrîń pe cîrduri̇ mari̇,
Băi̯ețăi̯ pe în flui̯erăľe,
Babe batrîńe pe în cîrjio̯are,

DUBOČANE

Probudi se pa ustani
I sa nama progovori.
Ko je tebe, Ivo, ter’o
Da te Samodive uzmu?
Posred dveri Bor je nik’o.
Pod njegovom ko je senkom?
Kurva, kurva Samodiva.
Ona crne knjige piše,
A Ivo se njoj pomoli:
“Zapiši me sa živima,
Nemoj mene sa mrtvima.”
“Za žive je knjiga puna,
A pisaljka izgubljena.
Za mrtve ja pero nađoh,
A i knjiga nije puna.”
A Ivo se opet moli:
“Bore, Bore, razgranati,
Deder prigni krošnju svoju
Da ti vrhe ja dohvatim,
Da ja pređem preko mosta.”
....
“Stare dede sa krdima,
A momci u frulankama,
Stare babe sa štakama,

Copii̯ miči pe în fâşio̯are.”
Sco̯ală, Ivo, i̯a măi̯ sco̯ală,
Cari̯e pe ćińe ć-a minţît,
Đe acasă ć-a opravit?
Da nu-ţ parerău, Ivo,
Să će đespărţ đe satu tău,
Şi đe al'e tăl'e două fi̯eće,
Şi đe ai̯ tăi̯ doi̯ ńepoţ?
Cum i̯e măi̯ frumos pe pamînt.
Struguri̯el đe în vii̯e!
Tot prosćit să-ţ fii̯e ţîi̯e,
Prosćiće vorbil'i đi la mińe,
Da şi glasu đi la Dumńe-Zău,
Că i̯el tot măi̯ bińe şćii̯e.

Bebice u pelenama.”
Ustan’ , Ivo, de ustani,
Ko je tebe izlagao,
Od kuće te otpravio?
Nije li ti, Ivo, žao
Da odeš iz svoga sela,
Od kćerkica svojih dveju,
I od svoja dva unuka?
S njima ti je bilo lepo.
Grozd jedan iz vinograda!
Neka ti je oprošteno,
Oproštene reči moje,
A glas od Gospoda Boga,
Jer On sve najbolje znade.

27.

ZLOĂT[cxli]

Ţ-a veńit ḑău̯a să pl'eś
Să pl'eś, Mil'e, d-o să pl'eś
Pi̯-on[cxlii] munće mare dă pi̯atră,
S-auḑ apa śurarînd,[cxliii]
Tufa-n l'emńe scuturînd.
Ai̯đe că şî n-ai̯ pl'ecat,
Da-la uşa-ta ś-a dat
Un Brad mari̯e-ncrengurat,
Încrengurat şî śerśelat[cxliv],
Da supt i̯al cari̯e şăđa-re?
Şăđa Ḑîna măi̯ batrînă
Şî cu mo̯arća Somođivă,
I̯ei̯ đe lucru śe lucra-re?
La cărţ ńagre tot scrii̯a-re,
Tot scrii̯a şî crezuri̯a-re,
Da Mil'e şî ăţ spuńa-re.
I̯al đîn gură śe vorbi̯a-re:
“Auḑ, lălă, mo̯arća mi̯a-re,
I̯eu đe ćiń-m-aş măi̯ ruga-re
Să mă scrii̯ în carća albă,

ZLOT

Došlo je i tebi vreme
Da pođeš, Mile, da pođeš
Na planinu velju kamenu
Da čuješ vodu žuborom,
Lišće na stablu trepetom.
Zar pošao još ti nisi,
A do tvojih dveri niče
Bor veliki i razgranat,
Razgranat sa resicama
A pod njime ko mi sedi?
Sedi Vila najstarija
I smrt sa njom Samodiva,
A od posla šta mi rade?
Crne knjige one pišu
Samo pišu, potpisuju,
A Miletu već kazuju.
On mi tada progovori:
“Čuješ, lele , smrti moja,
Ja bih tebe zamolio
U belu me knjigu piši,

Da-să nu mă scrii̯-n a ńagră.”
“Că dacă atrimes vorbind
Đin atîta rugamînt,
Đin atîta poclońind.
Ai̯đe noi̯ să-l măi̯ prostîm,
Să-l scrii̯em în carća albă,
Da-să nu-l scrii̯em-n a ńagră.”
Da-veḑ mo̯arća śe vorbi̯a-re:
Nu i̯e loc đe rugămînt,
Ńiś ḑîl'e đe produjît,
Lui̯ zamanu i̯a veńit,
Carća albă i̯e-naplută
Şî conđei̯u s-a pi̯erdut.
Lălă, Mil'e, śe vorbi̯a-re:
“Mo̯arće, mo̯arće, mo̯arća mi̯a-re,
Mult i̯eşć ńagră şî urîtă,
Şî-ncolţată, şî-nzîmbată!”
A da-mo̯arća śe ḑîśa-re?
“Nu mi-s ńagră, ńiś urîtă,
Ńiś colţată, ńiś zîmbată,
Ma mi-s albă, albańaţă,
I̯au i̯eu lumi̯e đ-a mari̯aţă,
Tot cul'eg, nu m-ai̯ al'eg,
Tot voi̯ńiś aźuns de o̯astă,
Raş la barbă, tunş la śafă,
Omanaş pră plugul'aţă,
Băi̯eţăi̯ pră flui̯eri̯al'e,
Păcurari̯ pră cîrduri̯el'e,
Babe batrîńe pră bîćiśel'e,
Ai̯ kimeţ pră cîrjio̯are,
Kimećiţă pră arćiţă,
Şcolarii̯ pră kesui̯al'e,
Şcolariţă pră perćiţă,
Ńevi̯esće pră l'egańel'e,
Copilaş pră faşio̯are.”
Da-baş Mil'e tot vorbi̯eşće:
“Brađe, Brađe, drag un fraće
I̯a-pl'acăţ vărvăril'i-re

A nemoj me ti u crnu.”
“Ako nas rečima moli
Od tolikih molitava
I tolikih poklonjenja,
Hajd’mo da mu oprostimo,
Da ga pišemo u belu,
Crnu da mu ne pišemo.”
Vidi smrti šta govori:
Nema vreme za molitvu
Ni dana da on produži,
Njemu je sudbina došla,
Bela j’ knjiga ispunjena
I pisaljka izgubljena.
Lele, Mile, šta tad reče:
“Smrti, smrti, smrti moja,
Mnogo crna si i ružna
Zubata i iskežena!”
Vidi smrti šta mu reče:
“Nisam crna, a ni ružna,
Ni zubata, iskežena,
Već sam bela, belolika,
Usmrćujem ponosite
Ja sabiram, a ne berem,
Vojne stasite za vojsku,
Obrijane, podšišane,
Sve muževe sa oranja,
Sve momke sa frulankama,
Sve pastire sa stadima
I babe sa tojagaama,
Kmetove sa štapovima,
I kmetice sa svilicom
I školarce s torbicama,
Školarice s ukrasima,
Neveste sa kolevkama,
Bebice u pelenama.”
A Mile tad progovori:
“Bore, Bore, dragi brate
Deder prigni vrhe svoje

Să-ţ cul'eg crengăril'i-re
Să l'-a şćern i̯o braţîlor,
Braţîlor şî spaţîlor,
Să-n ođin la putrăḑîre,
Pănă-n albă primovara,
În cîntatu cucului̯,
Şî-n mînatu plugului̯,
La fatatu uoi̯ilor,
Şî-n mirosu florilor.
I̯a tu capu înco̯a la noi̯.”
Lălă, tu-re o să pl'eś
Pră drumu al điri̯ept să mi̯erź
Ş-o să dai̯ la mîna stîngă,
Dă să afl'i o fîntînă
Ś-o paza o babă batrînă.
I̯a cu apă o să će ro̯aźe,
Ma tu apă să nu bi̯ai̯,
Ai̯a apă nu i̯e bună,
Nu i̯e bună đe baut,
Ai̯a apă i̯e zui̯tată,
Śe-ţ zaui̯ţ đe lumi̯a altă,
Lălă, şî đ-a ta casă,
Numa să će spel' pră mîń,
Baş pră mîń şî pră piśo̯are,
Şî pră pi̯el'a-ta pră to̯ată,
Să nu-ţ đai̯e[cxlv] ńima vină
Pistă lunś, prîst-o pođină
Adîncă şî strîmtuśică,
Numa ca urma đe ro̯ată,
Pră i̯a treśe lumi̯a to̯ată.
Cîn pođina vi d-o tri̯eśe,
Să dai̯ la mîna điri̯aptă,
Să i̯eş la brańişća naltă
I̯a i̯e naltă şî kitată.
Vin-să veḑ o casă mari̯e,
Tu să mi̯erź điri̯ept la i̯a-re,
Casă mare luśito̯ari̯e
Cu uşîl'i-nto̯arsă-n so̯ari̯e,

Da ti grane ja uberem
Da naručju svome prostrem,
Sve naručju i leđima
Da s’odmorim do truljenja
Sve do beloga proleća
I do poja kukavice,
Dok plugovi ne zaoru,
Sve do jagnjenja ovaca,
Kada cveće zamiriše.
De okreni glavu k’ nama.
Lele, ti ćeš sada poći
Desnim putem ti da ideš
I da svratiš ti ulevo,
Gde ćeš naći jedan izvor
Koga čuva stara baba.
Vodu će ti ponuditi,
Ali vodu nemoj piti,
Jer ta voda nije dobra,
Da se popije ne valja,
To je voda zaborava,
Zaboravićeš svet zbog nje,
Jaoj, lele, svoju kuću,
Njome samo ruke peri,
Samo ruke, a i noge,
Pa i telo svoje celo,
Da ti ne nađu krivicu
Preko lugova i mosta
Koji visok je i uzan
Kao trag od kolskog točka,
Preko njega svi prolaze,
A most kada ti prođeš,
Samo svrati ti udesno,
Do zabrana veljeg idi,
On je visok, a i gust,
Da ugledaš velju kuću
I da ideš pravo k njoj,
Kuća velja i blistava
Sa portama je ka suncu,

Fereşćil'i pol'eiće,
Tot cu aur, cu arźint,
Nu-i̯ aşa casă pră pamînt!
Aşii̯a-s ai̯ doi̯ pisari̇,
Tu să dai̯ în cătr-a mari̯e,
I̯al cu vorba măi̯ blajit,
Şî ţîńe o carće-n mînă,
Ţ-o duśe în mîna đirii̯aptă.
Da-pisari̯u al măi̯ mic,
I̯eal cu vorba măi̯ asprină,
Rău o să će spună mulće,
Mă, tu cată să-i̯ arăţ,
Şî điri̯ept în grad să mi̯erź.
La astalu al đ-în mijloc,
Aăla i̯e a lu Dumńe-Ḍău,
Aśii̯a cu muma lui̯,
Cu svîntă mai̯că Marii̯e.
I̯eal în ţo̯al'e đe arźint,
Ăl cuno̯aşć că i̯e sfînt.
E, da în ocolu lor
Patruḍăś mări̯e şî patru,
Şî la astal'e pusă-n rînd,
Aśii̯a s-praḍńiśi toţ.
Tu la toţ će poclońeşć,
Pi̯e prung la val'e să mi̯erź,
Điri̯ept la l'e două sălś,
I̯astă şî punće să tri̯eś.
Ai̯a punće i̯e frico̯asă,
În patru dunź i̯e śopl'ită,
Prăstă apă cumpańită,
Da-şî cu gi̯aţă pol'eită.
Tu să tri̯eś nu će ćemi̇,
Ńiś în val'e să nu caḍ,
Că aśii̯a lumi̯a păcăto̯asă,
În apă vi̯erźe încutrupită,
Da în şerpi̇ ocol'ită.
Cîn-punća đe vi treśi̯a-re,
Să dai̯ la o l'ină fîntînă,

A prozori polirani
Samo zlatom, a i srebrom,
Na zemlji je, Bože, nema!
Tu su ona dva pisara,
Ti da svratiš ka velikom,
U govoru on je blaži
I u ruci knjigu drži,
Desnom rukom prihvati je.
Pisar onaj ponajmanji,
U govoru on je oštar,
I na tebe će vikati,
Al’ ti traži da pokažeš
I pravo u grad da ideš
Kod stola po sredi, onog,
On pripada Gospod-Bogu
I sa svojom majkom tu je,
Sa majkom svetom Marijom
U ruhu je on od srebra
Poznaćeš ga da je svetac.
Oko njih su svi ostali,
Četr’es’-čet’ri, svi na broju,
U red stoli postavljeni,
Praznici su poredani,
Svakom, redom, pokloni se
Ka dolini sprudom idi,
Ka vrbama onim dvema
Preko mosta ti da pređeš,
Svojim izgledom je strašan,
Poput grede otesan je,
Preko vode on se njiše,
A i ledom zaleđen je.
Ti da pređeš bez bojazni
I na dole nemoj pasti,
Jer su ljudi tamo grešni
Zelen-vodom pokriveni
I zmijama opkoljeni.
Kada most ti budeš proš’o,
Do izvora tihog svrati

La scamńelu al đe ođină,
Aśii̯ drumaş să să zađină.
Tu să şed̦ şî ođińeşć,
Cu apă će răcori̯eşć,
Să bi̯ei̯ cîta apă răśe,
Ţîi̯e đe dor îţ măi̯ tri̯aśe,
Da-đe tăl'e drumuri̯el'e,
Şî đ-a tăl'e poćeśal'e,
Ś-ai̯ umblat şî tu pră i̯al'e.
Şî đ-aśii̯a t-o să pl'eś,
Će duś la cîmpu al cu doru,
Că acolo-i̯ şî măru al roşu.
Măru al roşu a răsarit,
Pi̯e o parće i̯e-nflorit,
Pr-alălaltă i̯e rođit,
I̯al đe mare cum i̯ari̯a-re,
Tot cîmpu îl cumprinđa-re,[cxlvi]
Toţ morţî supt i̯eal şăđa-re.
I̯ei̯ đe lucru śe lucra-re?
I̯ei̯ pră cîmp să prăumbla-re,
Floriśel'e cul'eźa-re,
Floriśel'e gălbińo̯are,
Să scutură pră piśo̯are,
Floriśel'e marunţăl'e,
Să scutură pră urd̦ăl'e.
Şî đ-aśii̯a o să pl'eś
Tot să mi će kioćeşć,
Đe să nu măi̯ rătăśeşć.
Dumńe-D̦ău o să ć-audă,
Călău̯d̦a o să mîńe,
Uşa la rai̯ să đeşkidă,
Fińii̯il'i să l'-aprindă
Şî la i̯ug şî la gorńac,
Să tui̯ tu slobod în grad.
Cînd đe lumi̯a vii̯e îţ da-re,
În śi̯api̯e tare să plînźa-re,
Înapoi̯ ć-ai̯ întorśa-re,
Dumńe-D̦ău n-o să će lasă,

Sve do stolice za odmor,
Gde putnici navraćaju,
Da se odmoriš, ti sedni,
Sa vodom se ti rashladi,
Hladne vode da popiješ,
Žal će tebe onda proći
Sve za tvojim putevima
I za tvojim putanjama
Po kojima si hodio
I odatle ćeš ti poći,
U dolinu stazom idi
Gde crvena jabuka je,
Gde jabuka iznikla je,
U cvatu na jednoj strani,
A u rodu je na drugoj,
Ona velja tol'ko beše,
Dolinu je svu pokrila,
Svi pokojni pod njom sede.
Kojim mi se poslom bave?
Šetaju se po dolini,
Cveće beru po poljani,
Samo cveće žute boje,
Polen-prah im po nogama,
Sve cvetići malih kruna
Pripiju se po oputi.
I odatle ćeš ti poći
Da mi se kikoćeš samo,
Da se nikad ne izgubiš,
Gospod-Bog će tebe čuti,
Kalauz će on uzeti,
Rajska vrata da otvori
I svećnjake da pripali
I na jugu, na severu,
Slobodno da u grad uđeš.
Kada sretneš žive ljude,
Počni jako ti da plačeš,
Ti bi nazad da se vratiš,
Gospod-Bog ti neće dati

Să predai̯ tu kiţîl'i i̯el'e,
Să-ţ povesćeşć vorbiţîl'i-re,
Da cînd kiţ va do-nparţî,
Vi povesći vorbiţîl'i-re.
Đîn feri̯asta đi la i̯ug,
Ţîi̯e mare o să-ţ vină
Un glaśor đe cînćiśel'e,
Şî miros đe floriśel'e,
Ş-un miros đe pumeńo̯are,
Şi-n vru-n dug đe skimburi̯el'e,
Đi la casa baş a tîa-re.
Pră feri̯asta la gorńac
Să će dai̯ în drum s-asculţ,
Au, lălă, şî s-auḑ
Kicoće đe săpători̍,
Kiruće đe cosîtori̍,
Đe vara đe lucratori̍.
Vi̯eḑ đe ḑîś će-ntorś-napoi̍,
Lumi̯a batrînă vorbind,
Ćińerişu kicoćind,
Copilaş ai̯ miś plîngînd.
I̯ei̯ să plîng că să će̯amă,
Să ćem i̯ei̯ că ramînd.
I̯-ar[cxlvii] merźa la muma lor,
Că i̯-aźuns mari̯e dor.
Dumńe-Ḑău cînd aşa veđa-re
Că nau ḑî[cxlviii] lumănare,
Uş la rai̯ înkiđa-re,
Fińii̯il'i l'e stînźa-re,
Fereşćil'i l'-astupa-re,
Slobaḑa înnainć-a vo̯astă
Cîta fumul'eţ đe śaţă
Ş-o frico̯asă ńeguri̯aţă,
Voi̯ să ḑîśeţ că i̯e no̯apće.
Atunś Mil'e śe vorbi̯a-re:
“Comşîo̯are, veśio̯are,
Ramînđeţ sănătośo̯are,
Đi la miń-ş-la Dumńe-Ḑău,

Da kitice cveća predaš,
Da ti pričaš svoje muke,
A kad kitice razdeliš,
Pričaćeš ti reči ove.
Sa prozora samog Juga
Doć’ će, Mile, tada tebi
Jedan refren pesme ove
I miris još lepog cveća
I još miris sa pomane
I žal neka za promenom
Baš od kuće tvoje samo.
Na prozoru sa severa
Da na putu ti oslušneš,
Jooj, lele, i da čuješ
Gromoglasan smeh kopača
I još vrisak baš kosaca,
Svih radnika u proleće.
Gledaj da se nazad vratiš,
Kako stari baš pričaju,
U smehu je mladež sva,
Samo mala deca plaču,
Ona plaču jer se boje,
Kad ostanu ona sama,
Ona bi do svoje majke,
Sustigla ih velja tuga
A Gospod-Bog kada vide
Da svetlosti baš nemaju,
Rajska vrata on zatvori
I svećnjake tad ugasi,
A prozore sve zatvori
I pred vama tada pusti
Malo dima od maglice
I još strašnu pomrčinu
Kako biste rekli noć je.
Šta mi tada Mile reče:
“Komšije mi od starine,
Ostanite vi u zdravlju
Od mene i Gospod-Boga!

I̯eu mă duc în rîndu mi̯eu,
Înto̯arśe će lumi̯e-napoi̯,
Sămănaț voi̯ busui̯oc
Într-o vatruță đe foc,
Să-l udaț voi̯ đin crop[cxlix],
Să staț păn-v-a răsări i̯eal,
Atunśa i̯eu la voi̯ veńi-re!
Sămănaț voi̯ o̯arḑîl'i-re,
La to̯aće Sîn-Źo̯arḑîl'i-re,
Cînd va fi orḑ la Sîn-Źorḑ,
Şućil'i l'-o săśera-re,
Da lupɨ l'e va l'ega-re,
Da urşɨ l'e trai̯era-re,
Da śerbɨ va vîntura-re.”
Cîn-va da mugurɨ đin źugurɨ,
Đin rastîi̯e mugurɨ vi̯erḑ,
Tu pră lumi̯e măi̯ mă vi̯eḑ.
Cari̯e će va întreba-re,
Cari̯e mi ć-a învațat,
Cari̯e drumu ț-aratat
Să tuń tu slobod în grad,
Pră ćińe mi ć-a învațat
Un sećan al tău đin sat.
Să-ț fii̯e ții̯e prostît,
To̯aće vorbe ś-am vorbit.
Să ai̯ mari̯e uşuri̯ală,
Tu pră unđe vi treśa-re,
Şî pră unđe vi umbla-re.
Au, lălă, Bogdaprost,
Bogdaprost să-ț fii̯e ții̯e!

Ja sad svojim putem idem,
A ti, svete, sad vrati se
I zasadi sve bosiljak,
Sve na ognjištu u vatri
Vrućom vodom polivajte,
Dok iznikne, počekajte,
Tada ću ja vama doći!
Vi posadite i ječam
Sve u vreme svetog Đorđa
I kad ječam tada bude,
Srne će ga možda žnjeti,
A vukovi usnopiti
I medvedi ovrći ga
A jeleni izvejati.”
Kad ti jarmovi propupe
I kad žagla ozeleni,
Ti ćeš ljude tad videti.
Upita li tebe neko
Ko mi te je naučio,
Ko mi tebi put pokaza
Da slobodno u grad uđeš,
Naučio ti ćeš reći
Seljanin iz tvoga sela.
Nek su tebi oproštene
Reči koje ispevasmo.
Neka ti je duši lako
Gde god budeš prolazio,
Gde se budeš našetao.
Jooj, lele, Bog da prosti,
Neka tebi Bog oprosti!

28.

CRIVEĹ[cl]

I̯a măi̯ vin, Zagorco, vin,
I̯a măi̯ vino şi će sco̯ală,
Sco̯ală đe će pomeńe̯aşće,

KRIVELj

Deder dođi, Zago, dođi,
Deder ustani i dođi,
Probudi se i ustani,

Pă ascultă tu la noi̯,
Pă śe noi̯ să-ț cărtorim[cli].
Samă bińe tu să i̯ai̯
Să nu dai̯ spre mînă stîngă,
Că i̯astă o l'ină đe fîntînă,
Șađe ş-o Ḑînă măi̯ batrînă,
Pă-ț dă scamnu đe ođină.
I̯a đe zbor mă ć-or țîńa-re,
Pă tu-n drum că vi-nsara-re.
Pă-ț da apă tu să bi̯ai̯.
Cîn-tu apă că vi bi̯a-re,
Lumi̯a albă-ț vi zoi̯ta-re.
Tu la i̯a nu vi asculta-re,
Mă să dai̯ tu spre điri̯apta
Đespre roşu rasarit,
I̯astă un măr şî-n florit,
Da la i̯eal care şeđa-re?
Tot kińej cu kińejîță,
Pă kimi̯eț cu kimi̯ećiță,
Pă pisarɨ cu pisariță,
Pă źindarɨ cu źindariță,
Pă păndurɨ cu pănduriță,
Pă birovɨ cu biroviță,
Toț cu mi̯asă i̯i̯-nćinsă,
Şî căndil'il'i aprinsă.
Da đe lucru śe lucra-re?
Pi̯e Zagorca o cartori̯a-re
Şî în ți̯oal'e o-nbraca-re,
La Dumńe-Ḑău să ruga-re,
Ki̯eil'iri̯e că luva-re,
Rai̯u mare ăl đeşkiđa-re,
Pe Zagorca-n rai̯ treśa-re,
Înskimbată, veđerată,
I̯astă oră fi̯aće marɨ,
Şî bai̯ați̯eş đ-ai̯ marɨ,
I̯astă oră đe fećiță,
Pă fećiță cu perćiță,
Copilaş înbrusnățăi̯,

Te poslušaj nas ovamo
Što ćemo te s'vetovati.
Sada dobro ti pripazi
Da ne skreneš ti ulevo,
Jer tamo je tihi izvor,
Pored sedi stara vila,
Daće ti stolac za odmor.
Reč'ma će te zadržati
Da na svom putu omrkneš.
Daće ti vodu da piješ.
A kada se ti napiješ,
Svet ćeš beli zaboravit'.
Ali je ti ne poslušaj,
Nego skreni ti udesno
Ka crvenom praskozorju,
Tu jabuka je procvala,
Pod kojom su posedali
Knezovi i kneginjice,
Pa kmetovi i kmetice,
Pisari i pisarice,
Žandari i žandarice,
Panduri i pandurice,
Birovi i birovice
Na trpeze postavljene,
S upaljenim kandilima.
A od posla šta mi rade?
Zagorku mi s'vetovaše
U odelo obukoše,
Gospod-Bogu s' pomoliše
I ključeve tad uzeše,
Raj veliki otvoriše,
U Raj Zagu uvedoše,
Obučenu, osvećenu,
Gde je kolo devojačko,
Sa momcima sve probranim,
Gde je kolo devojčica,
Devojčica s ukrasima
I bucmastim dečacima

I̯astă oră đe ńevḙastă,
Pă o̯ameń đ-ai̯ mijlocarĭ,
I̯astă moăş în barbe albi̯e,
Pă babuță în cîrjio̯are,
Copilaş în făşîo̯are,
Pă muerĭ đe sama ti̯a-re,
Acolo će duś şî tu-re.
I̯ei̯ pe ćiń-o să će-ntri̯abe
Śe i̯e nou pe lumi̯a albă.
Tu nu şćii̯ ńimic să spuń,
Că pi̯-o uşă ai̯ i̯eşît,
Da pi̯e alta ai̯ tunat.
Lumi̯a albă ț-ai̯ zoi̯tat.
Să će roź la Dumńe-Ḑău,
Să će scrii̯e-n carća albă,
Să će şćarga đin a ńagră.
Nu-ț locu-n carća albă,
Ma-ț locu-n carća ńagră.
Carća albă s-a umplut,
Plai̯vițîl'i s-a pi̯erdut.
Carća ńagră nui̯e pl'ină,
Mă i̯astă lumi̯e să vină.
I̯astă un măr cu mi̯ară-n i̯eal,
Pi̯e o parće mi̯ară dulś,
Pi̯e o parće mi̯ară acre.
Cîn-tu mi̯ară vi gusta-re,
Lumi̯a albă-ț vi zoi̯ta-re.
Să će roź la Dumńe-Ḑău,
Să-ț đa carća rai̯ului̯,
Să će duś la Bradu al mare,
Să-i̯ apl'eś crengăril'i-re,
Ăi̯ cul'eź vărvăril'i-re,
Să l'-a şćerń spațîlor,
Nu putrăḑăşć brațîl'i-re.
Cîće florĭ v-ari̯a pe cîmp,
To̯aće mi̯erg la źuramînt,
Numa flo̯ari̯a so̯arilui̯
Şađe în po̯arta rai̯ului̯,

Gde nevesta kolo ima
Sa sredovečnim ljudima,
Gde su starci belobradi,
Babice sa štapovima,
Dečica u povojima,
Pa ljudi, tvoji vršnjaci,
Tamo, eto, ti odlaziš.
Oni će te upitati
Za novosti s belog sveta.
Odgovor im ne znaš dati,
Jer si na prve izišla,
A na druge dveri ušla.
Svet ćeš beli zaboravit'.
Pomoli se Gospod-Bogu
Neka te u belu knjigu,
Da te obriše iz crne.
Nema te u beloj knjizi,
Već ti je u crnoj mesto.
Bela knjiga jeste puna,
Olovke su izgubljene.
Crna knjiga nije puna,
Još će naroda da dođe.
Jabuka je s' jabukama,
Sa jedne su strane slatke,
A sa druge kisele su.
Kad ih budeš okusila,
Svet ćeš beli zaboravit'.
Pomoli se Gospod-Bogu,
Neka ti da rajsku knjigu,
Da odeš do veljeg Bora,
Da mu saviješ ti grane,
Da mu vrhove ubereš,
Da podastreš ti plećima,
Da naručje ne istrune.
Koliko je poljskog cveća,
Sve se ono tad zaklinje,
A samo taj sunčev cvetak
Pred kapijom rajskom sedi,

Pă i̯a şađe şî privi̯aşće
La Hristosu Iristosu,
Cum vă rînduie̯ frumosu.
Să će roź la Dumńe-Ḑău,[clii]
Să-ţ đa carća rai̯ului̯,
Pă să mi̯erź pin rai̯ la val'e
Pe drum lat ńepulbarat[cliii].
Pă să mi̯erź tu śui̯erînd,
Śui̯erînd şî kioćind,
Să će audă ńamu ti̯eu,
Că će duś şî tu la i̯ei̯
Pă să mi̯erź tu fără frică,
Pănă la capii̯a mică.
La glavarɨ baş ai̯ marɨ
Punća supţîri̯e ca aţa,
I̯ei̯ pi̯e punće o să će tri̯acă.
În capu punţî sloi̯ đe gi̯aţă.
Cîn-tu gi̯aţă vi gusta-re,
Lumi̯a albă-ţ vi zoi̯ta-re.
Pă să mi̯erź pin rai̯ la val'e
Pănă la capii̯a mare,
Śe soţîi̯[cliv] şî milă n-are.
Struguri̯el mare în vii̯e!
Bogdaprost, Zagorco, să-ţ fii̯e
Glasu nostru, vorbil'i-re.
Pă vorbil'i mă đe zbor,
Glasu nostru pă đe dor,
Mare, lung şî supţîri̯el,
Să tri̯eś rai̯u tot cu i̯eal.
Măre să će pomeńeşć,
Do̯amńe să nu să putređaşć,
Lumi̯a albă să nu doreşć!

Samo sedi i promatra
Sve u lice Gospod-Boga,
Kako vas zbrinjava lepo.
Pomoli se Gospod-Bogu,
Neka ti dâ rajsku knjigu,
Da dolinom rajskom ideš
I na širok put očišćen.
Neka ideš ti zviždeći,
Zviždeći, podvriskujući,
Da mi te i rod tvoj čuje,
Jer mu i ti, evo, ideš
Pa da ideš ti bez straha,
Sve do male kapijice.
Pred velikim glavarima
Most je tanak kao konac,
Oni će te prevest' preko.
Na kraj mosta grudva leda.
Kad je budeš okusio,
Svet ćeš beli zaboravit'.
Rajskom dolinom produži
Do kapije sve velike,
Jedine i nemilosne.
Velik grozd u vinogradu!
Neka ti Bog sam oprosti
I naš glas i naše reči.
Nek' te reči razgovore,
Naš glas nek' te razgaljuje,
Otegnut i žalopojan,
Da sa njime prođeš rajem.
Zago, neka te spominju.
Bože, ne daj da istrune,
Za svet beli žal da nema!

29.

MITOŃIŢA[clv]

METOVNICA

Răsărit mi̯-a răsărit

Nikao mi, ponikao

Un Brad mare-ncrengurat
Întră uşa, nană[clvi], atîa-re.
Da-la i̯el śiń-să umbri̯a-re?
Tot pustîńa Somođiva.
Śe đe lucru śe lucra-re?
La cărţ ńagre-nconđei̯a-re,
Pi̯al'e albi̯ l'e pătura-re,
L'e pătura l'e pitula-re.
Da-tu stai̯ şî će ruga-re
Va pućа scrii̯a l-ai̯ vii̯!
I̯a đin gură gărăi̯a-re,
Gri̯al'e vorbe ăţ spuńa-re:
Nu po̯aće scrii̯a l-ai̯ vii̯,
Fo̯ai̯a albă s-a umplut,
I̯a conđei̯u la perdut.
I̯a i̯e ńagră, rău uscată,
Pă tot lumi̯a aşa spomîntă,
Ńiś conđei̯u n-a perdut.
Ńiś tu fo̯ai̯a n-ai̯ umplut
Că puţîn ai̯ văcui̯it.
Auḑ mă nană or n-auḑ?
I̯a i̯e ńagră rău urîtă
Că la păr i̯e đespl'ećită.
Pl'ecaş nană đ-a i̯ii̯ frică,
Pă la oki̯ i̯e bolboi̯ată,
Pă al'asă lumi̯a to̯ată,
Pă tot lumi̯e vrîsta atîa-re,
Şî đ-a tare şî-n pućare
Da-la đinţ i̯e colţomată.
Pl'ecaş, nană, đe o dată,
Da-la mîń i̯e lunź prăjîń
Şî će i̯a nu poţ rămîń,
La piśo̯are răşketo̯are,
Đ-a i̯ii̯ frică lumi̯a mo̯are.
Auḑ mă, nană, or n-auḑ?
Ascultă bińe să ń-auḑ.
Şî tot treś şî nu će ćîame
În răsărit ba tot la val'e,

Bor veliki i razgranat
Među dveri, bato, tvoje.
U njegovoj senci ko je?
Sve je pusta Samodiva.
A od posla šta mi radi?
Crne knjige ona piše,
Bele knjige sklopila je,
Sklopila je i sakrila.
Njoj se, bato, ti pomoli
Da te piše među žive!
Ona ’vako njemu reče,
Teške reči njemu reče:
“Ne mogu te među žive
Jer je bela knjiga puna,
Pisaljku sam izgubila.”
Crna li je, a i suva,
Ceo svet je uplašila,
Ni pisaljku izgubila.
Nisi papir ispunio
Jer si malo ti živeo.
Čuješ, bato, il’ ne čuješ?
Ona crna je i ružna,
A i kose raspletene.
Poš’o si u strahu od nje,
Oči njene buljave su,
Svet je ceo odabrala
I godina tvojih ljude,
Sve ljude u punoj snazi,
A i zuba iskeženih.
Pošao si, bato, brzo,
K’o motke su ruke njene,
Pobeći od nje ne možeš,
Noge su joj kao rašlje,
U strahu od nje umiru.
Čuješ, bato, il’ ne čuješ?
Slušaj dobro da nas čuješ.
Idi tamo i ne boj se
Ka istoku, ka dolini

pă kimeț cu kimećiță,
Şî pandurĭ cu panduriță,
Pacurarĭ pe cîrdurĭ marĭ,
Tot đ-ai̯ marĭ đî-ai̯ dordomań,
Moş batrîn pe barbe albe,
Da-şî babe în cîrjîi̯oare,
Aşa i̯a al'e̯aźe păn cul'e̯aźe,
Fi̯aće marĭ fa cu dîrzarĭ
Şî bai̯aț cu stîgarĭ,
Cu stîgarĭ şî cu dîrzarĭ.
Că şći̯i nană măi̯ đe an,
A pl'ecat lumi̯a la Boi̯an
Cu stîgarĭ şî cu dîrzarĭ,
Pă şcolarĭ cu bucvarĭ,
Şcolariță cu taşnuță,
Şî fećiță pe taşnuță,
Ńevi̯astă pe l'egăńe̯al'e,
Copii̯ miś pe făşîi̯oare.
Do̯amńe, baćo s-o măi̯ bată,
Aşa luva đi l-ami̯a casă.
Aud̯ mă, nană, or n-aud̯?
Pă i̯ar treś şî nu će će̯ame,
Pă măi̯ treś şî măi̯ grăbi̯aşće,
Pă să treś şî să grăbeşć
Pe drum să nu zăbăveşć
Şî tot să nu ai̯ sama bińe
Pe unđe merź pe unđe treś.
I̯e razînă đe fîntînă,
Şîađe o babă batrînă,
Aşćaptă cu scamn đe ođină,
Şî cu-n par đe apă rîaśe
Că aśii̯ lumi̯a mo̯artă tre̯aśe.
Ma să ai̯ tu sama bińe,
Nu i̯e apa i̯ei̯ đe bi̯are,
Ma i̯e nană đe zoi̯tare,
Đe-ț zăui̯ț đ-a-tăi̯ đin casă
Ś-ai̯ şe̯dut cu i̯ei̯ la masă,
Tot đ-al mîndru đe fiśor

Kmetovi sa kmeticama,
Panduri s panduricama,
Sve pastiri veljih stada,
Veljih stada ugojenih,
Pa i dede belobrade
I babe sa štapovima,
Takve bira, odabira,
Udavače s vojvodama
I momke i stegonoše,
Stegonoše i vojvode.
Znaš, ti, bato, pre godinu,
Svet je poš'o kod Bojana,
Stegonoše s vojvodama,
I školarci s bukvarima,
Učenice s tašnicama,
I devojke s tašnicama,
Neveste sa kolevkama,
Bebice u pelenama.
Sačuvaj nas od nje, Bože,
Takve mi iz kuće uze.
Čuješ, bato, il' ne čuješ?
Idi dalje i ne boj se,
Idi dalje i požuri,
Sve obiđi i požuri
Da na putu ne okasniš
I pripazi da zapamtiš
Gde sve ideš i prolaziš.
Ima jedan izvor mali,
Pored koga baba sedi,
Stolicu za odmor nudi,
Jednu čašu hladne vode
Jer tu mrtvi svi prolaze.
Bato, dobro, ti, pripazi,
Nije voda ta za piće,
Već je voda zaborava,
Da sve svoje zaboraviš
Za stolom u kući svojoj,
Da svog sina zaboraviš

Şî đe a strină nora-tîa-re,
Au, lălă, s-a-s[clvii] cu mare dor,
Ăț zăui̯ț nană đe toț,
Đe ńepo̯aće, đe ńepoț,
Đe Devița fata-mi̯a-re
Păi̯ nană ńepo̯ata-tîa-re,
Şî đe mińe suora tîa-re,
Şî đe muma ćei̯ca tîa-re,
Şî đ-al striń đińerl'i nostru
Śe ć-a dus şî ć-a sprimit.
Aud̯ mă, nană, or n-aud̯?
Şî i̯ar ai̯ tu sama bińe,
Că ńiś scamn nui̯-đe şăđare,
Că đe zbor će va țińa-re,
Đe conac nu vi aźunźa-re,
Numa treś şî nu će će̯ame
În răsărit pă tot la val'e.
Că cred̯ mo̯ară oi̯ fi ajuns
Şî la punća rai̯ului̯,
La sfîrşit a trai̯ului̯,
I̯a luśe̯aşće şî sl'ipi̯aşće
Că-i̯ đe aur đe arźint,
Cum n-avem noi̯ pe pomînt,
Pă i̯e-ngustă, îngusćiśică,
Rău nu treś nană đe frică,
Că-i̯ ca urma a đe ro̯ată,
Ma aśii̯ treśe lumi̯a to̯ată,
Do̯amńe, nană, lumi̯a no̯astră.
La mijloc i̯e gl'onțoroasă,
Rău nu tre̯aś-lumi̯a păcăto̯asă,
Da-tu nai̯ fi zărăđit
Că puțîn ai̯ văcui̯it.
Aud̯ mă, nană, or n-aud̯?
Să nu caț tu nană-n jos
Că s-auđe rău fricos,
Numa şerpi̯ viorind,
Da-şî broşći crăcăćind,
Copii̯ miś kirăi̯ind,

I tuđinku sve nevestu,
S veljom tugom ti otide,
Sve ćeš nas da zaboraviš,
Sve unuke i unučad
I Devicu kćerku moju
A unuku, bato, tvoju,
Pa i mene sestru tvoju,
Majku moju, tetku tvoju
I tuđinca zeta našeg
Što te dovede i spremi.
Čuješ, bato, il’ ne čuješ?
Bato, dobro ti pripazi,
Stolica za odmor nije,
Pričom će te zadržati
I na konak nećeš stići,
Nego prođi i ne boj se
Na izlasku, ka dolini.
Ja verujem da si stig’o
Tamo sve do rajskog mosta,
Do svršetka tvog života,
On je svetao i blještav
Jer od zlata je i srebra,
Takav most na zemlji nema,
Uzan je i najuži je,
Strah je tebe da njim prođeš,
K’o koloder on je uzan,
Al’ tu ceo svet prolazi,
Bože, bato, svet vasceli.
Na sredini sav je bockav,
Tu grešan svet ne prolazi,
Al’ to nisi zaradio
Jer si malo poživeo.
Čuješ, bato, il’ ne čuješ?
Ti nemoj da gledaš dole
Jer se strašno jako čuje
Pisak zmija vitlajućih,
A i žaba kreketanje
I vrištanje male dece,

Lumi̯a mare zbi̯ară tîare,
Lălă, mai̯co, śe păcaće.
Copii̯ miś ńe boćeḑaț
Da-ai̯ marɨ ńe cununaț,
Toț aśii̯ sînt aşeḑaț.
Ai̯a-i̯ balta făr-đe scară,
Nu măi̯ i̯asă ńima-fară.
Da-tu treś şî nu ći će̯ame
Că la căpătîńu punțî,
Pă i̯era un fir salcuțî,
Da-la vîru al đe salcuță,
Pă i̯era o nopîrcuță,
Nopîrcuță milostîncă.
Milostînca viori̯a-re
Cu cođița vînt faśa-re,
Dumńe-Ḑău să pomeńa-re
Şî pe ćiń-će sprijońa-re.
Şî i̯ar treś şî nu ći će̯ame
În răsărit pă tot la val'e
Că i̯era ş-o kasă mare,
I̯ar luśa şî măi̯ sl'ipi̯a-re
Că-i̯ đe aur đe arźint,
Cum n-avem noi̯ pe pomînt.
Patruḑăş đe uş fereşć,
Aśii̯ tuń nu şćii̯ să i̯eş.
Să-ț strîź nană kei̯il'i-re,
Să-ț đeşkidă uşîl'i-re,
Uşîl'i, fereşćil'i-re,
Să dai̯ să će mol'ereşć,
Să țîń să nu putrăḑăşć
Pănă-n mîndră primovară,
Će va-nto̯arśe nană i̯ară.
Auḑ mă, nană, or n-auḑ?
Să će dai̯ şî asculta-re
La feri̯asta a măi̯ mare,
Pă s-auḑ tu i̯ar glăşćo̯are.
Điminața i̯ar în dorɨ
Tot la vre̯ami̯a śe će scol.

Odrasle što zapomažu,
Lele, majko, koja žalost.
Mala deca nekrštena,
A moci sve nevenčani,
Svi su dole nabiveni.
Dolina je to bez lestvi,
Ne izlazi niko vani.
Prođi, bato, i ne boj se
Jer na drugom kraju mosta
Lastar vrbe jedan ima,
A na vrhu vrbe ove
Nalazi se poskok jedan,
Poskok jedan milostivan.
Milostivni kad zavitla
I sa repom zavijori,
Gospod-Bog se tada budi
I tebe mi on prihvata.
Prođi, bato, i ne boj se
Ka istoku, ka dolini,
Gde i velje kuće ima
Koja je u sjaju, blješti
Jer od zlata je i srebra,
Kakvu nemamo na zemlji.
Četre'es dveri i prozora,
Gde god uđeš ne znaš izać.
Ključeve ti, bato, traži,
Da ti dveri sve otvore,
Sve dveri i prozore još,
A zatim se balzamiraj
Da izdržiš, ne istruliš
Sve do lepog premaleća,
Možda se i vratiš, bato.
Čuješ, bato, il' ne čuješ?
Prisloni se i poslušaj
Na prozoru ponajvećem
Da glasove opet čuješ.
Svakog jutra žalno poje
Da na vreme ti ustaneš.

Auḑ nană tu glaşćo̯are,
Da-i̯ar i̯eu suora-tîa-re,
Şî i̯oare đi la ńepo̯ata-tîa-re,
Da-şî muma ćei̯ca-tîa-re.
Auḑ mă, nană, or n-auḑ?
Da-la-laltă să-ţ măi̯ vină
Cîta măi̯ amînaśor,
I̯ar glăşćo̯are đi la Bor,
Đi la tău nană fiśor,
Đi la Mira nora atîa-re,
Pă şî cafă va făśa-re,
Pă şî ţîi̯e ăţ va da-re,
Ţîi̯e doru ăţ va treśa-re.
Da-la-laltă să-ţ măi̯ vină
Cîta măi̯ amînaśor
La vre̯ami̯a đe prînḑîśor,
Cîn-Ľeńiţa măi̯ făśa-re
Şî pe ćińe će strîgară,
Şî prînḑu ăţ măi̯-nami̯a-re.
Da-la-laltă să-ţ măi̯ vină
Tot în mîndră primovară
I̯ar mirosu cîmpului̯,
Da-şî glasu cucului̯,
Şî miros đe floriśe̯al'e,
Da-şî glas đe păsăre̯al'e.
Da-la-laltă să-ţ măi̯ vină
I̯ar-n ḑîu̯a đe Sîn-Źorḑ,
Atunś i̯e nană măi̯ frumos,
Ḑînă glasu mńei̯ilor,
Mńei̯ilor şî a oi̯l'ilor,
A vaśilor, viţăi̯ilor
Că mi̯-ai̯ fost tu domaćin.
Da-şî glas đe săpătorị,
Da-şî glas đe cosîtorị.
Auḑ mă, nană, or n-auḑ?
Şî i̯ar ai̯ tu sama bińe,
Da-şî glas đe la comşîi̯,
Đe la comśîi̯ đ-la femel'ii̯e,

Bato, čuješ ti glasove
Sve od mene sestre tvoje
Od unuke tvoje drage,
Mame moje, tetke tvoje.
Čuješ, bato, il ne čuješ?
Na prozoru drugom slušaj,
Kasnije ti malo slušaj,
Opet glasove iz Bora,
Sve od tvoga sina, bato,
I od Mire tvoje snaje
Kada kafu jutrom kuva
Koju tebi namenjuje,
Za njom će te želja proći.
Na prozoru drugom slušaj,
Kasnije ti malo slušaj,
Sve u vreme baš doručka,
Kad doručak Lena sprema
I pozove ona tebe,
Doručak ti namenjuje.
Na prozoru pomiriši
Sve u vreme premaleća,
Miris polja dok zeleni,
Opojni poj kukavice,
Miris cveća sa livade
Pomešanog s pojem ptica.
Na prozoru drugom slušaj
Baš u dane Svetog Đorđa
Jer je, bato, tad najlepše,
Kad jagnjadi glas odzvanja,
Glas jagnjadi i ovaca,
Muka krava i teladi
Jer si bio ti domaćin.
Glas kopača kad se čuje,
Žamor ljudi u kosidbi.
Čuješ, bato, il ne čuješ?
Opet dobro ti poslušaj,
Žamor ovaj od komšija,
Od komšija, familije,

Đi la to̯ată lumi̯a vii̯e.
Şî i̯ar ai̯ tu sama bińe,
I̯astă şî ogradă mare
Cu capii̯l'i tot đe fi̯er
Pă sîn-to̯aće cu strajarǐ,
Tot đ-ai̯ marǐ đ-ai̯ dordomań.
Treś tu nană l-al đin tîń!
I̯el će-ntri̯abă đe unđe-ai̯ pl'ecat.
Numa spuńei̯ numil'i-re,
Alta śe-nu şći̯i̯ ńimica,
Nu će afl'i-n vinui̯it.
Pă treś nană l-al đe doi̯,
Će luvară đe la noi̯!
Pă treś nană l-al đe trei̯!
Će scrisără baş la i̯ei̯.
Pă treś nană l-al đe patru,
Će predaţără la altu!
Pă treś nană l-al đe śinś,
Će luvară i̯ei̯ đ-ai̯iśa!
Pă măi̯ treś şî l-al đe şasă!
Au ńiś aăl'a nu će lasă.
Pă treś nană l-al đe şapće,
Će trimi̯asără rău đe parće
La o casă luśito̯are,
Tot đe aur đe arźint!
Da-în casă śe i̯era-re?
Numa mi̯asă lunź-ńcinsă
Şî fecl'ii̯l'i tot aprinsă.
Nu i̯e bi̯are ńiś mîncare,
Mă nană mare strîmşo̯are.
Pin i̯a treś şî nu ći će̯ami̯e,
Cătră cămpu rai̯ului̯,
La cîmpu cu floriśe̯al'e.
Floriśe̯al'e gălbińo̯are
Sîn-daće đe lăcrămi̯oare,
Să scutură pe piśo̯are.
La mijlocu cîmpului̯
I̯eri̯a un măr mar-rotat

I od sveta jošte živog.
Opet dobro ti pripazi,
Tu ograde velje ima
S kapijama od gvožđa je
I stražare sve imaju,
Baš velike i ogromne.
Priđi, bato, ti prvome!
Pitaće te otkuda si.
Ti mu reci samo ime,
A drugo ti ništa ne znaš
I vinovan nećeš biti.
Priđi, bato, ti drugome
Koji te od nas baš uze!
Priđi, bato, ti i trećem!
On te najzad i upisa.
Priđi, bato, i četvrtom
Koji te sledećem preda!
Priđi, bato, još i petom,
I on mi te od nas uze!
Priđi onda ti i šestom!
On te neće ostaviti.
Priđi, bato, još i sedmom
Koji te daleko posla,
Kući veloj osvetljenoj,
Od zlata je i od srebra!
A u kući toj šta beše?
Sve stolovi postavljeni
S upaljenim svećnjacima.
Nema pića, a ni hrane,
I velika je teskoba.
Njome prođi i ne boj se,
Prema rajskom polju idi,
Sve ka rajskom polju s cvećem.
Svo je cveće žute boje
Uz suze je namenjeno,
Po nogama polen osta.
Tamo usred polja rajskog
Jabuka je velje krošnje

Cu crenźil'i încarcaće,
To̯aće-n źos îndopl'ecaće,
Tot cu păsărȋ, flotori̯al'e.
Aăl'a-s nană sufl'eţîal'e,
Treś şî tu-nkri̯anga-ta-re,
Cătră ńam la femel'ii̯e,
Ć-ai̯ dus đi la lumi̯a vii̯e.
Cătrăće la muma tîa-re,
Mutuşońu, tata-l tău.
Auḑ mă, nană, or n-auḑ?
Brađe, Brađe-ncrengurаće,
I̯a apl'acăţ vîrurl'i-re
Să-ţ cul'agă crenźil'i-re,
Să-ş aşćarnă braţîlor,
Braţîlor şî spi̯aćilor,
Să ţînă să nu putrăḑască
Pănă-n mîndră primovară,
Će va-nto̯arśe nană i̯ară.
Auḑ mă, nană, or n-auḑ?
Ascultă bińe să n-auḑ
Că sînt vorbil'i đe rai̯,
Tot să şćii̯ pe unđe dai̯.
Acumă nană Bogdaprost
Cîće vorbe amăi̯ fost
Şî glasu ś-am glăsui̯it.
Să-ţ fii̯e nană prostît,
Tot đe vac şî đe veśii̯e
Đî la comşîi̯ đî la femel'ii̯e
Đi la to̯ată lumi̯a vii̯e.
Bogdaprost na-Stańe
Să fii̯e ţîi̯e, la sufl'etu tîau,
Đe drum na-Stańe vorbil'î,
Đe rai̯, să şćii̯ pe un să dai̯.

S otežalim granama je,
Ka zemlji su otežale,
Sve pticama, leptirima.
To su, bato, samo duše,
Dođi ti na svoju granu,
Rodu svome, familiji,
Jer svet živih ti napusti.
Približi se majci svojoj,
Ocu svome i precima.
Čuješ, bato, il ne čuješ?
“Bore, Bore razgranati,
Deder prigni vrh’e svoje
Da ti grane ja uberem,
Da podastrem telu mome,
Telu mome i leđima,
Da mi telo ne istrune
Sve do lepog premaleća,
Možda vratiti se mogu.”
Čuješ, bato, il’ ne čuješ?
Slušaj dobro da nas čuješ
Jer se govori o raju,
Da znaš lepo kuda ideš.
Neka su ti oproštene
Reči koje nanizasmo,
Pesma koju ispevasmo.
Neka ti je, bato, prosto,
Sve do veke i vekova
Od komšija, familije
Od vascelog sveta živog.
Bog da prosti bata Stanu
Nek je tebi, duši tvojoj,
Za put bata Stane reči,
Za raj, da znaš kuda ideš.

30.

ŃICOĹIŚA[clviii] I

Răsărit, mi̯-a răsărit,
Un Măr mari̯e, baş rotat,
Întră uşa a lu Dana.
Răsări̯a, mari̯e creşća-ri̯e,
Mari̯e umbră i̯el faśa-ri̯e,
Da la umbră că şăđa-ri̯e,
Şăđa curva Somođiva.
I̯a đe lucru śe lucra-ri̯e,
La cărț ńagre i̯a scrii̯a-ri̯e.
Da vez Dana śe faśa-ri̯e,
Lîngă i̯a Dana şeđa-ri̯e
Şî đin gură să ruga-ri̯e,
Să n-o scrii̯e-n carća ńagră,
Ma s-o scrii̯e-n carća albă,
Să ramîndă đe vii̯ață.
Somođiva śe zîśa-ri̯e:
“Carća albă mi̯-am umplut,
Şî pînari̯u mi̯-am pi̯erdut,
Numa vez, Dano, să će scrii̯,
Să će scrii̯ în carća ńagră,
Că ńiś carća n-am umplut,
Ńiś pînari̯u n-am perdut.”
Da vez Dana śe zîśa-ri̯e:
“Mări̯e tu nu mă scrii̯a-ri̯e,
Că pri̯a rău mă ćem đe ćińe,
Mult i̯eşć ńagră şî urîtă,
La părău şî đispl'ećită,
Încolțată şî-n zîmbată,
Boldono̯asă[clix] şî frico̯asă
Đe mă i̯au fiorĭ pin o̯asă.”
Somođiva śe zîśa-ri̯e:
“I̯eu mi-s ńagră şî urîtă,
Ş-încolțata, ş-înzîmbată,
Đi la Dumńe-Zău lasată,

NIKOLIČEVO I

Nikla mi je i ponikla
Velja Jabuka, okrugla,
Međ’ dverima Daninim je.
Nikla mi je i porasla,
Velju senku je pravila,
A u senci je sedela,
Sedela je Samodiva.
Kojim mi se poslom bavi?
Crne knjige ona piše.
Vidi Dana šta uradi!
Do nje Dana odmah sede,
Odmah poče nju moliti:
“Nemoj me u crnu knjigu,
Već me u belu upiši,
Da ostanem međ’ živima.”
Samodiva šta joj reče:
“Belu knjigu ja ispunih
I pisaljku ja izgubih,
Nego, Dano, da ja tebe
Upišem u crnu knjigu,
Jer ni knjigu ne ispunih
Ni pisaljku ne izgubih.”
Vidi Dana šta joj reče:
“Nemoj mene upisati,
Jer se mnogo tebe bojim,
Mnogo ružna si i crna
I sa kosom raspletenom,
Zubata i iskežena,
Nakostrešena i strašna.
Jeza me po telu hvata!”
Samodiva šta tad reče:
“Al sam crna ja i ružna,
Zubata i iskežena!
Od Gospoda Boga dana,

Să i̯au lumi̯e învîrstată,
Şî lumi̯e đe vîrsta ta-ri̯e,
Feće marɨ đîn razboio̯ari̯e,
Ńevesće cu l'egăńe̯al'e,
Moş batrîń cu barbe albe,
Babuță cu cîrjio̯ari̯e,
Copii̯ đi pim fîşio̯ari̯e,
Şî fećiță cu perćiță,
L'e đespart đi la mui̯kiță.
Şcolariță şî şcolarɨ
Tot în bîće rîzîmaće,
Şî săcui̯il'i al'inaće,
Şî cărțîl'i înpăturaće[clx],
Pustî̯i̯će ńe šićiće."
În carća ńagră o do-scrii̯a,
Şî pi̯-o poćacă pl'eca-ri̯e.
Pi̯-o poćacă, pi̯-o pađină,
I̯ast-o l'ina đe fîntînă,
Şî cu scamnu đe ođină,
Pazăşće o babă batrînă
Cu trocu đe apă-n mînă.
"Da vez, Dano, să nu i̯ai̯,
Să nu i̯ai̯ apă să bi̯ai̯,
Ma să i̯ei̯ să će spel',
Percuța s-o l'emuri̯ască,
Đe să nu će-nvinui̯ască.
Đ-aśii̯, Dano, tu să pl'eś,
Pe poćaca rai̯ului̯
Cu furśeńa trai̯ului̯,
Pe poćacă-ngusćiśică,
Au, Do̯amńe, zo, i̯e đe frică."
"Da-tu, Dano, i̯ar să merź,
Să merź la altă fîntînă,
Să nu dai̯ parća la val'e[clxi],
Că-m i̯asće vru-n pisarɨ mari̯e
Facut fricos cu o nari̯e.
Mă să dai̯ parća đi la đal,
Că i̯astă un pisarɨ mic,

Da ljude vrsnike uzmem
I ljude godina tvojih
I devojke sa razboja,
Neveste sa kolevkama,
Stare dede belobrade,
Babice sa štapovima,
Bebice u pelenama,
Devojčice sa kikama
Odvajam ih od majčica.
Školarce i školarice,
Na štapove naslonjene,
S kesicama okačenim,
Sa knjigama svim sklopljenim,
Nečitanim, bataljenim."
Crnu knjigu dopisala,
Po putanji jednoj pošla.
Na putanji, u dolini,
Ima jedan tihi izvor
I sa stolicom za odmor,
Koji čuva stara baba
Sa tikvom vode u ruci.
"Gledaj, Dano, da ne uzmeš,
Da ne popiješ tu vodu,
Da se umiješ ti samo
I frizuru da nakvasiš,
Da ti krivicu ne nađu.
Odatle ti, Dano, pođi
Po putanji rajskoj samo,
Sa svršetkom svog trajanja
Po putanji uskoj samo."
Jaoj, Bože, strašno li je!"
"A ti, Dano, opet idi,
Idi do izvora drugog.
Da ne skreneš ti ulevo,
Jer pisara veljeg ima,
On nozdrvu jednu ima,
Već da svratiš ti udesno,
Gde pisara malog ima.

I̯el đe vorbă măi̯ blăjin,
Da đin gură măi̯ zîmbind.
Tu la i̯el o să tot śerɨ
Să-ț đa cîta apă răśe,
Că cînd vi bi̯a apă răśe,
Đe dor đin urmă îț tre̯aśe
Şî đe so̯ari̯e, şî đe vînt,
Đe mers, Dano, pre pomînt.
Đ-aśii̯ tu, Dano, să pl'eś,
Će doborɨ tu la valcuță[clxii].
Da śe i̯eri̯a la valcuță?
I̯astă o rudă đ-o salcuță,
Pănă-n vîru la salcuță
I̯astă o punće ogođită,
I̯a i̯e-n dunź îndungerită,
Şî cu gi̯ață pol'eită.
Luśaşće ca so̯arel'i-re,
Supțîre ca şîna carului̯,
Să treś să nu će spomînț.
Cîn-vi auzî şćirńiśil'i[clxiii],
Şćirńiśil'i kirăi̯ind,
În nămol đe mătăśină[clxiv],
În kicoćel'l'i broşćilor
Şî-n fiorl'i şerpilor,
I̯al'e a fost mult đe vină.
Treś tu uşuri̯el pre punće.
Cîn-će scoborɨ đi pe punće
Ca đi pe vru-m vîr-đe munće,
Da-i̯ar bińe să ai̯ grije,
Că la capatîi̯u punțî
I̯ară i̯astă o salcuță,
I̯astă un pui̯ đe nopîrcuță.
Cînd nopîrca flui̯era-re,
Dumńe-Zău l-auza-re.
Đ-aśii̯ tu, Dano, să pl'eś,
Să merź pi̯e prund[clxv] la val'e,
Şî o să vi̯ez o casă mare,
To̯ata luśi̯a şî sl'ipi̯a-re,

U govoru on je blaži,
A u licu nasmejan je.
Ti kod njega da zatražiš
Da ti hladne vode dade,
Jer ti vodu kad popiješ,
Žal za prošlim proći će te
I za suncem i za vetrom
I za hodanjem po zemlji.
I odatle, Dano, pođi,
Deder siđi u dolinu.
A šta beše u dolini?
Tek izdanak vrbe jedne,
A do samog vrha vrbe
Jedan mostić uređen je,
Na bokove postavljen je
I sa ledom je uglačan.
Sija kao sunce milo,
Tanak kao šina kolska!
Prođi da se ne uplašiš
Kada čuješ bajalnice,
Bajalnice koje vrište,
U mulju žabokrečine,
I u žabljem kreketanju
I u drhtanju od zmija,
Jer su mnogo sagrešile.
Ti most sad lagano pređi.
Kad sa mosta budeš sišla,
Kao s vrha planinskoga,
Opet dobro ti pripazi,
Jer na kraju toga mosta
Opet ima jedna vrba
I mladunče od poskoka.
Kada poskok taj zapišti,
Gospod-Bog ga tada čuje.
Da pođeš odatle, Dano,
Sve po sprudu, ka dolini,
I videćeš velju kuću,
Sva je blistava i sjajna,

To̯ată đi arźint i̯eri̯a-re.
Caşćo̯ara i̯e a lu sfîntu
Ca cum nu i̯e pi̯e pomînt.
Dobo̯ară la uşa i̯ii̯,
Că uşa i̯ii̯ i̯e đe stîclă,
Fereşćil'i sînt đe frică.
Doborɨ, că i̯ii̯ cînd će văd,
Će prind, Dano, şî će şed,
Pi̯e vrum vig alb, albiśos,
Şî-ț dau apă đin vrum troc,
Đin vrum troc tot mui̯tat,
Đe să-ț mui̯ț đe lumi̯a to̯ată
Şî đe so̯ari̯e şî đe vînt,
Đe mi̯ers, Dano, pi̯e pomînt.
Đ-aśii̯ tu i̯ară će sco̯ală
Să će duś pîn-la Dumńe-Zău.
Tu pe i̯el o săl cunoşć,
Patruḍăś đe prazńiśel'e,
Şađe Domnu întră i̯al'e.
Đe Dumńe-Zău să će roź
Să-ț đa sufl'ețăl în o̯asă,
Pănă nu pl'eś đe acasă,
Şî zîl'l'i đe trai̯ în casă.
Dacă nu-ț da zîl'e đe trai̯,
Să đeşkidă uşîl'i la rai̯,
Să strîbaț[clxvi] la măru al roşu,
La noi̯ toț, la famel'ii̯e.
Cu toț să će pozdraveşć,
La toț să l'e povesćeşć,
Śe tu-n urmă mi̯-ai̯ lasat,
Mi̯-ai̯ lasat zîl'e đe vară,
Ş-o să vină primovară,
S-auz cuśi tot cîntînd,
Mńeluśel'l'i tot zberînd,
Baş în zău̯a đe Sîn-Źorḍ.
Ai̯ lasat pługurɨ arînd,
Pă şî cosîtorɨ cosînd,
Şî maşîńl'i trai̯erînd.

Sva od srebra ona beše.
Kućica je to Gospodnja,
Kakve još na zemlji nema.
Ti siđi do njenih dveri,
Dveri njene su od stakla,
Prozori zastrašujući.
Kad te oni budu vid’li,
Postaviće te da sedneš
Na belkasto, belo platno.
Daće ti vodu iz tikve,
Iz tikve zaboravljene,
Ceo svet da zaboraviš,
Kako sunce, tako vetar,
Hodanje, Dano, po zemlji.
Odatle ustani opet,
Do Gospoda Boga idi.
Ti ćeš njega prepoznati
I praznika četrdeset,
Sedi Gospod među njima.
Gospod-Boga ti zamoli
Neka dušu da kostima.
Dok ne pođeš ti od kuće,
Nek’ da dane da još živiš.
Ako tebi dane ne dā,
Nek’ otvori rajska vrata.
Jabuci crvenoj hodi,
Kod nas, i kod familije,
Da se pozdraviš sa svima,
Tada svima ti da pričaš
Šta za tobom je ostalo.
Dane leta ti ostavi,
Proleće će tebi doći,
Čućeš pesmu kukavica,
A i bleku jaganjaca,
Baš na dan svetoga Đorđa.
I oranje ti ostavi,
A i kosce u kosidbi,
Vršalice u vršidbi.

Đ-aśii̯, Dano, tu să pl'eś
Şî s-o i̯ei̯ pin rai̯ la đal,
I̯i̯ slobod vr-o ńeguri̯ață,
Voi̯ înśepeț toț să plînźeț,
Plînźe ćińerişu tot.”
Cîmpu cu doru să udă,
Đe plo̯ai̯e, đe lăcrămio̯ară.
Mîndre răsăr floriśel'e,
Floriśel'e gălbińo̯ari̯e,
Să scutură pi̯e piśo̯ari̯e,
Să scutură pi̯e urzăl'e,
Mirosă la sorori̯el'e,
C-aşa a lasat Dumńe-Zău,
Baş mirosu florilor,
Ca dorosu sorilor,
Şî a lu frațîi̯orîlor,
Şi a lu soțîi̯orilor.
Baş mirosu florilor,
Ca doru fećițîlor,
Şî a lu ńepoțîlor.
“Đi đemińața încolo,
Să i̯ei̯, Dano, alta grijă,
Să će dai̯ tu la feri̯astă,
La feri̯astă đi l-al'e Zori̯,
Să auz cocoşî cîntînd,
Pe mui̯kița-ta strîgînd.
Să će dai̯ tu la feri̯astă,
La feri̯asta đin mijloc,
Vîntu miros să l'e bată,
Đe tamîi̯e să străbată.
Să će dai̯ tu la feri̯astă,
La feri̯asta đi la val'e,
Śe i̯e-n raza so̯arilui̯,
Şî-n oboru vîntului̯,
Vîntu i̯ar să aburi̯ază,
Da-re so̯arl'i să-ncalzască,
Să nu să tot grabi̯ască,
Să nu će tot putrezască,

Ti odatle, Dano, pođi,
Prošetaj kroz Raj na gore,
Slobodno kroz tamu prođi,
Gde počinju svi plakati,
Mladost sva nam, eto, plače.”
Natapa se polje čežnjom
I kišom od suza jošte
Pa još lepše cveće niče,
Samo cveće žute boje.
Otresa se po nogama,
Otresa po oputama,
Miriše na sestre tvoje.
Tako je od Boga dano,
Baš miris od žutog cveća,
Kao čežnja od sestara,
Kao čežnja od bratića
I od tvoga družbenika.
Kao miris žutog cveća,
Kao tuga devojačka,
Kao tuga od unuka.
“A od sutra pa na dalje
Imaj, Dano, drugu brigu,
Prozoru se ti približi,
Do prozora ka Zorama,
Da ti čuješ poj petlova
I majčino dozivanje.
Prozoru se ti približi,
Do prozora onog srednjeg,
Vetar miris da pronese,
Miris tamnjana da prodre.
Prozoru se ti približi,
Do prozora, ka dolini,
Gde je zračak od sunašca,
Gde avlija vetrova je,
Gde vetar lagano piri,
A i sunce utopljava,
Da ono stalno ne žuri,
Da ne možeš istrunuti,

Pănă-n albă primovară
Cu miros đe tîmîio̯ară.”

Sve i opet do proleća.
Sa mirisom od tamnjana.”

31.

ŃICOĹIŚA[clxvii] II

Pi̯-al śe cîmp pojorît,
Merźe śerbu moorît
Cu copiće paluiće[clxviii],
Cu corńiță, d, -ăoriće.
Da-n corńiță śe duśa-re?
Ľegańel đe mataśiță[clxix].
În-l'egańel śińe i̯eri̯a-re?
I̯eri̯a Vida kimećiță[clxx],
Somođiva lîngă i̯a-re.
Da đe lucru śe lucra-re?
La doo că să scrii̯a-re.
Vida sta şî să ruga-re:
“Somo, Somo, Somođivo,
I̯eu đe ćińe m-aş ruga-re
Să mă scrii̯ în carća albă!”
“Carća albă s-a umplut
Şî conđiu s-a perdut,
Carća ńagră nu-i̯ umplută
Şî conđiu s-a noit.”
“Dacă-i̯ spui̯ la Milca mi̯a-re,
Da să-i̯ spui̯ la Milca mi̯a-re
Să samińe busui̯oc
Tot în vatra şî đe foc,
Şî să-l uđe şî cu troc.
Dacă i̯el vă răsări-re,
Să şćiț bińe c-oi̯ veńi-re,
Dacă i̯el n-o răsări-re,
Să şćiț bińe n-oi̯ veńi-re.”
Ramîń lume sănăto̯asă,
Cum i̯eşć albă şî frumo̯asă!
II
“Bradul'e înflorituľ'e-re,

NIKOLIČEVO II

Preko polja oprljenog
Ide jelen najmrkliji,
S kopitama uređenim,
Rogovima pozlaćenim.
A na njima šta mi nosi?
Kolevku od same svile.
U kolevci ko mi sedi?
Tu pokojna Vida sedi,
A do nje je Samodiva.
Samodiva šta mi radi?
U dve knjige ona piše.
Vida stade da je moli:
“Samo, Samo, Samodivo,
Ja ću tebe zamoliti,
U belu me kljigu piši!”
“Bela knjiga mi je puna,
A pero je izgubljeno,
Crna knjiga nije puna,
A pero je izoštreno.”
“Onda reci mojoj Milki,
Ti baš reci mojoj Milki,
Neka bosiljak zasadi,
Baš u vatri na ognjištu,
Neka tikvom ga zaleva.
Ako bude on iznik’o,
Neka znaju da ću doći,
Al’ ako mi on ne nikne,
Neka znaju neću doći.”
Ostaj mi u zdravlju, svete,
O, kako si lep i beo!
II
“Oj ti, Bore rascvetani,

Apľacă-ț crăngăreľi-re
Să-ț ajung i̯eu vărvăriľi-re,
Să mi̯-aşćern oşćorilor,
Să nu đa să putrezară[clxxi]
Pănă-n alba primovară[clxxii],
În cîntatu cucului̯,
În mînatu plugului̯,
În frunzîtu dosului̯,
În mirosu florilui̯,
În zberatu oilor,
În jucatu mńeilor."
Scu̯ală, Vido, şî će ro̯agă
Đ-ai̯ nouă o̯amińi-re
Să-ț facă casă đe vacu,
Căşćo̯ară cu nouă uş,
Că omu şî ț-o veńi-re,
Pe o uşe ț-o veńi-re
La zarăza so̯arilui̯,
Da pe una ț-o veńi-re
Tot cîntatu cucului̯,
Da pe una ț-o veńi-re,
Doru, dor đi la coľibă,
Da pe una ț-o veńi-re
Doru, dor đi pe acasă,
Da pe una ț-o veńi-re
Doru, dor đi fata ta-re,
Da pe una ț-o veńi-re
Doru, dor đi ńepoțăi̯,
Da pe una ț-o veńi-re
Doru, dor đi ńepo̯aće,
Da pe una ț-o veńi-re
Doru, dor đi femeľii̯e,
Da pe una ț-o veńi-re
Doru, dor đi comşîi̯.
Cînd tu, Vido, vi ajunźe
La o ľină đe fîntînă,
I̯astă o babă măi̯ batrînă,
Da-şî scamnu đe ođină

Deder prigni grane svoje,
Da dosegnem vrhe tvoje
I položim kosti svoje,
Da mi one ne istrunu,
Do beloga sve proleća,
Sve do poja kukavice,
Sve do prve brazde pluga,
Sve dok šuma ne olista,
Dok cveće ne zamiriše,
Sve dok ovce ne zableje,
Sve do igre jaganjaca."
Ustan', Vido, i moli se,
Moli njih, devet grobara,
Da ti večnu kuću prave,
Koja devet dveri ima,
Jer tvoj suprug kada dođe,
Na one će dveri ući,
Kuda svetlost sunca ide.
A na jedne će ti doći
Samo pesma kukavice,
A na jedne će ti doći
Tuga i žal sa pojate,
A na jedne će ti doći
Tuga, žal od kuće tvoje,
A na jedne će ti doći
Tuga, žal za kćerkom tvojom,
A na jedne će ti doći
Tuga, žal za unucima,
A na jedne će ti doći
Tuga, žal za unukama,
A na jedne će ti doći
Tuga, žal za porodicom,
A na jedne će ti doći
Tuga, žal za komšijama.
Kada, Vido, budeš stigla
Kod izvora tihe vode,
Tu je baba najstarija,
A i stolica za odmor,

Şî pisarɨ̇ cu pisariță,
Şî kińej cu kińejiță,
Şî birovɨ̇ cu biroviță,
Şî kimeț cu kimećiță.
I̯ei̯ đe vorbă ć-o țîńa-re,
Da-şî scamnu ță-l va da-re.
Tu n-ai̯ multă vorbă cu i̯ii̯,
Ma să śerɨ̇ keil'i-re;
Să đeşkiz uşăl'e-re
Pe o uşe vi tuna-re,
Da pe una vi i̯eşî-re.
Să nu dai̯ đe spre stînga,
Mă, să dai̯ đe spre đire̯apta.
Đe spre so̯are răsărit
I̯astă un măr mare-nflorit,
To̯ată lume̯a la privit.
Ramîi̯ lume sănăto̯asă,
Cum i̯eşć albă şî frumo̯asă!
III
Pe al śe cîmp prjol'it
Me̯arźe śerbu boncăńind,
Đin copiće skinćii̯ merg,
Da đin gură para-i̯[clxxiii] cură,
Da đ-in nărɨ̇ lumănărɨ̇.
“Somo, Somo, Somođivo,
Zu[clxxiv], i̯eşć ńagră şî urîtă,
Şî-ncolțată şî zîmbată!”
“Nu-s ńiś ńagră, ńiś urîtă,
Ńiś colțată, ńiś zîmbată,
Numa i̯au lume-nvrstată,
Nu-i̯ al'eg numa-i̯ cul'eg,
Tot muerɨ̇-n vrsta ta-re,
Moş batrîń cu barbe albe,
Babuță cu cîrjîo̯are,
Ńevesćel'e pe dulbe̯al'e[clxxv],
Fe̯aće marɨ̇ cu opreźal'e,
Ńeve̯asće cu l'egańal'e,
Copii̯ miś pe făśui̯al'e,

Pisari i pisarice,
Kneževi sa kneginjama,
Birovi s birovicama,
Kmetovi sa kmeticama.
Pričom će te zadržati
I stolicu ponuditi.
Sa njima ne pričaj puno,
Od njih ključeve zatraži
Da sve dveri ti otključaš;
Kad na jedne budeš ušla,
Na druge ćeš ti izaći,
Da ne skreneš ti ulevo,
Već mi skreni ti udesno,
Prema sunčevom izlasku,
Gde jabuka je rascvala,
Ceo svet mi u nju gleda.
Ostaj mi u zdravlju, svete,
O, kako si lep i beo!
III
Preko polja oprljenog
Ide jelen sve ričući,
Iz kopita iskre žare,
Iz usta mu plamen kulja,
A svetlost mu iz nozdrva.
“Samo, Samo, Samodivo,
Bože, crna si i ružna,
A i zuba iskeženih!”
“Nisam crna niti ružna,
A ni zuba iskeženih,
Već uzimam odabrane,
Ne probiram već sabiram
Sve godina tvojih žene,
Stare dede belobrade,
Babice sa štapovima,
Neveste sa tozlucima,
Devojke sa keceljama,
Neveste sa kolevkama,
Bebice u pelenama,

Da-fećiță cu perćiță
Ľe đespart đe la mui̯kiță,
Pacurarȋ cu cîrdurȋ marȋ,
Fe̯aće marȋ cu dîrzarȋ[clxxvi],
Şcolarii̯ cu kesui̯aľe,
Bai̯ețăi̯ cu kiś măi̯ marȋ
Śe fac nunta cu dîrzarȋ,
Cu dîrzarȋ şî cu stagarȋ[clxxvii]."
Ramîń, lume, sănăto̯asă,
Cum i̯eşć albă şî frumo̯asă.

Devojke sa ukrasima,
Odvajam ih od majčica,
I pastire sa stadima,
Udavače, spremonošce,
Školarce sa torbicama,
Momke sa perjanicama,
Svadbu prave s vojvodama.
Predvodi ih stegonoša."
Ostaj mi u zdravlju, svete,
O, kako si lep i beo!

32.

OSŃIŚA[clxxviii]

Răsărit, mi̯-a răsărit,
Un Brad mare-ncrengurat
Întră uşa lu I̯ovişu.
Da la i̯el śińe şađa-re?
Curva, curva Somođiva.
Şî đe lucru śe lucra-re?
La cărț ńagre prefira-re.
I̯ovişa sta şî să ruga-re
Să-l scrii̯e-n parća l-ai̯ vii̯.
Da vi̯eḓ curva i̯a śe ḓîśe,
Pe i̯a focu s-o manînśe:
"Nu će pot scrii̯a l-ai̯ vii̯,
Fo̯ai̯a albă s-a umplut,
Şî conđii̯u s-a troşît,
Mă, će scri-i̯o pe fo̯ai̯a ńagră,
Fo̯ai̯a ńagră nu-i̯ umplută,
Ńiś conđei̯u nu-i̯ troşît."
Bat-o Dumńe-Ḓău s-o bată,
Ḓo i̯e naltă şî uscată,
Şî la đinț mult i̯e-ncolțată,
Şî la okȋ mult bolboi̯ată!
Da vi̯eḓ curva śe ḓîśe,
Pe i̯a focu s-o manînśe:

OSNIĆ

Nikao je, ponikao,
Bor veliki i razgranat
Posred dveri Jovišinih.
Pored njega ko mi sedi?
Kurva, kurva Samodiva.
A kojim se poslom bavi?
Crne knjige prelistava.
Stade Jova nju moliti
Među žive da ga piše.
Vidi kurva šta mu reče,
Neka je vatra sagori:
"Ne mogu te među žive,
Jer list beli je ispunjen,
A pisaljka istrošena,
Nego ću te u list crni,
Jer mi nije on ispunjen,
Ni pisaljka istrošena."
Nek je Gospod-Bog ubije,
Al' je suva i visoka,
Pa i zuba izoštrenih,
A buljavih još očiju!
Vidi kurva šta mu reče,
Neka je vatra sagori:

“Nu-s[clxxix] ńiś naltă, ńiś uscată,
Ńiś la okɨ nu-s bolboi̯ată,
Ńiś la đinț nu-s colțată.
Đi la Dumńe-Ḑău lasată.
I̯o aľeg, da nu cuľeg,
Tot o̯ameń ca vrsta taľe,
Fi̯aće marɨ đe dîrzare,
Păi̯ danaś cu ste̯agari̯e,
Păi̯ voi̯ńiś pe mîndre arme
Şî ńevestă ćińeri̯e̯aľe,
Copii̯ miś pe făşîi̯o̯are,
Şî şcolarɨ pe bucvarɨ,
Păcurarɨ pe cîrdurɨ marɨ
Şî babe pe cîrjîi̯o̯ari̯e,
Da şî moş pe barbe albe.”
D-auḑ, I̯ovişo, da n-auḑ,
I̯a sama să nu-ț zăui̯ț:
I̯a la vaľe cam la vaľe,
Da s-o i̯ai̯ tu la điri̯apta,
Că i̯astă-o ľină đe fîntînă
Şî o babă cam batrînă,
O să-ț đa scamnu la ođină.
Atunś tu-re o vi însara-re,
Đe conac nu vi-junźa-re,
Domnu o să-ț baźe vină.
Da-uḑ, I̯ovişo, da n-auḑ,
I̯a sama să nu-ț zăui̯ț:
I̯a la vaľe cam la vaľe,
Cătră raḑa a đe so̯are,
O să veḑ o casă mare,
Ai̯a-i̯ casa Domnului̯,
I̯a-i̯ đe[clxxx] aur đe arźint,
Cum n-avem pe pomînt!
Đ-ai̯a śe̯areț scăriľi-re
Să-ț đeşkiḑ uşîțîľi-re,
Uşîľi, fireşćiľi-re,
Patruḑăś đe uş, fireşć,
O să-ț ui̯ț nu şći̯i să i̯eş.

“Nisam suva ni visoka,
Niti pogleda još prekog,
Niti zuba izoštrenih.
Od Gospoda ja sam dana.
Ja biram, a ne sabiram,
Sve godina tvojih ljude,
Devojke sa darovima,
I momke sa stegovima,
Uvojačene vojnike
I mlađane još neveste,
Bebice u pelenama,
Školarce sa bukvarima,
Čobane velikih stada
I babe sa štapovima,
Pa i dede belobrade.”
Čuješ, Jovo, il’ ne čuješ,
Pazi da ne zaboraviš:
Idi dole, ka dolini,
Pazi, skreni ti u desno,
Tamo ima tihi izvor
I baba veoma stara,
Daće ti stolac za odmor.
Ako budeš omrknuo,
Ti na konak nećeš stići,
Gospod će te okriviti.
Čuješ, Jovo, il’ ne čuješ,
Pazi da ne zaboraviš:
Idi dole, ka dolini,
Ka zracima tim sunčevim,
Videćeš ti velju kuću,
Gospodnja je ono kuća,
Od srebra je i od zlata,
Kakvu nemamo na zemlji!
Ti lestvice zato traži
Da otvoriš sebi dveri,
Mnoge dveri i prozore,
Četrdeset njih na broju,
Da izađeš nećeš znati.

Da-uḑ, I̯ovişo, da n-auḑ?
Da i̯o cred că mi̯-ai̯ ajuns,
Şî la punća rai̯ului̯,
Îngustă ca urma carului̯,
I̯a-i̯ ca şina đi la ro̯ată,
Pe i̯a tre̯aśe lumi̯a to̯ată,
Stîclo̯asă şî aluńeco̯asă,
Au, Do̯amńe, đo i̯e frico̯asă!
Da la capatîńu punţî
I̯astă, Do̯amńe, o salcuţă
Şî-n vîru al đe salcuţă
I̯ast-un pui̯ đe nopîrcuţă.
Nopîrcuţă śui̯era-re
Şî cu co̯ada vînt faśa-re[clxxxi],
Domnu mi će-n sprijona-re.
“Brađe, Brađe, încrenguraće,
I̯-apl'acă-ţ vărvărurl'i-re
Să l'e prind cu mîńil'i-re,
Să l'e cul'eg braţîlor,
Să l'-a şćern spi̯aćilor
Să nu să đa putreḑî-re.”
D-auḑ, I̯ovişo, da n-auḑ,
Da i̯eu cred că mi̯-ai̯ ajuns
La cîmpu cu floril'i-re,
Un-să-npartă dorurl'i-re,
La cîmpu cu floriśi̯al'e,
Floriśi̯al'e gălbińo̯are,
Stropiće cu lăcrămi̯o̯are
Đe la femel'ii̯a ta-re.
Tot prostît ţîi̯e să-ţ fire
Vorbil'-aşća ś-am vorbit,
Păi̯ şî glas ś-am glasui̯it,
Că aşa am pomeńit
I̯e bun omu petrecut.
D-auḑ, I̯ovişo, da n-auḑ,
I̯a sama să nu-ţ zăui̯ţ.

Čuješ, Jovo, il’ ne čuješ?
Ja verujem da si stig’o,
Stig’o sve do rajskog mosta,
Poput kolskog traga uzan,
Kao okov točka jeste,
Preko njega svi prolaze
I klizav je poput stakla,
Mili Bože, al’ je strašan!
A na kraju ovog mosta
Ima, Bože, vrba jedna
A na vrhu vrbe ove
I mladunče od poskoka.
Kad mladunče to zapišti
I sa repom mi kovitla,
Gospod će te dočekati.
“Bore, Bore, razgranati,
Deder prigni vrhe svoje
Da ih rukama dohvatim,
Da ih berem mišicama,
Da ih prostrem telu svome
Da ne može istrunuti.”
Čuješ, Jovo, il’ ne čuješ,
Ja verujem da si stig’o
U dolinu punu cveća,
Gde se tuga, žalost deli,
U dolinu punu cveća,
Punu cveća žute boje,
Suzama je poškropljeno
Sve od tvoje familije.
Neka su ti oproštene
Pesme koje ispevasmo,
Glasom našim ispratismo,
Jer običaj nam je takav
Da čoveka ispratimo.
Čuješ, Jovo, il’ ne čuješ,
Pazi da ne zaboraviš.

33.

PODGORȚ[clxxxii] I

A răsărit mi̯-a răsărit,
Un Brad mari̯e şî rotat
În prăvăl'ii̯a lu Mića-dat,
Cu cri̯engărl'i păn-la mărɨ,
Cu vărvărl'i păn-la śerɨ.
Mića sta şî să ruga-re:
“Do̯amńe Brađe, i̯o ć-aş prinđe,
I̯o ć-aş prinđe mă đe fraće.
Să-ț apl'eś crengăril'i-re,
Să-ț cul'eg vărvăril'i-re,
Să l'-a şćern i̯o brațîlor,
Brațîlor şî spi̯aćilor.
Muśed̦ari̯a muśed̦î-re,
A muśed̦ît ş-a putred̦ît,
Pănă to̯amna va veńi-re.”
Ai̯de, Mićo, să pl'ecăm
La o l'ină đe fîntînă,
Că i̯e vremi̯a đe pl'ecare,
S-antors so̯arl'i în đe sara,
Țăi̯-ță drumu ńecunoscut,
Tu pe i̯eal n-ai̯ măi̯ trecut.
Să merźem, Mićo, merźem
La o l'ină đe fîntînă,
I̯a că scamnu đe ođină,
Scamnu mari̯e da đe drept,
Cum n-ai̯ vad̦ut pe pamînt.
Da pe i̯eal cari̯e şăđa-re?
Da i̯ar-Mićo, ć-a şćepta-re?
Mai̯ca curva Somođiva.
Tu đe i̯a nu će ćemi̯a-re,
Că i̯e ńagră şî urîtă,
Şî să ui̯tă posomorîtă.
Ma đe i̯are să će roź,
Că-ndărăt tu să će-ntorś.

PODGORAC

Nikao je, ponikao,
Velik’ Bor okrugle krošnje
U dvorištu baš Mićinom,
Sa granama sve do mora,
S vrhovima sve do neba.
Stade Mića da ga moli:
“Gospod’ Bore, s tobom bih se,
S tobom bih se bratimio.
Da ti prigneš grane svoje
Da ti vrhove uberem,
Da naručju prostrem svome,
Sve naručju i plećima.
Da ih buđ ne ubuđavi,
Ne ubuđa, ne istruli,
Sve dok jesen nam ne dođe.”
Hajde, Mićo, da pođemo
Do izvora tihe vode,
Jer je vreme za polazak
I na zalasku je sunce,
A put tebi nepoznat je
Dosad po njem’ nisi iš’o.
Hajde, Mićo, da idemo
Do izvora tihe vode,
Gde za odmor stolac ima,
Velji stolac s desne strane,
Kakvog ne vide na zemlji.
A na njemu ko sеđaše?
I tebe mi dočekaše?
Majka kurva Samodiva.
Ti se nemoj nje bojati,
Što je crna, a i ružna,
A popreko na te gleda.
Al’ ti opet nju zamoli,
Jaoj, nazad da se vratiš.

Mića sta şî să ruga-re:
“Do̯amńe, mai̯că şî batrînă,
I̯o đe ćińe m-aş ruga-re,
Că-ndărăt m-aş măi̯-torśa-re,
Au, lălă, casa mi̯a-re,
Şî l-ai̯ mi̯-ei̯ pustîi̯ parinţ.
Sămă scrii̯-o în fo̯ai̯a albă,
S-nu mă scrii̯-o în fo̯ai̯a ńagră.
Mai̯ca curva śe vorbi̯a-re?
“Fo̯ai̯a albă mi̯-am umplut,
Fo̯ai̯a ńagră nu mi̯-e pl'ină,
Şî panari̯u mi̯-e pe mînă,
Să će scrii̯-o în fo̯ai̯a ńagră,
În fo̯ai̯a ńagră da l-ai̯ morţ,
Să-i̯ zăui̯ţ pi̯-ai̯ tăi̯ pe toţ..”
Da-i̯ar Mića śe vorbi̯a-re?
“Do̯amńe, mai̯că şî batrînă,
Ḍo i̯eşć ńagră şî urîtă,
Şî đe oi̯kᶦ posomorîtă.”
Mai̯ca curva śe vorbi̯a-re?
“Nu mis ńagră şî urîtă,
Ma mis albă şî frumo̯asă,
Că i̯eu şăd da şî tri̯ecui̯,
Şî i̯au pe cari̯e i̯o vre̯au.
Moş batrîn cu cîrji̯o̯are,
Bab-batrîń cu cîrpe albe[clxxxiii],
Fe̯aće marᶦ cu perćiţă[clxxxiv],
Ńevi̯astă cu l'egańe̯al'e,
Pă fi̯ećiţa cu bercuţă[clxxxv],
Copilaş în făşîo̯are,
Şcolarii̯ cu kesui̯al'e,
Băi̯eţăi̯ cu plugul'aţă,
Lumi̯a mi̯-a to̯ată mari̯aţă.
Ai̯de, Mićo, tri̯eś în rai̯,
Ńiś o vină mari̯e n-ai̯.
Tri̯eś pi̯e punće nu će će̯ami̯e,
Uşa rai̯lui̯ ăţ đeşkiđa-re.
Ńiś în źos nu će ui̯ta-re

Mića poče da je moli:
“Starice, Gospođa majko,
Ja bih tebe zamolio,
Nazad bih se ja vratio,
Jaoj, lele, kući svojoj
I kod jadnih roditelja.
Upiši me u list beli,
U list beli, ne u crni.
Majka kurva šta mu reče:
“List sam beli ispunila,
Crni nisam ispunila,
Pisaljka mi je pri ruci,
Upisaću te u list crni,
U list crni među mrtve,
Da sve svoje zaboraviš.”
Opet Mića tada reče?
“Starice, Gospođa majko,
Crna li si, a i ružna,
Očima popreko gledaš.”
Majka kurva šta mu reče:
“Nisam crna ja i ružna,
Već sam bela i ponosna.
Jer ja sedim, a i prođoh,
I uzimam koga hoću.
Stare dede s tojagama,
Babe s belim maramama
Udavače sa kikama,
Neveste sa kolevkama,
Devojke sa frizurama,
Dečicu u pelenama
I školarce s torbicama
I momke sa plugovima,
Moj narod je sav ponosan.
Hajde, Mićo, u Raj pređi,
Veliku krivicu nemaš.
Ti most pređi i ne boj se,
Rajska vrata sad otvori.
Ispod mosta ti ne gledaj,

Că i̯e apa tulburo̯asă,
Că aśii̯ stau balaurľi,
Balaurľi ca grinḑîľi,
Şî napîrś ca furśiľi-re.
Da-ş-punća i̯-aluńeco̯asă,
Au lălă şî ńeguro̯asă.
Ai̯de, Mićo, tri̯eś în rai̯,
Ńiś o vină mari̯e nai̯.
I̯eş tu, Mićo-n cîmpu a-lat[clxxxvi],
Cîmpu a-lat cu floriśe̯aľe,
Floriśe̯aľe galbińo̯are,
Să să scuture pe piśo̯are,
Şî să-ţ tri̯acă đe duri̯are.
Ai̯de, Mićo, treś în rai̯,
Ńiś o vină mari̯e nai̯.
Ai̯de, Mićo, să merźem,
La pisari̯u al đi la vaľe.
Că i̯e Dumńe-Ḑău al mari̯e,
Să i̯eş în cîmpu cu bujori̯,
Un să-nparće al mari̯e dor.
Ai̯de, Mićo, să merźem,
Au, lălă, înc-o dată,
În po̯ala cu floriśe̯aľe.
Floriśe̯aľe galbińo̯are,
Să scutură pi̯e piśo̯are,
Şî să-ţ tri̯acă đe dore̯aľe.
Ai̯de, Mićo, tri̯eś în rai̯,
Ńiś o vină mari̯e nai̯.
Stăi̯, Mićo, şî să a mi̯eroş,
La fereş-ľi đi la vaľe,
O să-ţ vină miros dulśe.
Miros dulśe đe pomană,
Mestecat cu floriśe̯aľe.
Au, lălă, mumi ti̯aľe.
Ai̯de, Mićo, treś în rai̯,
Ńiś o vină mari̯e nai̯.
Merź, Mićo, la Dumńe-Ḑău,
Tu đe i̯eal tot ć-oi̯ ruga-re,

Jer je voda zamućena,
Tu blavora mnogo ima,
Poput greda izgledaju,
I poskoci kao vile.□
A most je veoma klizav,
Jaoj, lele i zamračen.
Hajde, Mićo, u Raj pređi,
Ni jednu krivicu nemaš.
U široko polje idi,
U široko polje cvetno,
Sve je cveće žute boje,
Noge tučkom dodiruju,
Da ti tada tuge minu.
Hajde, Mićo, u Raj pređi,
Veliku krivicu nemaš.
Hajde, Mićo, da idemo,
Kod pisara u dolinu.
Gospod-Bog je to veliki,
U dolinu božurova,
Gde se velja tuga deli.
Hajde, Mićo, da idemo,
Jaoj, lele, još jedanput,
U dolinu cvetnu, rajsku.
Sve je cveće žute boje,
Noge tučkom dodiruju,
Da ti tada tuge minu.
Hajde, Mićo, u Raj pređi,
Veliku krivicu nemaš.
Stani, Mićo, pomiriši,
Kod prozora ka dolini,
Sladak miris doći će ti.
Sladak miris sa pomane,
Pomešan s mirisom cveća.
Jaoj, lele, majci tvojoj.
Hajde, Mićo, u Raj pređi,
Veliku krivicu nemaš.
Idi, Mićo, Gospod-Bogu
Pa se njemu ti pomoli

Îndărăt să mi će-nto̯arcă.
Mića sta şî să ruga-re:
Mă rog Do̯amńe i̯o la ćińe,
Îndărăt m-aş întorśa-re,
Au, lălă, la casa mi̯a-re,
Au, lălă, la muma mi̯a-re.
Să mă scrii̯ tu-n fo̯ai̯a albă,
În fo̯ai̯a albă da-l-ai̯ vii̯.”
Da-Dumńe-Ḍău śe-i̯ vorbi̯a:
“Nu m-ai̯ vri̯ami̯e đe rugamînt,
A ta vri̯ami̯e a veńit.”
Da Mića atunś śe vorbi̯a?
“Lumi̯e albă, lumi̯e ńagră,
Îndărăt să va-ntorśeț.
Da tu, mumă, muma mi̯a-re,
Să măturɨ vatra tu đe foc,
Şî să samiń tu busui̯oc,
Şî să-l uḍ cu un troc.
Cîn-busui̯oc v-a răsări,
I̯o atunś mum-oi̯ veńi.”

Da mi te on vrati nazad.
Mića počne da se moli:
“Tebi se, Gospode, molim,
Nazad bih se ja vratio,
Jaoj, lele, kući mojoj,
Jaoj, lele, majci mojoj.
U list beli upiši me,
U list beli među žive.”
Gospod-Bog mu ‘vako reče:
“Nemaš vremena za molbu,
Jer vreme je tvoje došlo.”
Tada Mića ‘vako reče:
“Beli svete, crni svete,
Vi sad nazad vratite se.
A ti, majko, majko moja,
Sa ognjišta vatru meti
I bosiljak tu posadi,
Tikvom jednom ti polivaj.
Kad bosiljak bude nik’o,
Ja ću tada, majko, doći.”

34.

PODGORȚ[clxxxvii] II

I̯e răsărit, i̯e răsărit
Lastari̯u cari̯e a drumait,
I̯eal îndărăt n-a măi̯ veńit.
A pl'ecat Mara, a pl'ecat,
I̯e pi un drum ńicunoscut.
Pe asta drum n-ai̯ măi̯ trecut,
Ou, Mara, a pl'ecat!
S-auđe apa śuraind,
Şî tufa-n l'eamńe scuturînd.
Da întră uşa ti̯a ś-adat?
Un Brad mari̯e încrengurat,
I̯e încrengurat, sădinat[clxxxviii],
Da-supt i̯eal cari̯e şăđa-re?

PODGORAC II

Šta je niklo, izniklo je
Izdanak je putovao,
Nazad više ne vraća se.
Krenula Mara, krenula
Jednim putem nepoznatim.
Ovim putem neizvesnim,
Jaoj, Mara, krenula je!
Čuje se i žubor vode,
List u gori kako pada.
Nikao je izmeđ’ dveri
Bor veliki i razgranat,
Razgranat i guste krune.
A pod njim mi, beše, sedi?

Şăđa un Zîn măi̯ batrîn[clxxxix]
Şî cu mo̯arća Somođiva.
Da-i̯eal lucru śe lucra-re?
I̯eal la cărţ ńe̯agre că scrii̯a-re,
L̑e scrii̯a şî l'e prefira-re.
Tu đin gură ć-oi̯ ruga-re
Să će scrii̯e-n fo̯ai̯a albă,
Să nu će scrii̯e-n a ńagră.
Đe atîta rugamînt,
Đe atîta poclońit,
Ai̯đe nuoi̯ s-o măi̯ prostîm.
Somođiva śe vorbi̯a-re?
“I̯a d̯îl'il'i ş-a fîrşît,
Conđei̯u i̯i s-a potpuńit.
Đi aśii̯a, Mară, o să pl'eś
Să i̯eş la brańişća naltă,
I̯a i̯e naltă şî kitată
Şî o să vi̯ed̯ o casă mari̯e,
O casă mari̯e luśito̯are,
Cu uşăl'i cîtră su̯are,
Fereşćil'i pol'ii̯iće,
Tuot cu aur şî arźint,
Aşa casă nai̯ măi̯ vad̯ut,
Tu mari̯e pi pomînt.
D-a aśii̯-care şăđa-re?
I̯e Dumńe-D̯ău cu muma lui̯,
Cu sîntă mai̯că Marii̯e,
Pi i̯eal ţu̯al'e đi arźint,
Să cunu̯aşće că i̯e sfînt.
Da-n ocolu lo̯are rînd,
Postaviţ şî duoi̯ strajărỉ.
Să nu dai̯ đi cătră a mare,
Că i̯e a mari̯e cu vorba strină
Ma să dai̯ đi cătră a mică,
A mică i̯e cu vorbă l'ină
O să-ţ đa o carće-n mînă,
Că ńiś fo̯ai̯a nu ş-a umplut.
Şî panari̯u nu-i̯ pi̯erdut,

Bog mi sedi najstariji
I smrt sa njim, Samodiva.
Kojim mi se poslom bavi?
On mi crne knjige piše,
Piše ih i prelistava.
Ti mu se oglasi molbom
Neka te u belu knjigu,
Neka ne budeš u crnu.
Od tolikih molitava
I od klanjanja tolikih,
Hajde da joj oprostimo.
Samodiva na to veli:
“Njeni dani su istekli,
A pero se istrošilo.
Odatle ćeš, Maro, poći
U visoku šumu idi,
Visoku i lepih kruna
I videćeš velu kuću,
Velju kuću i blistavu,
Sa vratima prema suncu,
Prozorima poliranim,
Pozlaćenim, posrebrenim,
Takvu kuću još ne vide,
Tako veliku na zemlji.
A u njoj mi ko stanuje?
Gospod-Bog sa majkom svojom,
Sa Marijom, majkom svetom,
Na njem’ odeća od srebra,
Poznaje se da je svetac.
Oko njih je uređeno,
Postavljene dvojne straže.
Da ne svratiš ka velikoj,
Velika je tuđeg zbora
Već ti svrati prema maloj,
Jer je mala blagih reči
I knjigu će tebi dati,
Stranice su u njoj prazne.
Nit je pero izgubljeno,

Da ńiś carća nu i̯e pl'ină,
Ńiś tu să n-ai̯ ńiś o vină.
Tuot đin gură ć-oi̯ ruga-re
Baş đi Somođiva ta-re,
I̯a i̯e ńagră şî urîtă.
Da-Somođiva śe vorbi̯a-re?
“Nu i̯e ńagră ńiś urîtă,
Ma i̯e albă, albańaţă,
I̯a i̯a lumi̯e đ-a mari̯aţă,
I̯a uomanaş pi flui̯ere̯al'e,
Bai̯eţăi̯ pi rîndure̯al'e,
Muoş batrîń pi barbe albe
Şî babe pi bîćiśe̯al'e,
Copilaş pi l'egăńe̯al'e,
Copii̯ miś pi faşui̯al'e,
Şcolari̯ei̯ pi kesui̯al'e,
Fe̯aće mari̯ pi cununare,
Da-măi̯ miś cu moţîşu̯are.
Đ-aśii̯, Mară, o să pl'eś,
Şî drumu điri̯ept să merź,
Să i̯eş la-l'ină đi fîntînă
Şî la scamnu đi ođină,
Acolo-s drumaş la ođină,
I̯ei̯ cu apă o să će ru̯aźe
Mă, tu apă să nu bi̯ei̯,
C-ai̯a apă i̯e zoi̯tată,
Să-ţ zaui̯ţ đi lumi̯a albă.
Mă, s-o i̯ei̯ să će spi̯el',
Tuot pi mîń şî pi piśu̯are,
Şî pi pi̯al'a ti̯a pi tu̯ată,
Să nu-ţ afl'e ńima vină[cxc].
C-o să tri̯eś pistă o pol'imii̯e[cxci],
I̯e albă şî strîmtuśică,
Numa cît urma đi ru̯ată,
Acolo tre̯aśe lumi̯a tu̯ată.
Asta punće ś-o s-o tri̯eś
I̯e în patru dunź śopl'ită
I̯e şî cu gi̯aţă pol'ii̯ită,

A ni knjiga nije puna,
Ti krivicu jednu nemaš.
Oglasi se molbom jednom
Baš kod tvoje Samodive,
A ona je crna, ružna.
Samodiva ‘vako reče?
“Nije crna, niti ružna,
Već je bela, belolika,
Kicoš ljude ona bira
I gospodu s frulankama,
Momke lepo odevene,
Stare dede belobrade
I babe sa štapovima,
Bebice u kolevkama,
Bebice u povojima,
Školarce sa torbicama,
Udavače na venčanju,
Devojke sa kikicama.
Odatle ćeš, Maro, poći,
Pravim putem ti da ideš,
Izađi do tihe vode
I do stolice za odmor,
Gde putnici odmaraju,
Oni će ti vodu dati
Al’, ti vodu nemoj piti,
To je voda zaborava,
Da svet beli zaboraviš.
Ti se njome samo umij,
Kako ruke, tako noge,
Tako celo svoje telo,
Da ti krivicu ne znadu.
Jer ćeš preći preko grede,
Koja uska je i bela,
Koliko trag kolskog točka
Al’, svi ljudi tu prolaze.
Ovaj most koji ćeš preći
Četvrtasto je otesan
I ledom je on poliran,

Pistă apă cumpańită[cxcii].
Să tri̯eś, Mară, nu ći ćami̯e,
Ńiś în val'e să nu caț,
C-aśii̯a i̯-lumi̯a pacatu̯asă,
În apă ve̯arđe cutrupită,
I̯e şî-n şărpi̇̆ ocol'ită.
Đi aśii̯, Mară, o să pl'eś,
Să i̯eş la un Brad rotat,
Ş-o să d̦îś: “Brađe, Brađe,
Brađe, tu i̯eş-drag un fraće!
I̯a apl'acăț cri̯engurl'i-re
Să-ț cul'eg vărvărurl'i-re
Să l'-aşćern brațîluor,
Brațîluor şî spațîluor,
Să nu dai̯ la putred̦are
Păn-aźunźe primovara,
Păn-la cîntatu cucului̯,
În mînatu plugului̯,
În mirosu fluorilor,
Păn-la fatatu uoi̯ilor
Şî zbi̯eratu mńeilor.”
Đi aśii̯ tu, ore, să pl'eś
Să i̯eş în cîmpu cu bujoru,
C-acolo să-nparće duoru.
Đ-acolore o să pl'eś,
Şî Mară tu o să d̦îś:
“Comşîu̯ari̯e, fimel'ii̯e,
I̯a-ntorśi̯ețî-vă îndărăt,
I̯a să vă puńeț busui̯oc,
Într-o vatruță đi fuoc,
Şî udațăl cu un truoc.
Cîn-busui̯oc va rasari,
Şî Mară va măi̯ veńi-re.
Puńeț samînța grîńilor
Pin tu̯aće grîńil'i-re
Şî samînța uord̦îlor
La tu̯aće Sîn-Źord̦îl'i[cxciii].”
Şî Mară tu o să d̦îś:

Preko vode ustajale.
Pređi, Maro, i ne boj se
I ne gledaj ti na dole,
Jer svet grešan tu je samo,
Pokriven zelenom vodom
I opkoljen sav zmijama.
Odatle ćeš, Maro, poći
Do Bora okruglih kruna
I reći ćeš: “Bore, Bore,
Brat si meni, dragi Bore!
Deder savij grane svoje
Da ti vrhe ja uberem
Da ih prostrem ja naručju,
Baš naručju i plećima,
Da im ne daš da istrunu
Sve dok proleće ne stigne,
Sve do poja kukavice,
Dok plugovi ne zaoru,
Dok cveće ne zamiriše,
Sve do jagnjenja ovaca
I do bleke jaganjaca.”
Odatle ćeš onda poći
Da ideš u božur polje,
Gde se odeljuje tuga,
I odatle ti ćeš poći
Pa ćeš, Maro, onda reći:
“Sve komšije i moj rode,
Vratite se sada nazad
I bosiljak posadite
Sve u vatri na ognjištu
I polijte tikvom jednom.
Kad bosiljak bude nik’o,
Onda će vam Mara doći.
Seme žitno vi zasejte
Sad po svim tim gradinama
I semena još ječmenog
U sve vreme Đurđevdana.”
Pa ćeš, Maro, onda reći:

“Comşîu̯ari̯e, fimel'ii̯e,
Ramîńeț sanătuśu̯are
Đi la miń-ş-la Dumńe-D̯ău,
Tu će duś pi drumu tău.”
Să-ț fii̯e, Mară, prostît
A-şća vuorbi̯e će ț-am spus,
Prostîće şî uşure̯al'e,
Pi unđe va umbla i̯eal'e.

“Sve komšije i moj rode,
Ostajte mi sad u zdravlju
I od mene i od Boga,
Jer ja idem svojim putem.”
Nek’ su, Maro, oproštene
Reči koje ispevasmo,
Oproštene i lagašne,
Dokle se god budu čule.

35.

PODGORȚ[cxciv] III

A pl'ecat Dańița a pl'ecat,
Zî đin vri̯ame i̯a veńit.
A statut şî s-a ui̯tat
Întră uşa i̯ii̯ ş-a dat.
Um Brad mari̯e-ncrengurat.
Da-supt i̯el care şăđa-re?
Pisarița că scrii̯a-re.
Dar Dańița će zîśa-re?
“Lălă asta mo̯arća mi̯a-re,
Că i̯e-ncolțată şî-nzîmbată,
Şî urîtă, đespl'ećită!”
“Nu mi-s colțată, ńiś zîmbată,
Şî urâtă đespl'ećită,
Ma mi-s albă, albańață.
I̯eu i̯au lumi̯e đe a mari̯ață,
I̯eu nu-i̯ cul'eg numa-i̯ al'eg,
Muăş batrîń pe barbe albe,
Kimećița pe alćiță[cxcv]
Şî danaś pe flui̯ere̯al'e
Da-o̯ameń pe plugul'e̯ață,
Dau-mui̯erł pe l'incańe̯al'e,
Feće mari̯ pe moțîşo̯are,
Dar şcolarł pe kesui̯al'e,
Ramîń-ke̯asăl'-al'inaće,
Da-cîărțîl'i ńe-nvațaće.
Lălă da ńiş pe l'igańe̯al'e,

PODGORAC III

Pošla je Danica, pošla,
Došao joj je sudnji čas.
Stala je i pogledala
Šta je niklo međ’dverima.
Bor veliki i razgranat.
A pod njime ko to sedi?
Pisarica sve pišući.
A Danica šta mi reče?
“Lele, ovo je smrt moja,
Jer je zubata, iskežena,
I ružna je, raspletena!”
“Nisam zubata, iskežena,
Niti ružna, raspletena,
Već sam bela, belolika.
Biram ljude ponosite,
Odabiram, ne sabiram,
Stare dede belobrade,
Kmetice u čistoj svili
I sve momke sa frulama,
A i ljude s plugovima,
Pa i žene s kolevkama,
Udavače sa kikama,
A školarce s torbicama,
Ostavljenim, okačenim,
Sa knjigama neučenim.
A i one iz kolevki,

Ş-al'e măi̯ miś pe făşio̯are.”
Dar Dańiţa cîn-veđa-re,
D-au, lălă, śe zîśa-re:
“I̯eu đe toţ m-aş ruga,
În urmă m-aş întorśa-re.”
Pisariţa śe zîśa-re:
“Jeu, Dańiţo, că ţ-am spus,
Lălă nu poţ să će-ntorś.
Că ai̯ tu vorbe đe vorbit,
Şi kituţă đe predat,
că toţ morţî ć-aşćepta-re.
Tot cu ćińe ar vorbi-re,
I̯-ar vorbɨ̇ ć-ar întraba-re,
Dar copii̯ đĕ muma lor,
Da-batrîń đe soţîi̯orɨ̇.”
Dar Dańiţa śe zîśa-re,
Lălă, cînd aşa od̦a-re?
Da-au, lălă, slubăd̦a-re.
Să puńa đe să plînźa-re,
Că-n urmă s-ar întorśa-re.
Zîna batrînă c-aźunźa
Pe Dańiţa c-o luva-re
Da-la rai̯ c-o scoća-re.
Dar Dańiţă śe zîśa-re?
“Lăl-atîta ś-a[m u]mblat,
Aşa lumi̯e n-am aflat.”
Toţ mîna cu i̯a a dat,
Da-adat s-a pozdravit.
Đ-aśia Dańiţa c-a pl'ecat,
Tot-naińće c-a măi̯ mi̯ers,
La điri̯apta s-a batut,
Đ-o poćecuţ-o să dai̯
La poćacă śe i̯eri̯a-re?
O să dai̯ tu đ-o fîntînă,
O paza o babă batrînă,
Are scamn şî đe ođină.
“Să şez cîta să ođińeşć,
Şi cu baba će vorbeşći.

Još mlađe u pelenama.”
A Danica kada vide,
Joj, lele, šta tad reče:
“Ja bih sve sad zamolila,
Nazad bih se ja vratila.”
Pisarica šta tad reče:
“Ja, Danice, tebi rekoh
Da ne možeš da se vratiš.
Za ispovest reči imaš,
Pa i buket za predaju,
Jer te mrtvi svi čekaju.
Svi bi s tobom da govore,
Da govore i pitaju,
Sva dečica za majčice,
A starci za babe svoje.”
Šta Danica tada reče,
Lele, kad je sve to čula?
Jaoj, lele, opusti se.
Ona vajkati se poče,
Nazad bi se sve vratila.
Stara vila tada stiže
I Danicu ona uze
Pa do raja dovede je.
Šta Danica tada reče?
“Koliko sam putovala,
Takve ljude ja ne sretoh.”
Svi se sa njom rukovaše,
Rukovaše, pozdraviše.
Danica odatle pođe,
Samo napred ona ide,
A kada na desno skrenu,
Na puteljak tad naiđe
A šta beše na puteljku?
Naiđe na izvor jedan,
Kojeg čuva stara baba,
I na stolicu za odmor.
“Da sedneš i odmoriš se,
I sa babom razgovaraš.

Dańiţo s-nu će zăboveşći.
În mulće locurɨ će upisui̯eşći
Lălă şî đ-aşii̯a o să pl'eşi,
D-o să dai̯ tu đ-un vr-un lat.
Dar cît god vi merźa-re,
Drumu al lat s-va strîmta-re
Poćecuţă să faśa-re
Lălă ca urma đe ro̯ată.
Pe i̯el tre̯aśe lumi̯a to̯ată.
Đ-aśi, Dańiţo, să pl'eśi
Da đ-un cîmp c-o să dai̯.
Aîăla cîmpu cu bujoru.
Acolo să-nparće doru,
Dă a care dă fiśorii̯
Dă a care dă nepoţîi̯,
Lăl-Dańiţo tot ai̯ tăi̯."
Dańiţa cînd aşa veđa-re,
Să puńa đe să plînźa-re,
Că-n urmă s-ar întorśa-re,
Ama ńima n-o lasa-re.
Zîn-a batrînă c-aźunźa-re
Pe Dańiţa c-o luva-re,
La cîmp-o-la[cxcvi] c-o scoća-re,
La cîmpu al mare o scoća-re.
D-acolo şî śe i̯eri̯a-re
Lălă că şî um măr ruoşu.
Da-măr-o-ăla să-nćinźa-re,
Tot cîmpu al mare umbri̯a-re,
Toţ morţî supt i̯eal şîađa-re,
La Dańiţa s-slobađa-re
Toţ mîna cu i̯a ar da-re,
Da-lălă ş-ar întraba-re.
Copilaşi ai̯ miś plînźa-re,
Lălă că nu pot merźa-re,
Da-şî i̯ei̯ ar întraba-re
Da-lălă đe muma luor,
Da-lălă đe tata a-luor.
Da-Dańiţa śe zîśa-re?

Pazi da ti ne odocniš.
Često ćeš se upisati
Pa odatle ti ćeš poći,
Na put širok naići ćeš.
Koliko god budeš išla,
Taj put širok sužava se
I putanja on postaje
Kao kolskog točka trag.
Po njem ide svet veseli.
Odatle ti, Dano, pođi
I na polje ćeš naići.
Onoj' polje božurova.
Na njemu se deli tuga,
Žal deliš sa sinovima
I sa tvojim unucima,
Lele, Danice, sa svima."
A Danica kada vide,
Ona vajkati se poče,
Nazad bi se sve vratila,
Al joj niko ne dozvoli.
Stara vila tada dođe
I Danicu ona uze,
Izvede do rajskog polja,
Izvede do veljeg polja.
Usred rajskog polja beše
Jabuka crvena jedna.
Jabuka se razgranala,
Rajskim poljem senku pruža,
Pokojnici pod njom sede,
Susreću mi svi Danicu
Svi se sa njom pozdravljaju,
Svi bi oni da pitaju.
Mala deca zaplakaše,
jer sresti je ne mogahu,
A i oni bi pitali
Za majku, joj, lele svoju,
Za majku i oca svoga.
A Danica šta uradi?

Să puńa đe să plînźa-re,
Nu pot că copii̯ merźa-re.
Da-Dumńe-Zău c-aźunźa-re,
Cîta śață slubaza-re,
Cîta śață ńeguri̯ață,
Da-slobaza biś đe foc,
Să-nto̯arcă morțî la luoc.
Da-Dańița śe zîśa-re?
C-au lălă că s-ar ruga-re
Da-n urmă s-ar întorśa-re.
Da-Dumńe-Zău śe zîśa-re:
“Ai̯dă, Dańiță, să merźem,
Đe cîmpu al mare să dîăm.”
La cîmp-o-ăla śe i̯eri̯a-re?
Floriśel'e gălbińel'e,
Să scutură pe urzîăl'e,
Da-i̯estă şî galbińo̯are,
Să scutură pe piśo̯are.
La mijlocu cîmpu-lui̯
I̯astă un mîndru đe conac.
D-acolo şî śe i̯eri̯a-re?
Lălă i̯astă doi̯ pisarɨ,
Unu măi̯ ćin-un măi̯ batrîn.
Tu, Dańiță, sa će dai̯
La pisari̯u al măi̯ batrîn.
Că cu vorba măi̯ asprin,
Da-şî spisăcu scoća-re,
Pe Dańița o čitai̯a-re,
Dańițo trai̯u ț-ai̯ trai̯it,
zîl'il'i ț-sa fîrşît
Nu i̯e rog đe rugamînt,
Nu-i̯ mită đe mituit,
Da-ńiś bańi đe plaćit,
Că zîl'il'i s-a fîrşît.”
Dańița cînd aşa ođa-re,
D-au, lălă, śe zîśa-re:
“Rîmăńeț voi̯ sînatoş,
Ai̯ mii̯ fiśorɨ şî ńepoțîi̯,

Vajkati se ona poče,
Jer deca ne mogu ići.
A Gospod-Bog kada stiže,
Malo magle oslobodi,
Malo magle zamračene,
Bič ognjeni oslobodi,
Da se pokojnici smire.
A Danica šta mi reče?
Zamolila je, joj, lele
Nazad ona da se vrati.
Gospod-Bog joj tada reče:
“Da idemo, Dano, hajde,
Do velikog polja rajskog.”
Šta sve na tom polju beše?
Samo cveća žute boje,
Otresa se po oputi,
Pa i cveća žutinjavog,
Otresa se po nogama.
A usred tog polja rajskog
Lepi konak jedan ima.
A u njemu ko mi beše?
Lele, ima dva pisara,
Jedan star je, drugi mlađi.
Ti, Danice, svrati samo
Do pisara onog starog.
Na rečima oštriji je,
Kod njega je spisak kraći,
On Danicu da mi čita,
Danica je vek svoj prošla,
Dane svoje svršila je
Nema vremena za molbu
Nije carina za mito,
Ne može se novcem platit’,
Svoje dane završila.”
A kad Danica je čula,
Joj, lele, šta nam reče:
“Ostanite svi u zdravlju,
Moji sinovi, unuci,

Comşîo̯are, femel'ii̯e,
Rămîńeţ voi̯ sanătoş,
I̯eu mă duc pe drumu mi̯eu.
Că i̯o atîta s-am umblat,
Aşa mîndru conac n-am aflat,
I̯eal i̯e dă aur dă arźint,
Aşa nu i̯e pe pomînt.”
Da-o vîlvă śe zîśa-re:
“Tu Dańiţă poslă avi̯a,
Nu măi̯ poţ întorśa-re,
Nu će pot ńiś ruga-re,
Lălă ńima nu će lasa-re.”
Da-Dańiţa śe zîśa-re:
Brađe, Brađe, dragă fraće,
I̯-apl'eacăţ crăngăril'i-re
Să-ţ cul'eg varvăril'i-re,
Să l'e fac i̯o braţîşo̯are,
D-au[cxcvii], lălă, şî spaţîşo̯are,
Să nu đa a putrađî-re.”
“D-aşii̯ Dańiţo să pl'eś,
Tot-naińće o să mi̯erź
La măru al roşu vi aźunźa-re.
Da-au, lălă, cum i̯eri̯a-re,
Pe o parće i̯e-nfrunđît,
Pi̯-al đe două i̯e-nflorit,
Pi̯-al đe trii̯ i̯e şî rođit.
Đ-aşii̯a, Dańiţo, să pl'eśe,
Tot-naińće o să mi̯erź,
Lălă şî să cam grabeşći,
Da-să nu će zaboveşći.”
Da-calăuzîl'i aźunźa-re,
Pe Dańiţa c-o luva-re
Lălă şî zo să duśa-re,
Tot-naińće că merźa-re.
Da-şî şućil'i-re aźunźa-re,
Pin građină sămana-re,
Sămana-re şî urza-re.
Da-şî urşî c-aźunźa-re,

Komšije i familijo,
Ostanite vi u zdravlju,
Jer ja idem svojim putem.
Koliko po svetu prođoh,
Lepši konak ja ne nađoh,
Od zlata je i od srebra,
Takvog još na zemlji nema.”
Jedan glas joj tada reče:
“Ti, Danice, posla imaš,
Ne možeš ti da se vratiš,
Ne možeš ni da zamoliš,
Neće niko da te pusti.”
A Danica tada reče:
“Bore, Bore, dragi brate,
Deder savij grane svoje
Da ti vrhove uberem,
Da ih naručju uberem,
Jaoj, lele, i plećima,
Da ne mogu istrunuti.”
“Danice odatle pođi,
Samo napred ti da ideš
Do crvene jabuke sve.
Jaoj, lele, kakva beše,
Zelena na jednoj strani,
Procvala na drugoj strani,
A na trećoj rodila je.
Odatle ćeš Dano poći,
Samo napred ti da ideš,
Jaoj, malo i požuri,
Da ti putem ne okasniš.”
Kalauzi kad stigoše,
Danica ih odmah uze
I sa njima ona ide,
Samo napred ona ide.
I košute kad stigoše,
Po gradini zasejaše,
Zasejaše, zasnovaše.
I medvedi kad stigoše,

D-au lălă i̯ei̯ trăi̯era-re
Şî pîńe lălă faśa-re
Şî la Dańiţa îi̯ da-re,
Da-i̯a-re n-ar mînca-re,
Cu gîndu s-ar întorśa-re.
“Dańiţo, lălă, ś-ai̯ facut?
D-au, lălă, ś-ai̯ odobrit,
D-au, lălă, đe drumai̯it?
Primovara a veńit,
În fatatu oi̯ilor,
În zberatu mńii̯ilor,
În frunzîtu crîngului̯,
În cîntatu cucului̯,
În mînatu plugului̯,
În śui̯eratu păsărilor,
În verzîtu cîmpului̯.”
Da-lălă Dańiţa śe zîśa-re:
“Lălă i̯eu nu m-aş măi̯ duśa-re.”
Ma zîna nu v-o laśa-re.
Lălă, că unđ-o luva-re,
La cîmpu al mare o scoća-re,
Merź, Dańiţo, nu ći ćemi̯a-re.
În val'e i̯e ş-o punćeri̯a-re,
Oḁda[cxcviii] lumi̯a kiraind,
D-au, lălă, şî şui̯erînd.
Da-Dańiţa śe zîśa-re:
“Me frică i̯o n-aş treśa-re.”
Că la o zînă mi̯-o luva-re
Pe Dańiţa mi̯-o treśa-re,
C-acolo ś-ai̯ păcatoş,
Acolo i̯e balta ve̯arđe
Cum îi̯ bagă ńima nu-i̯ ve̯ađe
Ma şî̯ărpi̯ îi̯ făşura-re,
Da-şî broşćil'i îi̯ strînźa-re,
Lălă, i̯ei̯ să kirăi̯a-re.
“Tu treś Dańiţa-će[cxcix] ćemi̯a-re,
Că tu n-ai̯ niś un pacat.”
Că aźunźa zîna-batrînă.

Zasejano ovršiše
I hleb oni umesiše
I Danici hleb dadoše,
Al’ ona ga ne bi jela,
Premišlja još da se vrati.
“Šta napravi ti Danice?
Jaoj, lele, što odobri,
Što pristade da putuješ?
Proleće je tebi došlo,
Kada ovce ojagnje se,
Kada jaganjci zableje,
Kada šuma zazeleni,
Kukavica kada zapeva,
Kada plugovi zaoru,
Kada ptice zacvrkuću,
Kada polja zazelene.”
A Danica tada reče:
“Pošla ne bih da putujem.”
Al’ je vila ne ispusti.
Lele, gde mi je povede,
Do velog polja je izvede,
Idi, Dano, i ne boj se.
U dolini mostić ima,
Tamo ljudi vesele se,
Jaoj, lele, i zvižduću.
A Danica tada reče:
“Strah je mene, ne bih pošla.”
Jedva vila nju povede
I Danicu mi prevede,
Jer su tamo svi žalosni,
I zelena močvara je
Kad upadnu ne vide se
Zmije sve ih opasuju,
A i žabe sve ih stežu,
Pa svi u glas jedan vrište.
“Prođi, Dano, i ne boj se,
Jer krivicu jednu nemaš.”
Tada stiže stara vila.

Că aźunźa-re şî luva-re,
Samînța đe busui̯oc,
Stropeşće-n vatră đe foc,
Luva şî apă đin crop,
D-au lălă şî l'e uda-re.
Cîn-busui̯ocu va răsari̯a-re
Mugurị şî đin źug că va da-re,
Dumńe-Zau va-ntraba-re:
Dańițo, care ć-a-nvațat?”
D-au, lălă, tu o să-n spuń:
“Că un saćan al ćau đin sat.”
“Lălă, cum la fi ci̯emat?”
Spuńe: “nu l-ai̯ întrabat,
Că la zort ai̯ pl'ecat.”
Lălă, Bogdapros-să-ț fii̯e,
Vorbil'-eşća to̯aće ți̯i̯e,
Pră unđe merź tu đe soți̯i̯e.
“Do̯amńe, merź tu đe soți̯i̯e?
I̯o cođa ć-am dosađit.”
“Măi̯ mult-am opravdui̯it,
C-ai̯ fi fost şî rătaśită,
Şî đin bo̯ală bolnavită.
Lălă, Bogdapros-săț fii̯e,
Vorbil'i şî glasu ți̯i̯e.”
Bogdaprost!

Kada stiže ona uze,
Samo seme od bosiljka,
U vatru ognjišta baci,
Uze vodu punu ceđi,
Seme bosiljka poškropi.
Kad bosiljak iznikne
I još jaram kad propupi,
Gospod-Bog upitaće te:
“Ko te, Danice, nauči?”
Jaoj, lele, ti ćeš reći:
“Seljanin jedan iz sela.”
“Kako se on, Dano, zove?”
Reci: “Pitala ga nisam,
Jer na brzinu sam pošla.”
Oprost Božji nek ti bude,
Reči tebi upućene,
Neka su ti uvek s tobom.
“Ideš li ti sa mnom, Bože?
Ja sam tebi dosadila.”
“Ja sam tebe opravdala,
Jer bi se ti izgubila,
Od bolesti obolela.
Neka tebi Bog oprosti,
Reči ove i moj glas.”
Bog da prosti!

36.

SLAĆINA[cc]

Un Brad mare încrengurat,
Da-ntră uşa a cui̯ a dat?
Întră uşa a lu Brańe.
Da supt i̯el care şăđa-ri̯e,
Curva, curva Somođiva.
Da đe lucru śe lucra-ri̯e?
La cărț ńegre că scrii̯a-ri̯e.
Da sta Brańe să ruga-ri̯e:

SLATINA

Bor veliki i razgranat
Posred dveri nikao je,
Posred dveri Branetovih.
Pod njegovom krošnjom sedi
Kurva, kurva Samodiva.
A od posla šta mi radi?
Crne knjige ona piše.
Poče Brane da je moli:

“M-aş ruga, curvo, đe ćińe,
Să mă scrii̯ în fo̯ai̯a albă,
Să nu mă scrii̯ în fo̯ai̯a ńagră.”
Da vi̯ez curva śe spuńa-ri̯e:
“Fo̯ai̯a albă s-a umplut,
Şî conđei̯u mi̯-am perdut,
Ba će scri-i̯o-n fo̯ai̯a ńagră.”
Da vi̯ez Brańe śe-i̯ spuńa-ri̯e:
“Curvo, curvo, Somođivo,
Cum i̯eş ńagră şî urîtă,
Şî la păr tu đespl'ećită,
Şî la đinţ cam încolţată,
Da la oi̯kĭ înbolboi̯ată,
Spomîntaş tu lumi̯a to̯ată.”
Da vi̯ez curva śe vorbi̯a-ri̯e:
“Nu cul'eg, numa al'eg,
Pi̯-ai̯ voi̯ńiś, mîndri fĩśi̯orĭ,
Fi̯aće marĭ, cu dîrzarĭ,
Ńevi̯asće mă ćińeri̯el'e,
Copii̯ miś în fãşi̯o̯are,
Moş batrîń cu barbi̯e albe,
Şî babe cu cîrji̯o̯are.”
Da-će duś tu, Brańe, duś.
“Rămîń lumi̯e sănăto̯asă!
Că i̯o pl'ec đi la mi̯-a casă.”
Să ai̯ grije, Brańe, bińe,
Să nu dai̯ la mîna stîngă.
I̯astă o l'ină đe fîntînă,
Şî o babă cam batrînă.
I̯a đe zbor će va ţîńa-ri̯e,
Şî tu, Brańe, vi-n sara-ri̯e,
Mă, să dai̯ tu la điri̯apta,
I̯astă o punće aluńeco̯asă,
La mi̯ers, Brańe, bondăro̯asă.
Da la capatĩi̯u punţî
I̯astă lastarĭ đe salcuţă
Şî un pui̯ đe nopîrcuţă.
Tu, Brańe, cînd va-i̯ tri̯eśa-ri̯e,

“Ja bih tebe zamolio,
Upiši me u list beli,
U list beli, ne u crni.”
Vidi kurva šta mu reče:
“List je beli već ispunjen,
A pisaljku ja izgubih,
Nego ću te u list crni.”
Vidi šta joj Brane reče:
“Kurvo, kurvo Samodivo,
Crna li si, a i ružna,
A i kose raspletene,
Pa i zuba izoštrenih,
A očiju izbuljenih,
Ceo svet si uplašila!”
Vidi kurva šta mu reče:
“Ja probiram, ne sabiram,
Sve vojnike i sinove,
Udavače, spremonošce,
I neveste sve mlađane,
Bebice u pelenama,
Stare dede belobrade
I babe sa štapovima.”
A ti ideš, Brane, ideš.
“Ostani u zdravlju svete!
Ja od kuće idem svoje.”
Ti pripazi, Brane, dobro
Da ne svratiš ti ulevo.
Ima jedan tihi izvor
I starija baba jedna.
Pričom će te zadržati,
Ti ćeš Brane omrknuti,
Nego, skreni ti udesno,
Do klizavog mosta jednog,
Pri hodu je, Brane, bockav.
A na kraju toga mosta
Ima jedna vrba mala
I mladunče od poskoka.
Ti, Brane, kad budeš proš’o,

Đe salcă će va-i̯ ţîńa-ri̯e.
Da-cînd pui̯u şui̯era-ri̯e,
Şî tu în rai̯ va-i̯ tri̯eśa-ri̯e.
Să-ţ primi̯eşć tu kei̯il'i-ri̯e,
Să-ţ đeşkiz tu uşîl'i-ri̯e,
Uşîl'i, feri̯eşćil'i-ri̯e[cci].
La feri̯astă đi la val'e
Să-ţ vină raza đe so̯ari̯e.
La feri̯asta a đi la đal
Să-ţ vină glas đe păsări̯al'e.
La feri̯astă a đin đal
Să-ţ vină glasu al đe mńei̯.
La feri̯astă a đin val'e
Să-ţ vină glas đi l-ai̯ tîi̯.
Da će duś, Brańe, će duś,
Să će duś la Bradu al mari̯e,
Şî đe i̯el će va ruga-ri̯e.
Brađe, Brađe, încrengurаće,
Şî să-l prinz, Brańe, đe fraće,
Să-ş apl'eśe crenźil'i-ri̯e,
Să-i̯ cul'eź vărvăril'i-ri̯e,
Să l'-aşćerń tu braţîlor,
Să nu să đa să muśezască,
Brańe, să nu putrazăşć.
Da će duś tu, Brańe, duś,
Da će duś pe drum înćins,
Pănă rai̯u i̯e đeşkis.
Să şăz să će ođińeşć,
Şî acasă će gînđeşć.
Bogdapros, Brańe, să-ţ fii̯e,
Vorbil'-a-şća to̯aće ţîi̯e,
Au đe vi̯ec şî đe vi̯eśii̯e.
Brańe, să će pomi̯eńeşć,
Bogdaprost, Brańe, să-ţ fii̯e,
Đi la noi̯ to̯aće tril'e.

Za vrbu se ti pridrži.
A kad mladunče zazviždi,
Ti ćeš onda u Raj preći.
Svoje ključeve da primiš,
Dveri svoje da otvaraš,
Svoje dveri i prozore.
Sa prozora ka dolini
Nek' ti sunčev zrak dolazi.
Sa prozora ka brdima
Nek' ti poj od ptica dođe.
Sa prozora ka brdima
Blek jagnjadi nek' ti dođe.
Sa prozora ka dolini
Nek' ti glas od tvojih dođe.
A ti ideš, Brane, ideš,
Da ideš do velog Bora
I njemu se ti pomoli.
Bore, Bore, razgranati,
Da se, Brane, pobratimiš,
Da ti prigne grane svoje,
Da mu vrhove ubereš,
Ti naručju da podastreš,
Da ne može buđaviti,
Da ti, Brane, ne istruneš.
Ti da ideš, Brane, ideš,
Po prostranom putu ideš,
Dok je samo Raj otvoren.
Posle sedni, odmori se,
I o kući ti razmisli.
Brane, Bog nek' ti oprosti,
Ovu celu pesmu tebi,
Jaoj, za vek i vekova.
Brane, da se ti spominješ,
Brane, Bog nek' ti oprosti,
Od nas triju ispratilja.

37.

ISACUVA[ccii]

Tabarît, mi̯-a tabarît
Trii̯ Arapɨ ńegri buḑaţ[cciii],
Dîntră uşa ş-a lu Boja.
Şî dă lucru śe-ş lucra-re?
Tot pe Boja mi̯el scrii̯a-re
Tot pe-n fo̯ai̯a d-a morțască.
Da Mikićiśoru al lui̯,
I̯ut-l'erga şî să ruga-re:
“Staț pe tata nu-l scrii̯arăț
Tot în fo̯ai̯a d-a morțască,
Mă, scrii̯ațăl în a vii̯ască.”
Da-o ḑînă măi̯ batrînă[ccciv],
I̯ut-naińće că i̯aşa-re,
Şî dă-n gură-ş gîrăi̯ară:
“Nu poćem să-l măi̯ scrii̯em,
Că conđei̯u ńi s-a frînt,
Şî zmîntîna mi̯-am sfîrşît.”
Da-tunś Boja cîn-oḑa-re,
I̯ut la Marii̯a strîga-re.
“Înto̯arśeće, Maro-napoi̯,
Şî samănă busui̯ocu,
Tot în vatră şî dă focu,
Şî-l udă cu apă dă-n troc,
Cînd i̯al va rasari-re
Şî jîgla va lăstări-re
Şî cîn-źugu va-mpupi-re,
Atunś şî i̯o-are[ccv] v-oi̯ veńi-re,
Cu toț voi̯ m-oi̯ întînl'i-re.
Mo̯arćo, mo̯arćo, ńagră mo̯arće,
Mult i̯eşć ńagră şî urîtă.”
“Nu mi-s ńagră, ńiś urîtă,
Că nu cul'eg, ma[ccvi] al'eg:
Moş batrîń pe barbe albe,
Da-babe pe cîrjîo̯are,

ISAKOVO

Ulogorili su logor
Tri Arapa, sva tri crna,
Posred dveri baš Božinih.
A od posla šta mi rade?
Oni Božu zapisaše
Sve na mrtvačkome listu.
A Mikica, sinak njegov,
Brzo dotrča i moli:
“Ne pišite oca moga
Sve na mrtvačkome listu,
Međ’ žive ga upišite.”
Jedna vila, najstarija,
Ispred njega tad’ izađe.
Ona njemu ‘vako reče:
“Upisat’ ga ne možemo,
Pisaljka se polomila,
A mastilo potrošilo.”
Kad je Boža tada čuo,
Brzo Mariju pozove[ccxii]:
“Nazad, vrati se, Marija,
I bosiljak ti posadi,
U toj vatri na ognjištu,
Jednom tikvom ti polivaj,
Kad on bude iznikao
Mladice zavoranj pusti
I kad’ jaram ti propupi,
Tada ću ti možda doći,
Možda vas sve tada sretnem.
Smrti, smrti, crna smrti,
Crna si i mnogo ružna.”
“Nisam crna, a ni ružna,
Odabiram, ne sabiram:
Stare dede belobrade,
A babe sa štapovima,

Da-ńevastă pi popo̯ańe[ccvii],
Voi̯ńiśii̯ pe ćeşîl'o̯are,
Nuntaşăi̯ pe stăguri̯al'e,
Źuńelaş pe cunuńo̯are[ccviii],
Feće marɨ pe moţîşo̯are,
Lud̦îşorɨ pe făşîo̯are.”
D-atunś Boja cîn-od̦a-re,
I̯ut la Miki că strîga-re:
“Dućе, fiśor, pogođeşće
Casa mi̯a-re dă veśii̯e.”
O caşćo̯ară cu nouă uşîţă.
Pi̯-o d,-uşiţă dor să-i̯ vină
Dî la casa şî d-a lui̯.
Pi̯-o d,-uşiţă dor să-i̯ vină
Dî la soţîo̯ara lui̯.
Pi̯-o d,-uşiţă dor să-i̯ vină
Dî la mui̯ca şî d-a lui̯.
Pi̯-o d,-uşiţă dor să-i̯ vină
Dî la tată şî d-a lui̯.
Pi̯-o d,-uşiţă dor să-i̯ vină
Dî la fiśi̯orii̯i lui̯.
Pi̯-o d,-uşiţă dor să-i̯ vină
Dî la fată dî la zi̯etu.
Pi̯-o d,-uşiţă dor să-i̯ vină
Dî la soră, dî la fraće.
Pi̯-o d,-uşiţă dor să-i̯ vină
Dî la ńapoţ, dî la ńapo̯aće.
Pi̯-o d,-uşiţă dor să-i̯ vină
Dî la vi̯erɨ, dî la vi̯are.
Pi̯-o d,-uşiţă dor să-i̯ vină
Dî la ćei̯kil'i d-a lui̯.
Pi̯-o d,-uşiţă dor să-i̯ vină
Dî la ui̯cɨ, dî la ui̯ńe.
Pi̯-o d,-uşiţă dor să-i̯ vină
Dî la socru, dî la so̯acră.
Pi̯-o d,-uşiţă dor să-i̯ vină
Dî la cuscri şî d-a lui̯.
Pi̯-o d,-uşiţă dor să-i̯ vină

Neveste sa frizurama
I vojnike sa sabljama,
Svadbare sa barjacima,
Mlade momke na venčanju,
Udavače sa kikama,
Bebice u pelenama.”
Kad je Boža tada čuo,
Brzo Mikicu pozove:
“Idi, sine, nagodi mi
Moju kuću ti za večnost.”
Devet dveri kuća ima.
Na jednima žal nek’ ima
Za svojima i za kućom.
Na jednima žal nek’ ima
I za svojom supružnicom.
Na jednima žal nek’ ima
I opet za majkom svojom.
Na jednima žal nek’ ima
I opet za ocem svojim.
Na jednima žal nek’ ima
I za sinovima svojim.
Na jednima žal nek’ ima
I za ćerkom i za zetom.
Na jednima žal nek’ ima
Za sestrom i bratom svojim.
Na jednima žal nek’ ima
Za unukom, unučicom.
Na jednima žal nek’ ima
Brat i sestra od rođaka.
Na jednima žal nek’ ima
I za svim tetkama svojim.
Na jednima žal nek’ ima
Za ujkama i ujnama.
Na jednima žal nek’ ima
I za tastom i za taštom.
Na jednima žal nek’ ima
I za prikanima svojim.
Na jednima žal nek’ ima

Dî la comşîi̯il'i lui̯.
Pi̯-o d,-uşiță dor să-i̯ vină
Dî la to̯ată fimel'ii̯a.
Pi̯-o d,-uşiță dor să-i̯ vină
Dî la ńii̯[ccix] dî la l'ivi̯eḑ.
Pi̯-o d,-uşiță dor să-i̯ vină
Dî-n građińil'i cu florį.
Pi̯-o d,-uşiță dor să-i̯ vină
Dî la izvorį cu api̯e răś.
Pi̯-al cămp mare şî rotat
Tri̯eśe śerbu-nśinźetat[ccx].
Da şî-n co̯arńe śe-ş duśa-re?
L'igańel dă bumbaśe̯al,
Tot pe Boja-l cară-n i̯eal.
Nui̯e śerbu-nśinźetat,
Ma, i̯e Boja-l înskimbat.
Sus la sfîntu i̯-aruncat,
Sus la sfîntu Dumńe-Ḑău,
Şî pe scărį dă lumănărį[ccxi].
Tot pe Boja-l spulbara-re
Uşor la rai̯ ńi-l treśa-re.
Păcaćil'i i̯o prosta-re,
To̯aće uşl'i dăşkiđa-re,
Fimel'ii̯a-l sprîjona-re.

Za svim komšijama svojim.
Na jednima žal nek' ima
I za celom familijom.
Na jednima žal nek' ima
Za njivama, livadama.
Na jednima žal nek' ima
Za cvećem iz bašte svoje.
Na jednima žal nek' ima
Za izvorom hladne vode.
Po okruglom veljem polju
Ide jelen opremljeni.
On na rogovima nosi
Sve kolevku od pamuka,
U kolevci Božu nosi.
Nije jelen opremljeni,
Već je Boža obučeni,
Doveden kod sveca gore,
Kod Gospoda Boga gore,
Po lestvama od svetlosti.
Božu na krilima vetra
Lagano u Raj prevede.
Sve mu grehe on oprosti,
Sva mu vrata on otvori,
Familija ga dočeka.

Mr Sanja Radinović

KOMENTAR O MUZIČKO-STRUKTURALNIM KARAKTERISTIKAMA VLAŠKIH PETREKATURA SEVEROISTOČNE SRBIJE

Dosadašnja etnomuzikološka istraživanja na području Srbije nisu posvetila dovoljno pažnje vlaškom muzičkom nasleđu, pogotovo vokalnom. Sporadični pokušaji srpskih etnomuzikologa, nadahnutih lepotom i osobenošću ove tradicije, bivali su sputani zamašnom jezičkom barijerom i dali su u celini oskudne rezultate. Sa izuzetkom studije prof. dr Dragoslava Devića o muzici Srba i Vlaha u Crnorečju,[81] mali broj postojećih radova ostao je u domenu bazičnih podataka i grubih naznaka, budući najčešće nedovoljno fundiran komparativnom etnomuzikološkom literaturom iz susedne Rumunije, i ostvaren bez pokušaja da se ovoj materiji priđe sa pozicija *unutrašnjeg posmatrača* – načinom koji se široko primenjuje u svetu prilikom proučavanja autoru strane kulture. No, iako će tek budućim radom potpuno posvećenih istraživača ovo bogato muzičko nasleđe moći da se otkrije i sagleda u svom punom sjaju, već i postojeće publikacije, ma koliko nedostatne, dovoljno naglašavaju naročitu funkciju muzike u kultu mrtvih, koji još uvek suvereno dominira u tradiciponalnoj kulturi Vlaha. Pored naricanja i zorilja, čiji su izvođači žene, kao i raznih oblika pokojniku namenjenog instrumentalnog muziciranja muškaraca, posebno mesto u ovome žanru pripada ispraćajnim pesmama – petrekaturama, za koje nije preterano reći da predstavljaju svojevrsnu "vlašku knjigu mrtvih", što je podrobno i pokazala ova studija.

Kao saradniku kome je bila poverena transkripcija muzičkih primera, u mogućnosti sam da iznesem nekoliko zapažanja o muzičko-strukturalnim karakteristikama 27 snimaka petrekatura zabeleženih u raznim oblastima severoistočne Srbije, sa nadom da će ona biti od pomoći tokom budućih uporednih istraživanja.

Dominantan stih ovih pesama je simetričan osmerac, VIII (4,4), koji se često slobodno kombinuje sa asimetričnim stihom iste dužine, VIII (5,3), ređe sa sedmercem, devetercem ili desetercem. Na početku melostihova mogu se pojaviti vokali **ă**, **a**, **e** ili **o**, obično u šesnaestinskom trajanju i sa funkcijom svojevrsnog uzmaha. Relativno učestalu osobenost pevanog teksta predstavlja silabizacija suglasnika, koja ne samo da uvećava broj slogova pevanog stiha u odnosu na postojeći metar poetske osnove, čineći ga hiperkatalektičnim (što je česta odlika i srpske vokalne tradicije), već mnogo puta služi upravo tome da se u stihu postigne odgovarajući broj slogova. Drugim rečima, često katalektičan (tj. kraći) stih poetske osnove tek u pevanju, postupkom silabizacije suglasnika, dostiže odgovarajuću

[81] Д. Девић, *Народна музика Црноречја – у светлости етногенетских процеса*, Београд, ЈП ШРИФ Бор – КОЦ Бољевац – ФМУ Београд, 1990.

dužinu i ostaje akatalektičan (uporediti npr. dužine početnih stihova pevanog i poetskog teksta u primeru br. **3** iz sela Podgorca).

Gotovo svi primeri intonirani su dosta duboko, u altovskom registru, sa finalisom koji je najčešće oko tona **a** iz male oktave.

Metroritmička komponenta (ritam pevanih slogova) doima se kao složenija u odnosu na globalno posmatrano srpsko vokalno nasleđe, i to najviše zbog preciznog osećaja za šesnaestinsko trajanje, koje se neretko javlja kao samostalni činilac metroritmičke osnove, ili pak determiniše sledeća vrlo zastupljena trajanja, tj. ritmičku figuru:

Takva *osamostaljenost* šesnaestine bila je razlog što je u oznaci za tempo iskazana i njena metronomska vrednost.

Prosečna vrednost tempa iznosi oko 80 četvrtinskih otkucaja u minutu (odnosno 320 šesnaestinskih), mada ima i primera koji su znatno sporiji ili brži (br. **1**, **10**).

Među postojećim ornamentima posebno se ističe vibrato, koji je prisutan na gotovo svim dužim notama, a vrlo često i na osminama. Od ostalih ukrasa dosta su zastupljeni jednostruki predudari i praltriler. Mordent, postudari i tonovi *kvocajućeg* kvaliteta takođe se javljaju, ali u znatno manjoj meri.

*

Pored navedenih opštih karakteristika, koje uglavnom odlikuju i druge oblike vlaške vokalne tradicije, moguće je izdvojiti osobenosti svakog od ukupno tri uočena tipa petrekatura.

Najzastaupljeniji tip, predstavljen sa čak 19 primera (br. **1**, **3**, **5**, **6**, **7**, **10**, **11**, **12**, **13**, **14**, **15**, **19**, **21**, **22**, **23**, **28**, **30**, **31**, **37**), zabeležen je u svim istraživanim oblastima, osim u Crnorečju. On je dvodelne strukture, najčešće AA_v, i skoro po pravilu izgrađen ponavljanjem jednog stiha (struktura AV, a naročito dvostih, predstavljaju ređu pojavu).

Njegova važna karakteristika je antifono izvođenje u kome učestvuju dva pevačka para, pri čemu jedan par konstantno ponavlja prethodno odpevani tekst, stvarajući svojevrsni *eho-efekat*. Terenski podaci Slavoljuba Gacovića govore da je ovakva interpretacija, koja često podrazumeva i *kanonsku antifoniju* (nesačekivanje da prethodna grupa do kraja otpeva svoju deonicu), bila opšti manir u izvođenju razmatranog tipa petrekatura na celom području na kome je on registrovan.[82]
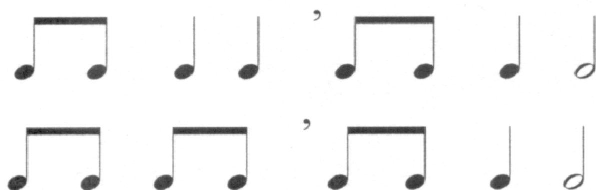
---

[82] Према досадашњим сазнањима етномузиколога, антифонија није типична одлика влашке вокалне традиције. Са друге стране, овај извођачки манир представља изразиту особеност разних обредно-обичајних жанрова у оквиру старог , пре свега вишегласног

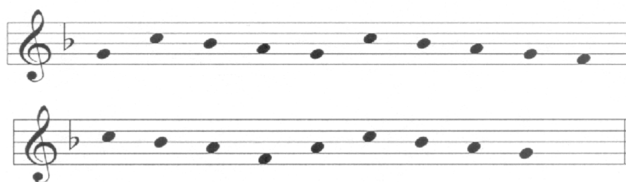
Međutim, u svega četiri slučaja autoru je bilo moguće da okupi dovoljan broj pevačica i snimi potpunu verziju (primeri br. **14**, **23**, **28**, **37**)[83].

Preovlađujući tonski niz u primerima ovog tipa je pentakord $\mathbf{f_1}$-$\mathbf{g_1}$-$\mathbf{a_1}$-$\mathbf{b_1}$-$\mathbf{c_2}$, u kome se $\mathbf{a_1}$ ponekad smenjuje sa $\mathbf{as_1}$. Ređa je pojava heksakordalne osnove, do $\mathbf{d_2}$, ili tetrahorda $\mathbf{f_1}$-$\mathbf{g_1}$-$\mathbf{a_1}$-$\mathbf{h_1}$. Povremeno proširivanje intonacionog polja tonovima koji izlaze iz ovih okvira uglavnom nije postojano i ima ornamentalni karakter.

U većini zabeleženih primera zapažaju se izvesne metroritmičke konstante. Bez obzira na globalnu neistovetnost zapisa po pitanju metroritma, one nameću ideju o latentno prisutnoj metroritmičkoj invarijanti koja se može naslutiti u njihovoj osnovi i predstaviti sledećim obrazcem:

Isto bi se moglo reći i za melodiku – ona u većini slučajeva kao da izrasta iz osobene intonacione invarijante:[84]

karakterističnoj fizionomiji ovih melodija najviše doprinose početni skok u prvom melostihu i silazno kretanje na početku drugog, udruženo sa različitom

вокалног наслеђа Срба, Бугара, Македонаца, Аромуна и Албанаца на готово целом централнобалканском подручју. (С. Радиновић, *Старо двогласно певање Заплања,* ФМУ у Београду, 1992, 111). Будућа истраживања можда ће моћи да установе или пак искључе међузависност традиција поменутих балканских народа по овом питању.

[83] Накнадно је аутор забележио и пример из Метовнице (бр. **29**), са довољним бројем певачица који нисмо мелографисали.

[84] Издвојени интонациони модел или инваријанта добијен је апстраховањем ритма, свих поновљених и украсних тонова, као и уочавањем тонова који се *sunna summarum* најчешће појављују на одређеним местима. Исти принцип важио је и при издвајању метроритмичког модела. Овај поступак детаљније је објашњен на другом месту (С. Радиновић, op. cit., 101).

metroritmičkom realizacijom. Drugim rečima, melostihovi ove dvodelne strukture ostvaruju kontrast tipa AA_v, i intonaciono i metroritmički, upravo svojim različitim počecima.

Drugi tip, zabeležen samo u Crnorečju[85] i u jednom selu Timočke Krajine, predstavljen je sa 5 primera (br. **25**, **26**, **32**, **33**, **34**,). Njegova struktura varira između trodela i četvorodela. Trodel može biti tipa $\mathbf{AA_vA_{vv}}$, $\mathbf{ABB_1}$ ili $\mathbf{ABB_v}$, i zasnovan na dvostihu (**abb**) ili trostihu (**abc**). Četvorodel ima formu $\mathbf{AABB_1}$ i analogni raspored poetskog teksta (aabb).

Trodelni oblici počivaju na pentakordu ili heksakordu, kao i većina primera iz prethodno opisane grupe, dok se četvorodelni kreću u manjem obimu (ako se zanemare ornamentalna proširenja ispod hipotonike), tj. od $\mathbf{f_1}$ do $\mathbf{b_1}$. Njihov tonski niz odgovara molskom tetrahordu, ili pak podrazumeva smenjivanje tonova $\mathbf{as_1}$i $\mathbf{a_1}$.

Vrlo karakterističan završetak skoro svih primera ove grupe sadrži melodijsku cezuru usred izvođenja pretposlednjeg sloga i blago podizanje intonacije na finalisu koji je dužeg trajanja, što odlikuje i vlaške tužbalice, kao i primere zorilja zabeležene u datom regionu.

I pored prepoznatljive melodike, mali broj primera ove grupe i njihova formalna raznolikost ne dozvoljavaju uopštavanja po pitanju metroritmičkog ili melodijskog kretanja. Može se jedino reći da način ostvarivanja kontrasta u delu **B** (početno silazno kretanje od najvišeg tona) asocira na melodijsko oblikovanje drugog melostiha u primerima prvog tipa.

Na kraju treba pomenuti i usamljeni primer iz porečkog sela Slatina (br. **36**), koji kao takav izlazi iz okvira postavljene tipologizacije. On je četvorodelan, $\mathbf{AABB_1}$ (sa istim rasporedom poetskog teksta), melodijski vrlo razvijen i zasnovan na tonskom nizu u obimu oktave: $\mathbf{f_1\text{-}g_1\text{-}a_1(as_1)\text{-}b_1\text{-}c_1\text{-}d_2\text{-}es_2\text{-}f_2}$. Osim toga, u njemu se češće prisutni deveterac i deseterac nego osmerački stih.

---

[85] Овоме типу припадају и сва 3 примера петрекатура које је забележио Д. Девић. – op. cit., 238-240. (примери бр. 172-174).

BANATSKI DIJALEKT RUMUNSKOG JEZIKA	LIMITROFNA ZONA BANATSKOG I MUNTENSKOG DIJALEKTA	OLTENSKI GOVOR MUNTENSKOG DIJALEKTA RUMUNSKOG JEZIKA
1. Doljašnica	34. Debeli Lug	40. Podvrška
2. Češljeva Bara	35. Vlaole	41. Rtkovo
3. Porodin	36. Rudna Glava	42. Vratna
4. Viteževo	37. Crnajka	43. Mihajlovac
5. Duboka	38. Miroč	**44. Jabukovac**
6. Ranovac	39. Tekija	**45. Bukovče**
7. Kladurovo	49. Gornjane	**46. Kobišnica**
8. Melnica	**50. Krivelj**	47. Zlokuće
9. Vitovnica	**51. Slatina**	48. Velesnica
10. Proštinac	52. Brestovac	55. Glogovica
11. Bobovo	**54. Metovnica**	56. Dubočane
12. Subotica	62. Nikoličevo	57. Vel. Jasenovac
13. Bigrenica	66. Lubnica	58. Mal. jasenovac
14. Ceremošnja	67. Gamzigrad	59. Šipikovo
15. Isakovo	68. Osnić	60. Halovo
16. Vlaška	**69. Podgorac**	61. Gradskovo
17. Batinac	70. Valakonje	63. Prlita
18. Dutovo	**74. Luka**	64. Grljan
19. Beljajka		65. Šljivar
20. Jasenovo		
21. Busur		
22. Žagubica		
23. Milanovac		
24. Krepoljin		
25. Osanica		
26. Bukovska		
27. Neresnica		
28. Mustapić		
29. Lješnica		
30. Turija		
31. Ševica		
32. Duboka		
33. Rakova Bara		
53. Zlot		
71. Dobro Polje		

72. Dobra Voda 73. Mačevac		

***** Boldirani su nazivi onih naselja u kojima su zabeležene ***basme***.

Slavoljub Gacović

PETRECĂTURA
(PESMA ZA ISPRAĆAJ POKOJNIKA)
U VLAHA UNGURJANA

Rezime

U knjizi je objavljeno 37 vlaških pesama za ispraćaj duše pokojnika u raj, koje se pevaju pokojniku na dan njegove sahrane.

Prikupljene su na prostoru severoistočne Srbije, od Morave na zapadu do Timoka na istoku i od Dunava na severu do linije koja ide južnije od Rtnja, među tzv. Vlasima Ungurjanima, odnosno na prostoru na kojem se uglavnom govori rumunskim banatskim dijalektom.

Prikazane su dvostubačno na rumunskom i u prevodu na srpskom jeziku sa notnim zapisima ispred skoro svakog primera.

Sva sela u kojima su zabeležene *petrecătur*-e uazbučena su unutar geografskih oblasti sledećim redosledom: BRANIČEVO (Doljašnica i Češljeva Bara), ZVIŽD (Lješnica i Rakova Bara), KUČEVO (Duboka, Turija, Ceremošnja i Ševica), MLAVA (Busur, Vitovnica, Kladurovo, Melnica i Ranovac I i II), HOMOLjE (Bukovska, Žagubica I i II, Krepoljin i Milanovac I i II), RESAVA (Bobovo i Proštinac), CRNOREČJE (Brestovac, Valakonje, Gamzigrad, Dubočane, Zlot, Krivelj, Metovnica, Nikoličevo I i II, Osnić, Podgorac I, II i III i Slatina) i POMORAVLjE (Isakovo).

Pored ostalog, data je klasifikacija stihovnih formi koje se koriste u kultu mrtvih, u tzv. Vlaha Ungurjana i Carana, iznose se bibliografske jedinice o folkloru Vlaha, daje se pregled melografskih zapisa i istorijski pregled ortografija kojima je beležen etno-lingvistički materijal rumunskih dijalekata na označenom prostoru, i navode se osnovni kosmgonijski motivi koji se pojavljuju u *petrecătur*-ama i gde su do sada oni unekoliko razmatrani.

Daje se i karta naselja u kojima su vršena etnološka i etno-lingvistička proučavanja, sa posebno označenim selima u kojima su zabeležene *petrecătur*-e.

Svoja zapažanja iznosi i višegodišnji autorov saradnik mr Sanja Radinović u svom “Komentaru o muzičko-strukturalnim karakteristikama vlaških *petrecătur*-a severoistočne Srbije”.

PETRECĂTURA
(CHANT DESTINE A ACCOMPAGNER LE DEFUNT)
CHEZ LES VALAQUES OUNGOURIANS

Résumé

Dans ce livre sont parus 37 chants valaques consacrés à raccompagner l'âme du défunt au paradis et que l'on chante le jour de l'enterrement.

Ils ont été recueillis parmi les Valaques Oungourians (*Vlasi Ungurjani*) parlánt, en général, le dialecte roumain de la région du Banate (*Banat*) et vivant dans le nord-est de la Serbie, contrée qui est limitée à l'ouest par la Morava, à l'est par le Timok, au nord par le Danube et au sud, derrière la montagne Rtagne (*Rtanj*).

Ils sont présentés en deux colonnes, l'une en roumain et l'autre etant la traduction serbe avec la notation musicale devant presque tous les exemples.

Tous les villages où l'ont été relevées les *petrecătura* sont répertoriés par ordre alphabétique à l'intérieur des régions géographiques dans l'ordre suivant: BRANIČEVO (Dolïachnitsa et Tchechlïeva Bara), ZVIŽD (Lješnica et Rakova Bara), KUČEVO (Duboka, Turija, Ceremošnja et Ševicaa), MLAVA (Busur, Vitovnica, Melnica et Ranovac I et II), HOMOLJE (Bukovska, Žagubica I et II, Krepoljin et Milanovac I et II), RESAVA (Bobovo et Proštinac), CRNOREČJE (Brestovac, Valakonje, Gamzigrad, Dubočane, Zlot, Krivelj, Metovnica, Nikoličevo I et II, Osnić, Podgorac I, II et III et Slatina) et POMORAVLJE (Isakovo).

De plus, au livre, ont été rajoutés une classification concernant les formes poetiques qui sont utilisées dans le culte des morts chez les Valaques et plus précisement chez les Oungourians (*Ungurjani*) et les Tsaranes (*Carani*), une bibliographie sur le folklore valaque, un apercu de la mélographie, un historique sur les orthographies qui ont servi à noter le matériel ethnolinguistique des dialectes roumains sur le site mentionné, ainsi que les motifs cosmogoniques apparaissant dans les *petrecătura* et dans lesquelles, en partie, ils ont été pris en considération.

Une carte topographique y est incluse, montrant les endroits où ont été effectuées les recherches ethnologiques et ethnolinguistiques et plus particulièrement les villages dans lesquels les *petrecătura* ont été relevées.

Mlle Sania Radinovitch, professeur agrégé à la Faculté des Arts musicaux et collaboratrice de l'auteur y expose ses observations dans son *Commentaire sur les caractéristiques des structures musicales dans les* "*petrecătura*" *valaques du nord-est de la Serbie*.

Traduction Yagoda Titov

PETRECĂTURA
(A FAREWELL SONG TO THE DECEASED)
AMONG VLACH UNGURENI
Summary

This book contains thirty-seven Vlach songs for a farewell to a deceased's soul on its way to the heaven. They are sung to the deceased on the day of his funeral.

The songs have been collected among the so-called Vlach Ungureni in the region of north-east Serbia, or rather in the areas where the Romanian Banat dialect is mainly spoken: from the Morava on the west to the Timok on the east, and from the Danube on the north to the line south of Mount Rtanj.

They are printed in two columns, in the Romanian language and in Serbian translation, almost every example beeing headed by musical notation.

Every village in which *petrecăturas* were recorded is listed alphabetically inside the geographical regions in the following order: BRANIČEVO (Doljašnica and Češljeva Bara), ZVIŽD (Lješnica and Rakova Bara), KUČEVO (Duboka, Turija, Ceremošnja and Ševica), MLAVA (Busur, Vitovnica, Kladurovo, Melnica and Ranovac I and II), HOMOLJE (Bukovska, Žagubica I and II, Krepoljin and Milanovac I and II), RESAVA (Bobovo and Proštinac), CRNOREČJE (Brestovac, Valakonje, Gamzigrad, Dubočane, Zlot, Krivelj, Metovnica, Nikoličevo I and II, Osnić, Podgorac I, II and III and Slatina) and POMORAVLJE (Isakovo).

Among other things the author gives the classification of rhymed forms that are used in the cult of the dead among the Vlach Ungureni and the Tzarani. He also offers bibliographic units on the Vlach folklore, and provides musical transcriptions and the historical survey of orthographies which were used to record the ethno-linguistic material of Romanian dialects in the above-mentioned region. Finally, the author gives the basic cosmogonic motives that occur in the *petrecăturas* and in the works where the songs have been studied.

The book provides a map of the region in which the ethnological and ethno-linguistic research has been conducted. The villages in which the *petrecăturas* have been recorded are outlined.

Sanja Radinović, M.A., the author's associate, states her observations in the chapter *A Commentary on musical-structural characteristics of Vlach* "*petrecăturas*" *of northeastern Serbia*.

Translated by Sanja Fišić and Saša Marjanović

PETRECĂTURA (ПЕСНЯ ПРИ ПРОВОДАХ ПОКОЙНИКА) У ВЛАХОВ УНГУРЯН

Резюме

В книге напечатано 37 влашских песен, которы поют покойнику в день его порохон, при проводах его души в рай.

Песни собраны на просторах северовосточной Сербии, от Моравы на западе до Тимока на востоке, и от Дуная на севере до линии южнее Ртня, между так называемыми влахами унгурянами, точнее на просторе на котором в основном говорят румынским банатским диалектом.

Песни напечатаны в двух столбцах, на румынском и в переводе на сербский язык, с нотными записями перед почти каждым примером.

Названия всёх сёл, в которых записаны *петрецăтур*-ы, располагаются в алфавитном порядке внутри географических областей, следующим образом: БРАНИЧЕВО (Доляшница и Чешлева Бара), ЗВИЖД (Лешница и Ракова Бара), КУЧЕВО (Дубока, Турия, Церемошня и Шевица), МЛАВА (Бусур, Витовница, Кладурово, Мелница и Рановац И и ИИ), ХОМОЛЕ (Буковска, Жагубица И и ИИ, Креполин и Милановац И и ИИ), РЕСАВА (Бобово и Проштинац), ЦРНОРЕЧЬЕ (Брестовац, Валаконе, Гамзиград, Дубочане, Злот, Кривель, Метовница, Николичево И и ИИ, Оснич, Подгорац И, ИИ и ИИИ и Слатина) и ПОМОРАВЛЕ (Исаково).

Между прочим, даётся классификация стиховых форм, пользующихся в культе мёртвых, у так называемых влахов унгурян и царан; приводятся библиографические данные о фольклоре влахов; даётся и перечень мелографических записей, и исторический перечень отфографий, на которым был записан этно-лингвистический материал румынских диалектов в обозначенном просторе и приводятся основные космогонийские мотивы, принадлежащие *петрецăтур*-ам также и данные о дальнейшей литературье.

Приводится и карта населённых пунктов, в которых вели этнологические и этнолингвистические изучения с особо обозначенными сёлами, в которых записаны *петрецăтур*-ы.

Свои замечания приводит и многолетний сотрудник автора, мр Саня Радинович в своих *Коментариях о музыкально-структуральных характеристиках влашских петрецăтур-ах северовосточной Сербии*.

Превела Слађана Бујанић

PETRECĂTURA
(DAS LIED ZUR BEGLAITUNG DES VERSTORBENEN)
BEI DEN WALACHEN UNGURJANEN

Zusammenfassung

Im Buch wurden 37 walachische Lieder zur Begleitung d. Seele des Verstorbenen ins Paradies veröffentlicht und die dem Verstorbenen am Tag seines Begräbnisses gesungen werden.

Sie wurden unter d. sogenannten Walachen Ungurjanen auf dem Gebiet des nordöstlichen Serbiens, von Morawa im Westen bis Timok im Osten und von Donau im Norden bis zur Linie, die sich südlicher von Rtanj erstreckt, gesammelt bzw. auf dem Gebiet, wo man überwiegend in rumänischem (Banater) Dialekt spricht.

Dargestellt wurden sie zweispaltig auf Rumänisch und in der Übersetzung ins Serbische mit den Noten vor fast jedem Beispiel.

Alle Dörfer, in denen *Petracaturen* aufgezeichnet wurden, sind innerhalb d. geographischen Gebiete nach folgender Reihenfolge alphabetisch geordnet: BRANIČEVO (Dollanica und ČešljevaBara), ZVIŽD (Lješnica und Rakova Bara), KUČEVO (Duboka, Turija, Ceremošnja und Ševica), MLAVA (Busur, Vitovnica, Kladurovo, Melnica und Ranovac I und II), HOMOLJE (Bukovska, Žagubica I und II, Krepoljin und Milanovac I und II), RESAVA (Bobovo und Proštinac), CRNOREČJE (Brestovac, Valakonje, Gamzigrad, Dubočane, Zlot, Krivelj, Metovnica, Nikoličevo I und II, Osnić, Podgorac I, II und III und Slatina) und POMORAVLJE (Isakovo).

Angegeben wurde unter anderem die Klassifizierung der Versformen, die im Totenkult der sog. Walachen Ungurjanen und Zaranen benutzt werden; dargestellt wurden bibliographische Einheiten über die Folklore der Walachen sowie der Abriss der melographischen Notizen und der geschichtliche Abriss der Orthographien, mit denen das ethnolinguistische Material der rumänischen Dialekte auf d. bezeichneten Gebiet aufgezeichnet wurden. Der fundamentalen kosmogonischen Motive, die in *Petracaturen* erscheinen, in denen sie in Erwägung einigermassen gezogen wurden, werden auch angeführt.

Angegeben ist auch die Karte der Siedlungen, in denen die ethnologischen und ethnolinguistischen Erforschungen ausgeübt wurden, mit besonders markierten Dörfern, in denen *Petracaturen* aufgezeichnet wurden.

Sanja Radinović, die mehrjährige Mitarbeiterin des Autors bringt auch ihre Bemerkungen in ihrem *Kommentar über d. musikalisch-strukturalistischen Charakteristiken der walachischen Petracaturen des nordöstlichen Serbiens vor.*

Übersetzt von Dušan Milosavljević

PETRECĂTURA
(CÎNTEC DE PETRECERE A RĂPOSATULUI)
LA VALAHII UNGURENI

Concluzie

În această carte sunt publicate 37 de cîntece valahe de petrecere a sufletului răposatului în rai care se cîntă răposatului în ziua înmormîntări sale.

Aceste cîntece sunt adunate de pe teritoriul din nord-estul Serbiei, de la rîul Morava din apus pînă la Timoc spre răsărit şi de la Dunăre la nord pînă la linia care merge mai spre sud de Rtani, între aşa numiţii *Valahii Ungureni*, adică în zona în care, în general, se vorbeşte dialectul românesc bănăţean.

Cîntece sunt prezentate în două coloane: în limba română traduse în limba sîrbă cu notă de remarci în faţa, aproape, fiecărui exemplu.

Satele în care au fost registrate *petrecături* sunt redate în ordinul alfabetic pe următoare regiuni: BRANIČEVO (Doljašnica şi Češljeva Bara), ZVIŽD (Lješnica şi Rakova Bara), KUČEVO (Duboka, Turija, Ceremošnja şi Ševica), MLAVA (Busur, Vitovnica, Kladurovo, Melnica şi Ranovac I şi II), HOMOLJE (Bukovska, Žagubica I şi II, Krepoljin şi Milanovac I şi II), RESAVA (Bobovo şi Proštinac), CRNOREČJE (Brestovac, Valakonje, Gamzigrad, Dubočane, Zlot, Krivelj, Metovnica, Nikoličevo I şi II, Osnić, Podgorac I, II şi III şi Slatina) şi POMORAVLJE (Isakovo).

Printre altele, se dă clasificarea formelor versate folosite în cultul morţilor, la aşa numiţii *Valahii Ungureni* şi *Ţărani*, se redau unităţi bibliografice despre folclorul valahilor, se face o trecere în revistă a transcripţiilor melografice şi o analiză istorică a ortografiei în care este scris materialul etno-lingvistic al dialectelor româneşti pe teren notat şi se dau motivele cosmogonice de bază care apar în *petrecături* şi unde au mai fost ele pînă acum, într-o anumită măsură, analizate.

Se dă şi harta satelor în care s-au efectuat cercetări etnologice şi etno-lingvistice, cu o marcare deosebită a satelor unde au fost culese *petrecăturile*.

Remarcile sale le redă şi colaboratorul de mai mulţi ani al autorului, doctorul Sania Radinović în *Comentariul despre caracteristicele de structură muzicală a petrecăturilor valahilor din nord-estul Serbiei*.

Traducere Julijana Nicić

ŠTAMPANjE KNjIGE POMOGLI SU:

DONATORI

Dr Milivoje Stangačilović
Zdravstvena ustanova o.o. “Albina”
ul. Dragiše Mišovića br. 1
19210 Bor
tel. 030 / 36-141
Jugoslavija

Goran Đorđević
Hochstrasse 248
8200 Schaffhausen
tel. 9941-526 / 432-794
Schweiz

Gradislav Novaković
Import – export “Novak”
Waldkircher strasse 10 a
79106 Freiburg
tel./fah. 9949-761 / 555-9981
Deutschland

Ivan Mavrović
“Gumoplast”
Negotinski put b.b.
19000 Zaječar
tel. 019 / 421-292
Jugoslavija

Dragan Čobotović
Izvorski put 49
19000 Zaječar
tel. 019 / 421-980
Jugoslavija

Gradimir Jonović
Štamparija “Kairos”
Milovana Glišića 38
19000 Zaječar
tel. 019/424-806; 424-809
tel./fax. 019/424-807

mob.tel. 063/407-488
Jugoslavija
Petar Sinkić
19330 Prahovo
Jugoslavija

Miodrag Njagojević
D.o. “Komerc –Njagojević”
Picerija “Car”
Hajduk-Veljkova 54
tel. 019 / 420-800
mob.tel. 063 / 789-108
Jugoslavija

PRETPLATNICI

1. **Lara Stangačilović (Bor)**
2. **Marija Milojković (Krepoljin)**
3. **Jagoda Titov (Boljevac)**
4. **Sanja Fišić (Zaječar)**
5. **Julijana Nicić (Negotin)**
6. **Jovan Pejkić (Negotin)**
7. **Iel, Buobu Lui (Bigrenica)**
8. **Đura Vasiljević (Gradskovo)**
9. **Saša Marjanović (Zaječar)**
10. **Dejan Krstić (Zaječar)**
11. **Tihomir Videnović (Zaječar)**
12. **Dragan Stojanjelović (Žagubica)**
13. **Dragomir Dragić (Krivelj)**
14. **Vića Mitrović (Ranovac)**
15. **Perislav Čobotović (Zaječar)**
16. **Ivan Jonović (Halovo)**
17. **Todor Čivitović (Zaječar)**
18. **Stanislav Ivanović (Halovo)**
19. **Viobran Kosovljanović (Halovo)**
20. **Miomir Đorđević (Veliki Jasenovac)**
21. **Dušan Zarić (Mokranje)**
22. **Boža Opricanović (Kovilovo)**
23. **Petar Kosovljanović (Halovo)**
24. **Svetozar Karabašević (Podgorac)**
25. **Stanoje Dumitrašković (Zaječar)**
26. **Dušan Firović (Zaječar)**

[i] Zapevala je Dušanka Jovanović (*a lu Baro̯ańi*, rođ. 28.08.1928. u Češljevoj Bari) 12.07.1998. Sa njom inače pevaju Slobodanka (*Slobodanca a lu Pițu*, rođ. 1930.), Jelena (*Ľena a lu Iľan*, rođ. 1930.) i Ljubica (*Ľubița a lu Ľică*, rođ. 1923.).

[ii] Valja čitati *mahala a mari̯e* "velika mahala" koja nije locirana. Ove stihove nismo preveli kako bismo zadržali osmerac.

[iii] Kazivala je stihove Dragoslava Stanojević (*a lu Baro̯ańi*, rođ. 1934. u Češljevoj Bari) 11.07.1998. Sa njom inače pevaju Dušanka Stefanović (*a lu Čiolocońi*), Ljubica Perić (*a lu Perońi*) i Dušanka Paunović (*a lu Bocońi*).

[iv] Ukoliko je pokojnik žena onda se koristi gore navedeni stih sa rum[b]. *śota* "košuta" < rum. *ciuta* "šuta" nejasne etimologije, ali istog značenja, a ukoliko je muškarac koristi se stih *śearbu* / *śerbu* < lat. *cĕrvus, -i* "jelen".

[v] Reč se na rum. književnom jeziku piše *scînteie s. f.* "iskra, varnica". Međutim, zbog načina izgovaranja ove reči u rumunskom banatskom dijalektu istočne Srbije, kako smo je mi zabeležili, morali smo odstupiti od pravila rum. književnog jezika. Na isti način zabeležili smo reči *kimet s. m.* "kmet" ili "pokojnik" i *kimećiță s. m.* "kmetica" ili "pokojnica" i *kit-ă num.* "malo" koja je u rum. književnom zabeležena *cîtva num.* "neko(liko), ~ *timp* "neko vreme"; *adv.* "malo" što je naglašeno rečju *puțîńel* < rum. *puțin adv.* "malo".

[vi] Zapevala je Živka Vojkić (*a lu Čiotońi*, rođ. 1926. u Turiji) 14.07.1998. Sa njom inače pevaju Ikonija Trajilović (*a lu Deșońi*, rođ. 1925. u Lešnici), Manasija Pajkić (rođ. 1927. u Lešnici) i Dušanka Vladuljević (*a lu Patrońi*, rođ. 1926. u Lešnici).

[vii] Ovu *petrecătur*-u smo preuzeli od Ratomira Markovića koju je zabeležio u selu Rakova Bara još 1965. godine. Prvi put je objavljena u radu Nikole F. Pavkovića, *Tri etnološke minijature,* Etno-kulturološki zbornik za proučavanje kulture istočne Srbije i susednih oblasti, Svrljig, 1995, 67-69.

[viii] *Krčel* m. (Dubašnica, Krk) "klin kod jarma koji ga spaja s ojama", *krčele, -la* f. (Vuk) = *krpele, -la* f. (Vuk) "sprava što sastavlja jarmove volova na plugu i na kolima"; *krčelo* n. (Lika) "kolčić koji drži u savezu žagre (krpelce) s ornicama" itd. kao *krčalo* n., *krčale* f. pl. Ovamo idu *krčelja* f. "prosta sprava nalik na dečje sanke za izvitoperavanje račava u drvetu od kojega se misli načiniti vile". Taj se oblik slaže fonetski sa rum. *cârcee* f. "Kette oder Strick, womit Vorderdeichsel und Hinterdeichsel des Ochsenwagens miteinanderverbunden wird", koje Titkin spaja sa *cârcel* "Wickel, Ranke" (Vidi: Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knj. II, Zagreb, JAZU, 1972, str. 186).

[ix] Zapevale su Natalija Živković i Viktorina Jovanović (?) 16.03.1996. godine.

[x] Imenica *șapćuță* je deminutivni oblik imenice *śapsă s. f.* "(ženska) kapa" koja se koristila ispod marame bradače.

[xi] Imenica *ćesîo̯aľe* koja ima oblik množine verovatno potiče od rum. *țesală f.* "češagija".

[xii] Imenica *cofîrśo̯ari̯e* ima oblik množine i u prevodu glasi "kovrdže" pretpostavljajući da je sačinjena prema srp. kovrdža, međutim po objašnjenju koga smo dobili od kazivača iz sela Bigrenice (meštani ga zovu *Brigeńița*) navedena imenica može biti od rum[b]. *cofîrcă s. f.* "kika".

[xiii] Dijalektalni oblik *străpćeńor* "strepeći" po objašnjenju kazivača iz sela Dobre Vode (bivši naziv Gladna) nastao je od rum[b]. *străpćină* "strepi".

[xiv] Stihovi *Şî vrengii̯ľi să strînźa-re,*| *Uşîľri̯e să-nchiđa-re* "Konopi se utegoše, | Dveri mi se zatvoriše" ukazuju na stvaraočevo poznavanje sistema pokretne kapije-mosta srednjovekovnog grada što izvesno ukazuje na postojanje ovih pesama i u vreme srednjevekovnog razdoblja, ukoliko nisu ranije nastale.

[xv] Sažimanjem *m-întors* je nastalo od *măi̯ întors*, kao npr. u rečenici *Nu s-a măi̯ întors* "Nije se više vratio".

[xvi] Zapevala je Vojislava Mihajlović (*a lu Saľîncăț*, rođ. 1925. u Turiji) 15.07.1998. godine. Sa njom inače pevaju Živadinka Mihajlović, Manasija Pajkić i Ruža Belić.

[xvii] Stih *Cum-o i̯ară să će-ntorc* "A kako ja da te vratim" nastao je sažimanjem od: *Cum i̯eu i̯ară să će întorc*. Imamo primer sažimanja ne samo fonema *eu* > *o* (na problem sažimanja *eu, au, ău* > *o* ukazali smo u više navrata) već sažimanje cele lične zamenice *i̯eu* u jednu fonemu.

[xviii] Vidi nap. 9

[xix] Oblik glagola *scrivo* je varovatno zadržao oblik lat. glagola treće konjugacije *scribo, scripsi, scriptum* "šiljastim drškom grepsti, crtati, risati; pisati".

[xx] Sažimanjem *s-măi̯* je nastalo od *sînt măi̯* "jesu još"

[xxi] Sažimanjem *ș-în* je nastalo od *șî în* "i u"

[xxii] Broj *novă* < lat. *novem* "devet" > rum. *nouă*.

[xxiii] Ovu *petrecăturu*-u smo preuzeli od Nikole F. Pavkovića koju je zabeležio u selu Rakova Bara 25. novembra 1970. godine. Prvi put je objavljena u radu Nikole F. Pavkovića, *Tri etnološke minijature*, Etno-kulturološki zbornik za proučavanje kulture istočne Srbije i susednih oblasti, Svrljig, 1995, 69-70.

[xxiv] Konsonant *n* je umetnut, kao i konsonant *d* više puta, zbog presecanja hijata koji se javlja izgovaranjem samoglasnika na kraju jedne i početku druge reči.

[xxv] Zapevala je Sida Vojinović (*Sida a lu Fľeșce̯ańe* po njenoj famili, a *Sida a lu Slavco lu Vučicońi* po muževljevoj familiji, rođ. 1925. u Ševici) 13.07.1998. Sa njom inače pevaju Zorica Jakobović (*a lu Icobońi*), Katarina Jakobović (*a lu Icobońi*) i Milosava Novaković (*a lu Sau a lu Ogrișćană*).

[xxvi] U stihu *Mă mi-s albă șî barbată* "Već sam bela ja i snažna" pridev *barbată a.* "puna energije, kuražna, snažna".

[xxvii] U stihu *Tot cu ńegru nu cu alb* zapaža se uticaj hrišćanstva, odnosno, preporučuje se žaljenje crnim maramama, za razliku od starog načina iskazivanja žalosti belim maramama. Ostatak toga imamo danas u običaju da se bele zastave nose prilikom sahrane mladih neženjenih ili neudatih, kao što se to vidi i u drugim segmentima kulture Vlaha.

[xxviii] Sažimanjem *mi-ș* je nastalo od *mi ăș* "oni mi".

[xxix] Sažimanjem *nu ći će̯ame* je nastalo od *nu će će̯ame*, odnosno *nu te teme* nemoj se bojati".

[xxx] Sažimanjem *i̯-cu ćińe* je nastalo od *i̯e cu ćińe* "je(ste) sa tobom".

[xxxi] Rum. *pîndar s. m.* "pudar, čuvar; osmatrač"

[xxxii] Stih *I̯eu mă duc în đireptaće* označava "Ja idem u raj" pa pojam *în đireptaće* predstavlja sinonim za "raj", inače bi stih trebalo da glasi *I̯eu mă duc la đireptaće* koga bismo onda preveli "Ja idem na pravdanje [pred Bogom]".

[xxxiii] Sažimanjem *că mi-i̯ da* je nastalo od *că mi ăi̯ da* "pa još joj dade".

[xxxiv] Dijalektalno od reči *curpińel* "pavit, lat. *Clematis vitalba L.*, fam. *Ranunculaceae*"

[xxxv] Ove stihove *petrecătur*-e zapevala nam je u svojoj kući Živka Trailović (rođ. 1928. *Jîca a lu Dragolub*) 18.10.1997. godine. Ona inače ne peva *petrecătur*-u, ali nas je u predahu našeg putovanja ka kući Sultane Vidujević, koja peva, ova krepka starica ponudila doručkom dok nam je sa zadovoljstvom govorila o kultu mrtvih i pogrebnim običajima u njenom selu.

[xxxvi] Zapevala je Sultana Vidujević (rođ. 1917. *Sultana a lu Pintoroń*) 18.10.1997.

[xxxvii] Stihovi "*Tăbărît mį-a tăbărît*, | *Tabaru cu aį triį Greśi*, | *Şî cu aį triį Arurİ ńegri* - Tabor mi se taborio, | Tabor onih triju Grka, | Pa i tri Arapa crna" su zanimljivi zato što se na jednom mestu, u njima, mogu prepoznati dva izdvojena motiva, i to motiv "*Grci - Greś*" (Melnica 1-5; Kladurovo 1-5) i motiv "*tri Arapa–stara vila - triį Arapİ-zînă bătrînă*" (Isakovo 1-17), koji poput "jelena" ili "tri konja" odvode pokojnika na onaj svet, odnosno predstavljaju samu smrt.

[xxxviii] Na žalost, nakon desetak navedenih stihova, njen suprug *Moşićcu Vidujević* zabranio je Sultani da peva s izgovorom da u toj kući trebaju da žene unuka za nekih mesec dana, i da se nesmeju pevate pesme koje se pevaju za pokojnikom. I pored naših molbi da dozvoli baba Sultani da zapeva negde u komšiluku, ostao je pri svom ubeđenju.

[xxxix] Zapevala je Sadinka Adamović (*Zinca Vulǫańe*, rođ. 1924. u Vitovnici) 16.08.1997.

[xl] Pridev *cărunt, -ă* "(pro)sed, osedeo".

[xli] Imenica *zorzǫane f. pl.* "drangulije, (jeftin) ukras".

[xlii] Imenica *juncan n.* "junac" ili *junc/an/ă f.* "junica" odakle u rum[b]. dijalektu, na tlu severoistočne Srbije, *jun n. sing. (juń pl.)* "junak (junaci)".

[xliii] Paun perja su služila, do u novije vreme, kao ukras na momačkim kapama u narodnoj nošnji.

[xliv] Imenica *munuńǫare pl.* od rum[b]. *munună (cunună) sing*. "Pletenica u obliku kruga, ispletena od cveća ili lišća, koja se stavlja na glavu u posebnim prilikama".

[xlv] Imenica *oglindă f.* "ogledalo, zrcalo".

[xlvi] Imenica *bîrţîśǫarįe pl.* "pletenice" od menice *bîrţă f.* "pletenica".

[xlvii] Deminutivni oblik množine *fiś-miś* "male kćeri" od rum[b]. *fįeaće miś (fete miči)*.

[xlviii] Imenica *zăvor pl. –oare n.* "reza, rigla".

[xlix] Doslovan prevod glasi: "On ne beži kako se beži" čime se hoće istaknuti nįegova nadnaravna brzina.

[l] Stih *Cîn-ra fi doru ca focu* valja čitati *Cînd va fi doru ca focu* a doslovni prevod je: "Kada žal bude kao vatra", odnosno prolazan, kratkotrajan.

[li] Imenica *cľanţ m. (cľenţuş)* "ćuvik, stenovita čuka" u rumunskim dijalektima severoistočne Srbije.

[lii] Nepreciznost u iskazivanju budućeg vremena.

[liii] Stih *Car-ć-a dorit ş-a-nflurit* u doslovnom prevodu glasi: "Onaj ko te je voleo i sam je procvetao", odnosno "nalazi se u grobu po kome niče trava".

[liv] Ponavljanje dela reči radi dopune stiha.

[lv] Stih *Įeį zapoįu îl-nparţa-re* "Napitke mi oni dele" je preveden imenicom zápōj, -oja m. 1. "piće, napitak"(vidi stih. "Medovino sa usana, | Čedo srca razdragana, | I zapoju lekoviti | I plamene ognjeviti" – Vuk, Rj.) 2. "Čim se u crkvi treći put mladenci naveste, drži se 'zapoj' iliti 'jabuka' ... Zapoj se drži u nedelju na večer, pred onu sredu, kad će biti venčanje"– Rečnik SANU, knj. 6, 283.

[lvi] Zapevala je Dragica Marinković (*Dragiţa Marincoańi*, rođ. 1932. u Kladurovu) 1.10.1997. Ona inače peva sa Katicom Jordaković (rođ. 1929), Dušicom Simić (rođ. 1933) i Ljubicom Jenić (rođ. 1931).

[lvii] Stih *Cu cuşmiţă dă matasă* "S pokrovom od same svile" može se reći da je doslovno preveden, a imenica deminutivnog oblika ženskog roda *cuşmiţă* koja potiče od *cuşmă s. f.* "pokrivač" daje mogućnost da se navedeni stih prevede i nešto drugačije, kao npr. "Sa pokrivačem / pokrivkom od svile".

[lviii] Glagol *pulbara-re* nastao je od *spulbera v. t.* “nositi, kovitlati; razvejati, razmetnuti, rasuti, rasejati; rasterati, raspršiti” sa dodatkom *–re* radi dopune sloga.

[lix] U osnovi složenice *c-astruca-re* nalazi se glagol *astruca v. t.* “pokri(va)ti (se), uviti se”.

[lx] Imenica deminutivnog oblika množine *luḑîśorĭ*, u slobodnom prevodu “bebe tek rođene”, nastaje od *lujer s. m.* “grančica, izdanak, mladica” (upor. *Če sćie̯ luduľeț-ola al đe copil* “Šta zna ono bebče od deteta”).

[lxi] Pridev *ogoi̯it* preveli smo “namiren, -a” (vidi glagol *ogoí v. t. r.* “smiriti /se/”).

[lxii] U stihovima *Țîpă goru al dîn vîrtac.* | “*Śe țîpĭ, goruľe-n vîrtac?*” - “Sikće Gorun iz vrtače. ‘Zašto sikćeš iz vrtače?’” upotrebljena je imenica *vîrtac* “vrtača” koja se nekako ne uklapa u sistem sveopšte kosmogonijske slike u kulturi Vlaha severoistočne Srbije. *Goru* predstavlja drvo uzvišeno od čega se gradi pokojnikova večna kuća i po opšte prhvaćenom shvatanju među Vlasima ono se nalazi na uzvišenom mestu, u visinama nebeskim, pa će pre biti da je imenica *vîrtac* “vrtača”, koja je češća u svakodnevnom govoru, došla na mesto odgovarajuće imenice *vîrcan* “vrh planine” koju nalazimo u 195-196 stihu iz Ranovca II: : *În vîru vîrcanu-lui̯* | *Țîpă pui̯u goru-lui̯* “Na planinskom vrhu samom | Gorun – lastar zapomaže”. U večnoj kući koja se gradi nasred raja ili koja sama predstavlja raj sa četrdeset ili sa devet prostorija (mešaju se dve tradicije), što se može razaznati u mnogim stihovima *petrecătur*-e, obitavaće pokojnik, koji se bratimi s božanstvom *Brad* “Bor” i sasvim je razumljivo da *goru* nije mesto u “vrtači” nego “na vrhu planinskom”. Na tu se planinu šalje pokojnik u stihovima (1-3) *petrecătur*-e iz Zlota: Ț-*a veńit ḑău̯a să pľeś* | *Să pľeś, Miľe, d-o să pľeś* | *Pi̯-on munće mare dă pi̯atră* “Došlo je i tebi vreme | Da pođeš, Mile, da pođeš | Na planinu velju kamenu.”. To je ona ista “Vilina planina” iz srpske narodne pripovetke, koja je toliko “Visoka da svojim vrhom dotiče mesec.” A znamo da, po jednom srpskom verovanju, pokojnici idu na onu tamnu stranu meeca (Н. Ђ. Јанковић, *Астрономија у предањима, обичајима и умотворинама Срба*, Београд, 1951, 99-113). Na toj su planini “stabla od srebra, a lišće na njima je od zlata.”. Jedno drvo na toj planini koje “je od čistog zlata, a lišće na njemu je biserno” (Ш. Кулишић, П. Ж. Петровић, Н. Пантелић, *Српски митолошки речник*, Београд, 1998, 100) pomalo asocira na osovinu sveta, na *axis mundi* na spomenuto drvo *goru* ili još bolje na *Brad* “Bor” (Vidi, С. Гацовић, *Путеви истине*, Зајечар, 1999, стр. 130-153).

[lxiii] Složenica *codrului̯* nastala je od imenice *codru m.* “gora, (stara) šuma” i prisvojne zamenice *a lui̯* “njegova”.

[lxiv] Imenica *postată f.* “deo (zemlje, puta)”.

[lxv] Stih *Să nu bată birturi̯eaľe* preveli smo “Da igranke ne igraju” mada glagol *bată* nema doslovno značenje “igrati” već “tući” u smislu “nabija zemlju na kojoj igraju kola” (< *bate v. t. r.* “tući /se/, udarati; boriti se, pobediti; nabiti /zemlju/; *i.* kucati, duvati /vetar/, padati /grad/”), ali imenica deminutivnog oblika množine *birturi̯eaľe* < *birt s. n.* “kafana, mehana”, pred kojom su se najčešće održavale igranke i veselja, ne ostavlja drugu mogućnost u prevodu.

[lxvi] Zapevala je Anka Mikšić (*Anui̯ca a lu Dragi*, rođ. 1932. u Vitovnici) 16. 08. 1997. Ova starica ima izuzetnu boju glasa i prava je šteta što njen veliki repertoar vlaških narodnih pesama nije trajnije zabeležen.

[lxvii] Rum[b]. *Greaś* “Grci”. Oblik množine u nominativu ove imenice kod tzv. Vlaha Carana je *grč* (jed. *grc*), ali je zanimljivo navesti top. *Greş* među Caranima, u ataru s. Halova kod Zaječara, gde nam se čini da je fonema *ş* nastala prema rum[b]. fonemi *ś*.

[lxviii] Stih *Mo̯arćo, mo̯arćo, śuda-i̯ mo̯arćo* valja čitati *Mo̯arćo, mo̯arćo, śudă i̯eşć mo̯arćo*, a u doslovnom prevodu glasi: "Smrti, smrti, nastrana/čudljiva [li] si smrti" od rum. *ciudat, -ă a.* "čudnovat, neobičan; čudljiv, nastran".

[lxix] Stihovi *Toț kimeț pră bîćiśe̯al'e | Şî kimećiță pră l'eiță* "Kmetove sa tojagama | Kmetice na klupicama" su zanimljivi zato što je očigledno da se tu nabrajaju pokojnici svih socijalnih struktura pa među njima kmetovi i njihove supruge, kmetice. Međutim, na pojedinim mestima gde se pominje samo ime pokojnika i određenje *kimetari̯u* "onaj koji je u grobu" (< rum. *cimitir n.* "groblje" koje se, svakako, mora izvesti iz lat. *coemeterium* "grobnica"), bez nabrajanja celokupne socijalne strukture sela, očigledno je da se ono odnosi na pokojnikov postmortalni status koji ukazuje da se o njemu može govoriti kao o već sahranjenom (vidi nap. 23, Nikoličevo II, oblast TIMOČKA KRAJINA. Rum[b]. imenica *kimećiță f.* ne potiče od slov. reči *kmet-ica* već od rum. *cimitir n.* "groblje" koja se, svakako, mora izvesti iz lat. *coemeterium* "grobnica".).

[lxx] Imenica deminutivnog oblika množine *bîrțîśo̯are < bîrță f.* "pletenica".

[lxxi] Stih *Mi̯earźe śerbu săźetat* preveli smo "Ide jelen sve ranjeni" (vidi stih 56 iz Proštinca), a može se još prevesti "Ide jelen ustreljeni", ili "Ide jelen pogođeni",ili "Ide jelen koji pogledom probada", s tim da prevod nije u osmercu itd. Sve te mogućnosti pruža nam glagol *săgeta v. t. - A lovi, a răni sau a ucide cu săgeata;* fig. *a produce o durere ascuțită sau o emoție puternică; a străpunge pe cineva cu privirea* "Udareni, ranjeni i prostreljeni sa strelom; fig. pokazuje jednu duboku tugu/muku, jednu jaku emociju; probada/slama nekoga pogledom ". Zanimljivo je navesti stih 83 iz Isakova: *Tri̯eśe śerbu-nśinźetat* koga smo preveli "Ide jelen opremljeni" koji u doslovnom prevodu glasi: "Ide / Prolazi jelen opasani", a pridev *înśinźetat*, imenica *înśinźet / încinget m.* "opasivanje" kao i glagol *înśinźe / încinge v. t. r.* "(raz)goreti (se), raspaliti se, (u)grejati (se); opasati (se); (za)okružiti" istog su korena. Ne možemo biti sigurni koji se pridev valja upotrebiti u obe *petrecătur*-e *săźetat* ili *înśinźetat*.

[lxxii] Stih *Nu grăbi, mă zăvîrńi-re* dali smo u doslovnom prevodu "Ne žuri izvrnućeš me", a u slobodnom prevodu glasi: "Ne žuri mi ka zapadu". Glagol *zăvîrńi* "zavrnuti; izvrnuti" slov. porekla, može u rumunskim dijalektima, na tlu severoistočne Srbije, figurativno označavati "nešto što se kreće ka zapadu, zapad" što se može videti iz sledećih rečenica: *Kînd o fi so̯aril'i la zăvîrńit tu să fi a kasă, să nu-nsărez*! "Kad sunce bude na zapadu ti da budeš kući, da ne omrkneš!" ili "*A veńit în zăvrńit đe so̯are să mi̯-a juće la săčerat?* "Došao je u predvečerje (odnosno: u vreme kada sunčeva moć opada) da mi pomogne u žetvi". U kontekstu sledećih stihova "Jer pođoh i zaboravih | Majku ja da obavestim" više bi odgovarao slobodan prevod: "Ne žuri mi ka zapadu", odnosno "ka upokojenju". Doslovan prevod "Ne žuri izvrnućeš me" nije u kontekstu sa gore navedenim stihovima. Pre će biti da je pokojniku žao što ga jelen (*psihopompos*) nije sačekao da se sa majkom i ostalim članovima porodice oprosti pre nego pođe put Zapada.

[lxxiii] Imenica *anźil'i f. pl.* nastala od srp. imenice množine muškog roda "anđeli" (rum[o]. *înĝeri̇* "anđeli") grčkog porekla.

[lxxiv] Stihove *Dă-m dăşcuńe uşîl'i | Uşîl'i şî rai̯url'i* "Da mi dveri ti otključaš | Sve dveri od samog Raja" nismo preveli doslovno, pa je imenica *rai̯url'i* "rajevi" (vidi nap. 7, Gamzigrad, oblast TIMOČKA KRAJINA) shvaćena kao "dveri raja" kojih, svakako, ima više, pa je tako i prevedena, što se slaže sa stihovima *petrecătur*-a koji pominju da raj ima četrdeset dveri (vidi nap. 6, Gamzigrad, oblast TIMOČKA KRAJINA) kroz koje pokojnik ulazi ali nezna izaći (npr. stih 60-66, Gamzigrad: "A to kuća Gospodnja je, | Četr'es' dveri i okana, | Ne znaš izać

kada uđeš. | Ti ključeve, Tozo, traži, | Da sve dveri ti otvoriš, | Sve dveri i okna sva.| Sve dveri od samog Raja.”).

[lxxv] Stih *Tot prîn cǫasă sînśelaće* u slobodnom prevodu “Sve kroz kose ubojite” (Vidi: Slavoljub Gacović, *Priča gospodnja*..., str. 270, stih 29: *Pin acǫane sînśelaće* “I sva koplja ubojita”) je preveden tako što smo pridev *sînśelaće* preveli prema imenici *sînśaua* ili *sîmśaua s. f.* “alatka za dubljenje drvenih kašika”.

[lxxvi] Stih *Prîn săcurİ dă bărburaće*, u slobodnom prevodu “Kroz sekire dugoseke” (Vidi: Slavoljub Gacović, *Priča gospodnja...*, str. 270, stih 30: *Pin săcurİ bărburaće* “I sekire zavitlane”), je preveden tako što smo pridev *bărburaće* preveli prema izrazu: *Tu ć-ai-nbîrborat* “Ti si se osilio” kada se kaže nekom ko je postao prepotentan, neuviđavan.

[lxxvii] Stihovi *Păn-la Bradu că mi-aźunźa-re | Mîna vîlva că-i̯ măi̯ da-re* u slobodnom prevodu glase: “Sve do Bora kad mi stiže | Tada ruku Boru pružī” gde smo imenicu *vîlva* preveli kao da prevodimo *Brad* “Bor”, ali ako bismo doslovno preveli imenicu *vîlva* < rum. *vîlvă s. f.* “glas, slava” prevod bi glasio: “Ruku glas [božji ?] kad mu pruži” ili “Ruku slava [božja ?] kad mu pruži”, ali Vlasi severoistočne Srbije nemaju reč *vîlvă s. f.* sa semantikom “glas, slava” koju ona ima u rumunskom književnom jeziku nego imaju sintagmu *vîlva* (< lat. *vulva, ae f.* “materica”) *pamîntului̯* “materica, rodnica Zemlje” (zabeleženo u Halovu, Šipikovu i dr. selima oko Zaječara). Kako se god prevela reč *vîlvă* ona označava “glas ili slavu božju” ili Zemlju kao božanstvo, kao Γαῖα (μήτηρ) “(Majka) Zemlja”, a pokojnik bi se u tom slučaju razumeo kao γη γενής “od Zemlje rođen; sin Zemlje” koji pruža ruku materi Zemlji, moleći od nje pomoć.

[lxxviii] U tekstu je stajalo: *Spațîlor pră brațîlor*.

[lxxix] Predlog *su-t* nastao kontrakcijom oblika *supt* (figurativno: ispijen) koje je u rumunskim banatskim i oltenskim govorima, na tlu severoistočne Srbije, zauzelo mesto rumunskog predloga *sub pr.* “(is)pod; u”.

[lxxx] Zapevala je Dragina Mutuljević (*Dragińa a lu Peroń*, rođ. 23.02.1923 u Ranovcu) 1.10.1997.

[lxxxi] Stih *La vaľe, la zavrńit* “Ka dolini, ka zalasku” možemo doslovno prevesti “Na dole, ka zalasku” celovitije bi jedino mogao da glasi: *La vaľe, la zavrńit đe soare* “Na dole, ka zalasku sunca” o čemu smo raspravljali u jednoj od fus-nota.

[lxxxii] Stihovi *Că-n vîrvăriľi d,-a-mńaľe | Ńagră śoi̯ma mi̯-a pui̯at | Şî śoi̯ma va iscońa-re | Tǫaće-n rai̯ va dăşchiđa-re* “Jer u mojim vrhovima | Soko crn se ispilio | Kada soko mi uzleće | Tada mi se Raj otvara” ukazuju na momenat kada pokojnik od *Brad-a* “Bor-a”, koji predstavlja “stožer, osovinu sveta, *axis mundi*”, traži da “prigne vrhove svoje” kako bi se uspeo u “gornji svet, svet bogova”, a *Brad* “Bor” mu odgovara da se tu ispilio “crni soko” (*ńagră śoi̯ma*), koji, znamo, predstavlja znamenje božje, npr. u egipatskoj religiji, baš kao što je u indoevropskim religijama “orao” (rum. *vultur*; lat. *vultur, -ŭris, m.* “jastreb”), i da mu zbog toga molbu ne može ispuniti, razume se, pre nego se dokaže da je pokojnik ispunio sve uslove kako bi mogao za “trpezom bogova”, što se uostalom može razaznati u stihovma *petrecătur*-a.

[lxxxiii] Doslovan prevod glasi: ”*On mi ide kol’ko ide*”.

[lxxxiv] Doslovan prevod glasi: “*Svi rajevi su tebi otvoreni*”. Dakle, *kuća gospodnja* koja, najčešće, četrdeset dveri ima i prozora još toliko, ima četrdeset prostorija koje mogu biti shvaćene kao u doslovno prevedenom stihu “*Svi rajevi*”.

[lxxxv] Imenica *glǫaća* ima oblik množine od *glǫată f.* “mnoštvo (ljudi), svet(ina); masa, puk”.

[lxxxvi]Ovde se radi o zameni pojmova, tj. o metonimiji.

[lxxxvii] Ovde su se ispratilje poslužile metaforom (Vidi nap. 40, Melnica, oblast MLAVA i nap. 6 i 7, Gamzigrad, oblast TIMOČKA KRAJINA).

[lxxxviii] Ovde smo u prevodu ispoštovali oblik množine originala: *to̯aće rai̯uri̇* "svi rajevi" (Vidi nap. 40, Melnica, oblast MLAVA i nap. 6 i 7, Gamzigrad, oblast TIMOČKA KRAJINA).

[lxxxix] Zapevala je Jeva Bogdanović (*I̯eva Żurźońi*, rođ. 1933), Ljubinka Soldatović (rođ. 1925), Jela Tomić (rođ. 1925) i Ljubica Soldatović (rođ. 1933) 27.06.1996. Sve su rođene u Ranovcu.

[xc] Stih *to̯aće rai̯uri̇ ţi̇-s dăşkisă* valja čitati *to̯aće rai̯uri̇ ţi̇i̯e sînt dăşkisă* "svi rajevi su tebi otvoreni".

[xci] Deo stiha *nu-ş cu i̯ei̯* valja čitati *nu i̯eşć cu i̯ei̯* "nisi s njima".

[xcii] Pesma se peva dva puta u prepodnevnim satima u kući, a jedanput na putu ka groblju. Zapevala je Katarina Žurkić (*a lu Jurcoń*, rođ. 1931. u Bukovskoj) 16.07.1998. Zapeva inače sa Katom Paunović (*a lu Ristoń*, rođ. u Neresnici), Natalijom Novaković (*a lu Novacoń*, rođ. u Neresnici) i Bogdanom Novaković (*a lu Novacoń*, rođ. u Bukovskoj).

[xciii] Valja reći *umplut* "napunjen, ispunjen" < rum. *umple v. t.* "napuniti, ispuniti" itd.

[xciv] Valja *după prep.* "(i)za".

[xcv] Valja *potco̯ave* (*potco̯avă n.* "potkovica").

[xcvi] Zapevala je Mileva Škoprdić (rođ. 1931. u Krepoljinu, a od 1935. živi u Žagubici do 1965. od kada živi u Zlotu) 19.08. 1997 u Žagubici.

[xcvii] Stih *Mari̯a mare i̯e m-ăi̯ mare, | Tot pamîntu l-astruca-re*. "Okean je ponajveći, | Celu zemlju opasao." govori o "velikom moru" koje je najveće, odnosno o "praokeanu" u čijem se okruženju nalazi zemlja. Motiv je poznat mnogim indoevropskim kulturama.

[xcviii] Imenica u deminutivu množine *pepće̯i̯oare* potiče od imenice *peptari̯ pl. -re m.* "kožuh", odnosno "(kožna) bunda koja pokriva samo prsa, tj. leđa bez rukava".

[xcix] Dragan Stojanjelović, *Ispratilja*, "Mladi istraživači Srbije", br. 70, Beograd, 1990, str. 18. Ovu *petrecutu* smo uz dozvolu autora preslušali i preuzeli za naš rad "*Petrecătura* u posmrtnim običajima Vlaha severoistočne Srbije" 05.05.1995. godine, koji je objavljen u knjizi pod naslovom "*Putevi istine : polemika o vrednosti jednog naučnog rada*", Zaječar, 1999, str. 11-36, kome se i ovom prilikom zahvaljujemo.

[c] Jedino se u ovom stihu od svih *petrcătur*-a pominje odlazak u raj i to sedlajući *tri konja*.

[ci] Stih *Şî đin mare mărźina-re* "Sa obala, s kraja mora" može se doslovno prevesti "I sa velike obale".

[cii] Stih *Ńevi̯esće pe cîrpi̇ ruoşăi̯* možemo doslovno prevesti "Neveste sa crvenim maramama".

[ciii] Imenica *juncan n.* "junac" ili *junc/an/ă f.* "junica" odakle se u rum^{b}. dijalektu, na tlu severoistočne Srbije, izvodi *jun n. sing. (juń pl.)* "junak (junaci)".

[civ] Imenica *munuńo̯are pl*. od rum^{b}. *munună (cunună) sing*. "Pletenica u obliku krune, ispletena od cveća ili lišća, koja se stavlja na glavu u posebnim prilikama".

[cv] Zapevala je Nikolija Nikolić (rođ. 1922. u Krepoljinu) 17.08.1997.

[cvi] Imenica *flui̯eri̯eaľe pl*. "frulanke" nastala je prema rum. reči *flui̯er, -re n*. "frula" zbog izuzetno tesnih nogavica koje podsećaju na "frulu".

[cvii] Žagla ili žaglja je “drvena ili gvozdena šipka na jarmu” u selima Vražogrncu, Trnavcu, Rgotini i uopšte u selima Timoka (Vidi: Rečnik SANU, knj. V, Beograd, 1968, str. 275 pod žagla/žaglja).

[cviii] Zapevala je Jana Janković (rođ. 1922. u Krepoljinu) 17.08.1997.

[cix] Stih *Ńevi̯astă pră coľeľo̯ari̯e* preveli smo “Neveste sa ukrasima” a imenica deminutivnog oblika množine *coľeľo̯ari̯e* nije doslovno prevedena zbog toga što smo ograničeni osmercem. Imenica se u rum[b]. govorima izgovara *Coľeră f.* a u rum[o]. govorima *colaľi̯e* “srp. kovilje, hrv. vilina kosica, lat. Stipa pulcherrima C. – rod. Stipa (< lat. stupa “lanena, konopljana kudelja”), fam. Poaceae”. Ova biljka se još uvek koristi kao ukras na glavi u narodnoj nošnji.

[cx] Zapevala je Jana Janković (rođ. 1922. u Krepoljinu) 10.10.1999.

[cxi] Pevala je Dragina Novaković (*Dragińa a lu muşu Dăma a lu Đuca*, rođ. 1922. u Bobovu) 18.10.1997. Pesmu je naučila od Cvete Penčić (1980).

[cxii] Pravilan oblik je *mohorît* tmuran, mračan; tamno-crven; *fig.* natmuren, setan, snužden.

[cxiii] Pridev *pojorît, -ă* “oprljen, -a”. Rum. *pîrjoli v. t.* “(s)paliti, popaliti” (u srpskom *požar* je vatra koja uništava paterijalna dobra, a u rumunskom *pojár* velika toplota; uporedi vlat. **fagārium*)

[cxiv] Imenica *şeasă* nije nastala od rum. *şase num.* “šest” već od rum. *şes n.* “ravnica” f., “ravan” m., “poljana” f. pa smo zato stih *Şî-npľećită i̯a i̯e-n şeasă* preveli “Izatkanom na poljani”, koji, svakako u vezi sa prethodnim stihom *Cu obrańim dă mătasă* “S postavom od same svile” ima smisla. Prevod stihova *Cu obrańim dă mătasă*, | *Şî-npľećită i̯a i̯e-n şeasă*, “S postavom od same svile, | U šest ona izatkana”, kako se, na prvi pogled, može prevesti, ne bi imalo smisla.

[cxv] Imenica *clăbeśo̯are pl.* od rum[b]. *clăbăţ sing.* “*caśulă dă o̯ai̯e*”, odnosno “šubara” < slov. klobuk

[cxvi] Imenica *munuńo̯are pl.* od rum[b]. *munună (cunună) sing.* “Pletenica u obliku krune, ispletena od cveća ili lišća, koja se stavlja na glavu u posebnim prilikama”.

[cxvii] Imenica *flui̯eri̯eaľe pl.* “frulanke” nastala je prema rum. reči *flui̯er, -re n.* “frula” zbog izuzetno tesnih nogavica koje podsećaju na “frulu”.

[cxviii] Imenica *i̯egurśo̯are* “kabanice” preveli smo na osnovu kazivanja Dragine Novaković (Vidi nap. 1) jer je nismo našli u rečnicima sa kojima raspolažemo.

[cxix] Narodni pesnik je u stihu *Okí ńegri împăjîna-re* “Crne oči zakoluta” iskazao svoje alegorijsko poimanje smrti, jer ga kolutanje očiju podseća na kruženje orla (rum. *păjură f.* “orao”) kao i na ugasle oči, po kojima se, kao po kakvim neživim stvarima, hvata paučina, jer, *împăjîna-re* “upaučavanje” (< rum. *paiajin* “pauk”) ima bliže semantičko značenje prideva *să împănjînă* “upaučio se” (*Om împănjînat nu măi̯ are trai̯ în o̯asă* – Paučinast čovek više nema života u kostima), a u našem stihu ima sledeći smisao: “čovek se upokojio, zakolutavši očima za dušom, koja kao vihor, kojeg pokreće nekakav orao, napušta telo”, zato smo sbbodno preveli “Crne oči zakoluta”.

[cxx] Imenica *verišorí dem. pl.* (*văr sing.*) braća (brat) od stričeva, ujki ili od tetki.

[cxxi] Stihovi *Duće mumo a cas-şî taś,* | *Şî în vatră d,-a-dă foc* | *Tu samănă busui̯oc.* | *Busui̯ocu îţ va răsări̯a,* | *Atunś mui̯co t-oi̯ veńa,* | *I̯ar-atunś şî ńiś atunś.* (“Idi majko kući, ćuti | I na ognjištu u vatri | Ti bosiljak sve posadi. | Tada ćeš ti majko doći, | Opet tada pa ni tada.”) su, po rečima naše kazivačice, najčešće bili izostavljeni prilikom pevanja, na zahtev svih prisutnih meštana. Do takvih prohteva je moglo doći zato što se nemogućnost povratka sa

onog sveta, kao što se može videti iz ovde navedenih stihova, nije slagalo sa kodom njihove kulture o večnom trajanju života.

[cxxii] U rumunskim dijalektima, na prostoru severoistočne Srbije, retko se čuje glagol *iartă* "oprosti", koga nismo našli u nama dostupnim rečnicima (Radu Flora, *Dicționar sârb-român – Српско-румунски речник*, editura "Frăție-Unitate, Varșeț, 1952; *Rumunsko-srpskohrvatski rečnik – Dicționar român-sîrbocroat* у издању *casa de presă Libertatea – editura științifică* koga su uređivali dr Radu Flora, Dragoslav Ađanin, Tanasije Jovanov и dr Momčilo Savić, Pančevo Jugoslavija – București România, 1969; Mirco Jivcovici, *Dicționar româno-sîrbo/croat/*, editura Helicon, Timișoara, 1994; Vasile Breban, *Dicționar al limbii române contemporane : de uz curent*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1980.), a češće glagol *oprostășće* "oprosti" slovenskog porekla.

[cxxiii] Pevala je Darinka Đorđević (*Darinca a lu Ịocsa a lu Gorgoń*, rođ. 1914. u Proštincu) 18.10.1997.

[cxxiv] Stih *śerbu al măi urît* preveli smo "jelen najmrkliji" zato što smatramo da je došlo do homonimije reči *măi urît* "najružniji" i reči *moorît*, odnosno *mohorît* "najmrkliji", koja je već pomalo nepoznata u svakodnevnoj govornoj praksi.

[cxxv] Imenica *kimetarịu m.* ne potiče od slov. reči *kmet* već od rum. *cimitir n.* "groblje" koja se, svakako, mora izvesti iz lat. *coemeterium* "grobnica".

[cxxvi] Stih *Mịearźe śerbu săźetat* preveli smo "Ide jelen sve ranjeni" (vidi stih 56 iz Proštinca), a može se još prevesti "Ide jelen ustreljeni", ili "Ide jelen pogođeni", ili "Ide jelen koji pogledom probada", s tim da prevod nije u osmercu itd. Sve te mogućnosti pruža nam glagol *săgeta v. t. - A lovi, a răni sau a ucide cu săgeata;* fig. *a produce o durere ascuțită sau o emoție puternică; a străpunge pe cineva cu privirea* "Udareni, ranjeni i prostreljeni sa strelom; fig. pokazuje jednu duboku tugu/muku, jednu jaku emociju; probada/slama nekoga pogledom ". Zanimljivo je navesti stih 83 iz Isakova: *Trịeśe śerbu-nśinźetat* koga smo preveli "Ide jelen opremljeni" koji u doslovnom prevodu glasi: "Ide / Prolazi jelen opasani", a pridev *înśinźetat a.*, imenica *înśinźet / încinget m.* "opasivanje" kao i glagol *înśinźe / încinge v. t. r.* "(raz)goreti (se), raspaliti se, (u)grejati (se); opasati (se); (za)okružiti" istog su korena. Ne možemo biti sigurni koji se pridev valja upotrebiti u obe *petrecătur*-e *săźetat* ili *înśinźetat*.

[cxxvii] Imenica *matușoń pl.* "teče" nastala je od rum. *mătușă f.* "tetka, strina", a prethodna *ćeịkil'i* od srp. *tetka f.*

[cxxviii] Pevale su Nadežda Paulić – Nada (rođ. 16.01.1937), Desanka Grujić – Deka (rođ. 1.01.1920), Jovana Jović (rođ. 17.12.1920) i Jelisaveta Delić (rođ. 5.10.1914) 31.05.1998. godine.

[cxxix] Od prideva *durdul'iu, -ie* "punačak, dežmekast, debeljuškast".

[cxxx] Zapevale su Bosa Končatović (devojačko prezime Martinović, rođ. 1934. u Valakonju) i Marija Vladulović (rođ. 1950. u Bogovini) 27.07.1999. godine.

[cxxxi] Zapevale su Kristina Nikolić (*Tina*, rođ. 1929. u Gamzigradu) i Miroslava Petrović (rođ. 1943. u Gamzigradu) 16.03.1997.

[cxxxii] Grafija teonima *Zo* nastala je od rum. *Zeu s. m.* (grč. Ζευς) "(paganski) Bog".

[cxxxiii] Pridev *boldoịată* je deformisani oblik rum. prideva *bolboịat, -ă* "razrogačenih očiju"

[cxxxiv] Imenica *kinś* je deformisani oblik imenice *kiś f. pl.* "kike" (rum. *chică* je nastala prema sveslov. i praslov. *kyka*) s epentetičnim *n*.

[cxxxv] Imenica *perćiță f.* označava "pantljiku ili traku s ukrasima kojom bi se ojivičila trougla marama koja ide preko čela za ulepšavanje frizure. Ona se nosila ispod marame

bradače i vezivala pozadi. Pošto je vremenom postala sastavni deo ženske nošnje na glavi sama frizura je dobila naziv *percă (bercă) s. f.* koji u sebi ima semantičku vrednost "frizura".

[cxxxvi] Valja čitati: *Cu patruḑăś dă uş şî fereşć*, a u doslovnom prevodu glasi: "Sa četrdeset vrata i prozora" (vidi nap. 40, Melnica, oblat Mlava).

[cxxxvii] Imenica *ra̯jurľi-r̯ie* "rajevi" je oblik množine rum. *rai s. n. rel.* "raj" (vidi nap. 40, Melnica, oblast MLAVA).

[cxxxviii] Zapevala je Katica Trujić (rođ. u Dubočanu 10. 06. 1928) 6.09.1996. Pesmu je naučila od jedne starije žene po imenu Cveta, a ona od svoje majke Marije, rodom iz sela. Prilog je zabeležio Slaviša Nikolić (rođ. 27.01.1972.) kome se i ovom prilikom zahvaljujemo.

[cxxxix] Stih *Şî ć-a lo̯at ńagriľi Somođiviľi* "I uzele su te crne Samodive", u doslovnom prevodu, ukazuje na mnoštvo Samodiva što nije slučaj u drugim *petrecătur*-ama.

[cxl] U stihovima originala (6-15) pokojnik Ivo se obraća izvesnom demonu smrti kome se rod ne može definisati.

[cxli] Zapevale su Radmila Plešić (rođ. 8.12.1958. u selu Boljevcu, a pesmu je naučila od, sada već pokojne, Danice Radovanović rođene u Zlotu), Danica Todorović (rođ. 1924.) i Mileva Frfalanović (*Fîrfalanoviči*, rođ. 1930.) 30.05.1998. godine.

[cxlii] Sažimanjem od *P̯ie un* "na jednom, -oj".

[cxliii] Stih *S-auḑ apa śurarînd* u doslovnom prevodu glasi: "Da čuješ vodu kako žubori".

[cxliv] Pridev *śerśelat, -ă a.* u doslovnom prevodu glasi: "minđušast" (rum[b]. *śerśel* rum[o]. *čerčel s. m.* "minđuša, naušnica").

[cxlv] Stih *Să nu-ţ đa i̯ei̯ ńima vină* u doslovnom prevodu glasi: "Da ti niko ne nađe krivicu" u smislu "Da ga niko ne okrivi".

[cxlvi] Glagol *cuprinđa-re* (epentetično *m* nalazimo kod Vlaha severoistočne Srbije i u toponimiji, npr. *Dumbrava* – Dubrava ili u nazivu *Octombar* - Oktobar itd.).

[cxlvii] Sažimanjem od *I̯ei̯ ar* "Oni bi".

[cxlviii] Stih *Că nau ḑî lumănar̯ie* može se prevesti "Jer nemaju uopšte svetla", ali se može prevesti "Jer nemaju svetlost sveća" što je više u duhu verovanja Vlaha severoistočne Srbije da na drugom svetu ("*pe lum̯ia alalaltă*") čovek koji u času smrti nema upaljene sveće neće ni imati svetla.

[cxlix] Kazivačica Rada Janković (rođ. 1931.) iz sela Dobre Vode (bivši naziv Gladna) kada smo je pitali šta je to *crop* u stihu *Să-l udaţ voi̯ đin crop* dala nam je sledeće objašnjenje: *Cîn-să spală kim̯ieaşîľi să pun în covată şî prîstă i̯eale puńem căńic (pînză dă cîńipă) da pră urmă śenuşe şî-n urmă puńem apă frebinće. Pră urmă scoćem kim̯ieaşîľi dîn crop.* "Kada se košulje peru [najpre se] metnu u korito i preko njih rasprostire se konoplja (tj. platno konoplje), a posle posipa pepelom i prokljujčalom vodom. Posle, [kada se voda ohladi], vadmo košulje iz *crop*-a." Imenica *crop* potiče iz stslov. **оукропъ** "vrela, prokljujčala voda" (upor. rus. окрóп "vrela, prokljujčala voda", dijalektalno ukr. окрíп, окрóпу, вкрiп "isto", srpskohrv. кроп "isto", polj. ukrop "isto", dijalektalno okropiec "isto", gornjoluž. krop "isto" i donjoluž. hukšop "isto", sloven. kròp "isto", bug. óкроп "podgrejano vino /na svadbi/, češ. úkrop "retka supa sa belim lukom". M. Vasmer veruje da je u vezi sa rus. кропи́ть, a S. Agrell i V. Machek nalaze srodstvo sa stind. çrapáyati "kuvati, peći, pržiti, paliti". - Vidi M. Фасмер, *Этимологический словарь русского языка*, в четырех томах, Превод с немецкого и доплнения члена-корреспондента АН СССР О. Н. Трубачева, Издание второе, стереотипное, Том III, Москва, 1987, 130-131).

[cl] Pevala je Savica Raduljesković (rođ. 1920. u Krivelju), Dušica Bačilović (rođ. 1948. u Krivelju), Ruža Žurkić (rođ. 1937. u Krivelju) i Desanka Matejić (rođ. 1933. u Krivelju) 07.11.1997.

[cli] Stih *Pă śe noi̯ să-ț cărtorim* "Što ćemo te s'vetovati", a glagol *cărtorim* je iste osnove s imenicom *cărturar, -i m. om învățat, erudit* – "učenjak, naučnik, učen čovek, erudita, čovek od koga se može dobiti savet" i s pridevom *cărturăresc, -ească* "učen, -a, -o".

[clii] Stih *La Hristosu Iristosu* koji je preveden "Sve u lice Gospod-Boga" sa stihom *Să će roź la Dumńe-Đ̦ău* "Pomoli se Gospod-Bogu" čini jednu celinu. Kada se, naime, pokojnik šalje dalje na svom putu za raj onda je to *Hristos-u Iristos-u* "Isus Hristos" koji ga lepo dočekuje i uređuje, a u drugom stihu iza toga pokojnik se upućuje na molitvu *la Dumńe-Đ̦ău* "kod Gospod-Boga" a iz konteksta se vidi da je reč o jednom božanstvu.

[cliii] Sintagma *drum ńepulbarat* u slobodnom prevodu "put na kome nema prašine"

[cliv] Navedeni stihovi *Pă să mi̯erź pin rai̯ la vaľe, | Pănă la capii̯a mare, | Śe soțîi̯ şî milă n-are.* "Rajskom dolinom produži, | Do kapije sve velike, | Jedine i nemilosne." su manje više doslovno prevedeni osim prvog i trećeg stiha, koji mogu biti doslovnije prevedeni i to, prvi: "Pa da ideš ti kroz raj na dole/ka zapadu" i treći: "Koja sebi ravne nema i milosti nema" ili "Koja je jedina i milosti nema". Ovde se govori o kapiji nebeskog svoda, na zapadnom nebu, kroz koju pokojnik mora proći na svom putu ka rajskoj dolini, za raliku od one rajske kapije koja se nalazi na istočnom nebu "Prema sunčevom izlasku" gde "Jabuka je rascvetana" (npr. stihovi 83-84, Nikoličevo I) gde se pokojnik uobičajeno šalje na sunčev put u večnost. "Bit poistovećivanja samrtnika, njegovo umiranje i put međustanja do ponovnog rađanja sa zalaskom Sunca na Zapadu 'Od sutona do večeri | Od večeri do ponoći | Do u gluho doba noći | Dok se petlovi ne jave | A petlovi kad se jave' do ponovnog rađanja Sunca u stihovima 'Sve dok Zore ne zarude | Od svanuća rujnih Zora | Dok nam Sunce ne progleda', na kraju bajalnica nam otkriva u svojim čaranjima, sledećim stihovima: 'Kad nam Sunce progledalo | Samrtnik se probudio", kao da je tek sanak usnio dok je proputovao onostranim svetom do ponovnog rađanja..."(Vidi: Славољуб Гацовић, *Прича господња*, За здравље : из историје народне медицине и здравствене културе : IV и V научни скуп Зајечар 1989. и 1997., Зајечар, 1999, стр. 265).

[clv] Zapevale su Radica Ćovrtanović (rođ. 1940. u Metovnici), Slavka Todorović (rođ.1930. u Metovnici) i Miroslava Romanović (rođ. 1945. u Metovnici) 26.02.2000.

[clvi] Imenica *nană f.* "bato" se upotrebljava među Vlasima Caranima i Ungurjanima. Njome dozivaju muškarca mlađe osobe ženskog ili muškog pola.

[clvii] Nastalo je sažimanjem od *să a dus* "otišao je".

[clviii] Zapevale su Danica Simonović (rođ. 01.01.1924. u Nikoličevu), Zagorka Ilić (rođ. 06.04.1938. u Metovnici) i Zagorka Đorđević (rođ. 1922. u Nikoličevu) 12.12.1996.

[clix] Pridev *boldonoasă* (rum. *bold, -uri s. n.* "čioda, /zašiljeni/ vrh; fig. podstrek") figurativno, u rumunskim dijalektima severoistočne Srbije, ima značenje "bockava" kao *čekinja* na vratu divlje svinje.

[clx] Sintagma *cărțîľi înpăturaće* (rum. *pături v. t.* "uvijati, savijati") u rumunskim dijalektima, severoistočne Srbije, može se još čuti među Ungurjanima, koju možemo prevesti "sklopljene knjige".

[clxi] Stih 68: *Să nu dai̯ parća la vaľe* "Da ne skreneš ti ulevo", odnosno u doslovnom prevodu "Da ne skreneš ti na dole / ka dolini / ka Zapadu / ka zalasku" i stih 71: *Mă să dai̯ parća đi la đal* "Već da skreneš ti udesno" u doslovnom prevodu "Već da skreneš ti na gore / ka brdu / ka Istoku / ka izlasku" tek se zajedno dopunjuju i razumeju. Pokojniku se u mnogim

---

petrecătur-ama preporučuje da ne skrene na levu tj. lošu stranu, a u navedenim stihovima vidimo da se pod levom stranom podrazumeva "na dole, ka dolini, ka Zapadu, ka zalasku" tj. podrazumeva se pravac kretanja pokojnika u "donji, drugi svet", već da skrene na desnu tj. dobru stranu jer se u navedenim stihovima pod desnom stranom podrazumeva "na gore, ka brdu, ka Istoku, ka izlasku" tj. podrazumeva se pravac kretanja pokojnika u "gornji, drugi svet", odnosno, upućuju ga "gore u svet bogova, ka brdu/planini" gde se nalaze "trpeze bogova, njihov Olimp", ka ponovnom "rađanju sa suncem na Istoku" što pretstavlja heroizaciju i divinizaciju pokojnika kao u Tračana.

[clxii] Stih *Će doborî tu la valcuță* "Deder, siđi u dolinu" ili u doslovnom prevodu "Sićićeš ti u/do doline" opet ukazuje na, svuda u stihovima *petrecătur*-e, prisutnu dolinu "donjeg, drugog sveta". Imenica deminutivnog oblika *valcuță* nastala je prema rum. *vale pl. văi s. f.* "do(lina); dole; niže".

[clxiii] Stih *Cîn-vi auzî șćirńișiľi* "Kada čuješ bajalnice" u doslovnom prevodu glasi: "Kada budete čule/čuli znajuće/one koje znaju". U narodu se izrazom *șćirńișiľi* (jed. *șćirńică s. f.* "znajuća/ona koja zna") nazivaju "bajalnice, čarateljice, vračare".

[clxiv] Imenica *mătășină f.* " žabokrečina" nastala je od iemnice *mătase f.* "svila" zato što se u narodu *mătășină* / *mătăčină* opisno naziva *mătasa broșćilor* "žablja svila".

[clxv] Stih *Să merź pi̯e prund la vaľe* "Sve po sprudu, ka dolini" u doslovnom prevodu glasi: "Da ideš po sprudu ka dolini / na dole". Dolina kao mesto kuda odlazi pokojnik "u donjem, drugom svetu" je objašnjeno sa više aspekata u više navrata, a ovde nalazimo termin *prund* "sprud" koji u konstelaciji sa ostalim mnogobrojnim terminima, ukazuje na obale mora preko koga pokojnik valja preći "u onaj svet". Kada se nekome želi reći da je neko umro, ali se do njega ne drži mnogo, Vlasi Carani još uvek kažu *S-a dus ... la prundu I̯ovi* "Otišao je ... na sprudu Jovanovom", svakako, misli se na "sprud Sv. Jovana Krstitelja" gde je nekada krštavao žive, a sada na onom svetu dočekuje pokojne. Vlasi Ungurjani u istoj prilici kažu *S-a dus ... la mîăru al ruoșu* "Otišao je ... do crvene jabuke". To je ona jabuka koja se pominje u *petrecătur*-ama, a koja se nalazi "na crvenom obzorju". Stih 9, Žagubica II: *Șî đ-in mare mărźina-re* "Sa obala, s kraja mora" može se doslovno prevesti "I sa velike obale" kao i stihovi 1-2, Žagubica I: *Mari̯a mare i̯e măi̯ mare, | Tot pamîntu l-astruca-re.* "Okean je ponajveći, | Celu zemlju opasao." govori o "velikom moru" koje je najveće, odnosno o "praokeanu" u čijem se okruženju nalazi zemlja. Motiv je poznat mnogim indoevropskim kulturama.

[clxvi] Stih *Să strîbaț la mîăru al roșu* "Jabuci crvenoj hodi" upravo potvrđuje ono o čemu smo u prethodnoj (nap. 38) napomeni govorili. Pored toga nas ovde zanima sam prevod koji doslovno znači "Da se probiješ do crvene jabuke", koji dolazi od glagola *străbate t. i.* "probi(ja)ti (se), provaliti; (pro)bušiti; prodreti; fig. uspeti". Stiče se utisak da se do "crvene jabuke" valja probijati, odnosno, za njene plodove se, verovatno, valja izboriti, a podučeni iskustvom iz antičke mitologije, do jabuka u Hesperidskom vrtu, bogovima, ali i polubogovima i herojima koji su za sebe želeli večni život, nije bilo lako doći.

[clxvii] Zapevale su Vida Simić (rođ. 1919), Persa Simonović (rođ. 1922) i Natalija Mihajlović (rođ. 1936) 12. 12. 1996, tako što su svaki stih ponavljale dva puta.

[clxviii] Pridev *paluiće pl. f.* < rum. *paluit, -ă a. sing.* < rum. *pală s. f.* "naramak" m, "otkos" m, preveli smo srpskim pridevom "uređenim" kao što se "uređuju" naramci šume u lisnik ili otkosi sena u plast za prehranu ovaca u zimskom periodu, mada smatramo da na ovom mestu u originalu valja biti pridev *poľeiće pl. f.* 1."poliranim, pozlaćenim", a manje nam se čini

mogućim rešenje pod br. 2. "zaleđenim" (vidi *polei v. t.* "pokriti tankim slojem, pozlaćivati; lakirati" i rum. *polei n.* "poledica" f.).

[clxix] Imenica *mîstac n.* "breza" ž. (*Betula L. f. Betulaceae* – verovatno galskog porekla od *Arbor gallica;* takođe, rimsko ime ove biljke). Breza, znamo, ima apotropejsku moć. Od nje se plaše veštice (V. Čajkanović, Rečnik srpskih narodnih verovanja o biljkama, Beograd, 1994, str. 44-45). Kod Vlaha severoistočne Srbije, koliko je nama poznato, breza u verovanjima i običajima nije zastupljena.

[clxx] Imenica *kimećiță f.* ne potiče od slov. reči *kmet-ica* već od rum. *cimitir n.* "groblje" koja se, svakako, mora izvesti iz lat. *coemeterium* "grobnica".

[clxxi] Stihovi *Să-ț ajung i̯eu vărvăril'i-re | Să mi̯-aşćern oşćorilor | Să nu đa să putrezară* "Da dosegnem vrhe tvoje | I položim kosti svoje | Nedaj one da istrunu" pružaju nam nepobitne dokaze o molitvi pokojnika pred božanskim *Brad-om* "Bor-om" sa kojim se i bratimi ne bi li mu pomogao da svome telu podastre njegov božanski vrh koji se nalazi u gornjem svetu, svetu bogova. Jedino bi na taj način pokojnik stekao božansku večnost.

[clxxii] Sintagmu *alba primovară* "belo proleće" valja razumeti u kontekstu ponovnog prolećnog oživljavanja prirode, kao opoziciju "crne jeseni" (*ńagră to̯amna*) kada sve zamire.

[clxxiii] Složenica *para-i̯* potiče od rum. *pară f.* "plamen" m. + rum. *ăi* "mu", a ne od srp. para f. koja nastaje usled toplog izdisaja i hladne atmosvere, reči koju Vlasi severoistočne Srbije u svakodnevnoj govornoj praksi koriste u istom značenju. Ovde se, dakle, radi o jelenu-prenosniku duše (*psihopompos*) solarno-htonskog karaktera kome "Iz kopita iskre žare,| Iz njuške mu plamen kulja, | A svetlost mu iz nozdrva."

[clxxiv] Stihovi *Somo, Somo, Somođivo | Zu, i̯eşć ńagră şî urîtă* "Samo, Samo, Samodivo | Crna si, Bože, i ružna" ukazuju na jedan antički relikt teonima koji je očuvan u drugom stihu. To je teonim *Zu s. m.* (negde smo ga u *petrecătur*-ama već identifikovali sa grafijom *Zo*), isto je što i rum. *Zeu s. m.* "(paganski) Bog", a potiču od imena vrhovnog božanstva grč. panteona Ζεύς.

[clxxv] Imenica *pedulbi̯al'e* je reč izobličena, a hipotetički nastaje od rum. *pe + d(o)u(ă) + (u)l + (o)bi̯al'e* "s' dva tozluka" (< rum[b]. *obi̯ală* "tozluk"). Među Vlasima Ungurjanima u svojoj narodnoj nošnji Vlajne i danas koriste nešto nalik tozlucima.

[clxxvi] Od imenice *dîrză f.* "devojačka sprema", odnosno "darovi neveste" (s. Krivelj) koje ona unosi u muževljevu kuću (kada se žele omalovažiti darovi neveste, Vlasi Ungurjani kažu: *adus ńişća dîrđă* "doneli su neke rite" – s. Dobre Vode) dodavanjem suf. *–ar(i̯)* nastaje imenica *dârzar'i* "spremonošci"; oni koji na svadbi nose devojačku spremu" (upor. rum. *dârz a.* "smeo, hrabar, odvažan" i rum[b]. *dirza f.*).

[clxxvii] Imenica *stagar'i m.* "stegonosci, barjaktari, zastavnici" od rum[b]. i rum[o]. *sći̯ag m.* "zastava" f., "barjak" m. dodavanjem suf. *–ar(i̯)* (rum. *steag n.* "zastava, barjak"). Rus. стяг "

deblja motka, koja se upotrebljava u vidu poluge", ukr. стяг "zastava, barjak", bug. сцяаг "isto", srpskohrv. стȉјег "isto", strus. **стѧгъ** "vojna zastava" (Лаврентьевск. лет. 1096. god.), stskand. stong f. "motka za zastavu, držak koplja", stšved. stang "isto", praslav. *stěgъ "zastava, barjak", stsrp. стегъ "vexillum" koje je u vezi sa "stožer" (Vidi: M. Фасмер, *Этимологический словарь русского языка*, 790).

[clxxviii] Pevale su Jovanka Lazarević (*Ivanca a lu Milaćin*, rođ. 27.03.1951 u Osniću) i Zorica Petrašković (*Zorița a lu Pătraşco,* rođ. 24.01.1950 u Osniću) 1.05.1997. godine.

[clxxix] Sažimanjem *nu-s < nu mis* "nisam".

[clxxx] Sažimanjem *i̯a i̯-đe < i̯a i̯e đe* "ona je od".

[clxxxi] Stihovi *Nopîrcuță śui̯era-re* | *Şî cu co̯ada vînt faśa-re* u doslovnom prevodu glase: “Poskok zapišti | I sa repom vetar pravi” ili u slobodnoj formi “I sa repom mi kovitla”. Za valjanu interpretaciju ovih stihova nije manje važno razumeti samostalan razvoj i razlike pojedinih indoevropskih tradicija, negoli ustanoviti njihove podudarnosti koje čine uslov za dobar pristup razlikama jer konstituišu temelj za komparaciju. U indoevropskom mitu o Vrtri (zmaju) “Kad se ono borahu zmaj i Indra” prikazuje se njihova suprotstavljenost s tim što u toj borbi uvek pobeđuje Indra i oslobađa nebeske vode, a sa njima i svetlost. U stihovima *petrecătur*-a zmija je već savladana i ona je više vesnik božji na prelazu preko mosta, na granici ovog i onog sveta, ali se nešto od indoevropske starine ipak sačuvalo, u stihovima *petrecătura*, kao kad npr. “Poskok zapišti | i sa repom vetar pravi” tj. “repom kovitla” i nevreme čini, baš kao što se Vrtri (zmaju), a ne Indri, pripisuje grom, munja, magla i oluja, u jednom tekstu koji je motivisan mitskom spekulacijom kakvu navodi Yāska.

[clxxxii] Pevale su Jovanka Kovačević (rođ. 1924 u Bogovini), Ilinka Martinović (rođ. 1942. u Podgorcu) i Zagorka Đespanović (rođ- 1947. u Podgorcu) 26.04.1997. godine.

[clxxxiii] Dosledan prevod glasi: “Stare babe s belim maramama”.

[clxxxiv] Stih *Fi̯eaće marİ cu perćiță* “Udavače s frizurama” u doslovnom prevodu glasi: “Velike devojke sa pantljikama/trakama”. Sintagma *Fi̯eaće marİ* “Velike devojke” nosi u sebi semantičku jednakost s izrazom “Udavače” tim više što Vlasi osim navedene sintagme drugi izraz ne poseduju u svom vokabularu.

[clxxxv] Stih *Pă fi̯ećița cu bercuță* “I neveste s frizurama” valja dojasniti. Reč koju najčešće koriste Vlasi na prostoru severoistočne Srbije za onduliranu kosu, odnosno za kratku kosu, na kojoj su poduzete izvesne radnje za ulepšavanje, odnosno uopšte za frizuru, je imenica *bercă s. f.* koja je, po svoj prilici, u nekakvom suodnosu s rum. pridevom *berc, -earcă a.* “kurt(ast), kus” koji se, najčešće, odnosi na životinje s kratkim ili sa skraćenim repom.

[clxxxvi] Stih *I̯eş tu, Mićo-n cîmpu a-lat* “U široko polje idi” govori, zapravo, o upućivanju pokojnika, Miće, na rajske poljane, na poljane blaženopočivših.

[clxxxvii] Ova *petrecătura* je preuzeta iz dela Dragoslava Devića, *Narodna muzika crnorečja : u svetlosti etnogenetskih procesa*, Beograd, 1990, str. 380-383, br. 173.

[clxxxviii] Stih *I̯e încrengurat, sădinat* “Razgranat i guste krune” preveli smo imajući u vidu pridev koga nalazimo u rumunskim dijalektima severoistočne Srbije *sădinat* “gust, -a, -o” (upor. imenicu *sađină f.* “ tipac, lat. *Nardus stricta L.*, fam. *Poaceae*).

[clxxxix] Stih *Şăđa un Zîn măi̯ batrîn* “Bog mi sedi najstariji” preveli smo doslovno imajući u vidu, po našem uverenju, teonim *Zîn* (Naziv vrhovnog božanstva neba *Zîn* može se u kontekstu indoevropske religije shvatiti kao raj, odnosno nebeski Božji vrt, koji se u holandskom jeziku naziva *Zaun*) koga, upravo stoga, vaqa uporediti s tračkim epitetom Zeusa i tračkog Herosa, *Ζιν* “Zeus" (*Ζιν-δρουμένος* na natpisu iz Istanbula i *Ζενν-δρουμένος* na natpisu iz Plovdiva < samotrač. *Ζιν* “Zeus" + - *δρουμη* “dubrava"), s homerovskim božanstvom *Ζῆν* (genitiv *Ζηνός*) “Zeus”, eshilovskim *Ζήν* “Zeus” (kasnotračko *η* čita se *ι*), s južno tračkim *Ζιν* = *Διν* “Zeus” (s prelaskom *δι* > *ζι*) i samotrač. *Διν* “Zeus” (trač. **Ζις* potiče iz ie. *di(y)es*), koga su Kabiri (*Καβειροι*) ili Dioskuri (*Διόσκουροι*) poštovali u svom svetilištu orgijastičkog kulta na ostrvu Samotraci (*Σαμοϑρηίκη*). S grafijom teonima *Zîn* valja dovesti u vezu termin *Zanes* (Ζᾶνες), kojim Pauzanije označava prve dve bronzane statue Zevsa, koje je, od novca onih koji su prekršili sportska načela i olimpijska pravila, izradio sikionski skulptor Kleon, Polikletov savremenik, na krepidomi između hrama *Magna Mater* i stadiona u Olimpiji, i nazive dvaju lokaliteta *Zanes* smeštenih na Dunavu, u Karatašu

i eventualno u Donjim Butorkama, kao i oblik imena *Сън* koji se pominje kao ime nekakvog pretka u selu Senokos, kod Dimitrovgrada, na Staroj Planini, te isti oblik imena koji se pominje u legendi iz sela Pakleštice kod Pirota (Vidi: Славољуб Гацовић, *Путеви истине : полемика о вредности једног научног рада*, Зајечар, 1999, 24, 172-174).

[cxc] Stih *Să nu-ţ afl'e ńima vină* "Da ti krivicu ne znadu" u doslovnom prevodu glasi: "Da ti krivicu ne saznadu" pa se stiče utisak da tzv. "voda zaborava" može poslužiti pokojniku da spere svoje grehe ili da ih prikrije nebi li lakše prešao preko mosta, a da pritom ne padne "u zelenu baru" (*în balta vi̯arđe*), odnosno "u čistilište".

[cxci] Stih *C-o să tri̯eś pistă o pol'imi̯e* "Jer ćeš preći preko grede" u doslovnom prevodu "Jer ćeš preći preko jedne grede" nam pomaže da napravimo distinkciju između termina *punće* "most" koji se češće koristi u stihovima *petrecătur*-a i termina *pol'imi̯e* koji je preveden izrazom "greda", mada rumunski za termin "greda" ima termin *grindă*.

[cxcii] Stih *Pistă apă cumpańită* "Preko vode ustajale" mogli smo prevesti "Preko vode razvođene", uzimajući u obzir rum. reč *cumpănă s. f.* "đeram m.; ravnoteža f.; vaga f., terazije f. pl.; *a sta în cumpănă* kolebati se; tehn. libela f.; razvođe n., vododelnica f.", ali se može prevesti "Preko vode grozne / strašne / užasne / nemilosrdne" rum. pridevom *cumplit a.* "grozan, strašan, užasan; svirep, nemilosrdan, krvoločan" s obzirom na funkciju koju imaju ove vode za dušu pokojnika koji padne sa rajskog mosta "u zelenu baru" (*în balta vi̯arđe*).

[cxciii] Stih *La tuaće Sîn-Źorđ̦î l'i* "U sve vreme Đurđevdana" u doslovnom prevodu glasi: "U sve dane [praznovanja] Sv. Đorđa" dotične godine i svih budućih godina. Zanimljiva je grafija naziva *Sîn-Źorđ̦* "Sveti Đorđe" u Vlaha Ungurjana, koji su dugo vremena bili u sferi uticaja katoličke crkve u Banatu i grafije *Svići Gi̯orghe* "Sveti Đorđe" u Vlaha Carana, koji su ovaj praznik, čini se, prihvatili pod uticajem pravoslavne crkve. Sa ovom distinkcijom problem nije rešen. Nazivi mnogih hrišćanskih praznika, kod tzv. Vlaha Carana, koji su nastali od prideva *Sîn* kao npr. *Sîn-Pi̯etru* "Sveti Petar", *Sîn-Mi̯edru* "Sveti Dimitrije (Solunski)", *Sîn-Vasîi̯* "Sveti Vasilije", *Sîn-ta Marii̯a* "Sveta Marija", *Sîn-Zîi̯ana* "Sveta Dijana (< rim. *Diana*)" potiču, verujemo još iz vremena sfere uticaja katoličke crkve u Istočnom Iliriku do 751. godine, a nazivi hrišćanskih praznika koji u svom nazivu imaju slov. pridev *Svići* kao npr. *Svići Ion* "Sveti Joan", *Svići Iovan* "Sveti Jovan", *Svići Rangel* "Sveti Arhangel", *Svići Ńicola* "Sveti Nikola", *Svići Ilii̯e* "Sveti Ilija" itd. nastali su, verujemo, u vreme uticaja pravoslavnog Vizanta, još više u vreme rada solunske braće, Ćirila i Metodija, njihovih učenika, koji su došli na Balkan po pozivu bugarskog cara Mihajla, i uopšte u vreme širenja uticaja bugarske i srpske pravoslavne crkve među Vlasima na Balkanu.

[cxciv] Zapevala je Slava Kalinović (*Slava Dumitraşcu* - devojačko prezime Stojkanović, rođ. 1937. u Zlotu, udate 1958. god. u Podgorcu) 1.05.1996. Pesmu je Slava naučila od Petre Grozan iz zaseoka "Dolina Raži" (*Vala Rîji*) u Zlotu. Snimak je zabeležio na audio kaseti Svetozar Karabašević, kome se, ovom prilikom, zahvaljujemo na ustupljenom materijalu.

[cxcv] Stih *Kimećiţa pe alćiţă* valja uporediti sa 51 stihom u *petrecătur*-i iz Zlota *Kimećiţă pră arćiţă* koji u prevodu glasi "*I svila na kmeticama*".

[cxcvi] Stih *La cîmpola c-o scoća-re* "Izvede do rajskog polja" u doslovnom prevodu glasi: "Do onog polja izvede je". Deo stiha *cîmp-o-la* "ono polje" ispevan u kontekstu stihova *petrecătur*-e podrazumeva da pokojnik zna o kom se polju radi na onom svetu, odnosno podrazumeva se "rajsko polje". Reč *cîmp-o-la* nastaje sažimanjem *cîmpu aăla* gde se očigledno vidi kako fonem *u* i *a* sažimanjem daju fonem *o* (vidi: *i̯o* < *i̯eu* "ja", *zo* < *zău* "istina, Bog").

[cxcvii] Deo stiha *D-au lălă* nastaje od *Dar au lălă* "A joj lele".

[cxcviii] Pravilna grafija je *auḑa*, odnosno *auza* (u prevodu “čula je”), ali je u rumunskim dijalektima severoistočne Srbije, poznata pojava da grafeme *au* često prelaze u grafemu *o* kao na navedenom primeru, ili kao što *eu* često prelazi u *o* kao npr. *zeu* (*Zeu*) u *zo* (u prevodu “istina, Bog”) ili *i̯eu* u *i̯o* (u prevodu “ja”) itd.

[cxcix] Stih *Tu treś Danița-će ćemi̯a-re* valja čitati *Tu treś Danița nu će ćemi̯a-re* i razumeti u prevodu na srpskom: “Ti pređi Danico nemoj se bojati”.

[cc] Snimak sa video kasete snimljene na sahrani poznatog pevača vlaške narodne muzike Branka Olara u Slatini kod Bora. Pesmu zovu *petrecuta* ili *petrecătura*.

[cci] Stih *Uşîľi, feri̯eşćiľi-ri̯e* “Svoje dveri i prozore” ide nakon stihova gde se pokojniku dostavljaju ključevi raja kojima će, nakon ulaska, otvarati sve dveri i prozore rajske. Ovi stihovi nedvosmisleno potvrđuju naše iskazano mišljenje da stihovi *to̯aće rai̯urị̇* “svi rajevi” predstavljaju onih “čedrdeset prostorija” rajskih koje se često pominju u stihovima *petrecătur*-a i da se te prostorije imaju razumeti kao oblik množine imenice *rai̯* “raj”.

[ccii] Zapevale su Katarina Janković (rođ. 1932), Marica Adamović (rođ. 1940), Simijoana Sofijanović (rođ. 1938) i Ružica Adamović (rođ. 1937) 04.10.1997. Sve su rođene u Isakovu.

[cciii] Jedino se u stihovima ove *petrecătur*-e pojavljuju tri crna Arapina. Kod Vuka se u srpskim narodnim pesmama češće pojavljuje crni Arapin sa kojim npr. Marko Kraljević ide na megdan.

[cciv] U skoro svim *petrecătur*-ama pojavljuje se motiv *zînă măi̯ batrînă* “vila najstarija” kao da narodni pesnik želi da istakne kako njih ima više mlađih. Možda je to ostatak istorijskog sećanja na boginju Dijanu na šta nas podseća i sam naziv te vile *zînă* / *ḑînă* koji potiče od rimske boginje po imenu *Diana*.

[ccv] Rum[b]. *i̯oare* < rum. *i̯eu* + rum. *i̯are* “ja opet”.

[ccvi] Rum[b]. *ma* < rum. *numa* “nego”.

[ccvii] Imenica *popo̯ańe a. pl.* u kontekstu, u kome se nalazi, po svoj prilici, potiče od reči *popon m.* “biljka, koja se zove i poponac”. Ova reč je zabeležena u narodnoj pesmi u stihovima “Popon trava nije ni hajala”. Njome su se, pretpostavljamo, mlade neveste kitile iz određenih razloga u određenom momentu. Manja je mogućnost da naša reč potiče od reči *popon m.* “mrtvački pokrov” koja se govori u Istri (upor. rus. *popona*, češ. *popona* (u oba jezika) “konjski pokrovac”, polj. *popona* “kolski pokrivač” (Vidi *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, JAZU, svezak 46, Zagreb, 1931, str. 807).

[ccviii] Imenica deminutivnog oblika u pluralu *cunuń-o̯are* nastala je od rum. *cunună f.* “venac; fig. slava”. Zabeležili smo i oblik *munuń-o̯are pl.* koji pretstavlja dijalektalni oblik u rum[b]. *munună (cunună) sing*. “Pletenica u obliku kruga, ispletena od cveća ili lišća, koja se stavlja na glavu u posebnim prilikama” (Vidi nap. 6, Bobovo, oblast RESAVA).

[ccix] Imenicu *ńii̯* slov. porekla valja pisati *ńivị̇* “njive”.

[ccx] Stih *Tri̯eśe śerbu-nśinźetat* koga smo preveli “Ide jelen opremljeni” u doslovnom prevodu glasi: “Ide / Prolazi jelen opasani”, a pridev *înśinźetat* (glagol *înśinźet / înčinĝet* “opasivanje”) je nastao prema rum[b]. glagolu *înśinźe /* rum. *încinge v. t. r.* “(raz)goreti (se), raspaliti se, (u)grejati (se); opasati (se); (za)okružiti”.

[ccxi] Stih *Şî pe scărị̇ dă lumănărị̇* koga smo preveli “Po lestvama od svetlosti” u doslovnom prevodu glasi: “Po stepenicama od sveća” što bi nekako moglo da se prihvati, ali ako bismo stih 44 iz Kladurova *Da-dîn nărị̇ lumănărị̇* koga smo preveli “A svetlost mu iz nozdrva”, dali u doslovnom prevodu, on bi glasio: “A iz nozdrva sveće” pa nas je takav doslovan prevod razuverio u mogućnost da se imenica ženskog roda množine *lumănărị̇* u bilo

kom od navedenih stihova može drugačije prevesti osim kao "svetlost(i)" od rum. *lumină f.* "svetlost, sjaj".

[ccxii] Marija je pokojnikova supruga.